

Universitätsbibliothek Paderborn

Johannis Trithemii Spanheimensis Primo, Deinde D. Iacobi Maioris Apvd Herbipolin Abbatis, viri suo aeuo doctiss. ... Partis Opera Historica, Qvotqvot hactenus reperiri potuerunt, omnia

Partim E Vetvstis Fvgientibusque editionibus reuocata, & ad fidem
Archetyporum castigata; partim ex manuscriptis nunc primùm edita ;
Qvorvm Catalogvm Aversa pagina exhibet

Iohannis Trithemii Spanheimensis Primo, Deinde D. Iacobi Maioris Apvd
Herbipolin Abbatis, viri suo æuo doctissimi Secvndæ Partis Chronica
Insignia Dvo - I. Coenobii Hirsavgiensis, Diœcesis Spirensis: eius
foundationem & progressum ab Anno Christi DCCCXXX. vsque ad Annum
MCCCLXX. II. Coenobii ...

Trithemius, Johannes

Francofvrti, 1601

Iohannis Trithemii Abbatis Spanhemensis Epistolarvm Familiarivm Libri
Dvo Ad Diversos Germaniæ Principes, Episcopos, Ac Ervditione Præstantes
viros.

urn:nbn:de:0128-1-17336

IOHANNIS TRITHEMII¹⁰
 ABBATIS SPANHEMENSIS EPISTO-
 LARVM FAMILIARIVM LIBRI DVO AD DIVERSOS GERMA-
 NIÆ PRINCIPES, EPISCOPOS, AC ERVDITIONE PRÆSTAN-
 tes viros.

CLARISSIMO VIRO DOMINO MATHIÆ
 HELD CÆSAREO CONSILIARIO ET PROCAN-
 cellario Germaniæ, Iacobus Spiegel Se-
 lectadiensis S. D.

CVM pro tua prudentia non vulgari, minime ignores, vir clarissime, quod summis semper viris doctissimorum hominum scripta sint dedicata, minus importunum aut etiam ineptum a me fieri statues, quod sub tui nominis auspicio hos Epistolarum familiarium libros Iohannis Tritheimii Abbatis Spanhemensis in publicum emittam. Nam cum in animo mecum reputo, quam preclare de bonis literis ac studiosis omnibus sis meritus (ut quæ priuatim tu me contuleris beneficia iam non attingam) non satis candide facturum me arbitrabar, si hos alteri potius quàm tibi offerrem. Et cum apud Cæsaream Maiestatem in hoc sacrorum scriniorum genere verseris, ut in scribendis epistolis ad summos excellentissimosque tum principes tum viros semper sis occupatissimus, non dedignaberis, opinor, & has per ocium legere, quas Tritheimius ad præstantissimos Germaniæ principes, tum etiam doctissimos quosque suæ ætatis scripsit, & quas ipsi vicissim ad illum. Neque iniucundum tibi fore existimo, si harum lectioni paululum temporis concedas, ut superioris ætatis veluti imaginem quandam in animo cœcias, qua me sub incomparabili heroe ac laudatissimo Cæsare Maximiliano primum in aulam contigi recipi. Ego sane fator, me non mediocri affici voluptate, quoties in his epistolis optimorum virorum recordatione fruor, quos iam partim vita defunctos, partim adhuc superesse non ignoramus. Et quamquæ temporis longinquitas plurimum possit in rebus humanis, ut multa per illam obliuerentur, aut etiam immutetur, cuius tantæ lectionis beneficio, non iam defunctos, si quis ex his obdormierunt, nec qui supersunt absentes amplius existimo. Neg. te latere potest in quanta existimatione ubiq; habitus sit Tritheimius, ob incredibile ingenii acrimonia, & accriminam in omni genere literarum studium prudentiam vero tantam, ut à regibus & principibus, & ab ipso Maximiliano omnifariam suæ ætate maximo imp. in summo honore habitus sit, ac sapienter ut se in ordinem consiliarium adscriberet, rogatus. Atq; hanc singularem humanitatem ac benevolentiam illustriissimorum principum superioris sæculi erga præstantes eruditione viros, nostræ ætatis principes conuenit imitari, & summo studio fouere eos, quorum beneficio tantum ad immortalitatem perueniunt. Quod si Philippus Palatinus Rhem, Bauariæ dux, Fridericus Saxonie dux, Ioachim Marchio Brandenburgensis, Hermannus archiepiscopus Colonienfis, principes Electores, tanto favore doctos suæ ætatis profecuti sunt, æquum est ut nostro etiam tempore doctissimi quique liberaliter foueantur. Ceterum in his epistolis videre licet quam religiose de Christiana religione senserit Tritheimius, & quanto studio propugnauerit eandem contra id ætatis concionatores, qui crebrius Aristotelis aut Porphyrii, quàm Christi, aut apostolorum suggestu allegabant, indignissimum esse existimans, non sufficere dogmata Christianæ fidei ad instituendam ecclesiam Dei, imo etiam præferri his vanissima Aristotelicorum fragmenta, lacundam admodum esse ac consolatione plenam, quæ præter Christi & apostolorum, adeoq; omnium sanctorum, etiam suo exemplo toties ad patientiam hortatur, ac retrahendum esse animum vindicte cupidum, quæ virtus omnium maxima est, non tam in magnis & potentissimis viris, quàm in ministris Verbi Dei, quos par est pro Christi gloria illustranda omnia patienti animo sufferre, sed quæ rara sit hoc tempore in plerisque hac virtus quotidiana experientia

ricentia edocet. Apostoli Pauli quoties mentionem facit, apertissimo epitheto Christophilum eam nominat. Quid enim non beneficiorum Deus in hunc Apostolum contulit? aut ex quibus non periculis eum liberavit, ut veritas promissionum suarum constaret? Quae omnia eo respiciunt, ut palestricam hanc virtutem omnes ubique praestemus, maxime quibus in Ecclesiis ad docendi munus rite manus impositae sunt. Adhaec cum vita fuerit inculpabilissima (fuit enim mihi multis annis familiariter notus) ac summo studio scripturis divinis semper intentus, ut nemini dubium esse possit, quin primum admodum & fidelem abbatem ordinis sui praestiterit, mirum est quod tam nihil aut parum suae sanctimoniae adscripserit coram Deo, cum nostra hac aetate hoc nomine etiam y soleant gloriari, qui ab omni conversatione pia & honesta, quae non nisi ex viva fide proficiscitur, sunt alienissimi. Sed ne
 10 prolixitate literarum tibi molestus sim, exhibeo iam tibi Tritheimium, ipsum abbatem Spanhemensem, quem vel ideo doctis ac optimis quibusque gratiorem fore confido, quod non solum sub tuo patrocinio exeat in lucem, quod plurimi apud omnes sit, verum etiam quod te intercessore Casareo donatus privilegio, hoc liberius ac commendatius in manus hominum sit peruenturus. Nec retrahet quonquam opinor a lectione tanti viri, quod sui aetatis familiari sermone usus sit, nonnullaque nove dixerit, quae huius seculi eruditiores non recipiunt, cum non tam verba quam rem ipsam necesse sit spectare. Quare cum propter multa humanitatis tuae beneficia me tibi obligaveris, ac post nuper Palatii Comitum me dictum iam denuo misso hoc privilegio ita devinxeris, ut vix unquam queam esse solvendo, equissimum etiam fore statui, ut ad te quoque in primis laborum tuorum fructus redirent. Bene vale vir clarissime, ac boni consulas precor hoc meum studium erga te, maiora gratitudinis officia relaturus, quandoquaque Deus occasionem obtulerit, cui te quam commendatissimum esse
 20 precor & opto. Ex Selestadio die tertia Martii.

Anno a nato Servatore M. D.

XXXVI

Oo 3

ITHEMI
 NSIS EPISTO
 AD DIVERSOS GERMA
 DITIONE PRESTAN.

INO MATHIAE
 IO ET PROCAN.
 Spiegel-Se.

minime ignores, vir clarissime, quod omnium scripta sint dedicata, non erri statues, quod sub tui nominis sigillo Johannis Tritheimii Abbatis Spalen-
 um in animo mecum repeto quam prae-
 sis meritis (ut qua privatim me-
 vros satis candidè factum non nocet.
 Et cum apud Casarem Maximilianum
 is ad summos excellentissimosque tum
 opinor, & has per octiduum leges, qua
 doctissimos quoque sua aetate leges,
 imo, si harum lectionum partem tempo-
 rimò cœcipias, qua me sub recuperanda
 a contigit recipi. Ego sane facer, ne
 virorum recordatione fruar, quoniam
 Et quoniam temporis longinquitate
 aut etiam immutetur, licet tunc
 nec qui super sunt absentes impetres
 us sit Tritheimius, ob irreducibilem
 ntiã vero tantã, ut a regis & imperatoris
 in summo honore habitus sit, etiam
 ularè humanitatè ac benevolentiam
 ione viros, nostra aetate principum
 tum ad immortalitatem pervenit.
 Saxonia dux, Ioachim Maronius
 Eleclores, tanto favore ductu sua
 ai quique liberaliter fovetur. Co-
 religione senserit Tritheimium, et quod
 qui crebrius Aristoteleis aut Porphyrii
 si imans, non sufficere dogmata
 ima Aristotelicorum fragmenta, verum
 adeoq. omnium sanctorum, etiam suae
 cupidã, q. virtus omnium maximã
 i, quos par est pro Christi gloria digne
 plarique hac virtus quotidianè
 raria

IOHANNIS TRITHEMII
ABBATIS SPANHEIMENSIS EPISTO-
LARVM FAMILIARIVM LIBER PRIMVS, AD IACOBVM
TRITHEMIVM DVLCISSIMVM FRATREM.

I.

IOANNES TRITHEMIVS ABBAS MONASTERII S. IACOBI APO-
stoli Herbipolensis, Iacobo Trithemio fratri dulcissimo Salutem.

PORTVNE satis admonuisti, suauissime frater, vt epistolas nostrarum testes calamitatum, quas à die nostri de Spanhem exitus familiariter emisisse nos constat, vsque in illum diē, quo hanc D. Iacobi Abbatiam suscepimus gubernandam, in vnum reuocemus volumen, tibi que vnde memoriam nostri semper ad manum habeas transmittamus. Quid te vt ista peteres à nobis impulerit, rationabiliter addidisti: quod impossibile nemo dicturus est, senescentem properare in occasum: mundum prior exiturus, qui prior intrauit. Cum ergo nobis fraternitatis necessitudine sis coniunctus, nihil tibi possumus denegare, cum id maxime petas, quod ratione minime caret honestatis. Accipe nunc igitur testem in te nostri amoris, vltimum hunc Spanhemensium nostrarum librum epistolarum, quo causam habeas penes te nostri sedulo memorandi, & tua, si quid nostra valent, consolationis. Te gaudemus habere superstitem, nostrorum que studiorum heredem, vt quibus dissolui. orpore quidem necessarium, tecum viuere post fata saltem memoria contingat. Quamuis exigua admodum æstimationis apud nos sit, memoriam posteritati commendare, cuius neque laudis neque vituperij ratio pertingere potest ad mortuum. Vnum hoc factum ingressi petimus abs te, vt quoties Deo ministras in altari, supplex nostri memoriam interponas. Iuuabit mentem à consummatione purgationis dilatare (non dubitamus) si tu purificatus hostiam pro ea salutarem obtuleris. Vale nostri memor ad Deum. Ex monasterio nostro D. Iacobi maioris in suburbio Herbipolensi, quarta die mensis Nouembris. Anno Christianorum M. D. VI.

II.

IOHAN. TRITHEM. ABBAS SPANHEMENSIS, SVIS CHARISSIMIS IN CHRISTO FILIIS, PRIORI & COMMUNITATI IN SPANHEM, SALUTEM & SINCERAM IN DOMINO CHARITATEM.

* Heydelberg.

NONA die mensis Aprilis venit ad nos Budorim * frater Theodericus monachus, nuncium perferens non satis iucundum, cuius facti haud mediocriter fuimus turbati, propterea vel maxime, quod nullus vestrum se temeritati satellitum malignorum opposuit, nullus contradixit. Quis mihi succenseat, fratres mei, si quos vestrum tanta patratæ in nos temeritatis & conscios & consentaneos esse suspicemur? Ad suspitionis conspirat argumentum, quod non solum nullus vestrum vices interposuit, sed ne factum quidem nimis temerarium denunciare nobis quisquam vestrum cogitauit. Scimus etiam quosdam è vobis interfuisse preludio, quādo primum temeritatis ministri fractis foribus in domesticos irruerunt, iussosque abire nostrorum risisse contumeliam. O perniciose imperitorum semper ignauia: quantam tenui ex ortu calamitatem desolationemque Reipublice neglectu inducere consueuisti. Et reuera, fratres, grauiter in hoc lapsi, vehementer timemus hanc præsumptionem non minus vobis & monasterio pauperi, quam nobis breui nocituram. Causas enim latentes in me odij Cynonotōn * certe non ignoro: nec potero illius amare imperium, qui mihi sine causa contra iustitiam aduersatur. Quamquam nec dum mihi satis constare possit, cuius mandato urgente talia in nostros fuerint attentata. Non enim facile possum induci vt credam Principem Vlttrasyluanum talia in nos fulminasse decreta. Qui etsi forsitan Battologorum aduersum nos fidem adhibuit iniquis delationibus, nunquid propterea nostrum philosophandi sanctum propositum deseremus? aut propter vnius odium hominis sacrarū intermitteremus studia literarū? Qui nascitur ad auaritiā, diuitias anxius cogitet: nos ad literas nati sumus, sacra

* Hundsruker.

LIARES
RITHEMII
ENSIS EPISTO
IMVS, AD IACOBVM
M FRATREM.

ASTERII S. IACOBI APT.
ri dulcissimo Salutem.

auissime frater, vt epistolam nostram
e nostri de Spanhem exiit familiam
illum die, quo hanc D. Iacobus
m, in vau reuocatus voluimus,
emper ad manum habere transiit
nobis impulerit, rationabiliter ad
icturus est, senescentem prope
urus, qui prior intravit. Cum ergo
tibi possumus denegare, cum id ma-
Accipe nunc iugur tellem in te
m librum epistolaram, quo causam
id nostra valent, conuolationis. Te
am heredem, vt quibus dissoluto-
em memoria condingat. Quam-
moriam posteritati commendare,
est ad mortuum. Vnum horum
n altari, supplex nostri memoriam
gationis dilatat (non dubitamus)
le nostri memor ad Deum. Er no-
olensi, quarta die mensis Nouem-

EMENSIS, SVIS CHA-
Spanhem, salutem &
atem.

* frater Theodericus monachus
facti haud mediocriter inuenerunt
emeritati fatellitum malignum
fratres mei, si quos vestrum
eos esse suspicemus? Ad suspicio-
strum vires interpoluit, sed in
uisquam vestrum cogitatur. Se-
o primum temeritatis manibus
nostrorum risisse contumeliam. O
qui ex ortu calamitatem delibato-
Et reuera, fratres, grauius in hoc
inus vobis & monasterio pauperu-
me odij Cynosos an * ceteros
sine causa contra iustitiam adve-
uius mandato urgente talibus
ci vt credam Principem Vltim
an Battologorum aduersum nos
erea nostrum philologorum iu-
n hominis sacrari interuimus
cogitet nos ad literas nuntium li-

era librorum oblectamenta sequemur. Nobis in hac mortalitate constitutis nihil aliud est viuere, quam vere sapientiae studio insudare. Propterea si alterum oporteat, Abbatia potius, quam literarum studio valedicemus. Interea, fratres charissimi, ne propter absentiam nostri status monasterij grauius perturbetur, vnusquisque vestrum ordinem suum & officium diligenter intueatur commissum, quousque deliberemus melius, quid nobis in hac turbatione vtiliter sit agendum. Abbati Speciosi montis*, non satis pulchre Saturni morum sequenti, gratias agimus, non habemus. Ipse enim principalis omnium in nos malorum est causa, ministros sceleris in nostros prouocans, a quibus nec lassus est vnquam, nec etiam laedi potuisset. Quid ad innoxios familiares nostros, quod minas ipse timuit exterorum? quasi desint nobis auxilia principum, quos non minus lingua pro-cax, & intemperata senis proterua offendit. Moramur autem serenissimum principem Philippum, iam quidem absentem & necessario expectamus: in cuius arbitrio confere-mus omne quod nobis molestum occurrit. Non enim agemus quicquam in hac turba-tione nostra sine mitissimi principis consilio, cuius fauor & clementia *μωδὸν ἔρωσαν* in nos odium protocauit. Valete ex Budori oppido principis Palatini, decima die mensis Apri-lis. Anno Christianorum M.D.V.

III.

IOANNES TRITHE. ABBAS SPANHEM. IACOBO TRITHE-
mo, artium & philosophiae Doctore, dulcissimo fratri S.

QVAE in nos temeritas amulorum praesumpsit, relatione fratris Theoderici cognoui-mus. Tu videas cura, vt libros nostros & res tibi commissas, *τῶν κρυφίων μάλιστα*, custodi-as, *καὶ τῶν μυστηρίων τῆς παιδείας ἡμετέρας*. Non enim cogitamus redire ad Spanheim, nisi hanc contumeliam nobis & nostris illatam sine demerito, ad noticiam deduxerimus pluri-morum. Clauis rerum nostrarum *τῶν μυστικῶν μάλιστα*, quas fidei tuae in exitu nostro, cum nihil suspicaremur aduersi, commisimus, nulli sine nostra tradas commissione. Tene-mur enim suspicionem vehementi quorundam in nos fratrum conspirationis, Prioris ma-xime & alterius, cui semper fuit in sensus. Tu autem, frater dulcissime, nihil moueare his ma-lis; si tamen mala dicenda sunt, per quae nobis iter in Deum paratur: experimento cogno-scent se ludum inchoasse non puerilem, cum ipsi tandem in laqueum ceciderint quem nobis parauerunt. Frater Theodericus, qui nostras ad te perferri literas, quaedam a nobis accepit in mandatis, cui & fidem credulitatis adhibeas, & auxilium impendas. Eum namque inter nostros alienigenam nobis inuenimus fidelem, qui & vicem nostram do-lear, & quicquid iusserimus libens exequatur. Vale. Ex Buri decima die mensis Aprilis. Anno Christianorum M.D.V.

III.

AD PRIOREM SVVM IN SPANHEIM, FRATREM NICO-
laum Remitium. &c.

VERVS in me prouerbium diuina permittente prouidentia impletum est: *Nolla cala-mitas sola*. Potestas aduersario data est in nos sauiendi, nec pepercit, exemplo nos in-nocentis primum spolians, rebus, amicis, & filijs quos parturiuimus in Domino, ac dein-de corpus nunc varijs dilacerans plagis: menem solam (nobis Dei miseratione assiste-nte) nullatenus penetrabit. Iacemus hic febribus grauius afflicti, turgentibusq; vlcerib; ple-ni, a nostris desolati, & (quod est grauius) in opprobrium & fabulam aduersarijs literarum si-ne causa expositi. Nemo nos ex charis nostris omnibus consolatur, nemo veterum ami-corum nostrorum longe absentium nos visitat, nemo dolentibus nobis compatitur. Sed tu Domine Deus miserator & misericors resuscita me, & retribua eis, non malum pro ma-lo (hoc enim per verbum tuum nobis interdictum est) sed in bono te iuuante vincam ma-lum, vt faciam quod discipulis suis verbum tuum inimicis persequenti bus faciendum q̄ re-ctissime indixit. Erit enim mihi te miserante, haec incommodam temporalium obieccio ad salutem, si foris patiente contumelias & infirmitates corpuscule, mes circa interioru studa immobilis perseveret. Ad labores natu me scio, & per multas tribulationes ad eum sum rediturus, a quo per inobedientiam recessi. Ego coram Deo forsitan q̄ merui patior; illi autem qui me persequuntur innoxium, viderint quo zelo moueantur. Aliud est quod aestimatione nostri ore proferunt, atque aliud quod mente cognouerunt. Sed de his alie

tempore ratio est habenda, cum odiorum in nos causas non vnam, sed plures aperientes iniustas. Interea nobis patienter ferendum quod necessitas indicit, donec Sol, quem caligbras exterminans. Mitte ad nos cum latore presentium è Græca Bibliotheca nostra lecta volumina, vt habeamus ad manum in lecto ægritudinis nostræ, quibus fructuose occupemur per interualla scripturarum studijs. Dictionarium imprimis Græcum ab Aldo impressum Romano mittas velim. Ac deinde Psalterium ab eodem formis excusum Venetijs. Item epistolas Græcas man. nostra descriptas. Zenobiam quoque, & ea quæ nos in breuiculo consignatis, vt mittas similiter præcipimus. Vale nostri memor ad Deum. E. 10
Spira vltima die mensis April. Anno Christianorum M. D. V.

V.

IO. TRITHE. AB. SPAN. MAGISTRO IACOBO
Trithemio fratri. S.

CONTVLI me pridem in ciuitatem Spirensē, non voluptatis causa, sed necessitatis, nequem Budoris infirmitate mea grauarem, malens esse cum noris & amicis, & illis maxime, quibus olim beneficia contuli, quam cum extraneis in Nouocastro, * vbi diebus quatuordecim mansi ægotans. Sum autem domo Abbatis Lympurgensis hospitio re- 20
ceptus, & nec dum satis conualui de cunctis infirmitatibus meis. Nolumus te in Spanheim manere diutius, ne quid in te mali forsitan machinentur æmuli nostri, quos absentiam nostram grauius ferre intelleximus. Verentur enim (vt coniectura æsequimur) ne forte praua eorum consilia per nos in noticiam piissimorum principum deducantur, quod certe non sine causa metuunt: quippe qui conscientia sua sibi contestante intelli-
gunt, quam præsumptuose nobis contumeliam propter Principis erga nos clementiam intulerunt. Quid autem dicent ad hoc, quod in nullo à nobis læsi vnquam, nos propterea persequuntur odio, quia serenissimo bene sauemus principi Budarorum, qui nobis pius
semper & elementissimus extitit? O inuidia semper cæca, nemini plus noxia quam sibi: quem te persequi arbitraris? *Domini est terra, & plenitudo eius*, pro cuius amore totus mun- 30
dus in hi patria est, & facilis vnus iactura cœnobij. Sed hæc tecum frater silentio regenda, quia nondum venit tempus, quo arcanum mentis meæ consilium in publicum exponatur. Numen sequor occultum. Accepit tecum libris tuis ac vestimentis, quamprimum ad nos Neamaticum * venire cum fratre Theoderico festina: parauimus tibi locum inter familiares Abbatis Lympurgensis non vltimum, à quo in secretarium assumeris, quousque nobis lux interclusa resplendeat. Libris & rebus nostris, τῆς πατρῴας οἰκίας, & ἀλλὰ τῆς πατρῴας οἰκίας, iuxta ordinem & modum nostræ voluntatis, quem iste frater tibi dicturus est, rite dispositis, clauēs domus nostræ Abbatis omnes ad manus Prioris consignā. Affert tecum libellos deuotionis nostræ græcos, quibus diutius carere non possumus. Cætera vero omnia philosophiæ sacratoris necessaria in locum reconde dispositum, do- 40
nec finem consequantur epiclemata nostra. Vale frater vnice atque dulcissime. E. Spira vltima die Mensis Aprilis. Anno Christianorum M. D. V.

VI.

IO. TRITHE. ABBAS SPAN. ROGERIO STCAMBRO,
amicorum constantissimo S.

LEGIMVS indicem lucubrationum tuarum, quem nobis per Laurentium tabellarium nostrum pridie quam ad te scriberemus misisti, & satis admirari earum multitudinem nequimus. Plane admiratione dignum est, vnum te hominem obseruantia regularis disciplinæ die noctuque semper occupatissimum, sex & triginta supra centum in decennio, metro simul & prosa, non vulgaria absoluisse opuscula, quorum vel sola nomina mirum nos in modum oblectarunt. Da quæsumus operam, dulcissime Rogeri, vt quamprimum lectione tot operum tuorum nobis liceat recreari. Non enim tuam later prudentiam scio quantis nos æmuli concusserint iniurijs, qualibusque premamur aduersis: contra quorum insultum omnium, vna nobis consolatio relicta est, vnus manet impenetrabilis clypeus, mentis in Deum nostræ confidentia, & sacræ studium lectionis. Hos enim fidos nostræ peregrinationis comites, nulla vnquam poterit à nobis remouere impietas; nulla,

LIARES

as non vnā, sed plures aperit
litas indicit, donec Sol, quem ca-
diados suos, cunctas incertis
ē Græca Bibliotheca nostra sub-
udinis nostræ, quibus fructuose
narium in primis Græcum ab Aldo
um ab eodem formis excusum Ve-
Zenobium quoque, & ea que nos
ostrom minus æreum, cum reliquis
is. Vale nostri memor ad Deum. E. D.
D.V.

TRISTRO IACOBO

on voluptatis causā, sed necessitate
ens esse cum noris & amicis, & illis
traneis in Nouocastro, * ubi dicitur
Abbatis Lymurgensis hospitio
ibus meis. Nolumus te in Span-
inentur æmuli nostri, quos abbe-
nim (vt coniectura assequimur) ne-
llimorum principum dedicantur,
cientia sua sibi contestante intel-
ter Principis erga nos clementiam
in nobis læsi vnquam, nos propterea
ncipii Budarorum, qui nobis iam
aca, nemini plus noxia quam liti-
do eius, pro cuius amore totus me-
ed hæc tecum frater silentio regna-
mea consilium in publicum expo-
suis ac vestimentis, quam prius
festina: parauimus tibi locum in-
quo in secretarium assumens, quo-
nostris, tūc præcipue apud, & dicitur
voluntatis, quem ille frater tibi
lis omnes ad manus Prioris consti-
tibus diuinus carere non possimus
in locum reconde disposuit, do-
r vnice atque dulcissime. E. Spira

GERIO STCAMBIO

obis per Laurentium tabularum
& satis admirari earum multitudine
te hominem obsequantia regis
ex & triginta supra centum in
cula, quorum vel sola nomina
m, dulcissime Rogeri, vt quæ
ari. Non enim tuam laterum
libusque premamur aduersis: con-
elicta est, vnus manet imperatoris
ra studium lectionis. Hos enim
poterit à nobis remouere imperatoris
a. lla.

IOANNIS TRITHEMII.

nulla, quo minus iter vbi que comitentur nostrum, poterit obstare aduersitas. Sæuiat quā-
tum velit in nos Comastes ille tyrannus, furia tentet latrem: nihil auferet quod vera no-
bis philosophia contulit, quam charitas Dei per fidem in nobis Iesu Christi confirmauit.
Quæ mihi conoporum * syluestrium cura, qui mente stabilem dimouere proposito ne-
queunt? Omnis terra mihi patria est, & vnus vndique ad superos conscensus. Parum inter-
est vbi viuam, dum viuo mortalis. Malo viuere in exilio mente sanus rebusque pauperri-
mus, quam adulari comastis, quos absque culpa minime quisquam laudauerit. Quales sint
aduersarij nostri, quibusque dediti ludis, versiculo notabis subiecto:

Οἷος καὶ τὰ λόντρα, καὶ ἡ ἀδελφὴ πύσσω ἱερῶν
Οὐτὶς ἴστω ἀίματι τὴν ὄδον εἰς ἀδὸν.

10 Ad huius sententiæ normā turba cum Principe viuit eorum qui me persecuti sunt, quibus
suo tempore ad perpetuam eorum confusionem antipodas scribere curauimus. Vale
nostri memor ad Deum. E Spira vi. die mensis Maij, Anno Christianorum M. D. V.

VII.

IOACHIM DEI GRATIA MARCHIO BRANDENBURGEN-
sis, Princeps elector, Ioanni Trithemio Abbati Spanheimensi
præceptori Salutem.

20 R E V E R E N D E pater, præceptorum celebratissime, sumus de proximo iter arrepturi ad
sacram Romanorum Regis maiestatem, affectantes in eodem itinere coram cum P.
T. (prout iam dudum desiderio nobis fuisti nosti) & conuenire & interloqui, & de multis
quæ nostro insunt animo, conferre tecum. Idcirco P. T. obtestamur rogamusque, vt post
habitibus quibuslibet alijs occupationibus suis, sese in oppidum Bun * cis Rhenum in perso-
na propria constituat, ad primum diem mensis Iulij proxime futuri, quo & nos ipso eodē
termino (diuina clementia fauente) constituemur. Faciet in eare nobis P. T. singularem
complacentiam, erga eandem fauorose & omni gratia remerendā. Valeat P. T. per æuum.
Data ē Colonia nostra iuxta Spreuum, vndecimo die mensis Iunij. Anno Domini mille-
simo D. quinto.

* Bonn. Am.

30

VIII.

AD SERENISSIMUM PRINCIPEM, IOACHIM MARCHIONEM
Brandenburgensem, electorem Imperij Romani, Ioannis Trithemij Abbatis
Spanhemien. epistola responsoria.

V E N I A M ad tuam celsitudinem Serenissime Princeps in die & loco mihi constitu-
tis à te quam libentissime, tamen propter varias corporis mei agritudines vix pe-
dem mouere quoquam posse videar. Nihil enim gratius mihi, nihil dulcius hoc tempore
contingere potuisset, quam sapientissimum eruditissimumque adire te Principem, tecum
40 versari, loqui atque differere; non quidem de paruis rebus ac minimis neque vulgaribus,
sed de arduis & maximis, & tuo ingenio fecundissimo dignis, quæ triplicem nostram non
abhorreant Philosophiam. Quoties enim cunque nostrarum inter nos disputationum,
quas ante biennium Francfordiæ in multam consueuimus deducere noctem, in men-
tem recordatio venerit, toties me tuis interesse sermonibus puto, & magni aliquid audire
abs te, quo mens mea per amplius in amorem cœlestis philosophiæ nostræ accendatur.
Vnde mox vt relicta serenitatis tuæ epistola, ad Rheni partes te intellexi vēturum, omnis à
me corporis molestia recessit, & propter mentis tripudium imbecilla corpusculi membra
diu amissam virtutem recuperant, & venire ad maiestatem tuam omnia ossa mea quan-
tius festinant. Interea serenissime Princeps Trithemium tuum (vt soles) benigno fauore
50 prosequere, quoniam qui semetipsum tibi spontanea voluntate in seruum tradidit, nihil
eorum quæ potest, nouit, habet & intelligit imperio tuo non submisit. Iure igitur Trithe-
mio tuo fauorabilem te patronum deinceps exhibere debebis, à quo ipsum recepisti to-
tum quod erat suum, immo quod erat ipse sibi. Scio quod me supra meritum dignaris, ob
quod excellentiæ serenitatis tuæ pene oblitus amatorum furorem cohibere vix potui.

Sed parce mihi, clarissime Princeps, quoniam audentior fui quam meam decuit
paruitatem. Tuam bene valere celsitudinem opto. Ex Neometi, vi-
cesima die mensis Iunij, Anno Christianorum

M. D. V.

IOANNES TRITHE. ABBAS SPAN. DILECTO FRATRI NICOLAO Priori suo claustrali. S. & sinceram in Domino charitatem.

REVVS nostris prauorum maleuolentia perturbatis, animus ad aliena rapitur, & ubi tandem consistat merito speculatur. Non parcunt innocentiae temeritatis autores, & qui nos ledere nequeunt, linguam in nostros mendacem atque maledicam (sicut audiuius) extendunt. Nos autem eorum parui pendentes maledicta, Dei que misericordiam collaudantes benedicimus, de cuius protectione in tempore opportuno certi sumus. Quid enim hominum stultitias continuo furore maris instar sequentes curaremus, quibus de fatuitate totum, de sapientia vero nihil constat? Scimus enim per multas tribulationes regnum patere cœlorum: nec pati quæ casus offert abnuimus, Christi passionem præ oculis iugiter habentes. Nunquam tristia nobis defuerunt, ex eo die quo ad Abbatiam fuimus electi, sed mentem diuinarum scripturarum fulcimentis instructam eo locauimus, quo (Dei miseratione præseruante) neque prosperis neque aduersis à suæ tranquillitatis statu poterit eueri. Neque enim ignoramus, quam sit hominibus perniciofa res in temperata tristitia, si mentibus inhæserit semel: quanquam sine tristitia vitam agere non sit facile. Sola me innocentia consolatur, patientem iniurias, videbuntque Cynonoti quam sim Christianus philosophus. Nec satis mihi facit eorum cauillatio, qua dicunt, non meci factum odio quod temere præsumperunt, cum nominis nostri non mediocriter cernarationem. Sed aliud hæc tempora poseunt. Erit ad caput Iulij mensis Principum conuentus in Colonia, quo & nos vocati sumus per serenissimum principem Electorem Ioachim Brandenburgensium Marchionem. Vnde ne propter diuturnam nostri absentiam status rerum monasterij collabatur, tuæ charitati vices nostras interea committimus, citra tamen præiudicium nostræ dignitatis, quousque vel ad cœnobium reuertendum duxerimus, vel hanc ipsam reuocare commissionem. Nihil egeris magni & insoliti, nihil mobilium vel immobilium vendas, nihil alienaueris aut locaueris, nec dederis in pignus, solum ea facias quæ Priori & cellerario conueniunt. Sic agito vt monachum decet Abbati subiectum. Vale sanus. Ex Neometi 24. die mēsis Iunij Anno Christianorū. M. D. V.

IO. TRITHE. ABBAS SPAN. OPTIMO FRATRI IOANNI Nuptio salutem, & veram in Domino charitatem.

EA quæ mihi de Priore meo Nicolao suisque cōplicitibus testimonia perfidiæ & infidelitatis significasti, charissime frater, antea non penitus ignoravi. A pluribus enim sciebam annis, cum tu adhuc monialium in Bibelis præpositum ageres, quod Prior, homo alioquin satis promptulus inconsiderate loquendi, quæ non intelligat quorum dicta vergant, cuius totus spiritus in naribus eius semper est: simul & frater Heilmannus, pluribus annis cellerarius meus & procurator vniuersalis, scitus quidem & astutus, sed odio in nos agitatus nimium, vna cum paucis è numero fratrum donatorum, partibus fauentes transylvanianis, iniquis contra nos & principem nostrum machinationibus laborarunt. Non egemus alieno testimonio, qui Prioris verba viuaci memoria tenere cogitamus. Qui cum nuper hic nobiscum esset, inter cætera ministeriales Ducis talia de nobis verba dixisse confessus est: *Si Abbas vester Ducis nostri partibus adhaesisset, quemadmodum fauisse conuenitur Palatinis, non incidisset mala hæc omnia.* Scio quod verum est eorum in hac parte testimonium. Quis vero Ducis animum concitauit in nos, nisi Prior ipse, qui nobis ista retulit, prædictusque frater Heilmannus, & Claudius ille Donatus, qui Palatinas partes semper calumniantes, nobis transylvanos sine causa reddiderunt infensos. Deus omnipotens, qui nouit omnia priusquam fiant, scit quia non mentior. Quotiescunque ex ministris ducalibus quispiam intrauit monasterium, memoratis delatoribus notus, memoria nostri, quæ si nimium faueremus Palatinis rebus, in medio fuit. Hæc vna & prima Cynonotorū amulationis in nos causa fuit, quam etsi ante ferme decennium fratrum nobis charitas notam fecerit, tute satis tamen auferre nequiuimus. Addamus & alteram, feudum castelli Spanhemensis, quam tu quoque non ignoras concernentem. Tertia est hominis in nos odij causa, indefessa circa bonas literas studiorum nostrorum continuatio, cui (vt suis loquamur verbis) videre libros horror est maximus. Hanc boues illi duo monticulæ Idalimus & Cno-

DILECTO FRATRI N...
am in Domino cha.

is, animus ad aliena rapitur, de vi
innocentia temeritatis aures de
acem atque maledicam (sicut an
es maledicta, Deique misericordiam
mpore opportuno certissimum. Qu
tar sequentes curaremus, quibus de
imus unum per multas tribulationes
nuimus, Christi passionem prae
ant, ex eodie quo ad Abbatem
cimentis instructum eo locum
neque aduersis à suae tranquillitati
hominibus perniciose reserunt
sine tristitia vitam agere non sus
rias, videbuntque Cynonon quim
orum cauillatio, qua dicunt, non
ominis nostri non mediocriter co
rit ad caput Iulij mensis Principem
erenissimum principem Electorem
ne propter diuturnam nostri abste
ati vices nostras interea comitati
ousque vel ad conuictum reuocan
nem, Nihil egeris magni & inuol
ueris aut locaueris, nec dederis
unt. Sic agito vt monachum detur
sis Iunij Anno Christiano...

MO FRATRI IOANNI
vino cha.

ibus testimonia perdidit & in
us ignorati. A pluribus enim
situm ageres, quod Prior, homo
ne non intelligat quoriam dicta
vul & frater Heilmannus, pluribus
s quidem & alturus, sed odium nos
onatorum, partibus fauente
inationibus laborarunt. Nemo
notia tenere cogitatus. Quam
Ducis talia de nobis verba dixe
set, quem admodum fuisse conuictum
m est eorum in hac parte tribu
Prior ipse, qui nobis ista remissio
s, qui Palatinas partes semper
in fensos. Deus omnipotens, qui
Quotiescunque ex ministris de
oribus notus, memoria nobis
c vna & prima Cynonon
um fratrum nobis charitas
s & alteram, feudum castelli Syn
n. Tertia est hominis in nos
m continuatio, cui (vt suis loqu
ues illi duo monticula ledimus
& Co-

& Cnopephorus, omnium scripturarum bonarum ignari, hostes, aduersarij & contem
ptores, non parum auxerunt, quippe qui nostris studijs optimis, ad quae sumus nati, semper
pro viribus detraxerunt. Quartam aemulis causam aduersum nos, bellum atrocissimum
dedit; quod contra mitissimum principem nostrum Philippum comitem Palatinum,
anno priore multorum conspiratio gessit. Quae illo durante in nos fuerint praesumpta
ab aemulis, cum tu semper toto illius tempore in oppido vicino monasterio Creutzen
nach mecum fueris conuersatus duabus & viginti hebdomadibus, non ignoras. Quid si
& quinram praescriptis addiderimus odiorum in nos causam, quam Prioris nostri ver
ba confirmant, tamen si certo sciamus certius esse confictam. Retulit enim nobis pridem
10 à Cynonotis ad nos Neometim reuersus, ducalem archigrammatum quibus nescio
verbis prouocatum à nobis, vt rebus nostris faueat male, eumque ob id omnia in nos
principis nomine imperioque seducti excogitasse, ac satellitibus praefecti latrocinandi
comendasse officium. Nihil in eum perperam dixisse nos vnquam meminimus,
nec hoc ipsum quidem, cuius nos accusare videtur, quod homo sit indoctus & versipel
lis, suis commoditatibus nimium inhians, vt pote qui ad principem venit scholaris inops
atque pauperrimus, annisque paucis enasit seruiendo ditissimus. Si haec aliquando ver
ba dixissem, verba vtique dixissem suis motibus congrua, & propterea vera, neque aduer
sus Principem suum, sed in eum qui talia fecisset prolata. Mores mihi Ducis admodum
fatis constare videntur: mitis est, humanus cito, nimium credulus. Nec eius gratiam
20 posse nos recuperare delationibus falsis amissam arbitramur difficile, nisi causa nos pro
hiberet occulta ne debeamus. Credulus nimium suis iniuste nos persecutus est. Ven
iam ergo non postulabimus ab eo, quem laesimus nunquam. Experientur fortunam
etiam grauiora minantem, illum constituentem nobis protectorem, cuius nutu subsistunt
vniuersa. Puderet nos merito, si tot sudores literarum studio atque labores per conti
nuos annos triginta & ante & post religionis introitum monasticae gratis impendisse vi
deremur, vt animo non possemus imperare nostro, triplicis Philologiae fortissimis cir
cumsepto praesidijs: & odia continere imperitorum, & quaeque nobis aduersantia pro
regni caelestis desiderio cum mansuetudine & patientia tolerare. Quantumlibet enim
sint graua, quae nobis improba fortuna parauit inuidia, propterea vel maxime con
30 temnenda sunt, quoniam obnoxia fini perseverare diutius non possunt. Sanctorum
Christi martyrum victoria, quam sint aduersa huius mundi ridenda viro sapienti, clarissi
mo nos instituit exemplo. Breuissimo duranti tempore pro redemptoris sui amore pa
tienter sustinere tormenta pro quibus angelorum sine termino aeterna iam fruuntur le
ticia. Absterfit ab oculis eorum omnem lacrymam Christus, pro cuius testimonio in
hac vita susceperit contraria: & iam non erit inter eos clamor amplius, neque timor, ne
que luctus, neque dolor, quoniam haec omnia sicut fumus in hoc saeculo transierunt: illi
autem sunt in pace, & viuunt nomina eorum in saecula sempiterna. Sustineamus & nos,
amantissime frater, pro Christi amore cum patientia in remissionem peccatorum no
strorum, ea quae nobis aduersa proueniunt, scientes fidelem dixisse Theophilum, quoniam
40 per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum caelorum. Adrendamus caput nostrum,
conditorem nostrum, praepotorem & Dominum nostrum IESVM CHRISTVM
Deum & hominem, quanta mansuetudine, longanimitate & patientia pro nobis to
lerauit aduersa huius vitae, famae innocentis dispendium, irrisiones, contemptum, fa
mem, sitim, frigus & aestum; immentolque pro salute nostra labores ac postremo in fini
tis plenam amaritudinibus passionem, horrendos cruciatus, & mortem in patibulo cruc
is, latere transfixo cuspide nimis acerbam. Itaque si principem nostrum Dominum
que & magistrum oportuit primum talia pati, & sic intrare in gloriam suam, quomo
do nos Christiani, nos monachi, nos denique iniqui, & ipsa necessitate natura mor
tales atque corruptibiles, gloriam nobis pollicebimur (vt ita dixerim) alienam, sine
50 labore, sine aduersitatum & multimoda tolerantia passionum. Ad principis nostri glo
riam nemo pertinget, qui non FIDE ET OPERE in eius charitate vsque ad mor
tem Christiane viuendo, perseverauerit. Quid autem in Christo sit pie viuendo per
seuerare; sanctus non tacuit Christophilus dicens: Omnes qui in Christo volunt pie
viuere, persecutionem patientur. Non potest sine aduersitate viuere Christianus, ipso ad
nos dicente magistro: Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Non est seruus maior do
mino suo, neque super magistrum discipulus, neque Christo melior Christianus. Si mem
bra sumus Christi, caput nostrum in aduersitate sequamur, vt in eius consortio nume
rari mereamur regnantes, in cuius imitatione nunc patientes contristamur. Suffi

In afflictio
nibus debe
mus respici
cere in Chri
sto & san
ctis eius.

Apocal. 12.

Abor. 14.

2. Tim. 3.

1. Ian. 15.

T. Pithen

Opera
Historia

Pro Christo
qui patitur.

cit enim discipulo Christi, ut sit in passionibus & aduersitatibus præceptoris exemplo quotidie, seorsumque munimine dominum regio suum mente sollicitus imitetur. Nunquam desunt in hac vita Christiano certamina passionum, quanquam non omnes qui dicuntur Christiani, his per patientiam ad meritum vtantur. Non omnes enim qui patitur in hoc mundo, passionibus Christi in veritate communicat, sed is tantum Christi fit testimonio gloriosus, qui aut pro Christi & iusticiæ amore patitur, aut pro suis peccatis innocens omni se dignum aduersitate, vt Christum lucrifaciat, arbitrat. Dixit enim in sanctis martyr Christi magnus Cyprianus: *Pena martyrem non facit, sed causa.* Si, quando patimur, Christus est in causa, non tristemur, sed retineamus in nobismetipsis dolorem nostrum ac fortiter feramus, quoniam ipse Christus, pro cuius amore patienter

Rom. 5.

sufferimus, festinum nobis de cælo mittet auxilium. Scis enim quid sanctus dixerit Christophilus: *Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem.* Et ne spem putarem in anem, subiunxit: *Spes autem non confundat, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Nonne & quidam sapiens necessariam hominibus iustis tribulationem considerans dixit? *Vasa figuli probat fornax, & homines iustas tentatio tribulationis.* Patienter ferenda sunt quæcunque nobis occurrunt aduersa: quoniam etsi multæ sunt tribulationes iustorum, de omnibus tamen à Domino post breuissimam horam momentaneamque liberantur. Stultum est timere quod euitare non possis, & propter aduersitatem corporis morbum incidere mentis. Menandri versiculorum auctoritas nos confundat, si pulsati aduersis fuerimus muliebres. Dicit enim

Φίλον ἀνάγκη βήτας οἶσα τὴν τύχην. Et

Φρονίτος ὅτι ζῆμιαν γὰρ φέρει.

Στεφῆνος φέρει γὰρ συμφορὰν τὸν ἰσχυρῶς.

Νικάνορ ἰσχυρῶς τὴν παρὰ τὸν αὐτοῦ.

Ἀνδρῶν τὰ κερὰ πῆλοσθ' ἡσυχῆς φέρει.

Nobis igitur, mi frater, qui & monachus sumus & Christiani, contra omnia quæ possunt imminere aduersa, semper firmandus est animus, & in Christi amore solidandus, ut nullus præsentis vitæ casus vnquam nobis possit occurrere, contra cuius impetum mens non fatis antea fuerit præmunita. Hoc autem quam facillime quidem poterimus, si omnia cogitata nostra & opera, ipsa quoque cordis nostri desideria per interni feruorem amoris ad Christi memoriam iugiter referamus. Magna sunt quæ nobis à principe nostro promittuntur in cælis, quorum iugis memoria si mentibus nostris fideliter inhaerit, nulla profecto huius mundi formidabimus aduersa. O frater amantissime, si futuræ felicitatis præsentis vitæ aduersitas gaudium tibi afferret, & tristitiam ingentem mundana prosperitas.

1. Corint. 2.

Maxima sunt sempiternæ amoenitatis gaudia, penitusque incomprehensibilia mortalibus, quia sicuti scriptura pollicetur diuina: *oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, estimatio boni, quod omnipotens Deus præparauit amatoribus suis.* Hac sepius mente cogitans, dilectissime fili, & tuam leuius feres ægritudinem, & nostram calamitatem non plorabis. Quanquam dubitemus minime grauius te ferre nostram iniuriam, quam omnem corporis tui quam pateris infirmitatem. Ex nostro enim tuum merentes animum (nobis crede) plus tibi compatimur, quam ipsi patiamur. Multis te subactum tribulationibus ab ætate tenera cognouimus, & ob id tibi iam senio & in valetudine grauato amplius condolemus. Sed patienter sufferas, quicquid aduersi tibi acciderit: tempus malorum peregrinationis nostræ breuissimum est, merces autem in tribulatione pro Christo laborantium æterna. Speramus in breui tristitiam tuam nostra præsentia temperandam: quod si inuidia Satanae præsentiam corporalem intercluserit, præsentis hic amoris spiritu, in futura cælestis patriæ vita (largiente saluatore omnium) perpetuo latibimus conspectu. Postridie descensuri ad Coloniam Agrippinam, vocati per literas clementissimi principis Ioaehim Marchionis Brandenburgensium, quem nosti, & cuius vidisti collata in nos beneficia, vnum inter eos principes qui Romanum habent eligere Regem. Unde reditus nostri diem ignorantem Nicolaum Priorem nostrum sub quadam limitatione constituimus vicarium generalem, ut circa rei nostræ statum vtriusque curam interea gerat sollicitam, ne quid nobis absentibus in monasterij negocijs perperam agatur. Quocirca & tuâ charitatem, de qua plurimum confidimus, paterne duximus commonendam, ut oculos super eum perspicaces adhibeas, eique in omnibus quæ tractanda occurrerint, quantum tuâ imbecillitas permiserit, assistas, ne quid mali propter eius inexpertam leuitatem, qua se omnia posse confidit, pauperis Cœnobij conditio patiat. Vale amantissime

me fra-

& aduersitatibus præceptoris eius
regio suum mente sollicito
amina passionum, quamquam non
meritum vrantur. Non committit
veritate communicat, sed in caritate
& iusticiæ amore patitur, aut pro
Christum lucrificat, arbitrate. *De
Pena martyrum non facit sententiam. Si
mur, sed retineamus in nobis
Christus, pro cuius amore patitur.
Scis enim quid sanctus dicit. *Christi
probatorem, probatio vero per se
fundat, quia caritas Dei in
Nonne & quidam sapiens nocentem
Vasa figuli probat fornax, et homines
que nobis occurrunt, aduersi: quo-
nibus tamen à Domino post horum
rum est timere quod euitare non pos-
ere mentis. Menandri vesicularum
is mulieres. Dicit enim**

Christiani, contra omnia que possunt
in Christi amore solidandas, mem-
ere, contra cuius impetum mens
ime quidem poterit, nisi omnia
sideria per interni feruorem amara
unt quæ nobis à principio nostris
bus nostris fideliter inhaerent, nisi
ater amantissime, si future felicitatis
ccelis, mente sagaci reuolutes pro-
am ingentem mundana proposita
que incomprehensibilia membra
a, nec auris audiat, nec in car
parauit amatoribus suis. Hæc
egritudinem, & nostram calamita-
us te ferre nostram inuicem, quam
Ex nostro enim tuum mentem
patiamur. Multis te subdolum
iam senio & in valentissime
uid aduersi tibi acciderent, tempore
ces autem in tribulatione
n tuam nostra presentia tempore
intercluserit, presentes in
ore omnium perpetuo
inam, vocati per literas dicit
um, quem nos, & cuius vultu
manum habent eligere Regem
n nostrum sub quadam
statum vtriusque curam in
negocijs perperam agatur. Quæ
paterne diximus commone
mnibus que tractanda occurrunt
d mali propter eius inexpectat
ij conditio patiat. Vale

me frater, & Deum ora vt eius voluntas in nobis sanctissima compleatur. Ex Neometi 24.
Iunij mensis die. Anno Christianorum millesimo quingentesimo quinto.

XI.

AD DOMINAM RICHMODEM DE HORST, MONASTERII SEBA-
censis Abbatissam, virginem Deo dicatam, &c.

PROPOSITVM nobis in animo fuerat, amabilis in Christo filia, vnà cum Iacobo Ca-
sæ Dei vicinior iam nobis Abbate, tuum adire cœnobium, & visitationis officium ad-
10 implere nobis commissum. Hæc autem nobis animo cogitantibus, nuncius ecce venit ex-
cellentissimi principis Ioachim Brandenburgensium Marchionis, qui suis me literis ad
primum Iulij mensis diem Bunnam cuocauit. Cum ergo breuitas temporis me aliorum
non sinat declinare, sitq; tanto morem gerere principi non solum honestum sed & neces-
sarium, propositum quod pro visitationis actu concepimus, cogimur immutare. Postridie
itaq; nauigio descensuri, quamuis existimemus non oportere tuam in Domino charitatē
multum nobis venerabilem literis docere nostris, quemadmodum commissis tibi vtiliter
& fructuose debeas præesse virginibus, quæ ab infantia Colonia apud S. Machabæos in
monasterio quam optime reformato, ad puritatem regulæ diui patris nostri Benedicti, &
sacras ad plenum didicisti literas, & sanctis moribus obseruantiam perfectè consecuta es
20 regularem: monere tamen & exhortari mansuetudinem tuam, vt magis in voluntatē
bona quod didicisti rectum, & opere perficias & sermone, paterna sollicitudo nos inducit.
Nemo enim tam doctus, tam sanctus, tam Deo inter claustrales inuenitur deuotus, qui eo
ipso quo cupit esse bonus, non fiat melior, quoties voluntati propriæ charitatis sanctæ a-
liena exhortatio adhibetur. De tua vero dilectione dubitare non possumus, quin verba
exhortationis nostræ & libenter accipias, & pro viribus omni tempore custodias. Horta-
mur itaq; tuam in Domino Iesu Christo deuotionem, ita semper viuere, vt causam non ha-
beas timendi mortem. Solus enim Dei perfectus amor timendi mortem non habet cau-
sam, vt pote qui se post dissolutionem carceris vitæ præsentis, in eo perpetue mansurum
non dubitat, quem positus in carne totis viribus amat. Seruus autem desidiosus & piger,
sciens voluntatem domini sui & non faciens, ad eius conspectum venire metuit, cuius
30 mandata se contempsisse recognoscit. Is vero qui dominum suum toto semper corde a-
mauit, eiusque voluntatem in omnibus exequi studuit, apparere coram eo non solum nō
metuit, sed venire ad eius conspectum, à quo se non uult remunerandum, potius concupiscit.
Huius rei similitudinem ipse Dominus noster Iesus Christus in sacro nobis Euangelio clare
proposuit, quando fideles vsurarios de apportato lucro commendauit. Tu quoque a-
mantissima in Christo filia, Domini & saluatoris nostri pecuniam assecuta, donum ab ip-
so intelligentiæ accepisti, quo magnum sacri amoris lucrum debeas reportare, cura præ-
camur quam diligentissime, ne hoc munus Dei preciosum in terram carnalium abscon-
das passionum, neue carni plus quam oportet indulgeas, ne sacris prælata virginibus otio
40 torpescas. Memento quam sint breuioris preciosâ nobis indulta beneficia temporis, &
quam multa nobis liceat diebus quidem huius vitæ paucissimis bene recteque viuendo
præmittere bona. Esto commissarum tibi puritatis exemplar sororum, vitæ norma sacra-
toris, sententiæ memor legislatoris nostri Benedicti dicentis: *Omnia quæ abbatissa moniali-
bus suis dixerit esse contraria, in suis factis indicet non agenda.* Tunc enim, ô filia, vices Christi
in monasterio recte gesseris, cum subditas tibi virgines in omni puritate mentis & corpo-
ris, verbo & conuersatione præcedis. Inprimis igitur temetipsam diligenter considera, vt
cunctis purgata vitis, bonisque & sanctis decorata virtutibus Deo placeas, per continuum
seruentis desiderium amoris: ac deinde commissas tuo regimini, vt id ipsum sapiant vel-
lintque in Domino Iesu, qua poteris instantia sedulo cohorteris. Omni cura & sollicitudi-
50 ne vigila super creditas tibi animas, ne qua in sedijs maligni pereat tentatoris, qui semper
circuit rugiens vt leo, ac stridens præ malignitate dentibus, quærensque aliquam Deo di-
catam virginem quam deuoret. Memor esto filia quam portetis thesaurum virginis
preciosum in vasis fictilibus: & vigila semper ne domū cordis vestri hostis valeat penetrare
malignus, ne hunc vestrum sanctis Dei angelis venerabilem subfuretur thesaurum.
Claudite corda vestra Deo virgines dicata, quoniam ipsa sunt fictilia vasa, in quibus the-
saurum portatis incomparabilem: ipsa sunt sceuaria, in quibus vnguentum continetis
angelicæ compositionis, quod ne effluat summa vobis sollicitudine vigilandum. Super-
greditur enim sancta virginitas naturæ conditionem humanam, per quam homines Ange-
Pp

lis similes esse perhibentur, premio felicitatis in æstimabilis pares, impares a cione. Maior vero est victoria virginum quam angelorum, & dispar modo tempore & conditione certatio. Angeli enim sine carne viuentes gratia Dei confirmante semel victores euaserunt recte volendo. Virgines autem in carne præter carnem viuentes, diuina misericordie adiutæ longo certamine pugnant, nūquam secure triumphant. Et ideo beatus est in carne vitam imitari angelorum, quam numerum ex carne voluptatis augere mortalium. Mulier enim innupta & virgo (sicuti sacer ille declamauit Christophilus) cogitat quæ domini sunt, quomodo sit sancta & corpore & spiritu, nec habet quo per inania defluat, sed amore semper purissimo fertur in Deum, cui se totam deuouit, tanto illi per desiderium in hæres felicius, quanto se ab omni vitæ huius consolatione fecerit alienam. Nuptarum vero & multa sunt & variæ inutilesque curæ, quibus tanto premuntur infelicius, quanto minus ea quæ Domini sunt assolent cogitare. Oramus te, virgo sponsum Christi custos vigilantissima, paucis quæ dicturi sumus mentem studiose accommoda. Mandatorum nostrorum, quæ tibi in vltima visitatione nostra matura deliberatione tradidimus, fidelem exerceat te (sicut oportet) exhibeas, circa monasterii clausuram maxime, quæ nulli aperiatur præter causam necessitatis. Ad fenestram quoque locutoriam nulla fororum permittatur accedere sola, nec sine prouido idoneoque testimonio loqui cum aliquo homine, siue pater is sit siue frater, siue mater siue soror, siue qualibet occasione à quoquam destinatus. Reddant nos aliena pericula cautos, qui maligni spiritus astutiam non ignoramus, cuius quosdam nefandissimos imitatores agnouimus; qui cum virginibus ad fenestram solitarie loqui permitti, se fratres cognatosque eandem esse dicebant, quarum paulo post inuenti sunt sacrilegi corruptores. Decretum tibi & nostrum & ordinarium Neometensis Episcopi tradimus, quo ante omnia vetamus, ne quem ex Diuroburgio* virorum vel intra septa monasterii patiaris videri, vel ad fenestram cum aliqua solitarie loqui. Scis enim quibus conentur studiis opera Daemonum exercere, & quam sit perniciosus talium sermo castis ac Deo dicatis virginibus. Hæc sunt quæ tibi hac vice utiliter diximus intimanda. Si quid habes tuis in Colonia perferendum, libenter portitoris munere fungemur. Vale ex Neometi 24. Iunii Anno Christi M.D.V.

XII.

IOANNES TRITHEMIUS ABBAS SPAN. ROGERIO STCAMBRO
Dumetensi viro studioso & optimo. S.

SCRIPSEMVS dilecte in Christo filia nostra dominæ Richmodi, postridie nos descensuros ad Coloniam Agrippinam, quod te quoque scire volumus, optime Rogeri, vt si quid scribere volueris Beisello nostro, siue Herbeno, aut reliquis amicis, per nos quam oportune possis. Quicquid facturus es, quanto tuis fiat, quoniam diutius hic quam biduo non manebimus. Mitte nobis tuarum lucubrationum noui aliquid, quo tædium nauale vtili occupatione releuemus. Quam enim sine lectione nobis molesta nauigatio, qui diu in cœnobio nostro Spanhemensi nobiscum es conuersatus nostra consuetudine non ignoras. Ocium enim (Seneca teste) sine literis mors est, & viui hominis sepultura. Eius me consilio posse philosophari fortuna dedit nō industria. Si vis, inquit, vacare animo, aut pauper sis aut pauperi similis. Multis enim ad philosophandum obstitere diuitia. Paupertas autem expedita est & secura. Studiis itaque literarum & diuitiis pariter nemo vacare potest: neque illam inhabitare animam dignatur sapientia, quam aut desiderii videri infectam, aut curis rerum temporalium inuolutam. Curis quidem hætenus mihi sapius inuolui contigit, sed à me paupertas ex eo tempore quo factus sum monachus, nunquam recessit. A deo enim familiaris mihi diuturna consuetudine facta est, vt necessaria quodammodo iam deinceps. Longo studio multa didici, hoc vnum scire nunquam potui, quales in corde diuitis cogitatio effectus operetur. Putas ne Rogeri & hoc ipsum me tandem posse apprehendere, vt sciam locupletis hominis cogitationes? Ego quidem nō puto me vnquam intellecturum, ex quo diuitum se habeant cogitationes, sed ipse mihi virtutem ex necessitate feci, tranquillaque mente sic decanto:

Οὐκ ἐθέλω πλεῖστον εὐχόμενος, ἀλλὰ μοι ἐστὶν
τὴν δόξην πᾶσι δέξασθαι καὶ ἐν ἐχόντι κακόν.

Euripidis ego collaudo sententiam optimam dicentis:

Πᾶσι γὰρ οὐδ' ἐν εὐχῆς ἀνδρῶν

Virum generosum nequaquam esse pauperem.

Quod Menander confirmat dicens:

Πᾶσι γὰρ οὐδ' ἐν εὐχῆς ἀνδρῶν

ILIARES

abilis pares, impares a fronte. M...
modo tempore & conditione cer...
firmante semel victores casum...
n viuentes, diuina misericordia ad...
mphant. Et ideo beatus est in conc...
oluptatis augere mortalium Maler...
Christophilus) cogitat quod dicitur...
bet quo per inania defluat, sed in...
it, tanto illi per desiderium inhaer...
eccecit alienam. Nuptiarum vero...
emuntur infelicitis, quanto minus...
go sponfam Christi cultus regis...
commoda. Mandatum nostrum...
liberatione tradidimus, fidelem...
clausuram maxime, quoniam...
que locutoriam nulla fororum per...
estimonio loqui cum aliquo h...
e qualibet occasione à quoquam...
aligni spiritus infuriam non in...
aimus; qui cum virginibus ad...
earundem esse dicebat, quoniam...
um tibi & nostrum & ordinatum...
amus, ne quem ex Duroburgo...
fenestram cum aliqua solitarie lo...
um exercere, & quam sit pernicio...
sunt qua tibi hac vice vtiliter d...
ndum, libenter portiosis m...
D.V.

N. ROGERIO STCAMBIO
optimo.S.
inæ Richmodi, postmodum nos delat...
ire volumus, optime Rogati, v...
ut reliquis amicis, per nos quam...
t, quoniam diuitis hic quam in do...
noui aliquid, quo tacidum male...
e nobis molesta nauigatio, qui du...
ratus nostra consuetudine non...
& viui hominis sepultura. Exame...
Si vis, inquit, vacare animo, ut pa...
obstiterere diuitia. Pauperis autem...
nemo vacare potest: neque illam...
infectam, aut curis rerum temp...
ui contigit, sed à me pauperes...
r. Adeo enim familiaris multo...
odo iam deinceps. Longe hab...
in corde diuitis cogitatio effusa...
Te apprehendere, vt sciam locup...
quam intellecturum, & o...
recessitate feci, tranquillaque...

Non est, inquit, viri omnis, sed sapientis tantum ferre paupertatem. Habeant diuitias, ab ip...
plis quo habeantur homines auari, luxuriosi, & ambiciosi, qui se non cogitant esse morta...
les: nos Christophili mores & vitam sequamur, qui nos vitam & amicum habentes mo...
net esse contentos. Inopia merito grauaremur, si diuites aut essent immortales, aut se...
cum absumerent iam morientes, quas amare diuitias. Nunc autem quoniam & ipsi...
moriuntur, & nudi cum pauperibus capiunt sepulturam, non valde me grauatur mea pau...
pertas, quippe qui hinc migraturus, tanto minus contristari me posse confidam, quanto...
in hoc mundo nihil possedi transitorium quod amarem. Exercitatio vero mentis ad in...
tellectum veri, quæ per studium scripturarum in hac vita cum delectatione ordinata in vlti...
10 tum finem à viris studiosis vanitatumque contemptoribus agitur, nullam motituris a...
maritudinem affert, utpote qui optime intelligant mentis suæ perfectionem, quam ad fe...
qui studio appetunt, non antea posse consumari, quam è carnis putredine resoluantur. Est...
enim intellectus humanus vt lapis preciosus non politus, qui si poliatur luminis fiet ca...
pax, eritque pulcher, lucidus atque perspicuus, in quo Dei pulchritudo queat resplendere.
In hac tamen vita mortali non potest esse perfecta intellectus humani politio: habet ta...
men indictos sibi à natura gradus certos & modos, quibus post mortem in purgatorio a...
animarum necessario adiicitur, quicquid hic minus per negligentiam eius politioni fuerit...
adhibutum. Lapis itaque noster hic politur imperfecte, perfectius vero in purgatorio, sed...
perfectissime in caelo. Itaque commune omnium debet esse studium exercendi poliendi...
20 que intellectum, vt pura & recta confurgat intelligentia principii vniuersalis, quod est De...
us nostri creator, & lumen intellectus nunquam deficiens. Huius autem exercitationis...
viam scripturarum nobis lectio continua demonstrat, si & legendo non intermiserimus...
orationis studium, & orando per amoris desiderium mens erigatur in Deum. Neque lab...
ore terrendi sumus, qui si fuerit improbus, omnia vincit: & studium literarum diu conti...
nuatum paulatim auget intellectum, quod carmine pulchre cecinit Hesiodus:

Εὐ γάρ πινυ γὰρ ἐμπρόθεν ἑὴ στυμπίον κατὰ δόξιν
καὶ θαμὰ τὸ τ' ἰσθμῶν, ἄλλοτε μὲν καὶ ἑὸν ἔρωτο.

Si enim paruum supra paruum addideris, & frequenter hoc ipsum facias, certe magnum & hoc...
fiet. Nulla enim sine labore virtus, nec sine certamine in hostes victoria. Semper ergo ad...
30 sapientia dulcedinem nobis peruenire cupientibus, o Rogeri, laborandum est, & nunquã...
à studio scripturarum cessandum, quia nõ aliter ad gustum internæ peruenitur suauitatis,
quam per vehementem applicationem mentis, ad illud quod quærimus pulcherrimum
lumen intellectus. Intueamur veteres gentilium sapientes, vt de nostris interea sileamus,
comparatimq; studiis illorum & nostris, æqua lance vtraque metiamur, & luce clarius app...
parebit, nos ad eorum comparisonem ridendos potius quam dicendos studiosos. De...
40 motheses septem annis ætatis supra centum impletis, cum iam moreretur ingemuit, ca...
se moriturum ætate, qua sapere primum coepisset. Socrates præceptor Platonis, octauo &
nonagesimo ætatis anno studiosior fecit finem pariter & vitæ. Ipse quoque Plato Philo...
sophorum princeps, octogesimo vitæ suæ anno scribendi simul & viuendi periodum acce...
50 pit. Cato Romanus omni tempore studiosus octogenarius græcari coepit. Nestoris lin...
gua, testante Homero, iam vetuli atque decrepiti, orationem melle dulciorem in concio...
ne publica fluxit. Sed veniamus ad nostros, qui nobis sanctorum normam studiorum,
in principio Christianæ philosophiæ tradiderunt, & quam nihil sit nostra de nobis æsti...
matio videamus. Adamantius Origenes Leonidis martyris Christi filius, vir in diuinis scri...
pturis omnium studiosissimus, librorum sex millia græco fertur sermone lucubrasse, & vs...
que in senectutem extremam pauper & humilis pro Christi amore semper in studio per...
seuerasse scripturarum. Augustinus Apher Episcopus Hipponensis, tuæ sanctissimus insti...
tutor religionis, homo sane omnium doctorum doctissimus, plus quam mille trigin...
60 ta scripsisse libros siue tractatus inuenitur. Ambrosius Mediolanensis Episcopus, tre...
centos edidisse fertur tractatus. Hieronymus sanctissimus presbyter Bethlehemitanus,
præter noui ætatis veteris additionem Testamenti, libros & tractatus, plus quam sexcentos le...
gitur ædidisse. Reliquos transimus pene innumeros. Dionysium Ariopagitam, Paulli apo...
stoli discipulum & Athenarum Episcopum. Tertullianum Carthaginensem presbyte...
rum. Cyprianum Episcopum & martyrem. Dionysium Alexandrinum Episcopum. La...
stantium Firmianum. Eusebium Casaræ Palestinæ Pontificem. Iacobum Nyfibenæ...
urbis Petrarum Episcopum. Athanasium Episcopum Alexandrinum. Hilarium Picta...
uicensem presulem. Nazianzenum Gregorium Episcopum. Basilium Casaræ Capp...
adocia Pontificem. Aurelium Clementem Prudentium. Clementem Alexandrinum pres...

Intelle. Hum
humanus
est lapis
politus.

Demosph...
mes.
Socrates.
Plato.

Cato.
Nestor.

Origenes.

Augustinus

Ambrosius
Hierony...
mus.

Catalogus
scriptorum
Ecclesiasti...
corum.

litanum patriarcham. Fulgentium
rem. Calliodorum Ravenarum
primum in vrbe Roma Fortunatum
chum Anglicanum. Albinum The-
atrem. Rabanum Fuldensem
m S. Galli. Petrum Damianum Epi-
onorum Angultudunensem. Sig-
m Hugonem & Richardum S. Vido-
ensem Cardinalem. Bonaventuram
rem, Vincentiumque Beluacensem
ribus & multa & egregia volumina
nibus istorum comparata volumina
quid legentes vel scribentes, quo de
eleuarent, & posteritati vtilia pos-
bus aliquid esse pre ceteris potuerit,
si palea relata ad triticum, & inno-
cus, imo nec aeris oportuna tempo-
ribus (vt Flaccus ait) videri dicitur
di opuscula nostra puerilia nimis, vt
num. Quia omnia est ita se habent,
aliquis hoc ipsum quod potest, &
sacris scripturis assiduos fuerit, tanto
& fructuosa mentis studio hominis
scribentisve intellectum illuminat,
amorem dulciter inflamat. Hinc
scripturarum eloquia diutere ac pulchre
sibi in omnes se venas animae effundit.
inquit, scripturas sepius legi conueni-
tiam scripturarum amaueris, certis
bristi est. Nam si iuxta Christopholum
escit scripturas, nescit Dei vultum
elligitur. Multa ignoramus, que non
ua nobis lectio esset familiaris. Et
erimus cum tempore doctores
di cupidus, eris profecto & multum
ubiunxit. "A vobis vobis vobis vobis
us, qd ab ipso deo vobis vobis vobis
dem que didicisti, ait, meditati sunt me
m que turpe audierit vobis vobis
Vale. Ex Neomeu 24. Iunij Anno 10

ENSIS, IODOCO BEZIE
ntem.

olonienfis Archiepiscopi, mox de
occurrit principu ille sapientissimus
Romani Camerius & Elector in-
scenderam. Sexta dehinc conditio
multorumq; Germaniarum principum
anorum Maximiliano preterea de-
am venissemus, altera mouere vobis
ritamenta non ignorares, quoniam
rei sine amico est iucunda potest
leuamen tristat? Quamuis me ipse
a suscitauit innoxio, me nullam rem
nihil auferet, quod non dedit, que
magis

Fortuna,

magis forsitan mihi proderit aduersa, quam blandiens & prospera, quandoquidem eius munera insidie sunt non dona, & maleficia potius quam beneficia nominanda. Ciceroni autem si credimus, non solum ipsa fortuna caeca est, sed etiam eos plerunque caecos efficit, quos complexa est. Propterea interrogatus Chilo philosophus quid esset fortuna, respondit, ignarus est medicus fortuna, multos enim excecat. Sed accipe quibus in me caeca telis molitur sauire fortuna, nostrorum inuidia aemulorum exagitata malevolentia, quo intelligas te non solum esse inter mortales cui domestici graues suscitauerunt iniurias. Non enim potest mentiri quae nouit omnia veritas, in sancto praenuncians Euangelio, non solum ab exteris, verum & a proprijs domesticis atque necessarijs fideles suos pro iusticia & sacratissima religione tribulationes & inimicitias esse passuros. Quae nobis qua ratione contigerint tam a nostris quam ab extraneis, breui te narratione faciemus certiore. Cum anno proxime transacto, quod te minime latere potest, multorum conspiratio principum atrocissimum, & penitus moribus Christiane religionis contrarium ageret bellum aduersus clementissimum Principem Philippum comitem Palatinum Rheni Baugariaeque ducem, sub cuius tuitione monasterium meum iure comitatus Spanhemensis firmatum constat, metu hostium secedere in oppidum proximum Stauropolim * compulsus sum. Interea Pyrophorus comes ille Hassonum pradas, incendia, & deuastationes sacrarum aedificiorum, vicorum, pulcherrimarumque in circuitu Staurorensi villarum patrans sine misericordia, inter alia meliores caenobij mei cortes deuasas igne concremauit. Mansimus autem cum nostra insigni bibliotheca, quam olim apud nos perlustrasti, in oppido memorato, mensibus quinque, donec sine liceret videre malorum. Reuersi tandem pace redita prouinciae ad monasterium, varias in nos machinationes quorundam aemulorum ex nostris consentientibus nonnullis interea subortas paulatim intelleximus, quas cum innocentia & rectitudine mentis nostrae freti contemneremus, non existimantes neque ponderantes quod latebat in nos odium Cynonorum, creuit malignantium cum tempore furor. Contigit autem vt prima die mensis Aprilis anni praesentis in causa exusti monasterij Lympurgensis vocatus Budorim, oppidum serenissimi principis nostri Philippi Palatini Comitis, de meo caenobio exirem, nihil minus timens, quam quod me absente postea contigit malum. Nam quinta dehinc die Budoris me in ordinis mei negocijs communibus existente, Cynonorum quidam satellites missi ad monasterium meum, quosdam e familia contractis clausuris sublarisque vestimentis rebusque inuentis ceperunt, & publicae custodiae memorati oppidi, nescio quae crimina imponentes falsa in contumeliam & opprobrium nostri manifestum per dies non paucos manciparunt. Quae cum nobis Budorim nunciata fuissent, animum nostrum non mediocriter mouerunt, displicuitque non immerito nos tam insignem ab his accepisse contumeliam, quos ne verbo quidem offendimus vnquam. Quid nobis tamen vtiliter esset faciendum cum amicis deliberantes, conclusimus tandem ad Spanheim non prius redeundum, quam satisfactione legitima tantam cognoscamus iniuriam emendatam. Mansimus itaque apud Budoras & Neomeres ferme tribus mensibus, non dubitantes nostros de producta nostri plus dolere absentia, quam nos ipsi contristemur. Causas odiorum in nos Cynonotes alias habent alias confingunt. Amor & obseruantia quibus semper fauimus clementissimi principis Philippi rebus, non vltima persecutionum in nos causa fuit. Dabo igitur temeritati locum ad tempus, & ibo cum serenissimo principe meo in Marchiam Brandenburgensem, quod a multis quidem annis rogatus minime antehac efficere potui. Neque reuertar breui, nisi quiescat in nos ista commotio. Habes, optime Beiseli, totam infelicitatis meae historiam, si tamen infelicitas dicenda sit, per quam fortunae malignitas euincitur. Nam si recte sapimus, non poterit nobis nocere fortuna, quemadmodum Menander ait:

Πάντα γὰρ ὑποφρονέει συμμάχου τύχη
Ταῦτά μιν ἢ μὴν καὶ λυβὸν ἔχεται.
Quicquid enim fortuna viris ingesserit bene sapientibus, proueniet in bonum, saepeque contingit casibus ex aduersis fortunam subsequi meliorem. Quocirca nobis ad omnem euentum fortitudine & temperantia opus est, vt neque mente aliquando tempore deiciamur contrariantium nobis, neque in prosperis vltra quam expedit inaniter eleuemur. Auferat fortuna licet omne quod dedit, diuitias, honoresque comminuat, & annihilat dignitates, si mens diuinum sustinens radium in suo culmine perseueret, nihil laesit. Dominium rerum (vt Valerius inquit) collabi solet, bona mens praefertur diuitiis: nam bonae mentis vsurpationi nullum triftioris fortunae suscipit incursum. Cognoscamus nos esse mor-

tales, & communi necessariaeque dissolutioni semper obnoxios, vt omnes fortunæ incur-
sus vna sententia ridentes, neque laudemus secundam, neque aduersam inculemos. Ne-
pe, vt Ciceroni placet, fortunam laudare stultitia, vituperare vero superbia est. Valecon-
stans & sanus. Ex Colonia Agrippina, Principum durante Concilio 8. die mensis Iulij, An-
no Christianorum M. D. V.

XIII.

IOAN. TRIT. ABBAS SPAN. MATTHÆO HERBENO
salutem.

CONGRATVLOR tibi amice, & multipliciter sum gaudius, quod te sacris altari-
bus Domini & saluatoris nostri Iesu Christi tandem aliquando post varias mentis tuae
fluctuantes opiniones ministrum & sacerdotem sacrificulū dicasti. Hæc est via tutior ad
felicitem, si mente & operibus officio conueneris quod subiisti. Dicit enim in Leuitico
scriptura diuina: qui habuerit maculam, panes non offerat Deo suo, nec accedat ad mini-
sterium eius. Si cæcus fuerit, si claudus, si fracto pede vel manu, nō accedat offerre hostias
Domino, nec panes Deo suo. Maculam habet sacerdos, qui terrenis affectionibus inhians,
conscientiæ puritatem vitiorum turpitudine sordidauit. Cæcus est qui propter ignoran-
tiā diuinarum scripturarum lumen intellectus non cōspicit doctrinæ cœlestis, redditurq;
ob id indignus sacerdotali officio, quia penitus est ad instituendā Dei familiam doctrinam
salutaribus inutilis. Cū enim sacerdotis officium sit iuxta prophetæ sententiam, interro-
gatum respondere de lege, ac Domini populo, quia Angelus dicitur eius, annunciare vo-
luntatem, quomodo cōmissos sibi docebit populos, qui totus ipse in tenebris ignorantie
versatur? Sed facile te credimus in lege Domini fieri posse doctum, si studium secularium
literarum, in quibus ad plenum eruditus es, cū amoris desiderio ad sanctarum meditatio-
nē conuerteris scripturarum. Nobilissimo enim flores ingenio, cuius acumine subleuatus
quicquid volueris diuinarum institutionum quam facillime amando comprehendes. Cū-
que spiritualis vitium cæcitas, q̄ facile quidem potes auxiliante spiritus sancti gratia, euale-
ris, summo opere cauendum tibi est, ne claudicantis opprobrio turpissimo denoteris. Clau-
dus est enim fractoq; pede & manu sacerdos, qui vita & conuersatione ad puritatem Euan-
gelicæ veritatis non ambulat, nec se bonorum sectatorem operum, corā ouibus sibi com-
missis exhibere curat. Contra quem in Exodo legitur: *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum
sanctificentur, ne forte percussam eos.* Iterumq; scriptura sacerdotibus præcipit diem: *Munda-
mini qui fertis vasa domini.* Duplici enim doctrina debent esse ornati sacerdotes Domini,
operis videlicet, rectitudinis, & verbi sacre prædicationis, vt bonum q̄ subditis suis eligendū
prædicant, iniquis operationibus non corrumpant. Sane doctrina veritatis semper quidē
vtilis est populo Dei siue bene viuat is qui docet siue male, in sacerdote tamen sine bonæ
conuersationis exemplo non sufficit, utpote qui bonum quod prædicando commissis si-
bi populis vtiliter proposuit, male viuendo infructuosum fecit. Propterea nemo, sicut Au-
gustino placet) amplius in Dei nocet Ecclesia, quam is qui peruersè agens nomen & ordi-
nem affectus est sacerdotis. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit
subditorum, & in exemplum culpa vehementius trahitur, quando vitiosus pro reuerentia
ordinis honoratur. Cū ergo ruina populi sint sacerdotes mali, magna nobis cautela pro-
uidendum est, ne quis nostro scandalizatus exemplo in foveam decidat nostri occasione
delinquendi. Non te multitudo similium excusabit peccantem, sed fuge potius exempla
multorum, non pure ad institutionem sacerdotalem conuersantium: quoniam stultissi-
ma consolatio est, cum pluribus velle perire, & non magis saluari cum paucis. Multi enim
sacerdotes, vt Chrysostomus ait, & pauci sacerdotes. Multi quidem in nomine, & pauci
valde in operatione. Videte ergo quomodo sedeatis super cathedram, quia cathedra non
facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram. Non locus sanctificat hominem, sed homo lo-
cum. Qui bene sederit super cathedram honorem accipit ab illa, qui male sederit iniuriā
facit cathedra. In iudicio sedes, siquidem bene vixeris & bene docueris, omnium iudex e-
ris. Si autem bene docueris & male vixeris, tui solius iudex te solum condemnabis. Nam
bene viuendo & bene docendo, & populum quomodo recte debeat viuere instruis, & q̄
minister sis Domini fidelis ab ipso remunerandus ostendis. Si autem bene vitius & populū
tibi commissum non bene doces, peccasti, quia populum non instituendo perdis, quo
pereunte culpa tua, quomodo sacerdos sine populo saluaberis? Cū vero male viuēs be-
ne doces, formam Deo præseribis, quomodo te debeat condemnare? Quocirca te hortor,
Herbene frater charissime, cura quam diligenter, quatenus utroq; valeas ornari decore,
quo

Opera
Historia

obnoxios, vt omnes fortunæ in
m, neque aduersa mi inculcatis. Ne
uperare vero superbia est. Valcon
ante Concilio s. die mensis Julij An

THEO HERBENO

um ganifus, quod te sacris altibus
aliquando post varias mentis
ficulum dicasti. Hæc est via tuor ad
uod sabiuisti. Dicit enim in Lactio
Ferat Deo suo, nec accedat ad min
rel manu, nō accedat offerre hostias
s, qui terrenis affectionibus inuolu
nit. Cæcus est qui propter ignoran
Spicit doctrinæ celestis, reddatur
instituenti Dei familiam docentis
uxta prophetæ sententiam, interro
angelus dicitur eius, annunciate vo
ui totus ipse in tenebris ignorantie
posse doctum, si studium secularium
desiderio ad sanctorum meditatio
s ingenio, cuius acumine subleuatur
cilime amando comprehendat. Cæ
xiliane spiritus sancti gratia, cuius
robrior turpissimo denotetur. Que
conuersatione ad puritatem Lau
rem operum, corā ouibus sit com
: Sacerdotes qui accedunt ad Dominum
cerdotibus præcipit dicitur: Mand
te esse ornati sacerdotes Domini
vt bonum q̄ subditis suis edocent
ane doctrina veritatis semper quæ
male, in sacerdote tamen sine bona
um quod prædicando commisit
um fecit. Propterea nemo, licet d
qui peruersè agens nomen d
hunc redarguere nullas præmit
itur, quando vitiosus procerentia
otes mali, magna nobis caute
soneam decidat nostri occasio
eccantem, sed fuge potius exempl
conuersantium: quoniam multo
gis saluari cum paucis. Multa enim
Multi quidem in nomine, d
per cathedram, quia cathedra non
sanctificat hominem, sed homo ob
ipit ab illa, qui male sedent in
& bene docueris, omnium in d
dex te solum condemnabis. Non
lo recte debeat viuere in illis. Ap
ndis. Si autem bene viuisti & popu
ulum non instituyendo perdis, quo
luaberis? Cum vero male viuisti
condemnare? Quo circa te docent
atenus vtroq; valcas ornate docere.

IOANNIS TRITHEMII

quo & bene doceas populum, & recte viuendo non condemnes. Tres in primis mortales
sacerdotum aduersarios, quibus hodie pereunt multi, continuo certamine indicto relu
ctari quam viriliter cura, quibus deuictis omnem malorum turbam impugnantem fac
le superabis. Sunt autem tria sacerdotum vitia, quibus rapti complures ad inferos prola
buntur, auaritia, superbia atque luxuria, τὴν ἰσχυρὰν καὶ τὴν εἰς. Felix ille sacerdos, qui hoc tem
pore inuictum se ab his demonibus custodierit, & in via sacerdotum publica non ambu
lauerit. Beifelio nostro communi scripsimus amico de his quæ circa nos aguntur, quorum
ne sis ignarus, exemplat tibi literarum, quas ad eum dedimus his introclusum transmitti
mus. Rogamus autem vt nobis translationem nostram mysticæ theologiæ Dionysii cum
10 græco exemplari, quam tibi ante biennium, cum nobiscum esses in Spanheim commo
dauius, remittas. Vale, Ex Colonia octauo die Iulij, 1505.

XV.

IOAN. TRIT. ABBAS SPANH. IOANNI
Capellerio mathematico S.

SEXTA die mensis huius veni ad Coloniam cum Serenissimo principe Ioachim Mar
chione Brandeburgensium, quod te latere diutius non volui, eo quod veteris amicitie
iura semper inuolata custodieris. Rogamus ergo vt quamprimum ad nos venias. Musis
20 comitatus & lyra, quoniam & locus nobis est oportunus, & tempus ad philosophandum
nostrumque institutum prosequendum satis admodum copiosum. Non operiaris sexti
lem Saturni melancholizantis, qui eo die quo nos Agrippinam intrauimus non satis fau
ste præterit, sinistri pedis nobis tumore inflato. Quam diu simus hic mansuri, nobis in
certum est, propterea moras deprimere, & veni quantotius, quia multus ad te nobis ser
mo se ingerit proferendus. Vale. Colonia ex hospicio nostro quod est in platea quam po
toplateam * vocant, quoniam vere potatoribus abundat. Marchionis ad valuas insignia * Potasti
considerans minime aberrabis. Octaua die mensis Iulij, Anno Christianorum, M.D.V.

XVI.

IOAN. TRIT. AB. SPANHEMENSIS, IACOBO KTMOLANO
Carmelitarum ordinis amico, S.

CVM ante paucos dies Coloniam nauigio venissem, audiui te istic in tui ordinis esse
conuentu, de quo subdubitanem me certiore hodie reddidit Iacobus noster de
Maseck medicinæ Doctor, à nobis ad prandium inuitatus. Mox epulis de mensa remotis
calamum postulauit & chartam, tibi que literas scripsi quas mitto, non valens differre vlte
rius tui desiderium. Volumus itaque & precamur obnixius, vt crastino mane ad nos ve
nias nobiscum pransurus, totumque diem concessurus disputationibus nostris, Aderit
nemo qui nos impediat: solus sum enim cū familiaribus meis, & vnico Marchionis Bran
40 deburgensis necessario mathematico, homine sane perquam humano. Nihil te moretur
quin venias. Hospitium huius famuli mei relatione agnosces. Vale. Ex ipsa domo mansio
nis nostræ in Colonia hodie nona die mensis Iulij. Anno Christianorum 1505.

XVII.

IOAN. TRIT. AB. SPANHEM. OPT. PATRI ET AMICO GER
laco de Breibach monasterii Tuitiensis Abbati salutem.

QVÆ mihi fortuna, ne dicam hominum peruersa temeritas fabricauerit aduersa, te
penitus latere non potest. In omnem quippe terram fama diuulgata est, Tritemium
abbatem extra suum conuersari cenobium, quanquam non omnibus æque nota sit cau
50 sa, sed multi varios hinc minime veros circumferunt in vulgo rumores. Cum ergo non
procul constituti simus ab inuicem, tu quidem in Tuitio sanctissimo illo cenobio tuo,
ego vero Colonia in hospicio mihi à principe, cuius occasione adueni, disposito, quate
nus te faciã de rebus nostris certiore, ad me crastino venias, pransurus nobiscum de mensa
Serenissimi principis Ioachimi Brandenburgensium Marchionis, cuius munificetia sumus
copiose prouisi, epulaturus. Ego quidẽ ad te venire duplici occasione prohibeor: altera rati
one memorati principis, cui deesse nō possũ: altera ppter sinistri cruris pedisq; inflationẽ,
quæ mihi omnẽ discurrendi facultatẽ interdicit. In descensu meo per Renũ nauigio, quinq;
pp 4 apud

Tribenna

Opera
Historia

apud Reuerendissimum archiepiscopum Coloniensem Hermannum diebus in Bonna quicquid, qui suis nos expensis releuauit de hospicio, & munere gratissimo donauit, tuique mentionem sæpius inter loquendum habuimus, sicuti audies cum ueneris, in optimam detestationem. Quo sim in hospicio, harum tibi nuncijs literarum faciet manifestum. Vale pater optime. Ex Colonia 10. die mensis Iulii Anno Christianorum M.D.V.

XVIII.

IOAN. TRIT. ABBAS SPANHEMENSIS, IACOBO DE MASECK physico uiroque sapienti & amico salutem.

Misisti nobis hesternò uespere munus certe gratissimum, Kyrani uidelicet libros, anti-quo atque pulcherrimo caractere pergamento inscriptos, quos tota Germania pe- ne quærentes, nusquam integros reperire potuimus. Gratias tibi habemus ingentes, age- musque si vnquam nobis licuerit quam maximas, pro hac tua in nos humanitate. Ampli- us enim tali nos munere honorasti, quam si multam nobis obtulisses pecuniam, propter- ea quod lectio tanti auctoris ad intellectus nostros perfectionem aliquantulum nobis con- ducere potest, pecunia uero nihil. Pecunia facile consumitur, sapientia uero intellectum nostrum illuminans nullum patitur detrimentum. Quid enim philosopho Christi Iesu religionem professò, & ad paradisi diuitias per inopiã tendenti pecuniæ huius mundi con- ducunt, quæ omnium & malorum & scelerum hominibus sunt causæ? Cum labore nam- que pecunia, & animæ periculo nõ paruo acquiritur, acquisita cum timore seruatur, & sæ- pe cum dolore mentis grauissimo amittitur. Adde quod Satyricus non imprudenter de hominibus auaris cantauit dicens:

Interea pleno dum turgēt sacculus ore,
Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit,
Et minus hanc optat qui non habet opem.

Et forsitan contemnimus eo facilius, quo minus habemus, haberemus etiam si non contemneremus. Quare autem contemnimus? Quia non possumus esse diuiti. Noltra enim philosophia non partem sed totum hominem requirit. Auaritia uero & immensus a- mor habendi, adeo sapientiæ contrariantur, ut quem semel possidere particulariter cõ- perint, liberum non sinant amplius, sed totum suæ subdant in quietissimæ tyrannidi. Mens in vnoquoque vna, quæ duobus contrariis non potest peruiua esse amoribus, Domino & saluatore nostro Iesu Christo in sacro testante Euangelio: Οὐδέ τις δύναται δύο κυρία εἶναι θύλακας. Et in alio loco: Videte, inquit, & caueate ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiusquam uita eius est ex his quæ possidet. Et in Euangelio xij Marcum: Filioli, quam difficile est confi- dentes in pecunijs in regnum Dei introire. Facilius est camelum per foramen acus transire, quam di- nitem intrare in regnum caelorum. Doctissimus etiam præceptor noster Christophilus, cõtra auaritiam nos uolens esse munitos, dicit: Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu autem o homo dei hac fuge: Ni- hil intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre aliquid hinc possumus. Habentes ergo alimenta, & quibus regamur uerimenta, his contenti simus. Nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in interitum & in laqueum diaboli, in multiaque desideria inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Qui enim pecuniæ seruit, & præsentium compedibus malorum constringitur, & futuris malis perpetuisq; paratur. Difficile namq; est diuitias habentem non apponere cor, non amplius cupere, non anxari, non ex opinione in opæ acquirendi cupidineque semper torqueri, & interdum humanæ societatis non violare constantiam. Phocylidis præcepta philosophis custodienda sunt quibus & menti tranquillitas, & iuri generis conseruatur communitas.

Pecunia est omnium malorum causa.

Auaritia Satan quæ- rum nocet hominibus. Matib. 6.

Matib. 10.

1. Tim. 6.

Phocylide præcepta de fugienda auaritia.

“ ἄλλοτε ἔχων σὴν χεῖρα πεντηύνοσι ἔρχον
“ ὡτ σοὶ ἰδὼκων διδοὶ τῶν χεῖρῶν σου πᾶσα ἡ
“ ἔστω κοινὸν ἀπαιτῶν βίβλος καὶ ἡ μέθοδος ἀσπίδα
“ ἢ φιλοχρημοσύνη μὲν τὴν κακότητα ἀσπίδος
“ χρυσὸς ἀεὶ δὲ ἄλλος ἐστὶν ἡ ἀργύρος ἀνδρῶν ποιοῖσι
“ χρυσοὶ κακῶν ἀρχὴ καὶ ἐξ ὧν πορὰ πᾶσι χαλὰ πωρ
“ εἶδε σε μὴ θνητῶσι ἡμῶν πνεῦμα ποθῆναι.

Auaritiam quoq; omnium causam malorum & aurum grauitè satis detestans, post pau- ca sententiam talem subiungit:

“ ἢ φιλοχρημοσύνη μὲν τὴν κακότητα ἀσπίδος
“ χρυσὸς ἀεὶ δὲ ἄλλος ἐστὶν ἡ ἀργύρος ἀνδρῶν ποιοῖσι
“ χρυσοὶ κακῶν ἀρχὴ καὶ ἐξ ὧν πορὰ πᾶσι χαλὰ πωρ
“ εἶδε σε μὴ θνητῶσι ἡμῶν πνεῦμα ποθῆναι.

10

20

30

40

50

60

LIARES

amantissimos tui hospites nostros frui contingeret. Misimus hunc famulam nostrum pro quibusdam negotiis ad Neometim & Sebach, cum quo si quid voles ad nos scribere, quam certissime poteris. Mox enim ad nos reuerfurus est Colonia. Vale mi frater, & Deum pro nobis. E Colonia 12 die mensis Iulii. Anno Christianorum 1505.

XXI.

IOAN. TRITEM. ABBAS SPANH. DILECTISSIME IN CHRISTO filia Richmodi, abbatisse monasterii in Sebach, synceram in Domino charitatem.

10 **Q**UAM PRIMVM mihi loquendi facultas cum Archiepiscopo Colonensium data fuit, quod secunda mensis Iulii die in Bunna contigit, causam patrimonii tui, quam habes cum Gufielmo milite de Horff fratre tuo in medium proposui, consilium simul & auxilium postulavi. Qui posteaquam bonam valetudinem ex me tuam audiuit, congratulatus est, omnemque operam adhibiturum suam promisit, vt aliquid paternae substantiae quantum fuerit possibile consequaris. Verum cum nihil fieri possit, nisi frater tuus fuerit in praesentia constitutus, rem omnem in Colonia distulimus, quo venturum sperabamus. Et quia comparuit minime, consilium est principis, vt aliquem in Colonia per literas procuratorem constituas, qui causam oportune coram eo sollicitet, fratre aliquando, quod saepe fieri consuevit, hic in Colonia personaliter constituto. Non est mihi dubium, quin

20 archiepiscopus amore tui omnem facturum est in causa diligentiam quam pollicetur. Constituas itaque coram scriba iurato quem volueris in Colonia procuratorem causae quem iudicaueris idoneum, nobisque mittas cum praesentium latore procuratorium. Hesternodie in monasterio tuo Machabeorum inuitatus a magistra prandium habui, & causam tuam magistro Heliae proposui, qui & ipse cooperaturum se pro viribus voluntarie promisit. Is mihi vna cum magistro Gisberto videretur non inutiles causae patronus eligendus. Salutant te magistra cconobii, & soror Margareta de Dauerekhusen, Priorissa quondam in Sebach, caeteraque sorores tui amantissimae omnes. Literas ad te scribendas differunt vique ad meum de Colonia recessum. De meo statu & valetudine famulus iste meus certior te faciet. Vale Christi deuotissima virgo, nostri memor in sanctis orationibus tuis. E

30 Colonia 16. die Iulii. Anno 1505.

XXII.

IOAN. TRIT. AB. SPANHEMENSIS, IOANNI GRYPOSIO ARTOPEO, cini Stauropolitano, amico clarifs. salutem.

QUONIAM verum te nobis amicum semper exhibuisti Ioannes dulcissime, iuxta illud viri sapientis: omni tempore diligit qui amicus est. & frater in angustiis comprobatur, in finem perseverare contendis. Literis enim nos tuis non minus ornatis, quam dulcissimis quasi delectos animo, propter eam quam in nos a muli suscitauere contumeliam

40 amicissime consolaris: te quoque nobis corpore & substantia nunquam pro viribus defuturum promittis. Et quamuis animum nostrum penetraverit nulla deiectione, utpote qui spes nostras in tutiora locauerimus, omnes fortunae fauientis imperus patienter ferre pro spe mercedis futurae instituti, tibi tamen gratias ingentes habemus, qui verae amicitiae iura inuiolata custodis. Haec est enim perfecta amicitia integritas, quae non ex commodo lucri rei temporalis capit exordium, sed in Christi amore fundata virtutum aequalitate consistat. Mulcorum est falsis ornatis fucata & bestialis amicitia, qui felicitatis tempore pleni adulatione circumstrepunt, & in hora necessitatis nullus eorum comparat. Diuitiae namque, testante rege sapientissimo Salomone, addunt amicos plurimos: a paupere autem, & illi quos habuit, separabuntur. Fratres enim hominis pauperis oderunt, insuper & amici

50 procul recesserunt ab eo. Sed qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Dei derelinquit. Non est vera amicitia quae delectat amicum in necessitate constitutum. Vera autem iuxta diuini Hieronymum illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non praesentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio, sed Dei timor & diuinatum scripturarum studia conciliant. In amicis enim non res quaritur sed bona voluntas, quia & substantia saepe a non amicis praebetur: voluntatem vero bonam sola charitas amicitiae tribuit. Eadem namque velle & eadem nolle inter pares & bonos firma amicitia est, quae ubi manet nil facile creditur, nil facile recipitur, vt Chrysofostomus ait, quod dissidium possit operari. Si vero semel inimicitiae occupauerint animos,

Quae vera amicitia, & qua fucata.

Proverb. 16.

Vera amicitia quam raris.

omnia

HEMENSIS, ROGERIO

am Neometim extem te rogare pro nauigando fortunam, & quid hinc Neometim 25. die mensis Iulii cum tuiusdā alii familiaribus nobis exiimus. Postridie conuolantui, primus, & prima die mensis Iulii beatissimae Dei genitricis, semper pachum Brandenburgensi Marchionibus prouisi munificentia Reuerentia tua vero die mensis Iulii conuolantui, cum sexaginta equitibus, exiimus. Sexta die mane ipsius mensis Iulii conuolantui. Et nunc sumus hic milia vulgaris, Regem nostrum copulato Sicambros. Continui habentur inter te & concordia inter principem noscissenties. Macharius abbas delectura sumptuum propter commoditiam, sed nemo est qui delectationem meam serenit. Marchionem per se quae quam praestolar audientium hic in hospicio mihi deputato, ose ministratur, quae necessarii sunt viros eruditos atque philosophos habere iucundius. Inter quos erat icus, & poeta dulcissimus Iacobus de is, cum quo mihi bellum & continua spes, qui magna promittunt cum nis Carmelitarum ex Gidano Libomagi stri suae religionis de Anglice. Georgius Sibuthus poeta, uocatur enis, eruditus & profundae scientiae doctissimi viri. Tempore breuius, legit perfecte, competentem in xix spatio Graecus discipulis, amon inegalantes scripsit epistolas. Cū & de variis scripturarum locis tatis habere licuisset, quo ingenio no

omnia quæ sunt, quæ dicuntur, quæ audiuntur, ita recipiuntur, ut ad maiores proficiant inimicitias. Rara est hodie inter mortales amicitia vera, propterea quod priuatum bonum utilitati præfertur communi, nec possunt esse in amicitia fideles, quos munus non gratia copulauit, quoniam mox ut amplius non acceperint *δωροφάγοι* homines, quos munus non gratia charitate. Dilectio enim quæ munere glutinatur, eodem suspensio dissoluitur. Vera est igitur amicitia illa quæ nihil quærit ex rebus amati, nisi solam beneuolentiam, scilicet ut gratis amet amantem. Aequalitas nempe animorum amicitiam conciliat, non ambitio rerum, ut sit amicus in amico per beneuolentiam quasi alter idem seu anima una, sicut Aristoteli dicebat, in duobus corporibus habitans. Cum ergo non possit esse vera inter mortales amicitia, nisi conglutinet eam inter amantes vera charitas, quæ pro pudor nostris inimium est rara temporibus, magna in comparandis amicis diligentia opus est, ne inconsulte amemus, quem postea contingit odisse. Quocirca vir quidam sapiens inter mortales veræ pretium amicitia magnificiens dicebat: *Amico fideli nulla est comparatio, quoniam amicus fidelis protectio fortis, qui talem inuenit, thesaurum certe pretiosum inuenit.* Et Menander hoc ipsum confirmans dicit:

*Εν τοῖς δ' ἐνοίῃς ῥημάτων κρείττω φίλος
 φίλος ἔστιν ὁ νόμιμος θησαυρός ἔχειν.
 In aduersis autem pecunias est præstantior amicus.
 Amicos habens, existima te thesauros habere.*

Quam sint rari fideles amici, quotidie omnes experimur, qui in prosperitate multos, neminem vero in alea fortunæ mutata reperimus, sicut & ipse Menander dixit:

*Ἐχρησθ' ἔχειν τὴν ἀνέχρηστον φίλος.
 Si fueris diues, forsitan bene habebis amicos.
 Quod etiam lasciuus ille testatur poeta in Tristibus dicens:
 Donec eris felix multos numerabis amicos:
 Tempora si fuerint nubila, solus eris.*

Sed tu vale nostri fidelis amicus: tempus omnia curat. Ex Colonia die mensis Iulii 16. Anno 1505.

XXIII.

IOANNES TRITEMIVS ABBAS SPANHEM. IOANNI
 Capellero mathematico S.

Steganographia.

EAM tibi partem Steganographiæ nostræ minoris, cui titulum de dimisimus græcum *ὑπογραφία*, id est, linguæ fertilitatem, rescribi fecimus quam pridem postulasti à nobis, opus (ut scis) arcanum, hæcenus nulli visum, quod ea mittimus lege quo seruetur occultum. Amorem tuum & indeficiens erga literas Græcas studium, cæteraque philosophiæ mundanæ scientias non vitupero, sed laudarem potius magnisque præconiis efferrem, si hæc omnia rite ordinaueris ad amorem diuinum. Vniuersa enim mortalium studia, quæ non fuerint ad Dei charitatem ordinata, prorsus vana & omni Christiano contemnenda sunt. Curandum igitur nobis, ut mens nostra propriæ memor salutis nunquam studiis inhæreat mundanis, sed illis utatur potius ad ministerium & seruitutem non continue, sed cum fuerit necessarium duntaxat per vices philosophiæ & sapientiæ spiritualis, per quam in Dei cognitionem amando perducitur, & in amoris dulcedinem cognoscendo roboratur. Mortales sumus & vrgentibus naturæ statutis, necessario morimur omnes, hoc solum ferentes nobiscum, quod discendo & studendo in cognitione & amore summi boni creatoris nostri proficimus. Cæterorum vero fructus omnes studiorum, sicut nebula cum labore habito euanescent. Omnis ars humanitus adinuenta, quæ diuinæ non coheret scientiæ, licet in hac vita nomen sibi vsurpet scientiæ quantumlibet celebrioris, habitumque assequatur demonstratiuum, tam diu potest manere in homine, quam in corpore cum ratione vita. Cessat autem penitus cum moritur homo, & cum cæteris vitæ actionibus expirat. De hac vana scientia mundi sanctus Christophilus dicit in quadam epistola: *Si quis existimat se scire aliquid, nondum cognouit quem admodum oporteat eum scire. At si quis diligit Deum, hic cognitus est ab illo.* Cuius sententiam diuus Bernardus pulchre dilucidans in meditationibus dixit: *Vides quod non probat multum scientes, si modum nesciant sciendi. Vides quomodo fructum & utilitatem scientiæ in modo sciendi constituit.* Quid ergo dicit, nisi ut scias quo ordine, quo studio, quo sine ynumquodque scire oporteat. *Quo ordine: ut illud prius, quod maturius mouet*

Omnes scientiæ ad fidem in Christum referri debent.

1. Cor. 8.

Trithemius

*Opera
 Historica*

recipiuntur, vt ad maiores proficiant
vera, propterea quod priuati botani
icitia fideles, quos manus non graui
t d' uropas or homines, omnem deficiant
eodem suspensio dissoluitur. Veracit
nisi solam beneuolentiam, scilicet vt
m amicitiam conciliat, non ambio
uasi alter idem seu anima vna, scilicet
ergo non possit esse vera inter mem
ra charitas, quæ pro pudor non nisi
is amicis diligentia opus est, ætate
cicra vt quidam sapiens inter uerit
mico fidei nulla est comparatio quoniam
certe pretiosum inuenit. Et Menander

ior amicus,
habere.

experimur, qui in prosperitate multos
dicunt & ipse Menander dixit:

libus dicens:
s:

ia curat. Ex Colonia die mensis

SPANHEM. IOANNI
ico S.

is, cui titulum dedimus præcipue
us quampridem postulasti à nobis.
ea mittimus lege quo seruetur ex
cas studium, ceterasque philosophi
tius magnisque præconis effectum, si
niuersa enim mortalium studia, quæ
na & omni Christiano conuenientia
æ memor salutis nunquam studis
ium & seruitutem non continet, sed
phia & sapientiæ spiritualis, per quam
ris dulcedinem cognoscendo nobis
ecessario moritur omnes, hoc studium
ognitione & amore summi dei
mnes studiorum, sicut nebulae
nuenta, quæ diuina non coluntur
quantumlibet celebrioris, habentur
in homine, quam in corpore
o, & cum ceteris vitæ actionibus
us dicit in quadam epistola: *Scire
orteat eum scire. At si quis diligit
dus pulchre dilucidans in accedente
dum nesciant scientiâ. Vides quomodo
uid ergo dicit, nisi vt scias quæ
Quo ordine: vt illud primo quædam*

10 mouet ad salutem. Quo studio ut illud ardentius, quod mouet vehementius ad amorem. Quo fine, vt non ad inanem gloriam & ostentationem, sed ad tuam aliorumque salutem. Quem admodum vero non est vna omnium ad scientiam properantium intentio, ita nec finis quidem vnus. Alii namque multa scire cupiunt eo tantum fine vt sciant, & fructum sua curiositatis vanum & in nihilo consistentem recipiunt. Alii autem scire volunt propter commodum temporale, vt videlicet diuitias honores, que assequantur & dignitates: qui quid aliud quam turpem exercentes questum, ipso scientia sacro nomine penitus censendi sunt indigni. Et quam multi hodie ad scientiam se in hunc finem conferre reperiuntur. Et sunt nonnulli qui scire volunt, vt ipsi ab hominibus sciatur, quorum fructus scientiæ vanitas est. Omnium præscriptorum intentiones ad sciendum reprehensibiles sunt, & finis culpe ac iudicij rationi obnoxius. Sunt vero alii qui scire cupiunt vt proximos in Christi amore insituant & edificent ardentius, & horum finis charitas est, & fructus, si vita doctrinæ concordet, æterna felicitas. Alii autem sunt qui scire volunt, vt ipsi in lege Domini edificentur, quorum finis prudentia, & merces vitæ debita bona sempiternæ beatitudinis retributio. Vides nunc, amice, quis debeat nostræ finis esse scientiæ, & quem admodum nos scire oporteat. Cum ergo finis scientiæ speculatiuæ sit veritas, & practicæ opus, tantum scimus quantum de cognitione Dei omnipotentis apprehendimus, qui solus est veritas: tantum vero cognoscimus quantum diligimus. Scientia enim vera & salutaris Dei parit cognitionem, cognitio amorem, amor frequentiam, frequentia familiaritatem, familiaritas fiduciam, fiducia omnium quæ postulaueris à domino Iesu facilem impetrationem. Scientia quippe virtutis cultum præcedit, quia nemo potest fideliter appetere quod ignoras. Cognitio veri & amor recti certissimum ad felicitatem parant introitum. Præcedit autem sicut diximus amorem cognitio, cum nemo possit amare veraciter quod penitus ignorat. Propterea dixit ad Patrem in Euangelio Dominus Iesus Christus: *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Quidnam aliud est illa supercœlestis beatorum spirituum amœnitatis fruitio, quam diuinæ maiestatis cognitio & amor? Salutaris enim scientiæ cognitio annexum sibi habet amorem: nec potest mens intellectualis sempiternæ fruitiois habere confortium, si aut cognitio fuerit sine amore, aut amor sine cognitione. Dæmones quidem mali cognoscunt, sed quia non habent amorem, ad fruitioem quæ ex utroque & non ex altero nascitur solo minime pertingunt. Amorem vnus summæ veritatis philosophi getiles quidam, & extra Christianitatum positi hodie foris multi habere videntur, sed quia non cognoscunt Patrem vniuersitatis solum verum Deum, & quem misit ille Dominum nostrum Iesum Christum, in suis cogitationibus euanuerunt, & ad fruitioem summæ bonitatis nequam perueniunt. Dicit autem ipse saluator noster Dominus Iesus Christus de illis qui ipsum venisse in mundum non cognoscunt per fidem in sancto Euangelio: *Qui non credit, iam iudicatus est.* Et S. Christophilus: *Sine fide, inquit, impossibile est placere Deo.* Vera enim cognitio ex fide est, & amor ex cognitione. Homo ergo qui non habet fidem, non habet cognitionem. Qui autem non habet cognitionem, non habet amorem. Et qui non habet amorem, non potest habere fruitioem. Hoc est enim quod ipse Dominus Iesus iam ascensurus in cœlum suis discipulis reuelauit dicens: *Euntes in mundum vniuersum prædicare Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur.* Prima itaque ad Deum via est scientia siue cognitio per fidem, sine qua nemo saluabitur. Ad hæc veram scientiam o mathematicæ omnes aliæ scientiæ & studia tua referantur, quod nisi feceris, inani & stulto labore consumeris. Hæc est scientia vera, quæ scientem compunctione & amore afficit non extollit, nec superbientes quos impleuerit sed gementes facit, iuxta illud viri sapientis. Qui addit scientiam, addit & dolorem, eo quod in multa scientia multa sit indignatio. O nunc igitur amice, provideamus nobis in tempore oportuno, vt studia nostra faciamus bona quando tempus habemus, quem admodum sanctus dicit Apostolus:

10 *Ἰδι ἄρ' ἴσθ' ὅτι οὐκ ἔστις σοφός, ἰδὲ τῆς ἡμετέρας καταλείψ' ἡμέρα. αὐτὴ μὲν ἡμέρα ζωὴν ἀλλήν ὑποφέρει, καὶ ἄλλοι τρόποι εἰς ἀσφάλειαν. νυνὶ μνηστειότερος, καὶ ὅτι τῆς μνηστειᾶς διέφυγον τὸ σῶμα κακῆτος, ἵνα δὴ βολιμῶσαι τὰς ἡρᾶς ἀναβαίνοι, καὶ σὺ δὴ τὸν τῆν αἰωνίον ζῶαν. ἀλλ' ἡμεῖς τὴν ἡμαρτήκα μὲν ἡμεῖς τὸ δὲ ζῆν καὶ τὴν ἡρᾶν ἀσπιτὴν ἐλάλαμεν. ἡμεῖς ποτὶ ὁπορευόμενοι ἐν ταῖς ἡμετέραις ἀμαρτίαις. αὐτὸ μὲν τὸ τελευταῖον ἀποστῶμεν ἐξ ἀνομιᾶς ὡς ἀγαπᾷ ἀδελφοὶ ἰωάννης καὶ ἀλλοί, καὶ τὴν δὴν ἡμεῖς οὐ μελομεν ἡμεῖς ἀμαρτήματα ἡμῶν, καὶ ὁ θεὸς συγγνώμην ἡμῶν συγγνώσεται. ἀλλ' ἡμεῖς εἰς ἀδύνατον ἡμεῖς ἀμαρτήματα ἡμῶν, καὶ ὁ θεὸς συγγνώμην ἡμῶν ἡμεῖς ἀποφρονεῖν ἡμεῖς ἀλλοί. ἀλλ' ἡμεῖς, καὶ ἄλλοι γινώσκοντες, ἀφίλει ἡμεῖς ποιοῦμεν ἀπὸ τῶν ἡμεῶν ἡμῶν, καὶ τὴν τῶν ὁφθαλμῶν μῶν. καὶ ἄλλοι δὲ τῶν ποιοῦμεν ἡμῶν. μὲν τικαλὸν ποιεῖν, ἐκ τῆς ἀγαθῆς, ἵνα ἡμεῖς εἰσαί, ἀδύνατον.*

Vera cognitio Dei, est cognitio Christi. Dæmonum cognitio.

Philosophorum cognitio.

Ioan. 3. Hebr. 11. Fides quasi necessaria.

Mar. 16.

2. Cor. 6.

Esai. 1. ad uerbum.

Qd

im puraque sanctissimis, coelestia terrenis, vt pariter mens sapiat quæ sursum, & quæ super ter ram. Vale Capellerie, scientiisque infusa salutaribus, quarum fructus in caelo promittit ur, & finis nulli vnquam fini obnoxius habetur. Iterumq; vale. Ex Colonia 18. die mensis Iulij, Anno 1505.

XXIII.

IOANNES TRITEM. IOANNI STEINEMOEL
presbytero Mechiliniensi S.

10 **O**blata mihi ad te scribendi oportunitas est per hunc virum tibi & notum & vt asserit singularitate cuiusdam necessitudinis iunctum, qui istinc ad Mechiliniam erat transiurus. Scribimus itaq; vt scias, quid nobis de tuo ad nos reditu ordinandum videatur, ne curasin vanum. In primis ergo notū tibi facimus, quod ratione belli anno circa nos prioris: scilicet res nostræ collapsæ sunt, & cæcutiente fortuna grauis in nos æmulum exortit inuidia, cui locum dare ad tempus causa persuasit, vt vel ipsi melius deliberent inimici, vt nos amicorum consilio rebus nostris alibi prouideamus. Sumus itaq; ituri in Marchiã Brandenburgensem cum eius serenissimo principe hiciam in cõuocatione regia presentem, qui id multis à nobis vicibus pridem literis & nunciis, nunc autem verbis coram desiderauit. Ibimus autem de nostro penitus reditu incerti, propterea quod graui nostrorum

20 accepta contumelia nihil minus quam reuerti ad Spanheim cogitemus, nisi aliter diuina ordinauerit voluntas, cui semper subiecta & consentiens nostra debet esse infirmitas. Tuum ergo ad Spanheim reditum differas oportet, quousq; audieris nos illo tandē reuersos, nisi forsitan viam sexaginta miliarium frustra velis peragere. Vincētii tui rebus propter iniquitatem temporum intendere nequiuimus, nec enim cordi nobis amplius possunt, cum tu vane iactabundus nimium, ea quæ suscepisti à nobis philosophia secretioris archana pro turpi lacro, vt facti sumus certi, venalia circumferas, magnum te esse quempiam arbitrans, pro eo quod Tritemii te postis gloriari fuisse discipulum. Non est hæc veræ sapientia via. mi Ioannes, nec tuam decet aratem spem in vanitate locare, & pro vilis aestimationis pretio margaritas proicere porcis. Magna quædam de nobis pradicat, vt magnus ipse in aestimatione populi habearis, & dum veræ laudis normam prætergrederis, grauem nobis iniuriam facis, vetustissimi oblitus prouerbii: *Lauda parce, vitupera parcius*. Displicet nobis tuæ laudes vehementissime, quia vituperia sunt potius nostri quã laudationes. Non enim omnium est hominum archana intelligere naturã, & in rebus notis præter communem aliquid latens vsu erueri. Cum tu vero aliqua de nobis polliceris, quæ non intelligant ceteri, quid restare credis o senex aliud, nisi quod dicturi sunt nos aut superstitionibus dediros, aut vanitatibus immerfos. Non ea cõditione te à nobis introductum scimus: sed quia tu interpositam transgressus es legem æquitatis, quid in maioribus faceres nobis fuerit rationabiliter præuidendum. Cessa igitur ab his vanitatibus te hortamur, & cogita ministrum te esse Iesu Christi ac senio maturum, quem non deceat vanitatibus gloriam aucupari mortalem. Vale nostri memor ad Deum. Ex Colonia 20. die mensis Iulij. Anno Christianorum 1505.

XXV.

IOAN. TRIT. ABBAS SPAN, IOANNI BRACHTIO
monasterii S. Matthei S.

30 **C**REDO te minime latere, amicorum decus, eam tribulationem, quam in me suscitauit hostis ille malignus, qui inuidia relo armatus primos de paradiso innocentia homines eiecit. Me quoq; de monasterio meo non quidem inuitum, sed recollectione iniuriarum volentem expulit, & menti meæ nauicam atq; horrorem quendam prioris loci, quæ tenerrime amaueram, induxit. Viuo iam hic quadam necessitate curialis, iturus propediẽ cum serenissimo principe Ioachim Brandenburgenfium Marchione Romani Electore Imperii ad fines Saxonũ, & tarde forsitan rediturus: quo interea mota in me aut cesserit persecutio, aut si mei absentia sumperit vires, matura nobis prouidentia præster remedium. Domini enim est terra & plenitudo eius, cuius immensa potestas, & penitus inexhausta pietatis miseratio, à quo nobis vbique auxilium in tempore oportuno affuturum confidimus, & de eius protectione nullatenus dubitamus. Te autem frater in Christo amate rogamus, vt Deum orare pro nobis in hac maris inquieti commotione incessanter digneris, quatenus

tenus bonum quod nostra consequi merita nequeunt, tuis precibus per Dei misericordiam nobis concedatur. Scio enim quod oratio humiliantis se nubes penetrat, & vacua non evertetur, saluatore nostro in sacro promittente Evangelio: *Petite, inquit, & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis.* Omnis. n. qui petit accipit, qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Nā sicut apostolus Christi Iacobus dicit: *multū valet oratio iusti assidue.* Nec tua pro nobis oratione fusa carebis, dicente Papa Gregorio: *Quisquis pro aliis intercedere nititur, sibi potius ex charitate suffragatur, & pro semetipso citius exaudiri meretur, quanto deuotius pro aliis intercedit.* Pro se namq; orare, Chryostomo teste necessitatis est, pro aliis autem fraternæ charitatis. Dulcior autem ante Deū est oratio, non quā necessitas transmittit, sed quā charitas fraternitatis cōmendat. Et sanctus præsul Ambrosius: *Si pro te rogas tantum, pro te solus orabis, si autem rogas pro omnibus, pro te quoq; rogabunt omnes.* Oratio vero tunc perfecta est & facile impetrat optatum, vbi causa clamat, & lingua, & cor, & actus, & sermo, & vita, & cogitatio tota, sicut & Menander paucis exprimit dicens: *in iustis & in iustis & in iustis. Id est: iustæ orationis exauditor est Deus.* Magna aut ille voce clamat ad Dominū, qui et si lingua taceat, bonis tamen operibus perseveranter clamat. Talem te cum sciamus oratorem puritate mentis insignem, & vita sanctum, te iterum atq; iterum rogamus ora pro nobis & vale. Ex Colonia 22. die mensis Iulii. Anno Christianorum 1505.

XXVI.

IOAN. TRIT. ABBAS SPAN, IACOBO KYMOLANO theologo saluem.

ARNOLDVS Bostius Concarnelita quondam tuus in Conuentu tuo Gandensi, vir meo iudicio doctus & sanctus, cum te nimium astronomiæ seculariumq; literarum studiis deditū cerneret dehortari consuevit, & vt magis te ad scientiam conferres diuinarū scripturarum, pia sedulitate admonere. Vnde & me literis suis dulcissimis, quarum beneficio vt nosti semper fuit largissimus aliquoties rogauit, quatenus te per epistolam à nimia & curiositate & vanitate secularium studiorum corrigerem, & ad veram sapientiam, quæ in sacris literis continetur, omni studio prouocarem. Verebarur enim vir optimus, ne mēs tenera lenociniis mularum semel dulciter infecta, in delectationem mundanæ sapientiæ, quæ stultitia est coram Deo, paulatim rueret, vnde in nauileam postea, sicut multus contigit, diuinarum scripturarum perueniret. Ego autem qui iusta postulanti miro eius deuotus amore non poteram negare consensum, feci pro viribus quod hortabatur. Scripsi ad te, non me poenitet, prolixam satis epistolam, in qua vt nosti & secularis literaturæ scientiam deficiente spiritali sapientia vanam, & sacræ intelligentiam scripturæ sine notitia philosophiæ secularis, multimoda ratione ostendi nobis esse difficilem. Tandē in fine cōclusisse me memini, non plus scientiæ mundanæ viro claustrali necessarium, neq; amplius desiderandum, quam diuinarū scripturarum intelligentiā requirit. Nam sicut beatus Ambrosius ait: *philosophia quæ est circa elementa mundi, qualis est astronomia, magis est falsa quam vera sapientia. Scrutatur enim plagas mundi, & spatia rimatur, quæ sibi prodesse nihil possunt.* Vnde etiam sanctus abbas Clareuallis Bernardus his pene similia dicit in canticis: *Philosophorū ventosa loquacitas non bonus est imber, qui sterilitatem magis intulit terris quam fertilitatem. Vmū quoque sapientiæ secularis inebriat quidem, sed male, quoniam non edificat mentem sed inflat, & vias celestis sapientiæ pracludit.* Pudet me horum temporum, in quibus pudicissima virgo philosophia nostra cœlestis, quam græco vocabulo Theologiam vocamus, vsq; adeo quarundā meretricularum societate violenta corrumpitur, vt pene nusquā ornata videatur. Quasi nobis ad studium cœlestis doctrinæ minus sufficiat Evangelium Christi, desintq; ad fidei nostræ confirmationē diuinarū testimonia scripturarum, vt in omni pene sermone ad Christianos de fide, gentiliū sit necesse opiniones introducere sapientum. Quantum ad fidei Christianæ institutionem pertinet, Euāgelium Christi saluatoris abunde sufficit, quia sicut diuus Bartholomæus apostolus ab Ariopagita Dionysio in theologia mystica introdu-

In Ecclesia
verbum Dei
& non phi-
losophia do-
ceri debet.

nt, tuis precibus per Dei misericordiam
tis se nubes penetrat, & vacua cœli
gelio: Petrus, inquit, & abbas cœli
o. qui petit accipit, qui quantus
ois dicit: multum vales oratio nisi a
Gregorio: Quisquis pro alio orator
so citius exaudiri meretur, quanto
o teste necessitatis est, pro alio
io, non quia necessitas transmittit
al Ambrosius: Si pro te rogatus
st omnes. Oratio vero nunc perfecta
a, & cor, & actus, & sermo, & ver
cens. n. 7. n. 8. n. 9. n. 10. n. 11. n. 12. n. 13. n. 14. n. 15. n. 16. n. 17. n. 18. n. 19. n. 20. n. 21. n. 22. n. 23. n. 24. n. 25. n. 26. n. 27. n. 28. n. 29. n. 30. n. 31. n. 32. n. 33. n. 34. n. 35. n. 36. n. 37. n. 38. n. 39. n. 40. n. 41. n. 42. n. 43. n. 44. n. 45. n. 46. n. 47. n. 48. n. 49. n. 50. n. 51. n. 52. n. 53. n. 54. n. 55. n. 56. n. 57. n. 58. n. 59. n. 60. n. 61. n. 62. n. 63. n. 64. n. 65. n. 66. n. 67. n. 68. n. 69. n. 70. n. 71. n. 72. n. 73. n. 74. n. 75. n. 76. n. 77. n. 78. n. 79. n. 80. n. 81. n. 82. n. 83. n. 84. n. 85. n. 86. n. 87. n. 88. n. 89. n. 90. n. 91. n. 92. n. 93. n. 94. n. 95. n. 96. n. 97. n. 98. n. 99. n. 100.

JACOBO KYMOLA

truns in Conuentu tuo Gandenſi, vti
astronomia ſeculariumq; literarum
gis te ad ſcientiam conferres diuini
riter ſuis dulciſſimis, quarum bene
t, quatenus te per epiſtolam a ritia
tigerem, & ad veram ſapientiam, que
Verbebar enim vit opimus, nunc
delectationem mundanæ ſapientie,
n nauſeam poſtea, ſicut multis con
qui iuſta poſtulant miro cur de
viribus quod hortabatur. Scripſi
vt noſti & ſecularis literaturæ ſci
elligentiam ſcripturæ ſine noſtra
obis eſſe difficilem. Tandem in ſine
elauſtrali neceſſarium, neq; am
eria requirit. Nam ſicut beatuſſi
is eſt aſtronomia, magis eſt ſapientia
r, qua ſibi prodeſſe vult poſſum. Vide
ilia dicit in canticis. Philoſophus
tulit terris quam fertilitatem. Iam
on adſciat mentem ſed ſola, per
n quibus pudiciſſima virgo pu
giam vocamus, viſq; adeo quæ
ene nuſquã ornata videatur. Quæ
angeluſ Chriſti, deſintq; ad ſe
n, vt in omni pene ſermo eſt Chri
ucere ſapientum. Quantum ad
li ſaluatoris abunde ſufficit, quæ
nyſio in theologia myſtica
magnum eſt Euangelium Chriſti, qu
um eſt, quoniam quicquid ab
neceſſarium abundantiffime
co reperitur ſuperfluum. Hæc
icinio promiſſam, doctrina quæ
n, veruſtiores ſancitæ reccordation
lamandis ad populum ſermonibus
ſuo

ſacroſancam Chriſti doctrinam, promiſſa quoq; prophetarum, & apoſtolorum ſancio
nes in medium produxerunt. Noſtri autem concionatores maiore in numero, puriſſimos
Dei ſermones Ariſtotelicis Iulianifque intermiſcent opinionibus, crebrius philoſophos
gentilium quam Chriſti Apoſtolos allegantes. Proh pudor, tam celebris facta eſt verbi Dei
præconibus peripatericorum auctoritas, vt in cathedra Chriſti crebrius Ariſtoteles cite
ſermones ſimplici & indocto Dei populo proficiunt, in quibus ad oſtentationem totum,
ad compunctionem vero nihil inducitur? Ad ſcholas Gymnoſophiſtarum iſta meretrici
culæ gentiliumq; traditiones remittendæ ſunt, vt in ſchola Chriſti nihil aliud quam do
ctrina Chriſti pura & immaculata prædicetur. Furfures enim puriſſimæ farinæ cõmiſcuit,
quiſquis hunc prædicandi modum primis adinuenit. Reuolue precor omnium ſancitorũ
patrum ſermones veterum, ſimul & celebratiſſimas eorumdem homilias, & vide ſi genti
lium philoſophorum furfures inuenias farinæ commiſtas Chriſtianæ puritatis. Diſquire
obſecro quam diligentiffime Origenis, Hippoliti, Cypriani, Hilarii, Gregorii Nazianzeni,
Ambroſii, Baſilii, Chryſoſtomi, Hieronymi, Maximi, Seueriani, Auguſtini, Fulgentii, Grego
rii papæ, Iſidori, Bedæ, Rabani, Albini, Haymonis, Petri Damiani, Anſelmi, Bernardi, a
liorumque veterum ſancitiſſimorum patrum homilias atque ſermones, & non inuenies
aliud in eis quam Chriſti doctrinam veram, ſolidam, puram, & ab omni fermento gentili
um translationum alienam. Non ibi allegatur peripatericus ille Ariſtoteles, non Porphy
rius apoſtata, non Plato, non Auerois, non Cicero, non denique ex reliqua cohorte geni
tilium quiſquam, ſed ipſa duntaxat Dei patris ſapientia Chriſtus Ieſus, ipſiſque ſummæ
veritatis Apoſtoli, ſancitæ patriarchæ atque Prophætæ. Indignum plane (meo iudicio)
genus docendi, vt in ſchola Chriſti, quaſi pro dictorum ſpiritus ſancitæ confirmatione,
illorum audiantur nomina recitari, quorum ſpiritus abſque ambiguitate à Chriſto pe
nitus ſunt alieni. Non enim cognouerunt Dei ſapientiam ipſius mundi ſapientes,
& propterea in ſuis vanitatibus turpiter euauerunt. Sunt inter Chriſtianos alioquin ſci
oli, qui nimia temeritate præſumptuoſi, auſint confirmare Socratem philoſophum, tam in
vita quam in morte atque doctrina, Saluatori noſtro præſtitit ſe figuram, comparationem
illius ad Chriſtum faciẽtes nimis abſurdam, proteruam, & Chriſtianis auribus nullatenus
tolerandam, quaſi à cultura idolorum fuerit alienus, qui iam moriturus, vt Plato in Phæ
done meminit, vltimum verborum ſuorum tale dixit: *O Criso, Eſculapio gallum debemus,
quem reddite, neque negligatis.* Sed eſto quod nullus mortalium nouerit conſilium Domini,
neque per hoc tantorum virorum certa poſſit à nobis in medium aſſerri damnatio, maxi
me qui Chriſti ſaluatoris noſtri natiuitatem in carne præceſſerunt, quæ ſermonum Dei
concionatorem impellit neceſſitas, vt in Eccleſia ſancitæ, quæ Chriſtianorum eſt ſchola,
verba gentilium & Chriſti ignoratium philoſophorum, cum doctrina intermiſceat ſum
mæ veritatis, cum ſacra nobis ſcriptura ad Chriſtianæ institutionem vitæ abunde ſufficiat,
nec opus ſit aliunde quicquam mutuare. Stultus autem eſt omnis prædicator, ſi doctrinã
Chriſti gentilium dictis philoſophorum exiſtimat decorandam, de qua ſancitæ propheta
cecinuit dicens. *Lex Domini immaculata, conuertens animas, teſtimonium Domini fidele ſapientia
preſtans paruulis.* Et iterum: *Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum
terra, purgatum ſeptuſplum.* Ipſe quoque Dominus noſter Ieſus Chriſtus in Euangelio & Io
annem dicit: *Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus eſt & vita ſunt.* Quæ ergo conuentio mortis
ad vitam, aut quæ comparatio lucis ad tenebras? Si verba Chriſti ſpiritus ſunt & vita, pro
fecto non ſunt eis verba non in Domino mortuorum commiſcenda. Sed audi quid Fir
mianus dicat Laſtantius. *Diuina, inquit, eruditio dialecticam, in qua omnis loquendi ratio conti
netur, non deſiderat, quia non in lingua ſed in corde ſapientia eſt. nec intereſt quali vitare ſermone, ubi
res queruntur non verba.* Et nos non de grammatico aut oratore, quorum ſcientia eſt, quo
modo loqui deceat, ſed de ſapiente diſcerimus cuius doctrina eſt quomodo viuere oport
eat. Quod ſi neque phyſica illa ratio neceſſaria eſt, adhuc neque logica, quia beatum
facere non poſſunt, reſtat vt in ſola ethica totius philoſophiæ vis contineatur, ad quam
ſe abieciſtis omnibus Socrates conſulit dicitur, in qua etiam parte quoniam philoſophi
errauerunt, qui ſummum bonum cuius cupiendi gratia generati ſunt, non comprehēde
runt. Apparet ergo falſam eſſe & inanem omnem philoſophiam gentilium, & ob id ſacris
Chriſti doctrinis nullatenus commiſcendã, quia nec inſtituit ad iuſtitia munera, nec offi
cium hominis rationeſque confirmat. Concionatoris autem in Dei Eccleſia conſtituti
officium eſt, legem & doctrinam Domini noſtri ſaluatoris Ieſu Chriſti populo fideliter
proponere, compunctionem & deuotionem mentibus auditorum inculcare, eoſque ad

Ariſtotelicõ
concionato
res.

1. Corin. 1.

Socrates im
pie cõferunt
cum Chriſto.

Pſal. 50.
Pſal. 11.

Ioan. 6.

Lex & Eu
angelium
populo pro
poni debent.

iustitiæ obseruantiam, & internum Dei amorem totis viribus inflammare. Hoc autem fieri aliter quam doctrina Christi non potest, quia sanctus Dei spiritus gratiæ suæ dona non influit, ubi non Christi verba, sed gentiliū sultitiam offendit. Non legimus quempiam nostrorum ex sermone gentiliū philosophorum testimoniis confirmato, gratiam cecepisse spiritus sancti, aut internæ compunctionis vnquā sensisse suspiria. Sua enim Dei spiritus fecundare femina consuevit non aliena, suos Dei Filius virtutis in fusione cōfirmat sermones, non philosophorum gentiliū vaniloquia. O priscorum sæcula patrum aurea, quando spiritus sanctus per eos sua verba loquebatur ad populum, non illi propria vel aliena, quia tunc reuera mentibus auditorum gratiam suam contulit, quādo sua in eis femine ardentes, verba ad populum Dei cum humili sinceritate loquebantur ignita, quorum illi ardore succensi ad omnem mandatorum Christi obseruantiam voluntarii reddebantur atque fortissimi. Verba tunc quidem prædicatorum gratia spiritus ignita, mentes & corda populorum parauere flammantia, egitque tum miseratio Dei multa inter Christianos miranda, præstans vtrisque, prædicantibus videlicet simul & audientibus virtutum omnium incrementa. Ad poenitentiam subito peccatores conuertebantur, incredibilis gratia compunctionis mentes auditorum imbuunt, amor quoque Dei seruens candensque dulciter corda omnium incendit, & terrenorum inducens contemptum ad quarumcunque tolerantiam tribulationum pro Christi amore fortiter armavit. Erat enim sermo doctorum tunc omnium Christianus, simplex, purus & integer, non gentiliū opinione factus, non confusa quorundam allegatione cicatricosus, neque fabulis, & risum mouentibus verbis interruptus, aut curiosis inutilibusque cauillationibus turgidus, seu ad vanam æstimationem prædicantium excogitatus. Horum te patrum imitorem esse decet o Kymolane, qui veræ amatores sapientiæ, non suam sed Christi gloriam, & auditorū vtilitatem in omnibus quaesierunt. Caue imitator fias eorum qui non Christum prædicant modo Christiano, qui vel gloriam quaerunt ab hominibus, vel commodum rei temporalis. Ad veram te philosophiam, quæ Christum Dei virtutem & sapientiam profiteretur, prædicat, amat, laudat, imitaturque, præcinxisti, in eius oportet fideliter dilectione permanere, ut fructum sempiternæ felicitatis accipere merearis. Venire autem ad veram sapientiam nequeunt, qui falsam imitantur. Et quænam est sapientia falsâ, nisi quæ huius mundi amatoribus esse magna videtur? Hæc est sapientia mundi, diuino teste Gregorio, cor mach nationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsâ sunt vera ostendere, quæ vera sunt falsâ demonstrare. Hanc qui sciunt, cæteros superbiendo despiciunt, hanc qui nesciunt subiecti & timidi ipsam in aliis mirantur. Hæc sibi obsequentibus præcipit bonorum temporalium culmina quaerere, adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere, malum pro iniuriis reddere, huiusque vitæ commoda vehementius amare. Nostra vero sapientia est, o Kymolane, nil per ostentationem fingere, sensum verbis aperire, vera ut sunt diligere, falsâ deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quam facere, nullam iniuriæ vltionem quaerere, pro veritate contumeliam lucrum æstimare. Timor autem Domini, sicut ait scriptura, initium sapientiæ est. Beatus homo qui sapientiam inuenit veram, & cui providentia affluerit Christiana. Melior est acquisitio eius negotiatione auri & argenti. Primi & purissimi fructus eius, quia pretiosior est cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur ei nequeunt comparari. Vera etenim sapientia est, cuius mens illustrata fulgoribus, & verum quod amet intelligit, & bonum amat quod cognoscit. Exemplum sapientiæ à sole capiamus, ut inter cognitionem & amorem possimus discernere. Sol non omnes calefacit quibus lucet, & sapientia multos quidem docet quid sit faciendum, non tamen continuo accendit omnes, ut bonum velint opere adimplere quod nouerunt. Nam sicut aliud est multas scire diuitias, aliud possidere, neque notitia diuitem facit sed possessio diuitiarum, ita multa scire ac sapienter intelligere non vere sapientem facit, si operum exhibitio non sequatur. Omnis enim sapientia nostra in hoc vno consistit, ut cognoscamus DEVM, ipsumque rite colentes super omnia, quia summum est bonum, totis viribus diligamus. Hæc est philosophia Christianorum, hæc sapientia certa fidelium, ad quam omnes aliæ scientiæ principaliter sunt referendæ. Hæc est consummata sapientia, quam omnes gentiliū philosophi in tota sua vita quaesierunt, nec vnquam inuenire, comprehendere, aut tenere potuerunt, quia religionem aut prauam retinuerunt, aut omnem penitus sustulerunt. Quisquis autem huius perfectæ sapientiæ familiaritatem obtinere meruerit, vere sapiens est, et deinceps quicquid ingenii & laboris

Tithen

Opera
Historia

ILIARES

is viribus inflammat. Hoc autem
nctus Dei spiritus gratie sine dolo
n offendit. Non legimus quemquam
e stimonis confirmato gratiam nec
a sensisse suspiria. Sui enim Dei spi
Dei Filius virtutis infusione confirmat
ia. O priscorum secula parum iusta
ad populum, non illi propia vel ab
suam contulit, quando sua in eis fami
ratoratores, diuini spiritus inspiratione
eritate loquebatur ignita, quoniam
obseruanciam voluntarii reuelatorum
rum gratia spiritus ignita, necesse
n miseria Dei multa inter Christianos
tacet simul & audientibus virtutum
ores conuertebatur, incredulitas appa
r quoque Dei serpens candebat. Soli
ens contemptum ad quartum mense
ter armauit. Erat enim sermo docto
r, ne gentilium opinione foeda
neq; fabulis, & risum mouentibus
bus turgidus, seu ad vanam adulationem
imitatorem esse deceret, Kymolane
oriam, & auditorum utilitate in omni
Christum predicant modo Christiani
modum rei temporalis. Ad veram
tiam profiteretur, predicat, amat, lo
r dilectione permanens, vt fructum
tem ad veram sapientiam nequeat,
nisi quæ huius mundi amare eos
este Gregorio, cor machinatio
dere, quæ vera sunt falsa demonstra
hanc qui nesciunt subiecti & timidi
cipit honorum temporalium colere,
ere, malum pro iniuria reddere, he
ro sapientia est, o Kymolane, qui per
vt sunt diligere, falsa deuitate, bona
, nullam iniuria vltionem querere,
or autem Domini, sicut ait scriptura,
in uenerit veram, & cui procedentia
prietate auri & argenti. Primi dicitur
, & omnia quæ desiderantur a no
mens illustrata fulgoribus, & verum
it. Exemplum sapientie à laico
s discernere. Sol non omnes cele
quid sit faciendum, non tamen con
plere quod nouerunt. Nam sicut
notitia diuitem facit sed profecto
non vere sapientem facit, si opo
ria nostra in hoc vno consistit, vt
or omnia, quia summum est bo
Christianorum, hæc sapientiam
iter sunt referenda. Hæc de
lophi in tota sua vita quæritum
duerunt, quia religionem non
quisquis autem huius perfectio
est, eiq; deinceps quicquid impedit

laboris poterit libenter impedit: contemptisque omnibus publicis & priuatis actionibus,
ad huius se contemplationis studium conuertit. Arbitratur enim nec fallitur certe, multo
esse præclarius diuinarum humanarumque rerum inuestigare ac ferre rationem, quam
peritris fruendis opibus, aut vanis accumulandis honoribus in harere. Quibus rebus,
quoniam fragiles terrenæque sunt, & ad solius corporis pertinent cultum, nemo melior
effici potest. Neque enim alia sapientia est quam veritas, in qua tenetur & cernitur sum
mum & incommutabile bonum, quod in nullo est loco, & nusquam deest, quia vbique
est totum. Hæc nobis sola philosophandi causa est, beatitudinis desiderium. Est autem
mentis nostræ vera beatitudo summi & incommutabilis boni fructio, quæ ex cognitione
10 & amore veritatis suboritur. Veram nuncigitur, o Kymolane, quæramus sapientiam, quæ
in sola fide Domini nostri IESU CHRISTI formata consistit, sine cuius cognitione & a
more nemo beatus euaserit vnquam, sicut S. præsul Augustinus in quodam loco dicit: Nā
qui sine saluatore salutem vult habere, & sine vera sapientia quæ est Christus, æstimat se
prudentem fieri posse, non sanus sed æger, non sapiens sed stultus in ægritudine assidua la
borabit, & fatuus in tenebris ignorantie permanebit. Ad veram sapientiam Christus via
est, fides itineris dux, custos intemerata humilitas, decor & indumentum omnium terre
norum contemptus. Ad hanc facer nos Christophilus cohortans ait: *Nemo fratres seducat.*
Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, vt sit sapiens. Sapientia enim huius mundi
diuinitia est apud Deum. & Dei sapientia contemnitur ab his qui gloriantur in sapientia vanitatis.
20 Bonus Christianus, amator Dei, contemptor mundi, hostis vitiorum & cultor virtutum,
vere sapiens est, etiam si omnem mundi sapientiam penitus ignoret, cui nihil est alienum,
nisi quod virtuti incongruum. Quocumque accesserit sua secum omnia fert, & totus in
dus ei possessio est, quoniam eo toto sicut suo vituri. Metu non frangitur, nec potestate
mutatur, non extollitur prosperis, nec tristibus deprimitur. Vbi enim vera sapientia, ibi
virtus animi, ibi constantia, ibi fortitudo. Sapiens in Christi amore fundatus semper idem
est, non minuitur, vt Ambrosius ait, neque augetur mutationibus rerum, nec vt paruulus
fluctuat, vt circumferatur omni vento doctrinæ, sed manet perfectus in Christo, fundatus
charitate, radicatus fide. Sapiens igitur defectus rerum ignorat, & varios animi nescit af
fectus, sed fulget sicut sol iustitiæ sine macula coram Deo & hominibus. Vt vero tales eua
30 damus, o Kymolane, summa laborandum cura, quoniam maior & miserabilior cura non
est, quam rebus intendere vanis, terrenis atque caducis, quæ animæ non solum nihil con
fert boni, sed maximo afficit potius malo. Dicamus vtilia & necessaria, quorum cognitio
beatitudinem repromittit: nec imitemur illos qui necessaria nesciunt, quoniam superflua
didicerunt. Vale. Ex Colonia 22. die Iulii. Anno 1505.

XXVII.

IOAN. TRITH. IOANNI CANTHERIO FRISIO
medicine doctori salutem.

QVOD tibi prospere succedant omnia, vt vero congaudemus amico, hoc in primis ad
monentes, quatenus sic transeas per bona temporalia, vt non amittas æterna. Accep
40 pisti vxorem, non peccasti, sed tamen vendidisti libertatem. Res enim vxoria & philoso
phandi libertas non se mutuo patiuntur in homine vno. Scribis enim: *vxorem duxi inuen
culam pulchram, nobilem, & optime morigeratam.* Auis rara mulier pulchra, nobilis, & bene
morigerata. Et iuxta Euripidem in Medea:

ἡ περιεργισμένη γυνή ται σαρκεία,
ὄθεν γυνή σαρκεία πρὸς μὴν διχρῆσται.
Permaxima, inquit, facta est salus,
Quando mulier contra virum non dissentit.

Pulchritudo enim mulieribus frequenter consuevit afferre superbiam, ex qua ortū
dissentio & temeritas contra virorum imperia sumit, sicuti Menander ait:
50 *ἡ περιεργισμένη γυνή ται σαρκεία.*
Superba res est pulchra mulier. Et alius quidam mulierum importunam temerita
tem pulchre notauit dicens:

ἡ μάλα γυνή χυλοειδὴς ἔχει δ' ἀγνώσας ἑὸς ἴπας.
τὴν μάλα ἐνθάδε ἀμωγρὴν μάλα ἐνθάδε.
Omnis mulier ira est, habet autem bonas duas horas
Alteram in thalamo, & alteram in morte.

Id est, vnā quando dormit, & aliam quando mortua iacet, quia neminem lædit,
ne minem offendit, nec vtitur conuitiis. Vnde est & illud Menandri.

Sola fides in
Christum
iustificat.
1. Cor. 15

ἡ γυναίκα ἡ ἀγαθή κρείττονος ἢ ἡ κακή.

29 *Mulierem, inquit, sepelire melius est quam ducere in uxorem.*

Vnde cum difficilimum sit uxorem inuenire bonam, tibi vehementer congaudemus, talem te reperisse, de qua tibi optima quæque persuadere possis. Reliquum est, ut sanctus Christophilus ait, *qui habent uxores, tanquam non habentes sint; quia præterit figura huius mundi, & nihil inter mortales diuturnum.* Ea quæ circa nos anno priore gesta sunt in Republica, nostris absque dubio peccatis exigentibus, tibi breuiter ut poterimus, in quantâ notos tibi concernunt siue amicos, intimare operæ precium æstimauimus. Anno Christianorum proxime transacto, videlicet millesimo quingentesimo quarto, in mensis Maio multi Germaniæ principes iubente Maximiliano Rege nostro conspirantes aduersum 10 Philippum Comitem Palatinum Bauariæ; duces, & Romani Electorem imperij, grauissima in rem eius publicam, tam hic in nostro circuitu, quam in Bauaria bella gesserunt. Inter Wormatiâ & Creutzennach, simul & ab alia parte Rheni, quicquid sub ditione fuit Palatini extra ciuitates & castella, Hassonibus in prædam cessit, qui nulli parentes villas cum ecclesijs & multis & pulcherrimis pene omnes in circuitu ignibus consumpserunt. Nostri quoque monasterij cortes siue grangiæ meliores, & pene omnes, de quibus omnem substantiam nostram habere consueuimus, aut perierunt, aut Hassonum incursum penitus desolatæ sunt. Maxima ratione huius belli sustinuumus incommoda, quibus in vltimam pene compulsi sumus egestatem. Monasterium illud insigne Lypurg, in quodam quondam docendi munus peregisti, tricesima die mensis Augusti anni præscripti iniectio- 20 ne ignis per satellites Comitis Duroburgii * combustum est & penitus desolatum. Per continuos enim dies duodecim durauit incendium, exeuntibus quotidie ministris Duroburgium, & semper nouum, ne quid remaneret ignem supponentibus. Ecclesia cum omnibus altaribus, campanis, tabulis, atque picturis funditus exusta est. Et breui complectar ut omnia, domus vniuersæ cum omnibus structuris incendio in fauillam redactæ sunt, & præter lapides nihil omnino remansit. Abbas hic in Colonia est, qui regis contra Comitem implorat auxilium, sed necdum obtinuit quicquam. Monachi vero eius hinc inde ad diuersa cœnobîa propter inopiam dispersi sunt. Rogerius noster adhuc viuit sanus suoque philosophatur more, cuius monasterium manet integrum, quamuis incommoda quoque susceperit multa. Mei quoque cœnobii fratres, ex octo- 30 pore quo tu nobiscum fuisti, plures vita sunt defuncti, quosdam etiam pellente inopia, quam nobis tribulatio memorata induxit, ad alia monasteria misimus, ita quod in loco iam pauci remanserunt. Sed nec mihi pepercit liuor hominum impiorum, quem propterea persequuntur, quod Palatini principis ac defensoris mei partibus necessario adhaerim. Sed Dominus Iesus qui nouit omnia priusquam fiant, ipse mihi erit adiutor, & non timebo quid faciat mihi homo. Vale sanus. Ex Colonia 24. die mensis Iulij. Anno 1505.

XXVIII.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI, DOMINO ET MAIORI SVO, IO- 40

anni Trithemio Abbati Spanhemensi, humilis Christi famula Richmodis de Hoerß,

pauperum sororum Deo famulantium in Sebach sinistra inutilis, cum orationibus continuis aeternam precatur salutem.

22 **A**VDIO te, pater mihi semper in Christo Reuerende, gratiam multorum habere principum, & maxime Domini Archiepiscopi Colonienfis, quod etiam diu antea cognoui, vnde compulsâ necessitate humilima te supplicatione precor vna cum sororibus 23 meis vniuersis, ut nostri memor esse digneris pauperum filiarum tuarum, quas lacte celestis doctrinæ pascere consueuisti. Duro enim & importabili iugo Comitis premimur, & seruitute continua contra iustitiam in vltimam deducimur paupertatem. Duodecim an- 24 te hæc vicibus in anno tantum & vindemiali tempore solum currum patri eius cum equis tribus mittere ad seruiendum consueuimus, nunc autem ad eius imperium, bis aut ter in qualibet pene hebdomada currum à nobis cum quatuor equis ad seruiendum exigit, & hoc nostris expensis, imo violenter compellit familiam nostram carcerem minitans & necem. Diem à die non discernit, nec alicuius festi reuerentiam custodit, sed in construendo castello suo circa nos Duroburgio, tam festis quam alijs diebus indifferenter homines fatigantur simul atque iumenta. Nam in festo dominicæ Ascensionis, Pentecostes quoque Trinitatis, Corporis Christi, dominicis, & cæteris quibuscunq; operarios semper habet in muris,

ucere in uxorem.
bonam, tibi vehementer conge-
persuadere possis. Reliquum est, ut in-
habentes sint, quia prateri figura hinc
nos anno priore gesta sunt in Repub-
breuiter ut poterimus, in quibus
cium aestimauimus. Anno Christi-
ingentesimo quarto, in mensibus
Rege nostro conspirantes adueni-
n, & Romani Electorem impetru-
cui, quam in Bauria bella gessit.
arte Rheni, quicquid sub ditare fue-
edam cessit, qui nulli parcerentibus
in circuitu ignibus consumpserunt.
res, & pene omnes, de quibus conuen-
erunt, aut Hassonum incensu penitus
nuimus incommoda, quibus in vlti-
um illud insigne Lymburg, in quo ta-
mensis Augusti anni praescripti incen-
combustum est & penitus desolatam.
diuum, exeuntibus quotidie miranda
meret ignem supponentibus. Ecclesia
picturis funditus exusta est. Et ter-
ous structis eo incendio in frustula
ansit. Abbas hic in Colonia est, quod
dum obtinuit quicquam. Monachi
opiam dispersi sunt. Rogerius uero
uius monasterium manet integrum,
i quoque coenobii fratres, exco-
acti, quosdam etiam pellicente inopia
monasteria milimus, ut quod in ho-
uor hominum impiorum, quem pro-
genitoris mei partibus necelano adbo-
am fiant, ipse mihi erit adiutor, & non
nia 24. die mensis Iulii Anno 1505.

MINO ET MAIORI SPO. 10-11
risti famula Richmodi de Hues,
heo ministra inutilis, cum ora-
precatur
ende, gratiam multorum habere
olonienfis, quod etiam dia aucto-
plicatione precor vna cum sanctis
um filiarum tuarum, quas ab eo
portabili iugo Comitum premuntur
uicimur paupertatem. Duodecim
re solum curram patri eius cum equo
atem ad eius imperium, bis aut
atur equis ad seruendum cepi. Et
ilium nostram carcerem inuicem
uerentiam custodit, sed in comba-
um alijs diebus indifferenter homi-
nica Ascensionis, Pentecostes quoque
ibus unq; operarios semper habebit

muris. Nouit paternitas tua nostram paupertatem, & nimis exilem fore substantiam tem-
poralem, qua tantam personarum Deo famulantium multitudinem diutius alienis gra-
uata seruitiis enutrire nequaquam sufficimus, nisi de remedio nobis fuerit prouisum. Ro-
gamus ergo flexis in terram genibus omnes, ut si tua videatur paternitati consultum, ad
Archiepiscopum Coloniensem pro nobis loquaris uerbum aliquod bonum, & in utilita-
tem nostram conducibile, quatenus ipse pro nobis ad Comitem interueniat, suaque in-
tercessione tam graue iugum Pharaonis a nostris ceruicibus soluere, vel mitigare saltem
aliquatenus procurer. Mitto cum harum baiulo literarum procuratorium in causa mea
cum fratre, sicuti mihi praecipisti. Tu precor caetera sic ordinare uelis, ut paterna mea ha-
reditate non priuer penitus. Vale feliciter. Data ex Sebach, Anno 1505, Iulii mensis die 24.

XXIX.

IOANNES TRIT. ABBAS SPAN. ROGERIO SYCAMBRO
fratri dilecti.

DIe mensis Iulii huius 18. mane circa decimam horam Serenissimus Monarcha no-
ster Maximilianus Romanorum Rex Coloniae armatus exiit cum principibus
multis, in tuos expeditionem acturus Sycambros. Nauigio per Rhenum descenderunt ar-
mati omnes, aciem uersus Arnhom Gelensium tuorum oppidum in primis dirigentes, quod
regius iamdudum exercitus dura obsidione vallauerat. Erant autem qui cum Rege nauibus
descenderant isti principes cum ministerialibus suis, Ioachim Brandenburgensium Mar-
chio princeps meus Elector. Fridericus Marchio patruus eius qui moratur in Anholtz-
bach. Lodouicus primogenitus Philippi Comitis Palatini Bauariaeque ducis, Principis no-
stri electoris. Fridericus Saxonum dux Princeps Elector. Ioannes frater eius Saxoniae dux.
Georgius dux Saxoniae. Item dux Magnopolitanus. Dux Brunswicensis. Dux Luneburgen-
sis. Dux Iuliacensis. Comes Hassonum, & multi alii principes, duces & comites, quorum
non obseruauimus nomina. Venientes ad Arnhom * statim oppidani se regi tradiderunt, per-
culsique metu Sycambri omnes in deditioem Regi Maximiliano iurauerunt. Sed & dux
ipse Gelensium conditiones regias acceptauit, & reddita est pax in terra hominibus diu-
tius interrupta. Die uero Iulii 28. reuersus ad Coloniae Rex uia cum principibus, eodem
quo exierat ordine & apparatu intrauit. Postera die omnes per totam Coloniae pulsaba-
tur campana in multam horam, pacis & concordiae congratulationis causa. Haec sunt eu-
tuis acta Sycambri, quorum te nolui latere seriem. Sunt autem complures qui non cre-
dant seruatiuros Regi promissa Sycambros, propterea quod sit gens facile iuramenta con-
temnens, & semper ad noua promptula nimis. Inter Archiepiscopum uero & ciues Colo-
nienfes, adhuc non constat aliqua concordia facta, quamuis pluries fuerit tentata. Haec
sunt Rogeri quae hac uice nobis scribenda uidebantur. Nos etiam propediem literas ipsas
Neometim subsequemur. Vale & ora pro nobis. E Colonia 29. die mensis Iulii Anno
Christianorum 1505.

XXX.

IOAN. TRITHE. AB. SPANHEMEN. IOANNI CAPELLE
rio mathematico S.

DIes iam instant mei a Colonia recessus, quo circa si venire ad nos piget, vale. Hodie
mane serenissimus princeps meus Ioachim Marchio Brandenburgensium Colo-
niam exiit, per Westphaliam & Saxoniam reuersurus in sua. Quem ego post triduum subse-
cuturus sum expeditis prius in Cancellaria regia quibusdam literis & negotiis personam
meam concernentibus. Rogamus itaque si fieri potest, ut priusquam hinc abeamus, ad
huc semel nos inuisis, quatenus nos mutuo ualedicere in charitate fraterna possim, ma-
xime cum sciamus minime, an deinceps unquam nos mutuo uidebimus in carnali uisione.
Sum enim iturus in Marchiam Brandenburgensium, incertus omnino de reditu, propterea
vel maxime, quod contumeliis & uulorum grauius nimium offensus redire ad Spanheim non
facile me sciam posse persuaderi: quamuis si uelle in promptu essent complures, qui has contu-
melias insigni uindicta uindicarent. Ego uero mihi dudum persuasi praecipis obediendi
dominicis, & iniurias non esse uindicandas: quin illud Apostolis dictum a Domino Iesu
potius imitabor: *si uos in una ciuitate persecuti fuerint, fugite in aliam.* Maior enim cura nobis
habenda est de anima quam de corpore, secundum quam ad imaginem Dei facti sumus. Dicit namque
S. Ioannes Episcopus: *Si animam negligamus, nec corpus saluare poterimus.* Non enim anima
est quam

Matth. 10.
Anima pluri-
us facienda
est quam
corpus.

pro corpore, sed corpus pro anima factum est. Qui ergo quod primum est negligit, & quod inferius est tollit, vtrumque corrumpit. Qui vero ordinem seruat, & quod primum est colit, etiamsi negligat quod secundum est, tamen per primi salutem seruabitur & secundum. Curandum ergo nobis vt animam habeamus sanam, pulchram & incolumem potius quā corpus. Pulchritudinis autem in facie specimē relucet, à qua totum in dicare hominē consueuimus. Anima vero facies conscientia est. Sicut ergo in conspectu hominum gratiosa est facies pulchra, sic in oculis Dei speciosa est conscientia munda. Valet enim interdum homini pro salute animæ mutatio loci, vt facies quæ nescientibus ex familiaritate nō placuit, in alio loco ex nouitate pulchrior euadat. Plerumque enim cum mutatur locus, mutatur & mentis affectus. Et quanquam propria me culpa non moueat mutare locum, sed inuidia potius aliena, cedo tamen eo libentius quo minus alicui sum affixus loco. Scio enim vbiq; terrarum regnare vnum Dominum, sub cuius militabo imperio vbicunq; fuero. Epistolam nostram amice collaudas, quam tibi ante dies ferme duodecim misim⁹, eamque miris volens ornare præconiis, oraculo de lapidam Apollinis asseuerasti. Intelligimus te verbo quidem gentili nostrum voluisse denotare Iesum, qui solus cum Patre & S. spiritu cælo præsidet alto, cuius tam est immensa dignitas, & incomprehensibilis maiestas, vt nihil ei queat ex omnibus comparari. Caue deinceps, ô Capellæ noster amice, precamur, ne huic summæ & inaccessiblei maiestati nomen aliud tribuas, quam dare Christiana religio consueuit. Valde namque putamus indignum, polluta Idolorum nomina, quæ Dei non fuerunt, summo attribuere Deo, & spurcissimis gentilium vocabulis diuinam compellare substantiam. Nusquam reperies in tota serie scripturarum, verum Deum quem colimus & adoramus falorum sibi nomina desumpsisse Deorum, seque Iouem aut Apollinem, aut caterarum quicquam appellasse vanitatum. Non defunt nobis honestissima sanctissimaque in scripturis sacris vocabula, quibus innominabilem illam, & superdiuinam cum sobrietate possumus vocibus denotare maiestatem. Non est opus, neque licet, neque conuenit, nominibus dæmonum falorumque Deorum vocabulis, veram inter nos creatoris vniuersorum exprimere diuinitatem. Si recte scripsimus, si dignam laudibus epistolam misimus, verus Deus contulit, non Apollo; Iesus Christus dedit, & non aliunde venit. Scripsimus à veritate illuminati vera, quibus auocare mentem tuam cupimus à terrenis, caducis atque transitorijs, vt ad veram te philosophiam conseras, quæ maxime decet nos Christianos, per quam solam peruenire poterimus ad æternam beatitudinis felicitatem, quæ est summum bonum & vltimus finis creaturæ rationalis. Quicquid enim in mundo cernimus corruptibile est, quicquid habemus transitoriū est, corpus quoq; ipsum quod viuimus mortale, sola mens nostra qua viuimus est immortalis. Dixit enim quondam Cenomanensis episcopus:

*Cuncta sub ancipiti pendunt mortalia casu,
Et spondent propria mobilitate fugam.
Quicquid habes hodie, cras te fortasse relinquet,
Aut modo dum loqueris, desinit esse tuum.*

Denique omnes morimur, sacra testante scripturâ, & quasi aqua in terram delabimur, quæ amplius non reuertitur. Vnus enim introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus. Memores ergo nos semper esse conuenit, quoniam statutum est hominibus mori semel: & quia mors non tardat, sed quando putatur minime, tunc in foribus adstat. Propterea Dominus noster Iesus Christus volens nos ad mortem semper esse paratos in sancto Evangelio præcipit dicens: *Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.* In eo nobis statu viuendum est semper, in quo mori optamus: quoniam mala mors putanda nō est, quam bona vita præcessit. Neque enim facit malam mortem quod sequitur mortem, sed vita mala quæ mortem præcessit ipsam facit malam. Non itaque multum nobis curandum est alioquin necessitate morituris, quid accidat vt moriamur, sed hoc ante omnia curandum potius, vt sic vita ordinetur in operibus bonis virtutum decorata ornata, quæ mortem non sinat esse malam. Quamuis mors non possit esse mala, quæ nihil est aliud q̄ relictio corporis, depositio farcinæ grauis, & de labore ad requiem via. Male autem mori nunq̄ poterit, qui bene vixit in charitate Domini radicans, etiamsi ab hominibus aliud de illo fuerit iudicatum. Est autem mors triplex. Naturæ videlicet, de qua dixit sanctus Christophilus: *Statutum est hominibus semel mori.* Et hæc mors non est metuenda fortibus, desideranda potius in Christi philosophia sapientibus, & miseris expectanda. De qua illud egregie dictum: *Θάνατος μὲν ὅτι τέλος τινὸς τῆς σκοτεινῆς εἰρητῆς τῆς μάστιγος ἡσχάτης ἐξέχεται; ἀλλ' οὐδὲ λυσιπ, ὅτι ἐν τοῦ σώματος ἀναστῆσει προτινὲς ἡ νόμιμα ἡ ἀθανάτου. Θάνατος μὲν ἡδ, ἀκαταρπατῆς διανοου ἐξέχουσι φιλοσοφῶντες, ὅτι ἐν αὐτῷ εἶμι ἡ τέλος πάντων ἐν θάδε κακῶν.* Mors, inquit, est finis cuiusdam tenebrosi carceris, maxime animis ex-

Deo non sunt tribuenda impia Deorum gentilium appellationes.

Matthai 24. Mortem esse malam.

Mors est triplex. Hebræo. 9.

Tribhen

*Opera
Historia*

mis excellentibus. Alii autem tristitia, quorum in voluptate cura eorum nunc omnis. Evadimus enim immortales. Nam mors (sicut omnes affirmant philosophantes) nihil est aliud nisi finis omnium hic malorum. Secunda est mors culpa, de qua scriptum est: Anima que peccaverit, ipsa morietur. Et iterum: Mors peccatorum pessima, quorum et natiuitas mala, et vita peior secuta est. Hanc mortem o quibus timeamus, quae non solum corpus interimit, sed animam aeternis doloribus transmittit. Tertia vero mors est gratiae salutatis, quae secularium interitum aufert voluptatum, in qua non natura sed delicta moriuntur. Haec est mors salutaris, qua in Christo baptizati renascimur, & cum ipso gratiose in domino sepelimur. Mors igitur prima cunctis est sapientibus contemnenda, secunda omnibus est mortalibus detestanda, tertia vniuersis est Christianis maxime exoptanda. Illi ergo miseri sunt, & merito deplorandi, qui morte moriuntur secunda, quos in infernis ex hac vita recipit in aeternum cruciandos, non illi quos aula coelestis in perpetuum suscipit laetificandos. Preciosa enim in conspectu Domini mors sanctorum eius. Et vere preciosa, per quam & laborum finis optatus aderit, daturque victoria: conseruatio, & aperitur ianua vitae & perfectae securitatis ingressio conceditur. Mortis autem qualitas ex vita merito dependet, & sicut ipsa vita bona est si cum virtute viuatur, mala si cum scelere, sic & mors ex praeteritis vitae actibus ponderanda. Ita fit, vt si vita in Dei amore & cognitione veritatis transacta sit, mors mala esse non possit, quia translatio est ad immortalitatem. Si aliter vita extitit, malam esse mortem necesse sit, quoniam ad aeterna supplicia transmittit. Mors timenda cunctis qui in lege domini non sapienter ambulantes, terrena coelestibus, & caduca praetulerunt aeternis. O miseri nos, o infelices, quid necessario faciemus morituri, qui propterea maxime mortem exoptauimus communem, quia malorum nobis conscii timeamus iudicis sententiam quae offendimus. Omnibus enim vita in terra ducentibus necesse est mori. Sed nunc tu, vel sero tandem cogitantes nos propiciam morituros, vitam emendemus, ita mortem timentes, vt prius quam veniat peccatis moriamur. Non enim timebimus mortem carnis, si mortificationis vitis in amore Dei vixerimus per sanctae opera pietatis. Quis nam mortem metuat temporalem, cui pro iustitiae merito vita aeterna promittitur? Mortis tamen nostrae ad finem urgentis vitam nunquam debemus obliuisci, quoniam qui se quotidie recordatur ex necessitate moriturum, facile contemnit praesentia, & in futurorum speculationem affert. Vana enim sunt omnia quae in mundo cernimus, & nihil eorum nobiscum morituri possumus auferre: nec aliter exhibimus mundum istum quam intrauimus, nudi, pauperes, egeni, nihilominus possidentes, praeter id solum quod in carne gessimus, siue bonum sit siue malum, dicente ad Ioannem *χριστινον* Dei nuncio: *Scribe, beati mortui qui in Domino moriuntur, quoniam opera eorum sequuntur illos. A modo iam dicit Spiritus, vt requiescant a laboribus suis.* Cauemus amice ne peiores moriamur quam nati sumus, ne peccatis & sceleribus operasti & deprauiati mundum egrediamur, qui sine actuali peccato intrauimus. *διὰ τὸ ἐμὲ λέγει ἡ ἀρχὴ ἁδὲ ἀδελφοί μου. Ἐπισημαίνω ἕξ ὀλίγης καρδίας ἡμῶν. καὶ ἵνα τι δὴ πάλιν εἰς ἀδελφοὺς καθέξει ἡμεῖς ἡμεῖς ἀμαρτωλοὶ, ἀρτίστομοι τὰς καρδίας ἡμῶν οἱ διψῶντες, τάλαι πόρνοι μὲν καὶ οἱ θεσμίως καὶ κλειστοὶν ἵνα ἴτε ἀμαρτωλοὶ ἡμεῖς. Παντομῆθη ἡμεῖς ποιεῖν ἡμῶν, οἱ ὡς ὡς ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις ἡμεῖς ἐκείνοι ποιεῖν ἡμεῖς. ἡμεῖς ἀδελφοί μου, ἡμεῖς ἀμαρτωλοὶ, ἡμεῖς ἀρτίστομοι, ἡμεῖς ἀδελφοί μου, ἡμεῖς πόρνοι, ἡμεῖς θεσμίως καὶ κλειστοὶν ἡμεῖς. ἡμεῖς ἀδελφοί μου, ἡμεῖς ἀμαρτωλοὶ, ἡμεῖς ἀρτίστομοι, ἡμεῖς ἀδελφοί μου, ἡμεῖς πόρνοι, ἡμεῖς θεσμίως καὶ κλειστοὶν ἡμεῖς. ἡμεῖς ἀδελφοί μου, ἡμεῖς ἀμαρτωλοὶ, ἡμεῖς ἀρτίστομοι, ἡμεῖς ἀδελφοί μου, ἡμεῖς πόρνοι, ἡμεῖς θεσμίως καὶ κλειστοὶν ἡμεῖς.*

40 *ταῖς ἀπειθαρχεῖν, ἡμεῖς ἀρτίστομοι, ἡμεῖς ἀδελφοί μου, ἡμεῖς πόρνοι, ἡμεῖς θεσμίως καὶ κλειστοὶν ἡμεῖς. ἡμεῖς ἀδελφοί μου, ἡμεῖς ἀμαρτωλοὶ, ἡμεῖς ἀρτίστομοι, ἡμεῖς ἀδελφοί μου, ἡμεῖς πόρνοι, ἡμεῖς θεσμίως καὶ κλειστοὶν ἡμεῖς.*

50 *οἱ ἡμεῖς ἀδελφοί μου, ἡμεῖς ἀμαρτωλοὶ, ἡμεῖς ἀρτίστομοι, ἡμεῖς ἀδελφοί μου, ἡμεῖς πόρνοι, ἡμεῖς θεσμίως καὶ κλειστοὶν ἡμεῖς.*

Psal. 115.

Maximi abbas.

Maximi abbas.

ergo quod primum est negligit, & quod
linem seruat, & quod primum et
rimini salutem seruabitur & secundum
am, pulchram & incoluntem primum
reclucet, a qua totum iudicare primum
icatur ergo in conspectu hominum gra
on scientia munda. Valet enim inter
s qua nescientibus ex familiaritate
lerumque enim cum mutare locum
ne culpa non moueat mutare locum
uo minus alicui sum affinis loco suo
ab cuius militabo imperio vixit
ibi ante dies ferme duodecim misit
apfam Apollinis asseuerasti. Inter
tare Iesum, qui solus cum Patre &
gnitas, & incomprehensibilis matris
eps, o Capellie noster amice, presen
ent aliud tribuas, quam dico Christus
num, polluta idolorum nomina, que
cissimis gentilium vocabulis dicitur
ferie scripturarum, verum Deum que
fuisse Deorum, seque Iouem aut Apol
atum. Non desunt nobis honestissimi
in nominabilem illam, & superbia
aiecatem. Non est opus, neque opor
que Deorum vocabulis, veram inter
Si recte scripsimus, si dignum Iesu
pollo; Iesus Christus dedit, & non
ibus auocare mentem tuam capere
philosophiam confesas, que maxime
oterimus ad aeternae beatitudinis be
reaturæ rationalis. Quicquid enim
transitoriu est, corpus quocumque
us est immortalis. Dicit enim quoc

iptura, & quasi aqua in terram decub
oitus est omnibus ad vitam. & simi
oniam statutum est hominibus mor
r minime, tunc in foribus adit. Pro
d mortem semper esse paratam. *Pro
a hora Dominus vester venturus est. Ite
mus: quoniam mala mors paratior
lam mortem quod sequitur mortem,
am. Non itaque multum nobiscum
at vt moriamur, sed hoc ante omnia
onis virtutum decorata ornata, que
n possit esse mala, que nihil est aliud
ore ad requiem via. Male autem
dicatus, etiam si ab hominibus
æ videlicet, de qua dicit sanctus
ors non est metuenda formidanda
niferis expectanda. De qua illud
is cuiusdam senecensis carteris, quoniam*

Quotidie senescentes morimur, quotidie vna pars vite nostrae non parua horarum
quatuor & viginti nobis non aduentibus minuitur, & vitam nobis diurnam pol
licemur. Sicuti homines in nauigando siue stent siue sedeant, iaccantue, siue dormi
ant, siue vigilent, seu aliud quodcumque faciant, dum in nauis pergere non cessat paulatim &

quasi non sentientes cum naui ducuntur ad terminum quo fuerat nauigandum: ita & nos ò philiberte, siue vigilantes siue dormientes, siue iacentes siue ambulantes, siue denique volentes, per momenta temporu singula quotidie ad finem ducimur nõ cogitantes. Spes nobis pollicemur inanes & deceptione plenas, cū viuere in annos plurimos, necessario tamen aliquando morituri, cogitamus. Quid enim si multo vixerimus tēpore, necessario tamen aliquando moriemur? Inter eum qui triginta vixerit annos, & illum qui centum, postquam idē finis viuendi aduenerit irrefragabilis mortis, dic mihi ò Philobie, cuius meliorem credis esse conditionem? Ambo nati fuerunt ambo vixerunt, licet non paribus annis, ambo mortui sunt. An non legisti senarium Menandri dicentis:

ὅτι ὁ φιλοῦν βίησιν δὲ θνήσκει νῆος.

Quem enim diligit Deus, moritur iuuenis.

Mors hominum salix (Boetius ait) que se nec dulcibus annis

Inferit, & maestis sepe vocata venit.

Duo sunt quæ mortē in senibus frequenter reddunt excessū iuuenum infeliciorem.

*Duo sunt
qua mortē
in senibus
faciunt acerrimam.*

Alterum est q̄ moriens senex grauiore peccatorum onere proficiscitur: iuuenis vero tãto minus peccare potuit, quãto breuiori tempore vixit. Nam, vt Seneca dicit, inquietam nobis vitam facimus metu mortis, & tanta est hominum dementia, vt quodam timore mortis cogantur ad mortē. Nihil ergo refert quo tempore moriamur, sed summo opere curandum est, vt bene mori contingat. Bene autem moriemur si bene vixerimus, non secundū carnem ambulantes, sed secundum spiritum. Dicit enim sanctus Apostolus: *Πνεύματι περιπατῶμεν, καὶ ἐπιθυμίας σαρκὸς οὐ μή τῶκεται ἡμῶν.* Spiritu ambulemus, & desideria carnis non persequemur. Quocirca deseramus omnia quæ in mundo sunt, nihil plulquam ad sustentationē corporis necessarium est, & hoc ipsum vix extremum quærētes, vt liberi & expediti finem nostrū quotidie imminentem expectare valeamus. Tacitis enim senescimus annis, & nobis etiã crescentibus vita paulatim decrescit. Infantiam amifimus, deinde pueritiã, deinde perit et̄ adolescentia. Iuuentus quoq; velociter transiit, & quicquid tranfit vitæ nostræ temporum perit, nec reuocari pot̄. Quod reliquū est temporis, nec vlla certitudo est, nec subsistendi momentum, quin & hunc ipsum quē agimus diem cum morte diuidimus. Ad quid ergo homines, cū se nõ ignorent esse mortales, tãtopere colligendis perituris diuitis incubunt, quas morientes auferre secū non posse sciunt? Natura paucis pot̄ esse contenta, quia mediū diligēs horret extrema, sicut pulchre prudenterq; in carmine græc^o Pallades dixit:

ἢ μέσους ὀφείλοισιν, ἢ τῶν ἄκρων ἀπὸ τῶν ἄκρων.

Mediocris enim optimum quid, quoniam summa quidem apta sunt pericula inducere, extrema vero contumeliam habent.

Eruamus ergo mentes nostras à cunctis mundi cupiditatibus, & deseramus viam perditionis & fraudis, vt quanto iam annis in senectutem vergentibus appropinquare cernimus illum diem, quo sit necessario ex hac vita migrandū, cogitamus q̄ puri discedamus, q̄ innocentes ad iudicium veniamus. Nec imitemur illos qui scelerib^o assueti, iam deficiētib^o corporis viribus, cum se hinc breui transiuros recordari debuissent, grauioribus se peccatis immergunt, vt qui in iuuentute fuerant lasciuī, senes iam non immerito dicantur furiosi. Excutiat à se omnem colligationē mundi, carnis & diaboli vnusquisq; dum sibi licet, dum adest facultas, seq; ad Deum tota mente conuertat, vt illum diem securus valeat expectare, in quo vitam exuer præsentem, & aliam assumet. Ante senectutem curet vt bene viuat: In senectute vt bene moriatur. Vale semper de sine sollicitus. Ex Colonia 31. die Iulii mensis. Anno 1505.

XXXI.

IOANNES TRIT. ABBAS SPAN. ROGERIO
Sycambro S.

SCIAS velim Rogeri charissime, Serenissimū principē Ioachim Brandenburgensium Marchionē precibus obtinuisse à Clarissimo principe nostro Philippo Comite Palatino, me cõsentiente, vt eum sequar in Marchiã aliquanto ibidē tēpore mansurus. Ab annis enim quatuor desiderū nostri habens, creberrimis me literis & nuntiis sollicitauit, cupiēs me in suo regno secum aliquandiu habere. Princeps namque iuuenis est, annum ætatis ægens vicissimum secundū, literis competenter institutus, ingenio multum valens, & qui maximum ad studiū literarum habeat affectum. Hactenus autem fieri commode non potuit, vt me tanto absentarem tempore à monasterio meo, sed nunc æmulorum inuidia causam dedit, qua me non minus hilariter q̄ libenter absentare quantūlibet possum ire in

Trithe...

Opera
Historia

um quo fuerat nauigandū & tunc
es siue ambulantes, siue denique volu-
m ducimur nō cogitantes. Spes nobis
in annos plurimos, necessario tēpore
vixerimus tēpore, nunquid prospera
os, & illum qui centum, postquam
hi d Philobie, cuius meliorem crederet
nt, licet non paribus annis, ambo mo-
s:

ec dulcibus annis

eddunt excessu iuuenum infideliter
n onere proficiscitur: iuuenis vero
it. Nam, vt Seneca dicit, inquietum
um dementia, vt quodam timore me-
ore moriamur, sed summo per car-
riemur si bene vixerimus, non secun-
e enim sanctus Apollonius: *moderatio
ulemus, & desideria carnis non persequimur*
nihil pluiquam ad sustentationē corp-
erētis, vt liberi & expectati finem nobis
tis enim senescimus annis, & nobiscum
nissimus, deinde pueritiā, deinde pueri-
& quicquid transit vitæ nostræ tempo-
temporis, nec vlla certitudo est, nec ali-
us diem cum morte diuidimus. Ad op-
opere colligendis perituris diuina
nt? Natura pauis pot esse contra opa
enterq; in carmine græc? Palladius dicit

quidem apta sunt pericula induere, peto
s nostras à cunctis mundi cupiditatibus
o iam annis in se nece tēpore vegetibus
ffario ex hac vita migrandi, cogitamus
amus. Nec imitemur illos qui se debent
hinc breui transituros recordari debent
iuentute fuerant lasciuia, senes iam non
colligationē mundi, carnis & diaboli
d Deum tota mente conseruat, vt illum
t præsentem, & aliam assumet. Atque
moriatur. Vale semper de fructibus

SPAN. ROGERIO

principe Ioachim Brandenburgensi
principe nostro Philippo Comite dabo
quanto ibidē tēpore manserunt. Anno
s me literis & nuntiis solliciti. Nos
os namque iuuenis est, an numerus
stitutus, ingenio multum vales. Quæ
a tēnus autem fieri commode non po-
terio meo, sed nunc amicum meum
ibenter abentare quamlibet possim
icra

- ire in Marchiam consensit, maxime quod id ipsum mihi non solum consensit, sed etiā con-
sultuit memoratus serenissimus princeps meus Palatinus. Interea fratres mei forsitan ex-
perientur, quid eis conferat absentia nostra vtilitatis, quorum in patrem charitas nimium
tepuerit, dum resistere nobis absentibus temeritati amulorum potuisset & contempfit.
Quarta die mensis Augusti Coloniam exiimus, & in vigilia sancti Laurētij martyris Neo-
metim post vespertas intrauimus. Marchio autem princeps, assignatis nobis pro viatico
sumptibus & seruitoribus tribus ipsa penultima die mensis Iulij Coloniam cum suis exi-
uit, iter agens per Westphaliā & Saxoniam ad regionem suam. Lymphurgensem Abba-
tem in Colonia dimisimus, & fratrem nostrum magistrum Iacobum Trithemium cum
10 eo, quem volebamus potius nobiscum ducere in Marchiam, nisi preces abbatis obtulisset.
In causis suis contra aduersarium suum Comitem de Lyningen, cuius ministri coe-
nobium Lymphurgense vt scis ignibus incenderunt, commissarium à regia maiestate ob-
tinuit Iacobum Archiepiscopum Moguntinum, qui partium allegationibus auditis, testi-
busque si qui fuerint producti examinatis inter eos non iure sed amice tentabit concor-
diam. Et si quidem res concordare potuerit, bene res acta est, sin vero nequiterit, quod ego
magis credo, totum ad regem negotiorum cum actis remittet. Impius ille tyrannus Deo
& hominibus odibilis Comes, nomine & memoria indignus, consciū se incendij fauif-
simi negat, sed mētur plane, quoniam apertis conuincetur testimonijs. Subterfugia que-
rit homo diaboli plenus, & ad græcas videtur suspirare Calendas. O malum caput inter fi-
20 lios diaboli, similor patri, empestes sacrilege, putas ne Deo te vindictam euadere posse?
Autoritate propria monasterium cum in signi ecclesia incendi fecisti, ex odio & vindicta,
propterea Canonis incidisti pœnam quæ ponitur xxiii. quæstione viii. cap. Pessimam, &
membrum es patris tui diaboli merito puniendus, vt xli. quæstione ii. Cum deuotissi-
mam, & cap. sequenti. Non ignorat omnipotens Deus horrendum scelus tuum, propterea
quia breui tempore dissimulat: nec ideo iram iusti iudicis effugies, quod non subito meri-
tas dedisti pœnas. Lente quidem vindicat diuina potestas, sed moram atrocitate suppli-
cij compensabit. Sed abeat in malam horam homo nullius hominis memoria dignus. Tu
autem Rogeri Neometim ad nos venias oramus quamprimum, multa nobis tecum sunt
necessario conferenda, priusquam in Marchiam pergamus. Manebimus autem hic die-
30 bus aliquot pro certis negotiis nostris, quibus expeditis mox ituri sumus. Priori tuo scripsi-
mus, rogantes, vt venire ad nos tibi concedat, quod, sicuti confidimus, non denegabit. Va-
le ex Neometi 12. die Augusti anno 1505.

XXXII.

IOAN. TRIT. OPT. DILECTISSIMO QVE FRATRI IOAN.
ni Natio salutem.

- CONDOLEMVS infirmitatibus tuis amantissime frater ex toto corde, & plusquā vel
dicere possumus, vel literis demandare, compatimur, omnipotentis misericordiam
40 humiliter deprecantes, quatenus suæ pietatis viscera super te elementer effundere digne-
tur, præstetq; tibi in omnibus aduersitatibus tuis pro sui amore patientiam, & internæ suæ
dulcedinis sempiternā cōsolationem. Hortaris nos ac supplici deuotione petis, vt ad mo-
nasterium nostrum redeamus, futurum nō dubitans q̄ breuissime omnes aduersarios in
gratiā nobiscum reuersuros, quippe qui non parū doleant hunc se temeritatis ludū incho-
asse, optareq; omnes reditum nostrum cū desiderio magno. Eadem quæ scribis ab alijs au-
diuimus, nec vera dubitamus, redire autē ad monasteriū hac vice nō possumus. Ituri sumus
in Marchiā Brandenburgensem, & ibidē aliquanto tēpore mansuri, in q̄ peregrinationem
serenissimus princeps Comes Palatinus, postulante Marchione Ioachim, nō solum cōsen-
sum nobis præbuit, sed et vt iremus consilium dedit. Interea videri dabitur, quid Cynono-
50 ti moliantur in nos, & quantum sacræ faueat religioni, qui inuidia & malignitate armati,
me odio principis Palatini absq; causa sunt persecuti. Omnis in me conspirationis amu-
lorū Prior meus fuit cōscius, & quid eū mouerit nō ignoramus. Credit enim, si nos contu-
melijs prouocati monasterio cederemus, se nobis in Abbatia successurū. Et reuera vtrun-
que fieri pot, vt & nos cedamus in breui, & ipse nobis succedat. Hoc enim sumus certissima
reuelatione dudum præmoniti, quod in Abbatia Spanhemensi non manebimus vsque
ad mortem, quamuis cedendi tempus adhuc ignoremus. Successorem vero nobis necdū
habemus designatum, licet ingessurum se Priorem verisimiliter possumus suspicari. Sed
fiat voluntas Domini Iesu, quæ nunq̄ potest esse iniusta, etiam si nostris cogitationibus,
R r

Trithem

Opera
Historia

Philippi prin-
cipis Pala-
tini lami.

qui sæpe carnem vitiumus, videatur esse contraria. Væ autem Priori nostro tali ambitionis vitio turgenti, cuius in Abbatia nunquam bonus erit progressus, ad quam introitus fuerit peruersus. Sentiat cum suis Cynonotis quantum voluerit, ego clementissimi principis Philippi Comitis Palatini non possum partibus non fauere. Amator est enim omnium doctorum virorum, in omnes pius, mansuetus, ac semper munificus, cuius virtute Cynonotorum facile propulsaui iniurias, si illum non timerem qui dixit: *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Locum iræ potius dabo ad tempus, quousq; temerarios aut poeniteat iniuriarum, aut nos quid nobis vtiliter sit faciendum cum tempore deliberemus. Omni enim negotio tempus est & oportunitas. Et multa quæ fortitudine superari nequeunt, tempore vincuntur. Quemadmodum & Plato dicit:

” Αἰὼν πάντα φέρει, δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν.

” Οὐνομας καὶ μορφῆς, καὶ φύσιν, ἴδ’ ἐ τύχην.

” *Tempus omnia fert, longum tempus nouit mutare
Nomen, & formam, & naturam, & fortunam.*

Sed & Sophocles comicus in Aiace veracissime dixit:

Πάνθ’ ὁ μέγας χρόνος μακράναι τι κ’ φέρει.

Ἀπανθ’ ὁ μακρὸς κἀφαισθητὸς χρόνος.

Φύει τ’ ἀδάνα, καὶ φανέτω κρύπτεται.

Ἡμέρα κλίνετ’ ἀφαισθεῖ παλιν ἀπαντα τ’ ἀνθρώποινα.

” *Omnia longo tempore flaccescunt, consumunturq;.*

” *Omnia longum & innumerabile tempus*

” *Producit in lucem occulta, & manifeste abscondit.*

” *Dies deprimit & extollit rursus omnia humana.*

Si omnipotens me voluit aduersitate pulsari, quis ego vt contradicam? aut quantus ego vt ipso iuuante patienter non feram? Paratus sum ipse, Dominus lesus nouit, & non sum turbatus, pro gloria eius nominis, pro meis quoque peccatis, & amore regni coelestis, non Abbatiam solum, & omnem huius mundi fauorem sponte dimittere, sed etiam extremae inopiae me subiicere, & addicere mendicitati. Iniurias & contumelias non meritas à principe Cynonotorum sustinui, quas cum possem in eius retorquere caput, malui amplecti patientiam, quam contra Dei voluntatem suscitare vindictam. Est Deus in caelo qui videt iniurias quas patior sine causa, ipse non dubito vindicabit. Omnia enim in luce faciet tempus, vt ait Menander:

” Ηθες δ’ ἐ βλασανος ἔστιν ἀνθρώποις χρόνος.

” Ἄγει δ’ ἰσθὸς φάος τὴν ἀλήθειαν χρόνος.

” Χρόνος τὰ πάντα γίγνεται κ’ κείνεται.

” Σύμβουλος ἄδεις ἔστι βέλτιον χρόνος.

” *Meriti autem index est hominibus tempus.*

” *Ducit autem demig, ad lucem veritatem tempus.*

” *Tempore quoque omnia sunt & iudicantur.*

” *Propterea consiliarius nullus est vtilior tempore.*

Nihil enim longū est q̄ finem habet: & æternitati cōparatum omne tempus breue est. Scio me esse mortālē, & breui necessārio moriturum, & propterea cū alterū oporteat, malo iniurias ferre q̄ facere. Dicit enim S. Ioannes Chrysoſtom⁹: *Quicquid à qualibet hominū passi fuerimus, aut remissionē recipiemus omninū peccatorū, aut si tanta in nobis delicta non fuerint, clariorib. honorabimur coronis.* Annis triginta in pace & trāquillitate, vt ita dixerim, philosophiæ Christianæ operā dedi, die ac nocte lectioib. scripturarū, q̄ omnibus est notū qui me nouerunt, continuū pene studiū impendi, sed quantū profecerim iā primū experientia dabit. Tempus omne studendi mihi parauit nauiculā, iā venit hora tentationis, quæ necessāriā indicit nauigationē. Experiar oportet q̄ scitus nauta euaserim, qui tot annis discendi laborib. nō peperci. Amplius q̄ duo millia voluminū, nō vulgariū neq; impressorū tantū sed rarissimorū, vt scis & manifestū est, atq; scriptorū calamo, cū maxima diligentia & grauissimis impēsis in bibliothecā Spanhemēlem cōportauī, quibus legēdis & studiosissime per annos ferme 23. reuoluendis, qd profecerim hoc tēpus expostulat declarandū. Doctrina enim viri, vt quidā sapiens dicit, per patientiā dignoscitur. Si ergo in tātis aduersitatibus patientis euasero, satis me didicisse arbitror. Et spirit⁹ quidē promptus est, caro aut infirma. Quocirca te frater amātissime qua possum charitate rogo, quaten⁹ mihi tuis orationibus subuenias, omnipotentisq; misericordiā pro me sedulo interpelles, vt tuis mihi precib⁹ in aduersis largiatur constantiā, peccatorū quoq; indulgeat veniā, & suam me faciat sequi in omnib. voluntatē. Ad Priorem literas dedi, quib⁹ cū ad me vocauī Neometim, si quid volueris rescribere potēs. Vale ex Neometi 13. die mensis Augusti Anno Christianorū M. D. V.

Bibliotheca
Spanhem.

Vae autem Priori nostro tam bene
erit progressus, ad quam introitus
non vultur, ego clementissimi principis
non fauere. Amator est enim omnium
semper munificus, cuius virtute
timorem qui dixit: *Nihil condidit, quod
quousq; temerarius aut pernitentissimus
in tempore deliberemus. Omnia enim
fortitudine superari nequeunt, tempore*

utare

m.

ime dixit:

a.

unturq;

ndit.

na.

quis ego vt contradicam? aut quare
sum ipse, Dominus Iesus nomine de non
que peccatis, & amore regni celestis,
orem sponte dimittere, sed extor-
si. Iniurias & contumelias non mitti-
m in eius retorque caput, malis
ascitare vindictam. Est Deus in con-
abito vindicabit. Omnia enim in hoc

m.

re.

nitati comparatum omne tempus breue
rum, & propterea cum alteri operetur
Chrysostrum? *Quisquid a quibusdā
vri, aut stantia in nobis delicta non facit
& tranquillitate, vt ita dixerim, philo-
scripaturarū, quod omnibus est notū quare
tū profecerim iā primū experientia
iā venit hora tentationis, que necesse
uta euaserim, qui tot annis dilecti-
nō vulgariū neq; impressorū ratiōe
lamo, cum maxima diligentia de quibus
aui, quibus legēdis & studiose me
ous exposulat declarandū. Delectio
citur. Si ergo in rātis aduersitatis
quidē promptus est, caro autē infirma
ce rogo, quatenus mihi tuis orationibus
lulo interpellas, vt tuis mihi precibus
algeat veniā, & suam me faciat de qua
ū ad me vocauit Neometim, si quod
is Augusti Anno Christiano M.D.V.*

GERMANVS DE GANAY, CLARISSIMO VIRO IOANNI TRITHEMIO
abbati Spanhemensi, nostrae tempestatis splendori, Salutem.

NON potest abscondi, dignissime vir, solare iubar, cum nostrum percurrit hemisphae-
rium, neq; humanis subtrahi obtutibus, sed fulgidissima suae lucis spicula, in omnium
diffundit oculos, eosq; rapit in suae claritatis admirationem. Ita quoque lucidissimus tuae
doctrinae fulgor haud quaquam delitescere potest, sed in omnes quantoliber locorum in-
terstitio semotos sui luminis emittit radium. Hinc apud externos tuum nomen habetur ce-
lebratissimum, mirisq; effertur praconijs, qui singularis doctrinae tuae fama exciti, nihil ar-
dentius optant, q̄ insignis scientiae tuae radio illustrari. Et ipse quoq; tuae humanitatis fi-
ducia fretus, has ad te literas dare non sum veritus, quibus & tuae dignitati congratularer, &
meum tibi desiderium explicarem. Incidit in manus meas epistola à te profecta ad quendam
Ioanem Steinenmoelen, quem in ipso salutationis exordio, post tui nominis expressionē,
virum desideriorum in sacris nuncupas. Ea sane raram & admirabilem continet philoso-
phiam, tum de numeris, tum de elementis, adeo tamen aenigmatib⁹ obuelatam, & archa-
nis obstrusam verbis, vt eius nullo modo mihi peruia sit intelligentia, meiq; longe excedat
animi captum. Si itaque apud te aliqua illius esset interpretatio, quam mihi communica-
re non abnueres, nihil ipse libentius legere velim. Coniectat enim animus dignā ad modū
& altam verbis illis subesse sententiam, & ex tua itidem officina alia prodijisse opera, quae
20 consuetum excedat philosophandi modum, & secretam contineant sacratamq; scienti-
am. Illa si tuo praesidio assequer, Attalici opibus & diuitijs Creesi optabiliora contin-
gerent. Quae mihi obsecro tui nominis cultori obseruantissimo impartiri non recuses. Car-
olus noster Bouillus, qui superioribus annis cum per Germaniam iter ageret, tuam excel-
lentiam inuisere venit, frequentem tui apud me fecit mentionem, meq; totum, vt verum
fatear, adegit tuarum virtutum obseruatorem admiratoremque fieri. Demum harum la-
tor tuae praestantiae notus & amicus magister Narciscus, maiora animi nostri vota, quae bre-
uib⁹ literis haud facile complecti possem, latius explanabit. Vale nostri seculi decus & v-
nicum doctrinae specimen. Ex Parisio 3. Calend. Augusti. anno M.D.V.

30

IOAN. TRITHE. AB. SPANHEMEN. GERMANO DE
Ganay viro doctiss. salutem.

VENIT ad nos Neometim * orator tuus magister Narciscus quinta decima die mensis * Spiram.
Augusti literas perferens tuas, simul & grata munuscula, quem detinui mus apud nos
diebus ferme duodecim, ne frustra tantum iter assumpsisse videretur. Magna sunt enim
quae per eum nobis significasti, nec erat nostrae facultatis illi sine matura deliberatione da-
re responsum. Mentem tuam eius relatione ad plenum intelleximus, & quantum nobis
iam licuit, operā dedimus, vt tuo te non frustratum desiderio intelligeres. In omnib. autē
40 tibi satisfacere hac vice potuimus minime, propterea quod à prima die mensis Aprilis hui⁹ an-
ni in nostro non fuerimus monasterio, cuius rei causas tibi referendas ipsi Narcisco ad per-
fectū commisimus. Ad intelligentiam epistolae nostrae q̄ Ioanni Steinenmoel anno priore
scripsimus, Narcisco introitu dedimus aliqualem, à quo rerū intelliges fundamentum ar-
chanarum, quarū cognitione laboras: Ad vnitatē reducēdus omnino est ternarius, si mēs
harum rerū velit intellectum cōsequi perfectum. Vnarius enim nō est numerus, & ex ipso
numerus omnis confurgit. Reiciatur binarius, & ternarius ad vnitatem conuertibilis erit. *Philosophi-
ca quaedam
de numeris.*
Verum o Germane, vt Hermes inquit, sine mēdacio certum, & vnitatis cognatione verif-
simū. Non omnium capax Narciscus. Quod est superius est sicut quod est inferius, & quod est
inferius, est sicut quod est superius, quia solis vnitatibus constat omnis numerus, ad per-
50 pettanda miracula vnus rei multa. Nonne res omnes ab vna re fluunt bonitate vnus, &
quicquid vnitati coniungitur, non potest esse diuersum, sed fructificat simplicitate & a-
pratione vnus. Quid ex vnitate nascitur? Nonne ternarius? Accipe. Vnarius est simplex,
binarius compositus, ternarius vero ad vnitatis reducitur simplicitatem. Non sum
Trithemius mentis triplicis, sed in vna mente numero gaudens ternario, qui vere parit
mirabilem factum. Pater eius sol, mater vero luna. Portauit semen in vtero ventus, terra
nutriuit. Pater omnis perfectionis totius mundi hic est. Virtus eius integra & immensa. Si
versum fuerit in terrā, separabis terram ab igne, spissum à subtili, & ternarius iam sibi red-
ditus cū ingenio & suauitate magna à terra conscendet in coelum, iterumque virtute &

Trithem

Opera
Historia

pulchritudine decoratus reuertetur ad terram. & recipit vim superiorem & inferiorem, et ritque iam potens & gloriosus in claritate unitatis, omnem aptus producere numerum, & fugiet omnis obsecuitas. Vnum est principium purum, binarius ab unitate recedens componitur, quia impossibile est duo esse principia. Solus ergo ternarius, sacratu, virtuosus, & potens, binario superato in suum principium non natura, sed similitudinis participatione reuertitur, in quo sine contradictione omnia mysteria intelligit mens archani pulchre ordinati. Hæc est totius fortitudinis pulcherrima virtus, quæ vincit omnia mundana, & penetrat solidum corpus omne, tingens vnumquodque pulchritudine optabili, sicuti Alchimici quidem promittunt in corporibus compositis, sed errant, falluntur, & decipiunt omnes, à quibus libenter fuerint auditi. Volunt imitari naturam, & facere

Alchimista vnum unitatis.

Iohannis.

partes quod solius est vniuersalis, cum radicem virtutis naturæ non intelligant. Non acci-
quiescas insipientissimis Alchimistis, quoniam fatui sunt & sine arum discipuli, hostes
natura, & cœlestium contemptores, sine quorum intelligibili cognatione nihil est Al-
chimia. Sed qui terrena non intelligit, sicut dominus noster Iesus Christus dixerat, cœle-
stia quomodo inueniet? Nostra philosophia cœlestis est, non terrena, vt summum il-
lud principium quod Deum nuncupamus mentis intuitu per fidem & cognitionem
fideliter aspiciamus, Patrem & filium, & Spiritum sanctum, vnum principium, vnum
Deum, vnumque summum bonum in Trinitate personarum sempiternum existentem
veraciter credentes, pure cognoscentes, & cum feruentissimi amoris & seruitutis cultu
semper adorantes, à quo sunt omnia quæ vspiam esse possunt. Ad hunc nisi mens anima-
ta consurgat, nihil eorum quæ sunt pulchra intelliget, sed in sua ignorantia rabeſcet. Non
est vulgaris, o Germane, iste ascensus, neque eorum imitatione sufficiens, qui vna dunta-
xat ala sursum feruntur, sed omnino paucissimis familiaris, illis videlicet, qui semet in vni-
tatem non temere reducerunt. Multi quidem conantur, sed non omnium est in mente
ternarius. Nonne suspecturi cœlum necessario primum caput eleuamus, reducimisque
postea quam suspeximus. Solis licet oculis intueri solem. Aures non vident. Vtigitur con-
scendat animus, non auris fiat, sed oculus & cor, fiatque ex ternario unitas participa-
tione bonitatis ad principium, quia vnum est bonum omnipotens, non duo neque plu-
ra. Nisi enim fiat unitas, non fiet similitudinis in mente coniunctio, neque boni parti-
cipatio, & sine his nulla transcensio: nisi autem hæc præcedant, neque superiorum intel-
ligentiam, neque inferiorum propriam consequi poterit operationem. Res autem
tam vniuersales quam singulares necessario, & rerum conditiones quædam sunt mani-
festa, quædam manifestiores, & quædam manifestissima. Et alia quidem sunt occul-
ta, alia occultiores, alia occultissima, tam sensui quam rationi. Quam diuersitatem
operatur ipsarum rerum natura. Hinc fit, quod quidam homines ceteris euadent sa-
pientiores. Magis autem sapiens dicitur, qui minus perceptibilia percipit. Numerus
ordine constat & mensura. Ordo quoque sine numero & mensura esse non potest. Men-
sura autem & numero constat & ordine. Unitas hic & ternarius binarium non ad-
mittunt, sed omnem exuti multitudinem innata sibi puritate simplicissima in primo
consistunt. Hæc ad superos via, o Germane, per quam antiqui sapientes intelligibi-
liter profecti rationis ductu plurima perceperunt, quæ vltra humanam comprehensio-
nem à nostris nunc reputantur sapientibus. Vis audire plenius. Studium generat co-
gnitionem, cognitio autem parit amorem, amor similitudinem, similitudo commu-
nionem, communio virtutem, virtus dignitatem, dignitas potentiam, & potentia facit
miraculum. Hoc iter vnicum ad finem magicarum perfectionum tam diuinarum
quam naturalium, à quibus arcetur & confunditur procul omne superstitiosum, prasti-
giosum atque diabolicum. Enimvero nihil aliud per magiam intelligi volumus quam
sapientiam, physicarum scilicet & metaphysicarum intelligentiam rerum, quæ diuinarum
& naturalium virtutum scientia constat. Harmoniam cœlestem non materialem, sed
spiritualem consonantiam nobis suspiciendam scias oportet, vbi numerus, ordo & men-
sura per ternarium in unitatem conueniunt, ad quam consonantiam inferiora no-
stra omnia sunt conformanda. Fatuum est harmoniam arbitrari cœlestem, stella-
rum consonantium motu causante auribus perceptibilem formare sonum. Est autem
harmonia cœlestis, numero, ordine, & mensura distributionum corporum inuio-
labilis consonantia. Sed hanc supergredi necesse est, vt ternario pareatur ascensus ad
eam quæ supercœlestis est harmoniam, vbi nihil materiale sed spiritualia sunt omnia. Inde
menti assumenda similitudo vnde venit. Stellaris enim harmonia mentem nec dedit nec
influit. Quidam philocryphus dicebat sic: Quicumque conditionem cœlestis harmoniæ
notam

Magia quid?

Astra nulli imperium habent in mentem.

MILITARES

capit vim superiorem & inferiorem. ...
nem apus producere numerum de
m, binarius ab unitate recedens con
ergo ternarius, sacrus, virtuosus, de
natura, sed similitudinis participatio
yferia intelligit mens archana pulch
a virtus, quæ vincit omnia mem
um quodque pulchritudine operati
compositis, sed errant, falluntur, &
Volunt mirari naturam, & succu
tutis nature non intelligant. Nota
tati sunt & sine arum discipuli, hosti
m intelligibili cognitione nihil est
us noster Iesus Christus dixerat, quæ
estis est, non terrena, vt sumuntur
is intuitu per fidem & cognitionem
in sanctum, vnum principium, vnum
personarum semper eternum cultum
eruentissimi amoris & caritatis co
te possunt. Ad hunc nisi mentis rati
er, sed in sua ignorantia abesse. Non
imitatione sufficiens, qui vna dicitur
miliaris, illis videlicet, qui semet in
natur, sed non omnium est in mente
imum caput eleuamus, redicimusque
olem. Aures non vident. Vt in
r, sicut ex ternario vnitatis particip
um omnipotens, non duo neque
mente coniunctio, neque boni p
e præcedant, neque superiorum int
i poterit operationem. Res autem
rum condiciones quadam sunt mus
sissima. Et alia quidem sunt ocul
quam rationi. Quam diuersitatem
quidam homines ceteris eorum
sus perceptibilia percipit. Numeru
mero & mensura esse non potest. Me
hic & ternarius binarius non ad
sibi puritate simplicissima in primo
er quam antiqui sapientes intelligeb
quæ ultra humanam comprehendeb
s audire plenius. Studium generat co
similitudinem, similitudo commo
d, dignitas potentiam, & potentia
arum perfectionum tam diuinarum
procul omne superstitiosum, præ
per magiam intelligi volumus quam
intelligentiam rerum, quæ diuina
niam coelestem non materialem, sed
oportet, vbi numerus, ordo & me
quam consonantiam inferiora ce
moniam arbitrari coelestem, ab
tibilem formare sonum. Est aut
ara distributionum corporum inu
e est, vt ternario pareatur alacritas
eriale sed spiritualia sunt omnia. In
nim harmonia mentem nec delectat
que conditionem coelestis harmoni
notam

notam haberet, tam præterita quam futura cognosceret. Quis autem mihi dabitur ex mil
libus vnus, qui harmoniam hanc intelligat cœlestem? Ad supercelestem mens nata est,
cuius similitudine viuut. Altra nihil intelligunt, nec sentiunt quidem, vnde nec sapien
tiam menti nostræ conferunt, nec aliquid in nos dominum habent, qui spiritu ambu
lamus, confrentes Dominum Iesum Christum omnia in sua potestate habentem, ad cui
us nos similitudinem pro viribus fideliter oportet conformare. Ipsa est enim sapientia
Dei patris, ipse est fons & origo scientiæ, ipse est animi cœtrum, per quem facta sunt omnia,
Ab eant homines temerarii, homines vani, & mendaces astrologi, deceptores mentium,
& friuola garrientes. Nihil enim ad mentem immortalem, nihil ad scientiam naturalem,
nihil facit ad sapientiam supercelestem stellarum dispositio, sed corpus in corpus duntaxat
10 suum habet imperium. Mens est libera, nec stellis subiicitur, nec earum influentias concipit,
nec motum sequitur, sed supercelesti principio, à quo & facta est & secundatur, tantum
communicat. Cætera quæ tibi ad inquisitiones tuas respondenda fuerant, ô Germane, sa
cratiore inclusi mus scrinio, tibi soli per Narciscum exhibenda, cui & clauem tibi afferen
dum non satis scienti commisi mus, ne scrinium archanis plenum sine vtilitate possideres.
Venire autem ad te personaliter hac vice nequiuimus, quoniam aliorum vocati sumus.
Disces tamen ex Narcisco mentem nostram plenius, quomodo & quando nobis ad te veni
endi facultas accedere possit. In aliis literis scripsimus omnia quæ nobis ad te scribenda
videbantur. Vale nostri memor nec tui oblitus. Ex Neometi ciuitate Spirensi 24. die Au
gusti. Anno Christi 1505.

XXXV.

WOLFGANGYS HOPILIYS IOANNI TRITHEMIO AB
bati Spanhemensi Salutem.

ELEGANTISSIMAM nuper à te mi Trithemi accepi epistolam, quæ nobis & iuctanda
fuit, & menti admirationem induxit, quæ ipse vir doctissimus atq; mihi prorsus excellen
tior, ad me formicam agrestem vitam agentem scribere non sis dedignatus, & eo argumeto
tui ad nostrum incultum ingenium animi volueris declarare affectum. Vnde vero acci
derit hoc, me coniectura scire credo. Narciscus noster scientiarum omnium bonarum dil
30igentissimus inquisitor, ea fortassis quæ somniis & phantasmatibus similia sunt, maiora
quidem quam nostra paruitas præstare queat, tibi de nobis retulit, cuius tu verbis adhibes
fidem (nam qui honesto sunt animo & ingenio benigno, quæcunq; de aliis audierint bona
facile credunt, mala vero tarde) impulsus es, quantum coniectare possum, vt mihi lite
ras tuas ornatissimas communicares. Habeo gratias immortales, vt pote qui tanti viri lite
teras magnifacio. Quicquid enim humanis in rebus scibile fuerit, te non latere scio, qui
cunctos hodie mortales ingenio, scientia, & experientia literaria facile superas & excellis,
quod tua scripta, & probatissimorum virorum testimonia luce manifestant clarius. Hinc
doctos omnes singulari humanitate complecteris, quini immo & eos quos fama pertulerit
in notitiam tibi quicquam callere, & si hominum sint inferiores laudibus, pro ingenita tibi
40bonitate magnificas ac plurimi aestimas. Reliqua pectoris nostri archana ex Narcisco
nostro communi amico intelliges, qui tuum immortale nomen marmoris in sculpfit
pectoribus. Quem tibi, & si non sit opus, plurimum commendo, eiq; persuadeas velim, pe
ricula Arislei & Alehindi vt præcaueat, quorum alter vitam miserime finiuit, alter vero
dementiam incidit, vt ex eorum opusculis facile nosti. Vale & nos ama. Ex officina nostra
Parisiense 3. Calend. Augusti Anno Domini M. D. V.

XXXVI.

IOANNES TRITHEMIUS SPANHE, WOLFGANGO
Hopilio cini Parisiensi S.

NARCISCVS noster ad me veniens Neometim 15. die mensis Augusti, tuas mihi lite
ras lupambule tradidit, & reliqua abs te sibi commissa explicauit. Miraris quæ me te lite
ris dignum aestimauit, putans nimis me credulū exitisse Narcisco, quasi te, priusquam ille me
accessit, non nouerim. Quantus enim sis multorum antea relatione cognoui. Tu aut probe
facis consilium imitando sapientis qui dicit: Quanto magnus es humilia te in omnibus, &
coram Deo inuenies gratiā, quoniam magna potentia Dei solius, & ab hominibus hono
ratur. Ipsa quoque Dei virtus & sapientia homo Christus Iesus in Euangelio sancto dixit: Om
nis qui se exalcat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Excelsa est patria nostra cœlestis, Luca 14.
Re 3

Trithem

Opera
Historia

ad quam festinamus omnes, Christus autem Iesus via est humilis per quam itur in cœli.
 Quisquis ergo in excelsum ascendere montem æternæ felicitatis desiderat, viam humili-
 tatis non omittat. Et ideo quantumcunq; in hoc mundo siue discendo siue beneficiendo
 profecerimus, magis cogitare debemus quid nobis desit quam quid nobis adsit. Nam &
 plura nescimus quam didicimus, & plura negleximus quam fecimus bona. Quod fideliter
 considerans beatus Augustinus in quodam loco dicebat: *Laudabilior est animus cui nota est
 infirmitas propria, quam qui ea non respecta, maria mundi, vias siderum, fundamenta terrarum, &
 fastigia scrutaretur caelorum.* Et facit Hieronymus in quadam epistola: *Hæc est, in omni-
 bus sola perfectio, vera suæ imperfectionis cognitio, quia magnus ad Deum ascensus est propria infirmi-
 tatis sententia. Sacra virtus humilitas fundamentum & custos est omnium virtutum.* Erubescant
 igitur omnes elati, qui locum in cordibus suis concedunt superbiæ, cum sciant per solam
 humilitatem iter mentis esse in cœlum. Audiant qui se magnos inter sapientes huius
 mundi existimant, tunc Socratem ab Apolline sapientiæ palmam primo fuisse adeptum,
 cum post multorum studia annorum hoc se tandem scire profiteretur, quod nesciret.
 Frustra enim appellamur Christiani, si Christum non fuerimus secuti, qui propterea viam
 se in Evangelio dixit, vt conuersatio magistri, viuendi norma fieret discipuli, & illam hu-
 militatem imitetur Christianus, quam semper exhibuit Christus. Virtutum stabile fun-
 damentum est humilitas, quæ si fuerit intermissa, quid cæterarum congregatio virtutum
 nisi ruina quadam erit dicenda? Est enim primum hominis sapientiam affectantis confi-
 derare, qui ipse sit, quid intra se, quid extra. Item quid supra, quid infra, quid contra, quid
 ante se, quid post se. Hæc contemplatio quadripartitum parit fructum. Vilitatem sui, cha-
 ritatem proximi, contemptum mundi, amorem Dei. Et hæc est via ad veram sapientiam,
 quoniam sine humilitate omnis humana doctrina inutilis, cum superbia vero profus est
 contemptibilis. Omnibus ergo per studium scripturarum ad sapientiam contendenti-
 bus superbia in primis cauenda est, quoniam sicut nullus sapiens est superbus, ita qui super-
 bus est ad sapientiam nunquam perueniet. Initium enim omnis peccati superbia est in
 angelis & in hominibus. Non parit superbiæ inuidia, sed potius inuidiam superbia fa-
 cit. Non enim inuidet nisi amor excellentiæ. Amor autem excellentiæ superbia vocatur,
 quæ cum sit malum in hominibus, Deo non placet, sacra dicente scriptura: *Superbis Deus
 resistit, humilibus autem dat gratiam.* Idcirco nobis timendum est, ne superbientes cadamus, 30
 Deo permittente, leui etiam occasione, vt Sophocles ait:

Humilitas
magnum
bonum est
& Deo gra-
tia.

1000.14.

Superbia est
initium om-
nis pecca-
ti.

1000.4.

Ἄλλ' ἀσφραγιστὴν καὶ σῶμα γεννητὴν μέγα,
 Δοκίμ' ἀνέστις αἰ' δ' ἄπο σμικρῶ κακῶ.
 Sed virum oportet, etsi corpus natum habeat magnum,
 Existimare posse cadere, etiam a paruo malo.
 Et Phocylides contra superbiæ pulchre monuit dicens.
 Μὴ γαυρῆ σοφίᾳ, μὴ δ' ἀλκῆ μὲν ἐν πολέτῳ,
 Ἐξ ὀδῆ δ' ἐστὶ σοφῶς, δ' ἰσχυρῶς ἀμαχὴ πολέτῳ.
 Non extollaris sapientia, neq; fortitudine, neq; diuitiis,
 Vnus Deus est sapiens, potens simul, & prædiues.

Cætera vitia in malis tantum operibus valent, superbia vero in bonis maxime ope-
 ribus est cauenda. Cum autem sit odibilis coram Deo & hominibus superbia, recte facis a-
 mice, te coram vtriusque humiliando, vt gratiam consequaris. Narciscum in inquiren-
 dis occultioribus nimis curiosum, vt vana dimittat studia, & nunc & antehac saepehorta-
 tus sum, qui nescio quid magni somnians, aureos sibi montes in breui nascituros promit-
 tit. Sinamus eum, pergat cæcus itinere cœpto, donec suo se frustratum desiderio intelligat,
 quemadmodum & cæteri ante eum omnes qui eadem fatuitate laborarunt. Fluctuare ali-
 quantum coepit audiens ex nobis earum periculum & difficultatem rerum, quas sine præ-
 ceptore insequitur. Tuarum vero petitionum ex eo recipies solutionem. Vale sanus: Ex
 Neofecti 24. mensis Augusti Anno 1505.

XXXVII.

LIBANIUS GALLVS, IOANNI TRITHEM. SPANHEMENSIS
cænobii digniss. abbati S.

NVLLA mihi requies mentis, o pater Trithemi, donec euincamus hanc horam, non
 dixerim malorū, sed exercitationis. Ad laborē sumus nati, laboremus agēdo simul &
 patiēdo, quoniam sic penitus oportet expeditq; nobis. Nō metuas hanc hominū aduer-
 sum te inuidiam, dabit enim rebus tuis fortē in breui meliorē. Eius amore patiēter tolera,
 qui pro

via est humilis per quam iter est certum
 ad felicitatis desiderata, viam humili-
 tatis discendo siue benevolentia
 desit quam quid nobis adit. Nam de
 us quam fecimus bona. Quod si dicitur
 cebat: *Laudabilior est animus cui non
 di, vias sicut in fundamenta terrarum. Et
 quadam epistola: Hec est inquit quomodo
 agnus ad Deum ascensus est propria infir-
 matus est omnium cursum. Eruditione
 cedunt superbia, cum sciant per solam
 qui se magnos inter sapientes iustus
 scientia palmam primo fuisse adeptum,
 lem scire profiteretur, quod necesse
 non fuerit secuti, qui propterea viam
 di norma fieret discipuli, & illam hi-
 hibuit Christus. Virtutum habitudo
 quid caterarum congregatio virtutum
 hominis sapientiam affectibus con-
 d supra, quid infra, quid contra, quid
 titum pari fructum. Vilitatem sui, &
 ei. Et hac est via ad veram sapientiam,
 inutiles, cum superbia vero procius et
 oturarum ad sapientiam contendenti-
 nullus sapiens est superbus, ita qui super-
 am enim omnis peccati superbia est
 iudicia, sed potius inuidiam superbi-
 or autem excellentia superbia vocantur,
 r, sacra dicente scriptura: *Superbia
 mendum est, ne superbia cadamus, ut
 les ait:**

magnum,

nuit dicens.

diuitis,

es.

superbia vero in bonis maxime opo-
 eo & hominibus superbia, recte facit
 onsequaris. Narciscum in persequen-
 studia, & nunc & ante hac saepe hinc
 tibi montes in breui nasciturus promi-
 ce suo se frustrarum desiderio intellego,
 lem fatuitate laborarunt. Fluctuant
 & difficultatem rerum, quas se pre-
 recipies solutionem. Valeamus. Et

THEM. SPANHEMENSIS

bati S.

donec euineamus hanc horam, non
 sumus nati, laboremus agere solam
 obis. Non metuas hanc hominibus ad-
 i meliorē. Eius amore patietur totum,
 quipra

Tritemius,

qui pro te mortuus est in cruce, ne contristeris, sed tacitus mente tranquilla sequere Dei cō-
 filium, quoniam aliorum vocaris. Custodi propositum tuum, neque diuitias cures, neque
 vanissimos mundi honores. Finem cogita quo tendimus, principium ama unde sumus. Tri-
 temium te precor agnoscas ter mentis acie magnum, Christianus imitando Christū, mo-
 nachus contemnendo mundum, & philosophus non admittendo perturbationem, cum
 sis ter magnus, & in Christi amore beatus tandem euades. Saturnum aliquantulum quo-
 niam tibi non satis prospere mouetur, quod & prædixeram cū præfens tecū in tuo esset cœ-
 nobio, declinandum scias. Marte quidem & Mercurio in breui (crede mihi) cū bona quā-
 uis humili conditione releuaberis. Neque enim Deus te derelinquet, o Tritemi, neque Liba-
 10 nius. Audi consiliū eius quem contemnere non licet. Da locum inuidiæ, meliora tibi pa-
 rantur. Post quindecim Lunas vocantem sequere nec prius. Vade nunc vocante philocry-
 pho magno cœlo patefacto reuerfurus, tum aut me aut nūcium meum Neomeci videbis.
 Libros autem tuos archanorum testes caue Saturnus aspiciat. Itineri esto paratus, & nihil
 obliuiscaris corū, quæ ad nostra conducunt. Silentio anacrisim serua, nec ante tempus e-
 mitte columbā. Caput erige sursum neque deflectito. Peenos linque mēdaces, ut intelligāt
 ferro quid bonum. Caue, o Tritemi, ne solis radios cauernis inducas, quoniam perniciosi
 dracones. Ac rē sublimiorē non nisi semel abscondas in terram. Bobus & capris non porri-
 gas tuum panem, nec spiritum per ianuas minores emittas. Vnus esto tecum, & caue ne so-
 lus. Multitudinē fugito omnem, quia vnum est omnia, & sine vno est nihil. Manu caue
 20 ne ducas, sed baculo tantum. Aquam vino non misceas, nec sit in mensa tua panis duplex.
 Aues in sole non nutrias sed in umbra, & canibus non ostendas penitus vitrum aut specu-
 lum, quia periculosum est. Vmbra ne verberes, quoniam iniuria est solis. Formicis vtere, si
 auium captu forsitan delectaris. Lucē in aqua diuide, ne congelata stridescat. Animi quietior
 esto, nec deficias, o Tritemi, quoniam si alius nemo tui curam habere voluerit, recte Liba-
 nius habebit. Sunt nobis amici Reges & potentes, qui te nomine tantum scientes libentis-
 sime fouebunt. Nihil permittit omnipotens sine causa, nec desperandum est de summa
 bonitatis clementia. Scio quod timeas Deum, & mentis acumine sublimatus nec prospere
 mundi curas, nec formidas aduersa. Vnde talem te nactus discipulum, omnia quæ mea
 sunt tibi libenter communicauit. Tu tantum in Christo manēs fidelis, in vno solo, quod li-
 cite potes, Pythagoricus esto. Vale plusquam alter ego in eo qui solus est semper. Ex san-
 30 cto Quintino 6. die mensis Iulii Anno 1505.

XXXVIII.

IOAN. TRIT. ABBAS SPANHEMENSIS LIBANIO
 suo præceptoris unico salutem.

LITERAS tuas dulcissimas, præceptorum optime, 14. die mensis Iulii apud Coloniam
 Agrippinam, vbi conuentus celebrabatur Alemanniæ principum, Rege nostro præsen-
 te, accepi, legi, & intellexi. Sequar consiliū quod dedisti, tamen si grauissimum futurum
 40 sit murmur inter nostros, quorum in me lingua bæchabitur. Melantrius torum eum suis
 in nos malum suscitauit, quem non dubitamus casurum in foueam quam parauit. Paria
 nobis consuluit tuis noster Astrophilus dictis, nec in vno quidem deflexit sententiam. Vo-
 cauit me princeps Marchio Coloniæ, & obtinuit ut cum eo vadam, ad tempus māsirus in
 Marchia. Tua custodiam non modo præcepta, sed & consilia pro viribus ipsa. Bobus & ca-
 pris foenum subtraxi, & magnum mihi cum simiis bellū, sed hætenus victor euasi. Magno
 tui desiderio feruet Ioachim Brandenburgensium Marchio, princeps æterna memoria di-
 gnus, iuuenis annorum vnus & viginti, peritus lingua latina, & studiosissimus veræ sapi-
 entia amator. O si vnquam fieri posset, ut te coram videre & alloqui mereretur. Huma-
 50 nissimus est princeps, & qui discere non solum non erubescit, sed & maxime cupit. Vellem
 ad eum scriberes quam primum, à nobis argumentum sumens, mitteresque aliquid ex of-
 ficina Pelagii. Ita velim agas, quatenus vter nostrum exierit prior, qui remansit alterius sui
 hæres esto. Consolationibus tuis fortior mens facta est, tibi que vicem reclinat libens
 quam debet. Ora mecum, precor ad DEVM, ut quod volumus, maximeque velle debe-
 mus, nobis ille concedat. Scribo sapienti & DEO dilecto sacerdoti, qui nos iuuare
 potest precibus & votis, ut mens reformetur inuersa, sit vnum in amore & cognitione
 vnus summi boni, PATRIS, & FILII, & SPIRITVS Sancti, gratiam assecuta
 principii, à quo multitudine labitur, vnitatem ad ipsum reformatur. Vtinam o præ-
 ceptorum omnium post DEVM fidelissime, vel nunc tandem fieri possit quod
 Rr 4 optau-

optauimus sepe, quo nobis veros & sanctos liceret imitari sapiētes, qui per abstractionem sibi veraciter vnitum cum ardentissimo amoris desiderio in Deum salutis tramitem tenuerunt. Quid nobis & mundo, qui hinc velociter migraturi sumus? Ecce quam mihi amatores mundi mercedem tribuere, quā Deo seruire prælatos monachorū sine mundo non potui. Nihil vnquam vt nosti, quā suū mundanū, nihil amari terrenū, omnes mundi voluptates fugi atq; despexi, & persecutionem ab hominibus sustinui gratis, sine merito, sine causa, sine culpa. Deus autem omnipotens cui soli placere cupio, hāc super me tribulationem nec iniuste nec sine causa permisit, cuius bonitati gratias ago, quia in veritate cognoui hanc æmulorum aduersum me iniuriam non parū mihi prodesse. Accipio quod meum est cum patientia, quantum indulserit Dominus Iesus: ipsi qui nō merenti coram hominibus intulere contumeliam, viderint quo zelo ad inferendam fuerint inducti. Non moueor iniuria mihi facta, dum videor mecum, sed cum tranquillitate mētis dicere possum: Conscia mens recti, famā mendacia spernit, sciens verum quod illi in vitium credula turba sicut. Nil de me dubites amantissime præceptor, faciam pro viribus quod Christi decet amatorem atq; discipulum, feramq; mentē tranquillā quā nobis ferenda proposuit. Quid ni ferrem patienter, qui & Christianus sum & monachus, magnā non ignarus mercedis. Tu pro me ora ac vale. Hæc scripsi ex ciuitate Neometensi vicesima die mensis Augusti, & per Narciscum medicum Parisios in domum Caroli Bouilli de sancto Quintino oriundi Theologi, quem nosti, amici nostri, tibi præsentanda ordinavi, nec dubito quin fideliter ad te perferentur. iterum vale. Anno Ahrifti 1505.

XXXIX.

IOAN. TRITEM. ABBAS SPAN. CAROLO BOVILLO DE S.
Quintino theologo Parisensi S.

SVBRATVS sum, Carole Bouille, harū latori Narcisco, quod nos te incio Parisios exiit, quia tuas volebā habere literas. Te tamen bene valere nunciavit, à quo statum rerū nostrarū, & quid super his mente geramus, auditurus es. Memorē te facimus promissionis tuæ nobis anno factæ priore, cum in nostro nobiscum esse cœnobio Spanhemensi per dies 14. vt quæstiones illas sacræ scripturæ profundissimas, quarum capita dudum in Spanheim consignauimus, quam primum absoluas, nobisq; vt pollicitus es trāsmittas. Erunt enim perpetuum apud nos memoriale nominis tui, & mutue testimonium dilectionis. Valde nos delectant omnia quæ in literis explicaueris, quoniam veterū more doctorū solidus es & veritatis enucleator lucidus, neq; verborū multiplicatione superfluus, neq; deficiētia in his quæ fuerint necessaria recisus. Ea quæ de intellectu scripsisti & mihi cōplacuerūt & multis. Continēt. n. verā Christianorū theologiā, purā & absolutā, quæ mētī cognitionē & affectui cōfert summi boni desiderii, cōsistens in se pura, integra & cādida, sine cicatricibus, exterarum traditionum. Nūquam mihi placuit quorundā curiositas, qui humana commiserant diuinis, & sacrā scripturam, quæ & pura & sibi sufficiens est & nobis, gentiliū loquacitate commaculant. Cōtra quos beatus Hieronymus in epistola loquitur ad Damasum Papam. De scripturis disputantem non decet Aristotelis argumenta conquirere, nec ex flumine Tullianæ eloquētiæ ducēdus est riuiulus, nec aures Quintilianī flosculis & scolarī declamatione mulcēdæ, sed pedestris & quotidianæ similitudinis & nulla lucubratione redolens oratio necessaria est, quæ rem explicet, sensum edisserat, & obscura manifestet. Scriptura enim Dei manifesta est, testimonium Dei lucidum est, sapientiam præstans paruulis. Non egent literæ diuinæ plicis, non inuolucris, non replicis, quia hæc nō sapientiam præstant paruulis, sed eorum animos in confuso relinquunt, & per omnem vitam mentes hominum aberrare compellunt. Non qui plicant, non qui replicant, sed qui explicant & elucidant me (sacræ scriptura inquit) vitam æternam habebunt. Vale, ex Neometi, 22. die mensis Augusti. Anno Christianorum 1505.

XL.

IOAN. TRIT. DILECTIS IN CHRISTO SORORIBVS, RICHMODI ABBATISSÆ, ac vniuerso conuentui monasterii S. Laurentii in Sebach salutem.

ITER crastino versus Marchiam diuina miseratiōe assumpturi, scribere vobis priusquā Neometim exiremus, o charissimæ in Christo filiæ necessarium fore iudicauimus & oportunum,

MILITARES

imitari sapientes, qui per abstractionem desiderio in Deum salutis transeunt... migraturi sumus? Ecce quam mihi... prelatos monachorum sine... nihil amari terrenum, omnes mundi... nominibus sustinui gratis, sine demerito... cui soli placere cupio, hanc superstitiosam... bonitati gratias ago, quia in veniente... non parum mihi profecit. Accipio quod... minus Iesus: ipsi qui non merentur curam... elo ad inferendam fuerint in dolo. Non... ed cum tranquillitate metis dicitur... sciens verum quod illi in virtutum... rector, faciam proviribus quod Christus... tranquilla quae nobis ferenda propositum... & monachus, magna non ignota... ex civitate Neometensi viciniam de... os in domum Caroli Bouilli de sancto... ostri, tibi praefatanda ordinari, nec de... Anno Christi 1505.

CAROLO BOVILLO DE AGRIGENTINO

Narcisco, quod nos te inficio Parisi... bene valere nunciavit, a quo hinc... diturus es. Memor te facimus pro... nobiscum esse cenobio Spanhemensi... fundissimas, quarum capita domini... as, nobiscum, ut pollicitus es transmittas... tui, & mutuae testimonium dilectio... caueris, quoniam veteri more doctoru... oru multiplicatione superfluo, sepe de... de intellectu scripsisti & mihi copiose... ogia, pura & absoluta, quae mentis cogitatio... tens in se pura, integra & candida. Inco... olacuit quorundam curioforum, qui huma... pura & sibi sufficiens est & nobis, gen... Hieronymus in epistola loquatur ad... decet Aristotelis argumenta conquis... triuulus, nec aures Quintilianii sol... & quotidianae similitudinibus & nullu... explicet, sensum edisserat, & obliu... monium Dei lucidum est, spiritum... non inuolucris, non repletis, quibus... confuso relinquunt, & per ornamenta... quiPLICANT, non qui replicant, sed qui... am aeternam habebunt. Vale. No... 1505.

PRORIBVS, RICHMODI

ne assumpti, scribere vobis principia... & necessarium fore iudicamus & o... portum.

oportunitate, quatenus & vos ex nobis consolatione, & nos ex vobis orationum suffragia ad Deum haberemus. Hortamur ergo vos in Domino Iesu Christo cui estis desponsatae, ut iuxta normam cenobiticam in stationis digne semper ambuletis, conuersationem in monasterio habentes puram, sanctam & immaculatam, sicut virgines decet caelesti consecratas regi. Metes vestras in lege Domini quantum est possibile semper occupate, lectionibus diuinarum scripturarum cum dulcedine diuini amoris insistentes, ut inter laborandum manibus nunquam vobis desit materia sanctorum meditationum. Omnia huius mundi oblectamenta nobis interdicta sunt, quibus & spontanea voluntate vos renunciaisse constat, dum in professionis vestrae primordio clara voce vnaqueque vestrum decantauit. Regnum mundi & omnem ornatum saeculi contempserunt propter amorem Domini mei Iesu Christi, quem vidi, per spem fidei certissimam, quem amavi, in quem credidi, quem dilexi. Non licet vobis repetere quod semel pro Christi amore spreuistis, sed oportet vos in contemptu mundanorum perseuerare vsque ad mortem, ipso saluatore nostro in sancto Euangelio dicitur: *Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Mundum ergo & quicquid in eo est pulchrum & amabile, vobis pro Dei amore semel contemptum amplius diligere non licet, nisi cum stultis virginibus a thalamo sponsi repulsam, & cum spiritibus apostaticis aeterna velitis accipere damnationem. Mementote charissima in domino filiae cui promiseritis fidem, & sic in omni puritate mentis & corporis viuite, ut per bonorum exhibitionem operum in desiderio diuini amoris iugiter feruentes, post huius vitae terminum ad eum possitis peruenire. *Nolite diligere mundum, ut sanctus Iohannes ait, Neque ea quae in mundo sunt. Nam si quis diligit mundum, non est charitas Dei patris in eo. Transit autem mundus, & omnis concupiscentia eius: qui facit voluntatem Dei, manet in aeternum.* Hoc autem scitote filiae, quoniam Dei amor & mundi pariter in vno corde habitare non possunt, quemadmodum & oculus coelum pariter & terra simulque minime contactur. Mari iuste comparatur hic mundus, quia falsitatibus nimium est amarus, variis tentationibus & aduersitatibus inquietus, & reptilibus vitiorum vbique plenus. Hoc mare magnu & periculosum mortalibus, vos o filiae ad monasterium fugiendo per Dei misericordiam euasistis, deumque in puritate cordis amando calcastis ipsum mare saeculi, pompis omnibus in professionis vestrae primordio renunciaistis. Vnicuique vestrum summopere est cauendum, ne mentem saeculi vanitatibus implicet, quia nihil prodest corpore fugisse mundum, si cor adhuc in eius amore occupetur. Euasistis mundum propterea corpore, ne qua mentem occasio in eius amorem colligaret. Est autem homini sua cupiditas quasi tempestas maris, cui si peccando consenserit, siue sit in monasterio siue extra, mundanus est, & maris obruitur fluctibus. Si Deum amando cupiditatis mundi resistis, ambulas supra mare perueniesque ad salutem. Si autem post concupiscentias tuas ambulaueris, tempestas maris procul dubio absorbebit te. Mundus enim amatores suos demergere in profundum inferni consuevit non portare, & nemo unquam mundo credit non deceptus. Contemnendus ergo nobis est mundus o virgines Christi, & nihil penitus diligendum, non diuitiae, non honores, non gaudia, non voluptates, non colloquia hominum, non salutationes, non munuscula, non laudes, non carnis solatia, non aliquis in vestitu ornatus. Vestrae sunt diuitiae Dei amoris, & purae conscientiae testimonium, quibus acquirendis conseruandisque omni studio vobis semper est inuigilandu. Nec decet vos Dei filio desponsatas, virginisque Mariae eius intactae genitricis pedessequas, in aliquo curam habere de mundo rebusque caducis, sed hoc solum providere omni tempore debetis, ut ei complacere possitis, cui vosmetipsas obtulistis in holocaustum. Honores autem sunt ieiunium, abstinentia, & concupiscentiae lachrymae, hominumque secularium & extraneorum omnium declinare conspectus, detestari colloquia, salutationes spernere, munuscula & epistolas familiares contemnere, & nihil mundanum penitus amare. Gaudia & voluptates monialium sunt lectionibus diuinarum scripturarum insistere, sanctis se meditationibus occupare, orationi semper intendere, macerare carnem, mentem sacris ornare virtutibus, & nullum tempus infructuosum expendere. Ornatus autem virginum claustralium humilitas est & puritas cordis, sine quibus nemo Deo placuit unquam. Christus enim Iesus omnipotentis Dei filius, iustificator fidelium animarum, sponsus vester est, cui vos mente & corpore fideliter seruituras in puritate perpetuo mancipastis, vestrum in vobis ornatum requirit, non carnis sed cordis, non corporis sed mentis, non vestium sed virtutum, non exterioris pulchritudinis sed internae puritatis. Huic vos, o virgines ornate non mundo, huic placere satagite non hominibus. Quotiescunque virgo monialis se hominibus, ut placeat in oculis eorum vestibus cultioribus exornat, Christo Iesu, cui desponsata est

Matth. 10.

1. Ioh. 2.

Nihil fallacius est mundum.

contumeliam facit. Ornatus enim tuus est spōsa Christi, homines fugere, & sicut diximus, ad fenestram colloquia declinare. Dicit namq; S. Ambrosius: *Vbiq; sit in virgine comes singularum virtutum pudor, qui in diuino debet esse cum virginitate, quo & risus arceatur, & uirginalis seruetur honestas.* Sit sermo uirginis prudens, modestus & rarus, non tam eloquentia pretiosus quam pudore. Mirentur omnes uirginē tacente eius uerecundiam, & loquente prudentiam, in moribus quoque religiosissimæ uitæ prædicet disciplinam. Sit cor tuum, o sponsa Christi monialis & uirgo, ab omni labe concupiscentiæ mundanæ purum, sit ab omni macula inordinatæ affectionis mundum, ut præter Iesum nihil in hac uita cogitet, nihil præter eius dulcedinem amer. Dulce nomen Iesu quoties fuerit loquendum in ore tuo resonet, mens iugiter in eius amore tota suspiret, nulla in hoc mūdo quaratur præter Iesum consolatio, iugis memoria Iesu in corde uirginis habeatur. Hoc enim Christi sponsam maxime decet, in eius amore cor suum & non aliunde iugiter occupare, ut ueraciter in eius memoria æstuans dicere possit: amore languero, non mundano sed cœlesti, non carnali sed spiritali, non alicuius hominis mortalis, sed Iesu Christi Regis æterni, qui iudex est omnium uiuentiū & mortuorū, de quo sanctus martyr Ignatius in quadam epistola dicebat. Amor meus crucifixus est. Et monialis uirgo sciens amorem suum esse DOMINVM IESVM Christum, & eum pro nobis omnibus miserabiliter crucifixum, semper in exercitio eius amarissimæ passionis legendo, meditando, & compatiendo uersetur, nec diem transigat ullum in quo tanti amatoris & sponsi pro se habitos labores ad minus non semel recogitet. Vera enim Christi amatrix non est quæ mentem suam in eius amarissima passione usque ad lachrymas meditando non occupat, sed risibus & leuitatib. mundi potius dedita, sacratissimi domini sui & sponsi obliuiscitur. Quemadmodum uero in memoria dominicæ passionis uos utiliter exercere debeatis, & dudum ex nobis audiistis & sermonibus multis. Maximum enim deuotionis fructuosissimum spiritalis profectus exercitium, memoria est iugis Christi in nos beneficiorum. Ut ergo placere ipsi possitis soli cui uos deuouistis, omnia quæ sunt transitoria pro eius amore uobis contemenda sunt, quia non potestis Deo seruire, & mundi uanitatibus intendere. Orate pro me dulcissimæ in Christo filiæ, ut omnipotens incolumē me reducat, & in sua uoluntate sanctissima ubique custodiat. Daturus iniuriatibus locum pergo in regionem longinquam, de reditu mei die incertus. In Christo ualete. Ex Spira 26. die mensis Augusti Anno Christiano 1505.

Vera meditatio passionis Christi est meminisse beneficiorum eius.

XLI.

IOAN. TRIT. AB. MONASTERII S. MARTINI IN SPANHEIM PRIORI & Conuen. suis in Christo filiis & fratribus amantiss. salutem & cha.

CVM Neometim uicesima septima die mensis Augusti Marchiam intraturi hanc Brandenburgensem, egredere mur, propositi fuerat nostri ante festum sancti Martini reditum maturare, nosque Budorim ad Sereniss. conferre principem quousque temeritas æmulorum in nos debito sine terminaretur. Venientes autem in Berlin Marchionis illustrissimi oppidum residentia cōtinua, vndecima die mensis septembris, clementer ab eo sumus suscepti, munifice quoque tractamur, cuius uoluntati cum reluctari non debeamus, usque ad festum Paschatis manere cum eo consensimus, & quidem non sine cōmodo nostro sicut confidimus. Verum ne uos mutatio propositi necessaria lateret, orireturue sinistra de nobis aliqua inter uos suspicio, fratrem Theodoricum capellanum nostrum, harū portitorem literarum ad uos mittere decreuimus, quo statum nostrū referēte per omnia cognoscetis. De reditu autē nostro ad monasterium meum Spanhemēse fratres hoc uobis quod sapius mandauit iterum denuntio, nihil temere futurum, sed omnia cum matura deliberatione & amicorum consilio facturum sum. Si uultis me Patrē habere uobiscū æmulorum meorum conspirationes delinate: quod si contempseritis, quicquid inde securum fuerit, non mihi sed uobis imputandum noueritis. Ego enim & meliori conditione uiuere, & cum maiori tranquillitate Deo seruire possum extra Spanheim, quam apud uos potuerim unquā, si propriē uellem, utilitatis commoda sectari. Sunt reges & principes mihi & nori & compatiētes non pauci, quorum fauore non solū iniurias vindicare possem si uellem, sed etiam statui meo sufficientem prouisionem inuenire. Sed amore illius qui pro nobis mortem in cruce sustinuit, neq; vindicare contumelias mihi factas, neque uos deserere uolo, nisi forsitan deserar primū à uobis. Quod si factum fuerit, non me propter me, sed potius propter uos tam diu per incerta uagatum experiemini. Ducem quoque uestrum mihi sine demerito infensum ad agnitionem ueritatis reducite, & quam temere in nos

ILIARES

hrifti, homines fugere, & sic dicitur
mbrosius: *Virginitate, quo & risu arcum, & virginitate*
modestus & rarus, non tam eloquenti
acente eius verecundiam, & loquenti
ta prædicet disciplinam. Sic coram
on cupiditate mundana parum, sed ab
præter lesum nihil in hac vita cogit
n lesu quocies fuerit loquendum in
et, nulla in hoc mudo queratur præter
ginis habeatur. Hoc enim Ciriaco
aliunde iugiter occupare, ut resister
ngueo, non mundano sed ecclesiasti
lis, sed lesu Christi Regis æterni, qui
ctus martyr Ignatii in quadam epist
virgo sciens amorem suum esse DOMI
ous miserabiliter crucifixum, semper in
tando, & compatiendo versatur, me
ni pro se habitos labores ad minus non
t quæ mentem suam in eius amarissimam
apat, sed risibus & leuitatib. mundi
oliuiscitur. Quemadmodum vero in
debeatis, & dudum ex nobis animum
s fructuosissimum spirituales predica
tiorum. Vt ergo placere ipsi possitis
a pro eius amore vobis contentam
atibus intendere. Orate pro me, & doli
reducat, & in sua voluntate consistam
go in regionem longinquam, de tribus
s. die mensis Augusti Anno Christiano 1505.

RTINI IN SPANHEIM PRIN
ibus amantiss salutem & c.

Augusti Marchiam intraturi haec ob
t nostri ante festum sancti Martini red
on ferre principem quousque commen
entes autem in Berlin Marchionis illa
die mensis Septembris, clementer ad
us voluntati cum reluctanti non deb
sensimus, & quidem non sine cõno
o proposito necessaria lateret, oronem
Theodoricum capellanus nostrum
mus, quo statum nostrum referret per
sterium meum Spanhemense frans hoc
l temere futurum, sed omnia cum
sum. Si vultis me Patrẽ habere vobis
od si contempseritis, quicquid inde lo
ueritis. Ego enim & meliori conditio
e possum extra Spanheim, quam quã
ommoda sectari. Sunt reges & principes
fauore non solũ iniurias vindicare
rouisionem inuenire. Sed amocellam
dicare contumelias mihi factas, neque
ois. Quod si factum fuerit, non me pro
vagatum experiemini. Docet quoque
em veritatis reducite, & quam tenete
in nos

in nos processerint mendaces instruite: si quo minus, ecce iterum denuntio vobis illũ non me habiturum dominum, qui me non habet prælarum, neq; illius me subiiciam imperio, qui iniustitia & tyrãide armatus, Dei iustitię non vult esse subiectus. Palatinis faui rebus, propterea persecuti sunt me gratis: quid facturi sunt æmuli si dixerò, sed & fauebo quãdiu in me spiritus resederit vita? Dominum & defensorem cœnobii mei, nobis vt nostis principem semper clementissimum Philippum Palatinum, in his quæ non sunt contra Dominum vniverforum nõquam potero denegare. Vnicuique suum ius inuiolatum permittã. Valete fratres & orate pro me in terra constituto aliena. Ex Berlino 20. die mensis Octobris Anno 1505.

10

XLII.

SERENISSIMO INVICTISSIMO QVE PRINCIPI, PHILIPPO COMITI Palatino, Rheni, Banarięq; Duci, principi electori, Ioan. Trit. S.

SERENISSIME princeps, manere in Marchia diutius quã proposuerã cõpellor, excellẽtissimi principis loachim Marchionis imperio detentus, cuius sanctissimæ voluntati non debeo reluctari. Multa enim clementia paruitatem meam prosequitur, & magna sapius postulatione instringit, cupiens ne ante festum Paschatis hinc recedam. Ea tandem cõditione interposita manere in Pascha consensi, vt nuncio cum literis ad tuam Serenitatẽ misso, à te quoq; manendi potestatem impetraret. Quocirca cum facile impetraturus sit à tua excellentia quod postulat, ego clementiam tuam quam humilime duxi roganã, quatenus interea super fratres & monasterium meum pietatis dignetur habere respectum, ne temeritas æmulorum in oues quoq; prorumpat, quæ pastori non peperit. Me quidem sine causa innocentem persecuti sunt, & odio me gratis habuerunt, propterea de consensu tuæ serenitatis volens declinaui ad tempus, quo mihi vtilius cum mora paretur cõsiliium. Te autem sereniss. princeps, æmulorum meorum temeritas non latet, qui vnde moueantur contra innocentem examussim consideras. Nec opus est mores hominum tibi describere notissimos, vtpote qui animos suos tuis rebus aduersos, & tempore illo quo hostes seuerunt in populum tuum satis demonstrarunt, & nunc quoq; per sequẽtes propter tuum in me fauorem innoxium clandestine sub specie boni non abscondunt. Ego autem eorum proteruiam patientia vincam, & ipsi tandem in suo liuore tabescent. Vale princeps magnifice. Ex Berlino 20. die Octob. Anno 1505.

20

30

XLIII.

IOANNES TRITHEM, IACOBO TRITEMIO, fratri dulcissimo S.

Si vales bene quidem est. Nos enim miserante Deo valemus. Neometim intraturi huc 27. die mensis Augusti cum nostra familia curru exiimus, te adhuc in Colonia constituto, & vndecima die mensis Septembris oppidum residentię Marchionis Berlin dictum intrauimus. Erat autem in venatione princeps veteri tum consuetudine occupatus. Altera mox die nũcius mittebatur ad eum, qui nos venisse intimaret. Qui vt me adesse cognouit, lætatus est, nunciumque interrogauit, cur te non adduxerim mecum. Viuimus nunc in terra quidem aliena sed optima, omnibus corpori necessariis copiose referta. Princeps nobis munificus & clementissimus est, de cuius prouidentia in omnibus quam largissime sumus prouisi. Redire ad Rheni partes circa festum sancti Martini disposuimus, sed principis instantia nostrum mutauit propositum, eoq; perduxit, vt manere vsq; in Pascha cõsenserimus. Propterea te hortamur, vt ad nonum te castrum conferas, ibi cum Ioanni Damio fideli nostro mansurus, donec veniamus. Nolumus te lauare laterem, & seruire carentibus cerebro, sed optamus potius studio te occupari literarum, & maxime diuinarum, per quarum scientiam mens in cognitionem & amorem summa veritatis confurgit. Curiositatem fugitare non pudeat, illasque deestare scientias, quæ diuino repugnant amori. Est enim magna inter curiosum & studiosum hominem differentia. Curiosus enim earũ rerum cognitione cupidus est, quæ nihil ad eum pertinent, nihilq; vtilitatis honestæ cõducunt. Studiosus autẽ earũ rerum scientia cupidus est, quarũ cognitio ad animum nutriendum ornandumq; liberaliter & ordinatione pertinet honesta. Studiosum non curiosum te esse cupimus, quoniam vt sanctus Bernardus ait, primus superbię gradus curiositas est, gratiæ spiritus sancti contraria, cuius doctrina non curiositatem acuit, sed charitatem accendit. Propterea dicit scriptura: *Aliora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Ecclesiast.*

40

50

Curiosus.
Studiosus.

Si enim fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis. Necessaria & vtilia nobis discēda sunt, quorum scientia mentem à terrenis segregatam, & in cognitionem summæ veritatis illuminat, & in amorem sempiternæ bonitatis inflammet. Stultum est omnis vtilibus & necessariis vana & inutilia discere, & creatore neglecto circa creaturas mentē occupare. Perluberrima Christi humilitate contempta, vt docti videantur & magni, diligentissime pergoras, & ceteri huiusmodi senserint, quos constat à cognitione & doctrina summæ veritatis longe fuisse alienos, quasi nobis desint ex nostris philosophi & viri doctissimi, per quorum imitationem oporteat fieri desides, vt merito gentiliū sapientia, necessarioq; nobis imitari doctrinam, sanctos videlicet Christi Apostolos, Petrum, Paulum & Ioannem, eorumque sequaces, Origenem, Athanasium, Hilarium, Irenæum, Chrysostomum, Basilium, Eusebium, Firmianum, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Gregorium, Bedam, Rabanum, Bernardum, & reliquos catholicæ fidei doctores, quorum certa de veritate sapientia Christianas mentes ad iustitiam imbuit, intellectum veraciter illuminat, charitatem format, animasq; viuificat. Hos pro viribus imitare sapientes, & eorum libros legēdo discēdoq; vtilia sæpius reuolue, nec tempora iuuentutis tibi data inutiliter transire patiaris. Otium vt perniciosam animi pestem fugito, quoniam industria & studio maxime contrarium est, mentemq; vt ferrum rubigo consumit. Occupandū est bonis studiis ingenium, & veræ sapientiæ desiderium altius inferendum, vt cum senectus aduenerit, mens cœlestibus informata doctrinis ad quaslibet fortunæ facies armata consistat. Neque fratrem te nos imitari pigeat oramus, qui annorū vitæ transactæ, vt nosti, tempus omne studio scripturarum vsq; ad inuidiam ranarum impendimus. Quod nisi fecissemus, vbi nunc, fortuna sciūte in nos frater, puras nisi vbique iaceremus: Nam etsi parum euasimus docti, consistere tamen in nobis Deo iuuante didicimus, variosque & fallaces fortunæ contemneret vultus, & intelligere quis sit ignorantia finis. Quæ nostra sunt nemo tollet à nobis, quippe qui nostra nobiscum portare didicimus, omnis parui iacturam terreni facientes. Neque huius vitæ nobis defutura timemus necessaria, promissum Dei in sancto Euangelio certissimum habentes, quoniam ipsi cura est de nobis, & quærentibus in primis cœlestia, nec victus penuria continget nec amictus. Vnde fratrem te hortamur, bonorum imitare studia, non ad vanitatem & quæstum, sed mentis ad cultum, quo lumē veritatis agnoscas, agnitum diligas, dilectum sine fine possideas. Iterum otium fugias monemus, quoniam in desiderijs est omnis ociosus, & multorum scaturigo vitiorum, anima inimica est otiositas. Emollit otium vires, lumenque mentes exterminat, & hominem viuum trunco similem reddit profusque inutilem. Nemo vnquam factus est otio magnus, nemo doctus, nemo excellens aut memoria immortalis. Quomodo viuit qui nemini viuit? Viuit autē nemini qui semper est otiosus. Ad agendum nati sumus, quoniam natura quæ nobis tempore nihil pretiosius dedit, otium & vacuum abhorret. Post laborem quies & non desidia tibi sit quantula sufficit, quatenus ad agendum fortior consurgas, non vt remissio labore penitus otio torpescas. Ama studium sanctarū scripturarū, & nunquā eris otiosus. Nam q̄ carnalis amator ille de suo dicebat amore, nos in studio scripturarū comprobauimus verum. Qui non vult fieri desidiosus, amet. Amor verus nunquam est otiosus. Sed vale. & ama bona, honesta & vtilia. Iterum vale, Ex Vrsulo in Marchia Brandenburgāsum, 20. die mensis Octobris, Anno Christianorum 1505.

In religione discenda, apostolica doctrina & philosophia tenenda est.

*Matth. 6.
Luc. 12.*

Otium quā malares sit.

XLIIII.

IOANNES TRITHEM, ABBAS SPANHEMENSIS,

Rogero Sycambro salutem.

MISVS RVSCAPELLANŪ meum ad partes Rhenanas optime Rogeri, me ipsum prohibere non potui, quo minus literis te nostri status ratione facerem certiorum. Viuimus hic per Dei misericordiā corpore sani, non vltimo apud principē loco habitati, doctorū tamē virorū solatio pene destituti. Homines quidē boni, sed nimis barbari & indocti commellationibus & potationibus magis dediti q̄ studio bonarū literarum. Rarus hic homo studio deditus scripturarum, sed quadam innata eis rusticitate conuersantes otio gaudent & poculis. Mihi autem satis admodum incolarum placent mores, quoniam magna feruent in religionem Christi obseruantia & deuotione. Dei templa visitant diligentissime, festa sanctorum

midamus. Neque autem vindicare iniuriam contendimus, sed contemnere potius, scientes quod in foueam cadent reprobi quam fecerunt. Mentem non alligauimus loco, ut uiuere extra Spanheim non possimus. Nam si necesse fuerit, mundus totus patria nobis est. Vnum coelum terram operit vnā, vbi cunque fuero in terra sum huic continua, peregrinus non ad Spanheim sed ad cœlestem patriam anhelans. Deus vnus omnipotens vbi que est, & nullibi deest, in quo sumus, viuimus & mouemur, vbi cunque locorum fuerimus. Facilis ergo nobis vnus iactura cœnobij, si Deo placuerit, sit, in quo paupertatis & laboris plurimum, deliciarum & quietis nihil vnquam sumus experti. Sed vale & ora pro nobis, vt Dei solius compleatur voluntas. Ex Berlin 20. Octob. Anno Christi 1505.

XLVII.

IOANNES TRITHEM. IOANNI BRACHTIO, PRIORI S.
Matthiæ apud Treuiros S.

CAUSAM absentia: nostræ a monasterio nostro Spanhemensi charitati tuæ antehac scripsimus ex Colonia Agrippina, moram vero in Marchia nunc literis duximus intemandam, æque ex Colonia, sed altera Spreuiana iuxta Berlin in ipsa Marchia, vt status nostri habens notitiam propter nos minime contristeris. Diuina nos miseratione protegente sani & incolumes sumus, rebusque nostris ita prouidimus, vt si oporteat uiuere extra Spanheim libere possimus. Principem habemus nobis in omnibus fauorabilem, de cuius munificentia prouisi nullius indigentiam habemus. Ante Pascha non reuertemur ad Rhenum, ipsius principis voluntate ad manendum interea persuasi, vt ea quæ pro ipsius honore inchoauimus ad finem debitum perducamus. Et reuera nisi professioni nostræ sciremus esse contrarium, nostrumque minime decere statum in curijs principum versari, nunquam hinc discederemus. Proponuntur enim nobis conditiones quam optima: si manere cum principe in toto vellemus, sed ne monastico faceremus iniuriam proposito, curias principum oportet non amare. Ita vero itinere transimus rationabiliter secato, vt nihil refutemus ex sententia nobis oblatum, donec videamus quid necessitas tandem indicat assumendum. Reuertemur itaque Deo largienti post Pascha ad Rhenum: ad monasterium vero nunquam intrabimus, nisi æmulorum nostrorum prius temeritatem cõtigerit humiliari. Quod si cum Cynonotis in pertinacia sua duxerint permanendum, Spanhemensi abbati spontanee dimissa, Dei ordinationem sequemur. Confidimus enim Dei omnipotentis bonitati, quoniam in finem non despiciet, quem ipse nouit æmulorum inuidia læsum sine culpa. Tametsi nobis non mediocriter sit pensiculandum, ne forte summæ voluntatis Dei ordinatione aliorum vocemur, tanquam arbor inutilis pro fructu ferendo vberiore in terram transplantandi meliorem. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Semper ergo nobis timendum, & cum silentio diuinum sequendum consilium. Ipsi enim cura est de nobis qui fecit & creauit nos, cuius miseratione nobis utilior est, quam omne nostrum consilium. Pergam igitur Dei consilium libens & voluntarie secutus, quocunque fuerit eundem, arborque si placeat illi eradicata inutilis, transferat vt fructus patientiæ feram vberiores. Vale feliciter. Ex Berlino 20. mensis Octo. Anno 1505.

XLVIII.

THEODORICVS EPISCOPVS LVBECENSIS, IOANNI TRITHEMIO Abbati Spanhemensi S.

IAMBLICVM vt tibi commodaremus te summo opere desiderare, pater optime, magnifici nostri Ololyçi de lapide militis, tum & aurati, tum & literarum candidati narratione cognouimus. Quem, & si nostra domo charissimi honestissimique philosophi loco seruamus, tamen & vna cum Proclo, Porphyrio, Synesio, cæterisque conphilosophis suis sibi coadunatis, tibi non minus voluntarie quam hilariter transmisimus, mandantes illi, vt te nobilem hospitem nostri nomine salutatam pergeret. Credimus etenim tantos sapientiæ viros co tibi fore gratiores, quo eorum dudum usus es familiaritate. Suscipe igitur optime pater quam iucundissimos ex archanis philosophiæ latebris te alloquentes nobiles ipsos nuncios nostros, nihil pol rigidi salebrosique, sed condimenta sapida græcorum academijs philosophicis scite festiuèque manibus præparata deferentes. Quorum cum ad satietatem usus familiaritate fueris, ad nostras redeant ædes age. Vale scripturarum candens armarium, nosque te adamantem ama. Ex Lubus die Veneris 24. mensis Octobris Anno Christianorum M.D.V.

XLIX.

endimus, sed contemnere potius, quæ
nt. Mentem non alligauimus loco, ut
Te fuerit, mundus totus patria nobis est.
nero in terra sum huic continua, pedigi-
nhelans. Deus vnus omnipotens vni-
ouemur, vbicunq; locorum fuerimus.
lacuerit, sit, in quo paupertatis delectati-
mus experti. Sed vale & ora pro nobis, vt
ob. Anno Christi 1505.

BRACHTIO, PRIORI S.
euiros S.

to Spanhemensi charitati tuæ tandem
ro in Marchia nunc literis diuinitus in-
uxta Berlin in ipsa Marchia, vltimis
teris. Diuina nos miseratione protego-
prouidimus, vt si oporteat viuere extra
nobis in omnibus fauorabilem, decem
us. Ante Pascha non reuertetur ad
im interea persuasi, vt ea quæ propius
mus. Et reuera nisi professione nobis
ecere statum in cuius principum versari
m nobis conditiones quam optime. Si
onastico faceremq; iniuriam propono,
ere transimus rationabiliter securo, vt
ec videamus quid necessitas tandem
nti post Pascha ad Rhenum ad monas-
trorum prius temeritatem cõgigni ho-
duxerint permanendum, Spanhemensi
quemur. Confidimus enim Deo omni-
et, quem ipse nouit æmulorum inuolu-
st penſiculandum, ne forte summo
q; arbor inuilibis pro fructu ferendo v-
nim cognouit sensum Domini, aut qua-
m, & cum silentio diuinum sequendum
creauit nos, cuius miseratione nobis
ur Dei consilium libens & voluntarie
at illi eradicata inutilis, transferat v-
erlino 20. mensis Octo, Anno 1505.

BECENSIS, IOANNI TRITHEMII
emenſi S.

opere desiderare, pater optime magis
tum & literarum candidi namque
honestissimi que philosophi loci len-
tio, carterisque conphilosophis tuis
riter transmissus, mandantes illi, vt
rgeret. Credimus etenim tanto magis
vsus est familiaritate. Sulcipe igitur
ophiæ latebris te alloquentes meo
sed condimenta sapida græcorum
arata deferentes. Quorum cum ad
ædes age. Vale scripturatum eandem
ie Veneris 24. mensis Octobris Anno

XLIX.

IOANNIS TRITHEMII.

483

XLIX.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, THEODORICO EPISCOPO
Lubecensi, Ioannes Trithemius Salutem.

IAMBLYCUS Academicorum sacerdos, manu serenissimi principis nostri ædes meas in-
troducitur, tuo me nomine salutauit. Latus admisi philosophum nostris institutis non-
nunquam se ingentem, quem dum lego vnâ cum Proclo suo conphilosopho, profun-
diusque intueor, non eos sed Areopagitam Dionysium legere plerunque inuenio. Et hoc
mihi factum more veterum placet, quippe qui potare de riulo interea sum contentus,
donec ad fontis mihi scaturiginem purissimi liceat peruenire. Gratias habeo tuæ huma-
nitati doctissime præsul, qui me non audentem petere tantis hospitibus honorasti. Vt
eorum lectiōe tempore modico, faciamque mox tua repetant scrinia. Vitam Appollo-
nij Thianæ quodam enchiridio impressam ex Colonia Agrippina mecum nuper attuli,
cuius inire iudicium occupationes me principis hac vice non permittunt. Vereor enim
præcipitem dare sententiam, propterea vel maxime, quod diuus Hieronymus in præmio Bi-
bliothecæ sacrae non sine laudibus videtur introduxisse Apollonium. Examinanda sunt
prius à me singula quam primum per ocium licuerit, postea meam sine cuiusquam præiudicio
dicam sententiam. Vale præsulum decus, & me dediticium habere cõmendatum.
Ex Colonia iuxta Spreuum & Vrsulum vltima die mensis Octobris. Anno Domini 1505.

20

L.

IOANNES TRITHE. IOAN. EVRIPONO CARMELITANO,
Conuentus Damenſis S.

MANDAVIT nobis sereniss. princeps noster Marchio Brandenburgensis, tibi scribe-
remus, vt quæ tantotius ad nos Coloniam reuertaris, & afferas tecum ea quæ Prior tu-
us maiestati suæ promisit. Nos opus nostrum de laudibus sanctorum absoluiimus, quod te vt
rescribatur expectat. Moras igitur omnes rescinde, ne principis animum offendas. Hestern-
o vespere Capellanus noster Theodoricus à partibus transhenanis ad nos reuersus est, &
steganographiam nostram, quam tantopere videre desideras attulit. Vale ex Vrsulo 15. die
30 mensis Decembris. Anno Christi 1505.

LI.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI IOAN. TRITHEMIO, EV-
charius Heimerius S.

REVERENDISSIME pater ac colendissime præceptor, tuam reuerendissimam digni-
tatem sanam incolumemq; & bene valentem intelligo & maxime sum gauisus, orans
omnipotentis Dei clementiam, vt sanum Nestoreos conseruet in annos, teq; ad nos cum
salute reducat. Hoc vnum quæ humilime precor, vt tua se se dignitas splendidissima, quan-
40 totius absolueret à strepitu curialium nugarum velit, & ad nos redire dignetur. Valde nam-
que indignum est tam nobile ac prope diuinum ingenium tuum seruire principibus, tum
quia tu ipse princeps es magnus, doctrina & sapientia melior illis cum quibus versaris, tum
quia columen, gloria, & vnicum patriæ nostræ es decus, quo absente omnes cecidisse vide-
mur. Taceo quod te patre sapientissimo abiente à monasterio tuo perperam & negligenter
omnia gerantur, & remoto pastore necesse sit periclitari oues. Satis etiam nos longe
experientia doctus, in principum curijs nihil esse firmum, nihil stabile, nihil certum, sed
caduca omnia, susurrij & adulationibus plena. Ad nos itaque pater optime quanto
reuertere, vt cum philosophicis atque diuinis institutionibus habeas tuo more commercium,
nosque vt consueuisti tuarum lucubrationum cupidissimos scriptis & exhortationi-
50 bus sanctis refoueas. Indignum est enim te hominem philosophicis sacrisque imbutum
scripturis siliquis immiscere mundanis, margaritasque inuoluere sterquilino; & qui multos
erudire ad iustitiam consueueras, diuini luminis iubar in vnus anguli tenebris abscon-
dere. Hæc non docendo sus Mineruam ad te patrem eruditissimum scripserim, sed quam
singulari beneuolentia à te præceptore meo discipulus affecutus sum confidentia vt au-
sim effecit. Doleo enim lumen nostrum splendidum à nobis ablatum, quare humilime
oro, tua mihi benignitas indulgeat, qui me tibi fidelem non ignoras. Abbatis Lymphurg-
sis negocia quotidie sese in deterius disponunt: ipse quoque Neometi rarus est, lenteq; ne
dicam remisse nimium agit. Opera precium fuerit te adesse, vt tua dirigeretur solertia,

Ss 2

cum ipse sua probitate simplex versipellium astutias non satis intelligat. Cogita demum pater colendissime de tuo fratre vnico, magistro Iacobo Trithemio, mihi quidem amicissimo, ne frustra laborans apud Lymphurgenses ingenij nobilis iacturam patiat. Nihil enim ab eis emolumenti consequi poterit, qui lapides & ligna reuoluentes nullum peccatum habent commercium cum studio scripturarum. Homo est natura gracilis, ad philosophiā natus non ad labores rusticorum, qui si quid magni se consecuturum sperat, ab istis hominibus certius certo seductum se sentiet. Esto pius in tuos qui in alienos semper clementissimus esse consueuisti. Tot enim tantisque notus ac familiaris principibus cum sis, non erit tibi difficile fratri aliquod impetrare munus Ecclesiasticum, vnde vitam honeste cum literis ducat. Qui toties pro alienis deprecatus exauditus es, pro tuis interueniens nullam patieris repulsam. Valeat tua dignitas per secula multa. Ex Spira Idibus Nouembris Anno salutis M.D.V.

LII.

IOAN. TRITH. EVCHARIO HEIMERIO

Neometensi Salutem.

PVLCHRE mones, Eucharī, ad nostra citius reuertamur, quasi non vbique sit nobis patria, quibus & Christiana religio patrem & matrem deserere pro Dei amore precipit, & monastica institutio contemptum terrenorum omnium indicit. Nos enim quadam necessitate compulsi principem sequimur, non vt curiales, sed potius vt consilio & auxilio indigentes, vt pote qui derelicti à necessarijs grauiora pericula formidamus. Quam temeritatē à Cynonotis contumeliam susceperimus te minime latet, sub quorum diutius militare imperio non facile consentiemus. Cum his nonnulli ex nostris infidelitatis spiritu pleni conspirantes in nos, malicia virus addiderunt, qui circumgyrantes multorum nobis amulorum inuidiam auxerunt. Placuit ergo nobis ad tempus cedere malis, donec tandem experiantur nostri, quid eis nostra eatenus presentia contulerit boni. Et quia non satis constabat, quando patria exiimus, qui fuerint tantorum in nos auctores malorum, & qui ex nostris conspirasse cum amulis dicebantur, se omnes clamabant esse innoxios. de consilio & assensu clarissimi principis mei Philippi comitis Palatini (quod te minime latet) crebris postulationibus Serenissimi principis Ioachimi Marchionis Brandenburgensis euecti, patriam relinquere consensimus, ad festum Paschatis Deo largiente reuersuri ad Rhenum. Interea si poenituerit amulos patrata contra nos temeritatis bene factum erit reuertemurque ad monasterium. sin autem in sua pertinacia permanerint, si pro iniurijs se non recognouerint, si fratres nostri non aliter quam hactenus cum duce suo tractauerint, habebimus & nos nostro consilio, neque humiliabimus nos inimicis nostris, neque ad monasterium reuertemur, sed prouidebimus nobis de alia mansione, vbi cum pace & tranquillitate omnipotenti Deo in ordine seruiamus. Iustam enim causam indignationis habentes iniuriarum non facile possumus obliuisci, neque deinceps hominibus illis confidimus vnquam, qui in nullo à nobis læsi, tantam in nos contumeliam agere præsumperunt. Sufficiat amulis nostris quod pro Christi amore patientiam habentes vindictam non quæramus, & cum possemus vlcersi contumelias silentio transimus. Putabant nos mentē vni colligatos loco, & quod nobis in despectum fecerunt necessario non curare, quasi extra Spanheim nobis desit locus ad manendum. Confidimus in Domino Iesu qui nullum dereliquit vnquam ad eum in tribulatione clamantem, quoniam miserebitur nostri, & parabit nobis locum, vbi cum maiore pace & tranquillitate ipsi vacemus, quam in Spanheim potuimus vnquam. Non delectant nos (vt tu arbitraris) curiæ principum, neque terreno principi nisi oporteat, statumus adharere, quanquam non desint plures, qui nos magno desiderio admitterent perpetuo refouendos. Hoc nobis continuum studium contulit scripturarum, vt mentem non loco figamus sed veritati. Quæ de fratre monuisti libenter accepimus, cui fors cum tempore pinguior assurgat. Vale & ora pro nobis ad Deum, qui solus omnia potest. Ex Berlin octaua die mensis Ianuarij Anno Domini 1506.

LIII.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI D. IOANNI TRITHEMIO,

Et c. Nicolaus Prior in cunctis fidelis, Salutem.

REVERENDE amantissimeq; pater, literas reuerendæ paternitatis tuæ cum ingenti suscepisti gaudio, & supra quod dici potest de bona valetudine tua optimoq; statu apud principem, sicut nobis Theodoricus retulit, sum lætatus, & mecum fratres vniuersi. Sed ingenti me tri-

as non satis intelligat. Cogit de
 cobo Trithemio, mihi quidem amica-
 nij nobilis iactura patitur. Nihil
 des & ligna reuoluentes nullum pedes
 omo est natura gracilis, ad philosophi-
 ni se consecutum sperat, ab ista homi-
 tuos qui in alienos semper claudunt
 ac familiaris principibus cum his, non
 ecclesiasticum, vnde vitam honeste cum
 aditus es, pro tuis interueniens nullam
 ulta. Ex Spira Idibus Nouembris Anno

tem.
 reuertamur, quasi non vbiq; sit nobis
 matrem delerere pro Dei amore pro-
 rum omnium indicit. Nos enim que-
 non vt curiales, sed potius vt confilio d
 nis grauiora pericula formidamus. Quia
 imus te minime latet, sub quorum de-
 Cum his nonnulli ex nostris in infideli-
 addiderunt, qui circumgyrantes man-
 cuit ergo nobis ad tempus cedere mihi
 eatenus presentia contulerit boni. Te
 is, qui fuerint tantorum in nos auctores
 is dicebantur, se omnes clamabant
 s mei Philippo comiti Palatino quod
 ni principis Ioachimi Marchionis Beu-
 mus, ad festum Paschatis Deo laudate
 los patrat contra nos temeritate bene-
 uentem in sua pertinacia permansit. Et
 ri non aliter quam haec tenus cum dicit
 o, neque humiliabimus nos in iudicio no-
 uidebimus nobis de alia mansione, vbi
 ordine seruiamus. Iustam enim causam
 illumus obliuisci, neque deinceps homo-
 bis laesi, tantam in nos contumeliam
 d pro Christi amore patientiam habere
 vlcisci contumelias silentio transimus
 nobis in despectum fecerunt necessitas
 us ad manendum. Confidimus in Do-
 in tribulatione clamantem, quoniam
 m maiore pace & tranquillitate iustitiam
 non delectant nos (vt tu arbitratu) curia
 statumus adhaerere, quamquam nos de-
 perpetuo refouendos. Hoc nobis con-
 non loco figamus sed veritate. Quae
 tempore pinguior allurgit. Vale & c.
 Berlin octaua die mensis Ianuarii Anno

fidelis, Salutem.
 tendae paternitatis tuae cum ingenti
 tudine tua optimo; statu apud prae-
 & mecum fratres vniuersi. Sed ingenti
 meo

me tristitia affecit mora tam diuturna reuersionis tuae ad nos, quoniam propter tuam ab-
 sentiam in magna tribulatione sumus, & ab omnibus vexamur, deridemur & blasphema-
 mur, quasi nos causa simus indignationis tuae iustissime, magnusque clamor omnium sur-
 rexit in nos, quod incendio seu perpetuo sumus digni exilio, quod fugauerimus Abbatem
 nostrum virum bonum & sanctum, sapientem atque doctissimum sine causa. Tantae sunt
 oblocutiones hominum contra nos, quae ignoramus quid nobis agendum sit, & vehemen-
 ter timemus, quae in breui expellemur de monasterio. Tua vero paternitas nouit, quae praeter
 filium perditionis, nullus nostrum fuit in causa, sed omnes vehementer potius dolemus, &
 nunquam placuit nobis temerarium factum aemulorum. Iam dicunt omnes qui inter fue-
 10 runt, quae non fecerint animo iniuriandi paternitati tuae, sed propter minas abbati montis S.
 Jacobi factas a Magno & Friderico familiaribus nostris. Et in veritate credo quod ita sit,
 quia nihil aliud in causa fuit ut caperentur quam comminationes. Officialis Ducis, qui sa-
 tellites militiae iniquitatis suae misit in familiam nostram, de officio suo iam amotus est, &
 in eius locum Vassallus tibi iuratus Meginhardus de Copenstein subrogatus est. Nominem
 vero principis Palatini praefecturam tenet amantissimus tui Franciscus ab Sickingen, qui
 ambo cum vicinis & amicis omnibus, maxime tuum desiderant aduentum. Abbas quo-
 que montis sancti Jacobi plus omnibus dolet absentiam tuam. Rogamus igitur quam hu-
 milissime reuerentissime amantissimeque pater, & per nomen Domini nostri Iesu Christi
 suppliciter obsecramus, ut redire ad nos quantoties dignemini, nec propter crimen pau-
 20 corum totum gregem ouium vestrorum deseratis. Cur fors tam diu permanses dulcissi-
 me pater, cum nemo sit qui te ledere aut possit aut velit. Nam & Dux ille Ioannes te maxi-
 me diligit, cupitque ut redeas, dicens se nihil unquam mali contra tuam cogitasse perso-
 nam. Omnes quoque fratres nostri, tuae paternitatis charissimi filii, tuum ad nos reditum
 ardentissime desiderant, praeter ludam impiissimum traditorem. Qui tamen & ipse mul-
 tum optare tuum aduentum se simulat, sed mentitur iniquitas sibi, quod tei probabit e-
 uentus. Scio enim quod de monasterio fugiet, mox ut tuam nobis paternitatem appro-
 pinquantem audierit. Frater Ioannes Nurius senior noster & omnes fratres tuam salutem
 desiderant seque humiliter commendant. Vale ex Spanheim 22. die mensis Nouembris.
 Anno Domini M.D.V.

30

LIIII.

IOANNES TRITHEMIVS AB. SPAN. DILECTO IN CHRISTO FILIO
 Nicolao Remitio Priori suo salutem.

M O V I S S E N T a proposito mentem nostram litera tuae charissime filii, ut in media
 hyeme reditum matralem nostrum ad patriam, nisi promissionis nostrae con-
 ditio ad manendum diutius nos principi obligaret. Manendum enim in Pascha promissio
 iubet, ne tantum principem rebus nostris optime fauentem contra vorum offendamus.
 Scribis reditum nostrum desiderari a multis, credimus, & suo tempore sicuti promissimus
 largiente domino reuertemur, experientiam capturi promissionum. Abbatem vero Mo-
 40 guntinum nostram per amplius dolere absentiam satis admiramur, cum ipse omnium in
 nos malorum principalis sit autor, ad cuius instantiam clandestinam & euentam fami-
 liares nostri nobis in scandalum, & serenissimo principi nostro Palatino in odium & pra-
 iudicium fuerunt capti. Neque memoria exciderunt verba quae nobis inculcare tentauit,
 cum vltimo esset nobiscum: neque scriptorum eius oblitus sumus, quibus non solum no-
 bis, verum & sacratissimis principibus Raymundo Cardinali apostolico legato, Archiepi-
 scopo Coloniensi, Palatino comiti, & Marchionibus, imperati senis lingua non peper-
 cit, quae si vel vni ex illis legenda exhibuissent, dudum temeritatis suae poenae dedisset. Ini-
 quissime contra nos egit bonus ille abbas, & in odium aliorum nos, siue sciens siue nesciens
 iniuste persecutus est. Indulgeat ei Deus & non imputet illi peccatum quod commisit contra
 50 nos. Mira consideratio senis. De nostra dolet absentia, qui ut cederemus ad tempus in iu-
 diam declinantes primus consilium dedit. Quod autem hominum clamor surrexit contra
 vos, nihil nos releuat, nec in aliquo delectat, sed contristat potius, pro illis maxime qui in-
 ter vos malorum contra nos sunt innocentes. Scimus enim quod non omnes conspirastis in
 nos, nec propterea vos omnes credimus innocentes. In omnibus his nihil nos adeo con-
 tristat, quod innocentes cum noxijs blasphemari. Consolatur autem nos innocentia nostra,
 cui vos testimonium etiam inimici dabit, quam iuste inter vos & sine offensione vixerim-
 us, semper vestra utilitatem nostro commodo praeposcentes. Postremo hortamur, ut di-
 uinitatis cultum diligenter respicias, fratres sine rationabili causa non contristes, & te &

illos in monasterio religioſe contineas, & monaſticam obleruantiam inuiolatam cuſtodias. Fratres vt pro nobis orent ad Deum commonefacito, quos omnes in charitate leſu Chriſti ſalutamus. Vale ex Berliſi. 8. die menſis Ianuarij Anno Chriſtianorum, M. D. VI.

LV.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI IOANNI TRITHEMIO ABBATI
Spanhemienſi, Iacobus Tritheimus frater S.

LITERÆ paternitatis tuæ ingens mihi attulerunt gaudium, quibus te ſanum & incolumem eſſe cognoui. Præterea ſcire ſtatum meum cupis. Teneto breuiter, mediocriſt est. Dei bonitate ſanus ſum, & ſine pecunia diues. Poſt tuum à Neometi reſeſſum ad Wachenheim veni, pauciſque ibidem diebus commoratus, mox perpendi homines & meorum obſequiorum & tuorum oblitus beneficiorum torui me vibrare ocellis, inuidenterque ſtudijs meis, ad lapides & lutum reuocare nolentem. Noli ergo diutius manere cum hominibus ἀγαθῶν καὶ φειδωλῶν, qui nec beneficiorum ſunt memores, nec promiſſorum exhibitores. Abbati multis diebus vt noſti in Colonia ſcriptor ſeruiui, & propterea quos amicos habere poteram offendi, tempus apud illum mihi ſine fructu expendi, veſtimenta contriui, & nihil ab eo penitus pro mercede obrinui. Eccleſia, quam mihi assignare volebat, in ſalicum valle pauperriſima eſt, domus habitationis ſacerdotalis cum vico incendio conſumpta. Habeat eam ſibi & valeat, quia non eſt mihi animus apud illum manendi. V. 10 tinam tibi porius acquieuiſſem quam petitionibus eius, perrexiſſemque in Marchiam tecum, melius mihi foret, quam gratis illi ſeruiſſe. Contempta igitur vaniſſima ſpe Treuerim deſcendi & aliquandiu cum parentibus manſi, quouſque per ſingulos gradus ad ordinem ſacerdotalem proceſſi. Iam deinceps faciam quod hortaris, & cum Damio noſtro manebo donec venias. Vale ſanus. E Spira 11. die menſis Nouembris Anno 1505.

LVI.

IOANNI TRITHEMIO ABBATI SPANHEMIE IACOBO TRITHEMIO FRATRI AMANTISSIMO, SALUTEM.

ADHUC Deo largiente valemus: ſi vales & tu bene eſt. Non latebat nos cui ſeruire, qui τὴν ἀγαθῶν ἀνθρώπων τρέφει quam optime nouimus dudum experti. Sed quoniam ita tibi complacuit, ſi perdidisti laborem, tibi noueris imputandum. Quamprimum poteris parentibus ſcribe, nos ſaluos & incolumes, & vt ſenectutis ſuæ curam habeant, nihil de nobis ſolliciti. Omnipotens Deus ſua miſeratione nobis vt conſidimus neceſſaria ſine parentum ſollicitudine prouidebit, etiam ſi ad Spanheim nunquam reuertamur. Remiſſus Prior humilia atque dulciſſima ſcripſit, cupiens nos ad monaſterium quantoties reuerti, cui reſcribentes verbis verba retulimus, donec mentes hominum plenius exploremus. Non enim deinceps facile credemus ſemel tam enormiter decepti. Cum ergo Neometim aut Budorim reuerſi fuerimus, agemus ne nos lateant fratrum animi, & tum demum quod nobis videbitur vtilius faciemus. Quod ſi manere foris contigerit, nihil ad nos, quippe qui carere ingrato monaſterio quam manere cum improbis quibus magis eligimus. Vale ex Berliſi. 8. die menſis Ianuarij. Anno Chriſtianorum M. D. VI.

LVII.

THEODORICVS EPISCOPVS LVBECENSIS, IOANNI TRITHEMIO ABBATI SPANHEMIE. SALUTEM.

QVOS ad te optimum patrem ſalutandū probos & inelytos philoſophos lambicum & Proclum cum cæteris pridem miſimus, quoniam ſe modo apud tuam paternitatem habeant, pro eorum honorificentia noſtroque in eos amore putauimus requirendū, cum vel officio iam prope ſuncti, vel quicquid tu ex eis requirendum putaueris, eo te potitum optimeque illis vſum pro ſua liberalitate; Tantaliſque phiala amicitie firmande gratia vos vberrime potos arbitramur. Ne igitur vel ocio torpeſcant, vel nouis placidioribusque ſubintrantibus abiectioni loco contemptuique, vt fieri ſolet, haberentur, pulueribusque ſordescerēt, reuocandos exiſtimauimus. Credimus etiam à te deſatigatos adeo, vt iam rigidior illis monaſtica illa, qua religioſe pater admodū vteris, cenſura pertaſa ſit plurimum. Quod ſi ita iudicaueris, tua eos pro honeſtate pace redire ſinito. Si autem tibi ad con-

aticam obferuantiam inuoluntati...
nefacito, quos omnes in christiane...
uarij Anno Christianorum, M. D. VI.

IOANNI TRITHEMIO ABBATI
hemius frater S.

ant gaudium, quibus te sanum dicitur...
eum cupis. Teno breuiter, medicus...
Post tuum à Neometi recessum ad Ve...
ratus, mox perpendi homines à meo...
um toruis me vibrare ocellis, iustitiam...
entem. Nolui ergo diutius materiam...
orum sunt memores, nec promissum...
onia scriptor seruiui, & propter rei qu...
um mihi sine fructu expendi, velim...
nui. Ecclesia, quam mihi assignare vol...
tationis sacerdotalis cum vico incedo...
st mihi animus apud illum maneat. V...
as eius, perrexit ille in Marchiam ne...
Contempra igitur vanissima spe Troo...
i, quouique per singulos gradus ad...
am quod hortaris, & cum Damo nobis...
mensis Nouembris Anno 1505.

COBO TRITHEMIO FLA...
alutem.

h bene est. Non latebat nos cui ferens...
ouimus dudum experti. Sed quoniam...
ris impudandum. Quam primum por...
t senectutis suae curam habeant, nihil...
e nobis vt confidimus necessarii fore...
nheim nunquam reuertantur. Roma...
nos ad monasterium quantociens reu...
mentes hominum plenus explorat...
ormiter decepti. Cum ergo Neometia...
cant fratrum animi, & tum de cetero...
e foris contigerit, nihil ad nos, quippe...
n probis otibus magis eligimus. Vale...
m. M. D. VI.

ECENSIS, IOANNI TRITHE...
en. Salutem.

obos & inelytos philosophos lambit...
quonam se modo apud roam patenti...
que in eos amore putauimus requirit...
ex eis requirendum putaueris, eo...
, Tantalique phiala amicitiae firm...
jitur vel ocio torpescant, vel nequ...
emptuique, vt fieri solet, habere...
s. Credimus etiam à te defatigatos ab...
pater admodū vteris, censura pertu...
onestate pace redire sinito. Si autem...
admo

ad conferendum quod habes superest, explere atq; ad saturitatem honestissimis viris frui-
to, ac demum vt nostras reuisant ades age. Vale felix fausteq; nosque te adamantem a-
ma. Ex Lubus 27. die mensis Ianuarij anno dominicæ natiuitatis 1506.

L VIII.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI THEODORICO
Episcopo Lubecensi Ioan. Tritheimius salutem.

10 **I**AMBLICVM tribus ferme apud nos mensibus honestissime habitum, quod pulchri-
tudo vultus declarat, vt rediret ad te dominum suum, officio legationis suæ iam pul-
chre peractò, sacratissime præsul, concessimus. Annuit lubens, quanquam nostram mi-
nime abhorret hospicium, quippe qui nostra dudum familiaritate vsus nulla iam for-
midine tangitur. Censuram non timet monasticam, vtpote qui longa consuetudine
moribus nostris assuefactus, optime iam intelligat nos viri sapientis imitari consilium,
quo nouerimus cum singulis de sua facultate habere colloquium. Scimus enim Iambli-
co teste, neque cum monacho de philosophia tractandum, neque inter philosophos de
religione claustralium esse disputandum. Suo quaque loco seruamus, cum illis mona-
chum, cum istis exercendo philosophum. Hoc vnum forsitan hospiti nostro potuit esse
molestum, quod in Vrsulo solus nobiscum confisteret, qui cum tribus fere millibus in no-
20 stro confueuerat monacho versari. Hic enim peregrinamur à nostris inter paucos, non
vt volumus, sed vt possumus philosophantes. Suscipe Iamblicum tuum doctissime præ-
sul, quem ad tuas ades mittimus, gratias de humanitate in nos tua referentes, nostroque
vt lubet ministerio vtere. Vale & nos commendatos intueri. Ex Vrsulo, 4. mensis Februa-
rij anno 1506.

L IX.

IOHANNES TRITHEMIUS, HERMANNO BY-
schio Monasteriensi poeta S.

30 **C**V M iter ageremus de partibus Transhenanis per oppidum Lypsenfè ad Marchiam
Brandenburgensem, te illic esse nobis minime constabat. Audieramus enim Colo-
nia te in Louanio tuas profiteri literas, & propterea Lypsiæ nullam tui fecimus inquit-
tionem: iam vero Georgio Sibuto poeta nostro referente cognouimus te iuuentutem
Lypsenfem literis erudire mundanis optima conditione prouitum. Congratulamur tibi
quod rebus tuis bene sit consultum: hac vnum te monentes, ita viuendum, ne moribus
destruas eruditionem. Non decet virum eruditum etiam si poeta sit, esse las-
cium, non ebrietatis sectatorem, non muliebrem, & luxui deditum, quæ omnia cito perdunt virum,
vt quidam cecinit dicens:

*O nec xgi doctæ pædæ in epistolis ipse
O curat ipse in vitiis in digne facit
Vinum & balnea, & circa Venerem amor,
Veloctiorem parant viam ad infernum.*

40 Hoc & Maro ille tuus monuisse fertur pulcherrime in paruo tractatu suo de vino &
Veneris, vbi multa pauca absoluit dicens:

*Nec Veneris nec tu vini capiaris amore
Vino namque modo vna Venusque nocent.
Vt Venus enervat vires, sic copia vini,
Detenuat gressus debilitatque pedes.
Multos cæcus amor cogit secreta fateri,
Arcanum demens detegit ebrietas, &c.*

30 Rogatus Anacharsis quo pacto quis abstemius fieret, *si turpes*, inquit, *ebriosorum mo-*
tus sibi ante oculos ponas sobrius. Ait enim vitem vnas tres ferre, primam voluptatis, secun-
dam ebrietatis, tertiam morboris. Hinc est illud Lucij Apuleij Floridorum libro tertio,
sapientis viri supra mensam celebre dictum. *Prima*, inquit, *inquit, cratera ad sitim pertinet, secunda*
ad hilaritatem, tertia ad voluptatem, quarta ad insaniam. Nihil turpius homine ebrioso, cui fœ-
tor in ore, tremor in corpore, furor & obliuio in mente, qui stulta promit & fatua, occulta
producit in publicum, cor palpat, facies sanguine rubet. Quæ omnia Flaccus pulchra
breuitate complectens dicebat:

*Quid non ebrietas designat? aperta recludit,
Spes iubet esse ratas, ad prælia trudit inermem.*

*Sollicitis animis onus eximit, ac docet artes,
Fœcundi calices quem non fecere disertum?*

Nihil est in Dæmonibus (vt Chrysoſtomus ait) ſicut ebrietas & laſciua, quæ eſt mater omnium vitiorum, placidum & amicum, & nihil adeo cõtrarium ſicuti ſobrietas, quæ eſt mater omnium virtutum. Quid aliud ebrietatem putabimus quam voluntariam hominis infaniam, quæ mentem euertit, memoriam tollit, obliuionem inducit, debilitat corpus, animam occidit? Nemo vino & ebrietati deditus vir bonus eſſe poterit vnquam, neque ſapiens, neque doctus, neque fidelis, neque vtilis alicui neque honore aliquo, neque memoria dignus. Tu ergo, Buſchi, fuge omnes animi peſtes, vinum & venerem maxime, quorum vſu nimio virtus enervatur omnis, mens cæcutiat, & fama in opprobrium cunctis exponitur. Parce oculis tuis, qui vtroque malo te nimium volente, percuſi, fluxu & rubedine iam pene deſtructi ſunt. Parce rebus & ſubſtantia, quam docendo laborioſe acquiris, ne ſenior factus mendicare cogaris. Memento quod ſicut poeta dicit. Vino forma perit, vino corrumpitur ætas. Vino ſæpe ſuum neſcit amica virum. Et quod Ariſtoteles dixit, quin non de facili poteſt inuadi qui eſt ſobrius & vigil, ſed qui ebrius eſt & dormiens, mortuo ſimilis, facile capitur. Admonitionib. noſtris & parcas, & acquieſcas oramus: tu enim quod te diligamus non ignoras, & nos quod freno indigeas ſcimus. Circa feſtum dominicæ Aſcenſionis redituri ad Rhenum tecum largiente Domino conſtituemur, latius de his quæ menti noſtræ inſunt collaturi tecum. Interea vale ſanus. Ex Berlin prima die Martij anno 1506.

L X.

IOHANNES TRITHEMIUS ABBAS SPANHEMENSIS, CON-
rado venerabili Abbati monaſterij ſanctorum Vdatriæ & Afſe
in Auguſta, Salutem.

ORTA poſt cruentiſſimum Palatinum bellum in me quorundam hominum inuidia propter ipſum principẽ meum, cum eſſem apud eum Heidelbergæ, ad ſextum diem menſis Aprilis, ne quid ſequeretur deterius à monaſterio meo ad tempus me placuit elongare. Interea Rex noſter Maximilianus conuentum apud Coloniam Agrippinam ad caput menſis Iulij principibus indixit, quo & ego vocatus per certos principes nauigio deſcendi. Soluta tandem poſt dies 30. conſilio, principibusque ad ſua reuertentibus, ego cum ſereniſſimo principe electore Ioachim Brandenburgenſium Marchione, de conſenſu principis mei Palatini ſenioris ſæpe & multum rogatus Marchiam intraui, Priori meo interim regimine monaſterij Spanhemensis commiſſo. Et nunc quidem hic ſum proſopitum habens poſt feſtum reſurrectionis dominicæ reuertendi ad propria, & iuxta rerum diſpoſitarum ordinationem ſicuti inuenero, vel mutare vel continuare cõſilium. Veniſſem quam libens Auguſtam ad prouincialem ordinis noſtri conuentum, ſi Princeps vt ante Paſcha hinc abirem, annuiſſet, ſperaremque rebus meis bonum conſilium apud patres inuenire. Sed quia morem gerere tanto principi neceſſe eſt, tuæ paternitati vices meas duxi committendas, vt iuxta procuratorij tenorem, quod anno priore, cum propter bellum inter ciperetur conuentus patrum prouincialis, ad te cum pecunijs miſeram, agas, & pro me coram præſidentibus compareas, meoque nomine ſingula, iuxta conſuetudinem ordinis perficias, & neceſſariam mei abſentiam reddas excuſatam. Quod vt velis faciasque mutuz inter nos amicitia intuitu, te etiam atque etiam rogo. Si quid me ſcire tuarum volueris cogitationum, reſcribe, ipſasque literas tuas huic nuncio principis mei trade, quoniam proficiens ad Saltzburgam, expedita legatione ſua ad nos per Auguſtam reuerſurus eſt. Rationis noſtræ tranſactæ præſidentia chirographum abbati Nurenburgenſi memineris conſignandum. Vale ex Berlin, 24. Martij anno 1506.

L X I.

IOHANNES TRITHEM. GEORGIO SIBVTO
poetæ laureato Salutem.

AVDIVIMVS te cum Hermanno Trebellio iniſſe certamen; quod non feciſſes melius iudicaremus. Tuæ non congruit ætati ſcriptis laceſcere ſenes, & pro lana caprina (vt quidam ait) gerere bellum. Magis te iuuenem deet audire ſeniores, & diſcere ab eis, non contemnere aut inuidere melioribus, etiam ſi melius ſapias. Verificatur in te Heſiodi poetæ ſententia dicentis:

καὶ κεραιὸς κεραιῶν κοτιεὶ καὶ τίκτον τίκτων
 καὶ πύργος πύργῳ φθονίει, καὶ αἰοῖδ' αἰοῖδ' ὄ
 Et figulus figulum odit, & fabrum faber,
 Et pauper pauperi inuidet, & poeta poeta.

Est autem pessimum malum inuidia, neminem plus lædens quam suum auctorem, superbia filia, venenum mētis lethiferum, quo diabolus maxime reus primum hominem supplantauit. Sed attende quid scriptura dicat, *Paruulum*, inquit, occidit inuidia, quod sanctus Papa Gregorius explicaturus dicit: *Inuidere non possumus nisi eis quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus itaque est qui inuidia occiditur, quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret. Nullum inuidia monstrosius, nec aliquod damnosius damnum, quæ dicenda est merito errore & cecitatis abyssus, humana mentis infernus, contentions stimulus, corruptionis aculeus, & diabolica obstinationis introitus. In suum auctorem grauius tendit inuidia, & mentem vnde sumit exordium, ut vipera necat parentem, per quam diabolo fallente mors primum intravit in orbem terrarum.* Hinc Salomon auditorem instituens beneuolum in prouerbij dicit: *Nec comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius.* Inuidia enim cuncta bona deuorat ardore pestifero, animam turbat, sensum comedit, peccatus vrit, mentem adfligit, cor hominis quasi quadam pestis depascit. Ignis inuidia est inextinguibilis. Nam sicut tinea comedit vestimentum, sic & inuidia eum qui zelatur consumit. Cauere magis amicorum inuidiam Seneca monet, quam inimicorum insidias. Si non inuideris, maior eris. Nam qui inuidet, minor est. Alienum bonum malum suum inuidus facit, quod malum longe est a viro docto, sapiente & bono. Miseria sola caret inuidia. Vnde magis pati quam agere in inuidentiâ expedit. Si vis carere inuidia noli venari gloriam lucubrationibus vanam, sed tuum imitare Tibullum in quarto dicentem.

*Nil opus inuidia est, procul ab sit gloria vulgi.
 Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.*

Modestum te in omnibus exhibeas, & eris sine inuidia gloriosus. Est autem modestia virtus moderatrix animi passionum, gratum & spectabile cunctis hominibus reddens inuentibus, ut sermones proferat libra iustitiae examinatos, sitque grauitas in sensu, & pōdus in verbis modusque. Non decet viros, literarum studio deditos, cōtentionibus inferuire, & rebus utilioribus neglectis pro inutili sermone cōmittere bellum, quo & mentes præceptorum a rectitudinis euelluntur statu, & auditorum corda ne ad sapientiæ pertingant arcana, nube vanitatis obnubilata fiunt. Eius viri doctrinam libenter omnes admirantur, collaudant, laetique suscipiunt, in cuius oratione modestia refulget simul & grauitas, vbi nulla cōtentio aulationis prauæ, nullus fastus cernitur superbia, sed cum dulcedine, vocis, mentis, & oris exhibetur tranquillitas, & amica sapientiæ coruscet humilitas. Nullus enim sapiens superbus & arrogans esse potest, qui autem elatus & superbus existit, sapiens non est. Maxima nobis humilitatis causa mortalitatis nostræ conditio est, superbiæ vero nullam penitus causam habemus. Quid enim sumus o poeta, nisi homines, breui necessario morituri? vento & umbræ similes, ut Sophocles dicit in Aiace:

ὄρω γὰρ ἡμᾶς οὐδ' ἐν ὄντας ἄλλο πλὴν
 εἶδ' ἄλ' ὅσοι σπέρ' ἔσμεν, ἠκούσθη σείσταν
 Video enim nos nihil esse aliud, præter
 Simulachra, quotquot viuimus, seu leuem umbram.

Punctum est, inquit Seneca, quod viuimus, & adhuc puncto minus. Sed hoc minimum specie quadam longioris spacij natura diuisit, aliud ex hoc infantia fecit, aliud pueritiā, aliud adolescentiā, aliud inclinationem quandam ab adolescentiā in senecturē: à senecture vero ad pueritiā quandam statuit regressum, per quæ omnia morte cōcluduntur. Quid aliud est homo quam sperma foetidum, saccus stercoreum, & cibus? Post hominem erimus cadaver putridum, ex caduere, vermes, post vermē scætor pessimus & horror maximus. Et sic in hanc speciem vertitur omnis homo. Nam sicut in Ecclesiasta Salomon dixit: *homo sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic nudus reuertetur in terram, & nihil auferet secum de omni labore suo.* Miserabilis proflus infirmitas hominis, quomodo venit, sic reuertetur. Quid ergo proderit ei quod laborauerit in ventum? Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis & erumna & tristitia. O fallacem hominum spem, Cicero clamat, fragilemque fortunam, & inanes nostras conceptiones, quæ mediocri in spacio læpe franguntur & corruunt, & cum ipso cursu ante obruuntur quam portum conspiciere valuerint. Finem ergo tuum, Sibute, semper cogita, teque cognosce mortalem, nec mente superbiam malorum omnium matrem contigeris vquam. Sunt enim inexorabilia fata, & sicut Martialis inquit,

AS SPANHEMENSIS, COE
 in eorum Valrii & As
 tem.

m in me quorundam hominum inuidia
 pud eum Heidelbergæ, ad sextum diem
 asterio meo ad tempus me placere ob
 cum apud Coloniam Agrippinam ad
 catus per certos principes nauigio deli
 usque ad sua reuertentibus, ego tunc
 argensium Marchione, de consuetudine
 as Marchiam intraui, Priori meo intem
 nunc quidem hic sum propositum ho
 endi ad propria, & iuxta rerum dispo
 el continuare cōsiliū. Venisse enim
 conuentum, si Princeps videret
 bonum cōsiliū apud patres inuenire
 st, tuæ paternitati vices meas danti cō
 anno priore, cum propter bellum in
 um pecunijs miseram, agas, & prope
 e singula, iuxta consuetudinem eod
 culatam. Quod vr velis faciasque m
 rogo. Si quid me scire tuarum vici
 ic nuncio principis mei trade, quoniam
 sua ad nos per Augustam reuertens
 phum abbati Nurenburchenli membra
 506.

GEORGIO SIBUTO
 alutem.

inijisse certamen, quod non fecisse
 scriptis lacessere senes, & pro lana curam
 ni deest audire seniores, & discere ab eis
 si melius sapias. Verificatur in te Hæc

*Sollicitis animis onus eximit, ac docet artes,
Fœcundi calices quem non fecere disertum?*

Nihil est in Dæmonibus (vt Chryostomus ait) sicut ebrietas & lasciuia, quæ est mater omnium vitiorum, placidum & amicum, & nihil adeo cõtrarium sicuti sobrietas, quæ est mater omnium virtutum. Quid aliud ebrietatem putabimus quam voluntariam hominis insaniam, quæ mentem euertit, memoriam tollit, obliuionem inducit, debilitat corpus, animam occidit? Nemo vino & ebrietati deditus vir bonus esse poterit vnquam, neque sapiens, neque doctus, neque fidelis, neque utilis alicui neque honore aliquo, neque memoria dignus. Tu ergo, Buschi, fuge omnes animi pestes, vinum & venerem maxime, quorum vsu nimio virtus enervatur omnis, mens cæcutiat, & fama in opprobrium cunctis exponitur. Parce oculis tuis, qui vtroque malo te nimium volente, percussu, fluxu & rubedine iam pene destructi sunt. Parce rebus & substantiæ, quam docendo laboriose acquisis, ne senior factus mendicare cogaris. Memento quod sicut poeta dicit. Vino forma perit, vino corrumpitur ætas. Vino sæpe suum nescit amica virum. Et quod Aristoteles dixit, quin non de facili potest inuadi qui est sobrius & vigil, sed qui ebrius est & dormiens, mortuo similis, facile capitur. Admonitionibus nostris & parcas, & acquiescas oramus: tu enim quod te diligamus non ignoras, & nos quod freno indigeas scimus. Circa festum dominicæ Ascensionis redituri ad Rhenum tecum largiente Domino constituemur, latius de his quæ menti nostræ insunt collaturi tecum. Interea vale sanus. Ex Berlin prima die Martij anno 1506.

L X.

IOHANNES TRITHEMIUS ABBAS SPANHEMENSIS, CON-
rado venerabili Abbati monasterij sanctorum Vdalrici & Afre
in Augusta, Salutem.

ORTA post cruentissimum Palatinum bellum in me quorundam hominum inuidia propter ipsum principem meum, cum essem apud eum Heidelbergæ, ad sextum diem mensis Aprilis, ne quid sequeretur deterius à monasterio meo ad tempus me placuit elongare. Interea Rex noster Maximilianus conuentum apud Coloniam Agrippinam ad caput mensis Iulij principibus indixit, quo & ego vocatus per certos principes nauigio descendi. Soluta tandem post dies 30. consilio, principibusque ad sua reuertentibus, ego cum serenissimo principe electore Ioachim Brandenburgensium Marchione, de consensu principis mei Palatini senioris sæpe & multum rogatus Marchiam intraui, Priori meo interim regimine monasterij Spanhemensis commisso. Et nunc quidem hic sum propositum habens post festum resurrectionis dominicæ reuertendi ad propria, & iuxta rerum dispositarum ordinationem sicuti inuenero, vel mutare vel continuare consilium. Venissem quælibet Augustam ad prouincialem ordinis nostri conuentum, si Princeps vt ante Pascha hinc abirem, annuisset, speraremque rebus meis bonum consilium apud patres inuenire. Sed quia morem gerere tanto principi necesse est, tuæ paternitati vices meas duxi committendas, vt iuxta procuratorij tenorem, quod anno priore, cum propter bellum interciperetur conuentus patrum prouincialis, ad te cum pecunijs miseram, agas, & pro me coram præsidentibus compareas, meoque nomine singula, iuxta consuetudinem ordinis perficias, & necessariam mei absentiam reddas excusatam. Quod vt velis faciasque mutuz inter nos amicitia intuitu, te etiam atque etiam rogo. Si quid me scire tuarum volueris cogitationum, rescribere, ipsasque literas tuas huic nuncio principis mei trade, quoniam proficiscens ad Saltzburgam, expedita legatione sua ad nos per Augustam reuersurus est. Rationis nostræ transactæ præsidentia chirographum abbati Nurenburgensi memineris consignandum. Vale ex Berlin, 24. Martij anno 1506.

L X I.

IOHANNES TRITHEM. GEORGIO SIBVTO
poetæ laureato Salutem.

AVDIVIMVS te cum Hermanno Trebellio inijsse certamen; quod non fecisses melius iudicaremus. Tuæ non congruit ætati scriptis lacescere sènes, & pro lana caprina (vt quidam ait) gerere bellum. Magis te iuuenem deest audire seniores, & discere ab eis, non contemnere aut inuidere melioribus, etiam si melius sapias. Verificatur in te Hesiodi poetæ sententia dicentis:

καὶ κεραιὸς κεραιῶν κοτιεὶ καὶ τίκτον τίκτων
 καὶ πύργος πύργου φθονίης καὶ αἰοῖδ' αἰοῖδ'
 Et figulus figulum odit, & fabrum faber,
 Et pauper pauperi inuidet, & poeta poeta.

Est autem pessimum malum inuidia, neminem plus lædens quam suum autorem, superbia filia, venenum mētis lethiferum, quo diabolus maxime reus primum hominem supplantauit. Sed attende quid scriptura dicat, *Paruulum*, inquit, occidit inuidia, quod sanctus Papa Gregorius explicaturus dicit: *Inuidere non possumus nisi eis quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus itaque est qui inuidia occiditur, quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret. Nullum inuidia monstrosius, nec aliquod damnosius damnum, quæ dicenda est merito errore a cecitatis abyssus, humana mentis infernus, contentions stimulus, corruptionis aculeus, & diabolica obstinationis introitus. In suum autorem grauius tendit inuidia, & mentem vnde sumit exordium, ut vipera necat parentem, per quam diabolo fallente mors primum intravit in orbem terrarum.* Hinc Salomon auditorem instituens beneuolum in prouerbij dicit: *Nec comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius.* Inuidia enim cuncta bona deuorat ardore pestifero, animam turbat, sensum comedit, peccatus vrit, mentem adfligit, cor hominis quasi quadam pestis depascit. Ignis inuidia est inextinguibilis. Nam sicut tinea comedit vestimentum, sic & inuidia eum qui zelatur consumit. Cauere magis amicorum inuidiam Seneca monet, quam inimicorum insidias. Si non inuideris, maior eris. Nam qui inuidet, minor est. Alienum bonum malum suum inuidus facit, quod malum longe est a viro docto, sapiente & bono. Misera sola caret inuidia. Vnde magis pati quam agere in inuidentiâ expedit. Si vis carere inuidia noli venari gloriam lucubrationibus vanam, sed tuum imitare Tibullum in quarto dicentem.

*Nil opus inuidia est, procul ab sit gloria vulgi.
 Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.*

Modestum te in omnibus exhibeas, & eris sine inuidia gloriosus. Est autem modestia virtus moderatrix animi passionum, gratum & spectabile cunctis hominibus reddens inuentibus, ut sermones proferat libra iustitiae examinatos, sitque grauitas in sensu, & pōdus in verbis modusque. Non decet viros, literarum studio deditos, cōtentionibus inferuire, & rebus utilioribus neglectis pro inutili sermone cōmittere bellum, quo & mentes præceptorum a rectitudinis euelluntur statu, & auditorum corda ne ad sapientiæ pertingant arcana, nube vanitatis obnubilata fiunt. Eius viri doctrinam libenter omnes admirantur, collaudant, laetique suscipiunt, in cuius oratione modestia refulget simul & grauitas, vbi nulla cōtentio aulationis prauæ, nullus fastus cernitur superbia, sed cum dulcedine, vocis, mentis, & oris exhibetur tranquillitas, & amica sapientiæ coruscet humilitas. Nullus enim sapiens superbus & arrogans esse potest, qui autem elatus & superbus existit, sapiens non est. Maxima nobis humilitatis causa mortalitatis nostræ conditio est, superbiæ vero nullam penitus causam habemus. Quid enim sumus o poeta, nisi homines, breui necessario morituri? vento & umbræ similes, ut Sophocles dicit in *AIACE*:

ὄρω γὰρ ἡμᾶς οὐδ' ἐπιόντας ἄλλο πλὴν
 εἰδ' αἶψ' ὄσοι σπινθάρια, καὶ οὐδ' ἐπιόντας
 Video enim nos nihil esse aliud, præter
 Simulachra, quotquot viuimus, seu leuem umbram.

Punctum est, inquit Seneca, quod viuimus, & adhuc puncto minus. Sed hoc minimum specie quadam longioris spacij natura diuisit, aliud ex hoc infantia fecit, aliud pueritiā, aliud adolescentiā, aliud inclinationem quandam ab adolescentiā in senecturam: à senectute vero ad pueritiā quandam statuit regressum, per quem omnia morte cōcluduntur. Quid aliud est homo quam sperma foetidum, faecales stercoreum, & cibus? Post hominem erimus cadaver putridum, ex caduere, vermes, post vermes scætorum pessimus & horror maximus. Et sic in hanc speciem vertitur omnis homo. Nam sicut in Ecclesiasta Salomon dixit: *homo sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic nudus reuertetur in terram, & nihil auferet secum de omni labore suo.* Miserabilis proflus infirmitas hominis, quomodo venit, sic reuertetur. Quid ergo proderit ei quod laborauerit in ventum? Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis & erumna & tristitia. O fallacem hominum spem, Cicero clamat, fragilemque fortunam, & inanes nostras conceptiones, quæ mediocri in spacio læpe franguntur & corruunt, & cum ipso cursu ante obruuntur quam portum conspiciere valuerint. Finem ergo tuum, Sibute, semper cogita, teque cognosce mortalem, nec mente superbiam malorum omnium matrem contigeris vquam. Sunt enim inexorabilia fata, & sicut Martialis inquit,

AS SPANHEMENSIS, COE
 in eorum Valrii & As
 tem.

m in me quorundam hominum inuidia
 pud eum Heidelbergæ, ad sextum diem
 asterio meo ad tempus me placere ob
 cum apud Coloniam Agrippinam ad
 catus per certos principes nauigio deli
 usque ad sua reuertentibus, ego cum
 argensium Marchione, de consuetudinibus
 as Marchiam intraui, Priori meo intem
 nunc quidem hic sum propositum ho
 endi ad propria, & iuxta rerum dispo
 el continuare cōsiliū. Venisse enim
 conuentum, si Princeps videret
 bonum cōsiliū apud patres inuenire
 st, tuæ paternitati vices meas dani cō
 anno priore, cum propter bellum in
 um pecunijs miseram, agas, & pro
 e singula, iuxta consuetudinem eod
 culatam. Quod vr velis faciasque m
 rogo. Si quid me scire tuarum vici
 ic nuncio principis mei trade, quoniam
 sua ad nos per Augustam reuertens
 phum abbati Nurenburgensi membra
 506.

GEORGIO SIBUTO
 alutem.

inijisse certamen, quod non fecisse
 scriptis lacessere senes, & pro lana curam
 ni deest audire seniores, & discere ab
 si melius sapias. Verificatur in te Hæc

Lanificas nulli tres exorare puellas

Contigit, obseruant quem statuere die m.

Omnes morimur, & quasi aquæ in terram dilabimur, quemadmodum & ille dixit: Debemur morti nos, nostraque mortalia facta peribunt, estque mors vltima linea restam. Vtilibus infuda studijs, quibus non solum corpori prouideas necessaria, sed etiam mensâ morte horrenda seruetur immunis. Reuerturi ad propria breui tecum in Albiburgio tuo erimus, & quid nos vt audatius ista scriberemus premouerit sermone pandemus. Tu vero sciens nostrum in te amorem quam fecimus exhortationem non excraberis. Vale tui memor. Ex Berlin 20. die mensis Aprilis, Anno Christianorum M.D.VI.

LXII.

SERENISSIMO PRINCIPI, IOACHIM BRANDENBURGENSIVM
Marchioni, Stetincensium ac Pomeranorum Duci, Rugensium Cassubique comiti,
principi Electori & c. Ioan. Tritheimus Abbas Span-
hemensis felicitatem.

QUARTADECIMA die mensis Maij Berlin oppidum residentia serenitatis tuæ, vt scis princeps clarissime, circa horam vndecimam exiui, & iuxta prædictiones Astrophi- 20
li nostri plura nobis contigerunt aduersa, sed miserante Deo euicimus omnia. Sex namque diebus morbo calculi & vesica laborans grauiterq; afflictus remanere in Lypezig
coactus sum, & manibus me committere medicorum, quod antea feci nunquam. Cumque
venissemus ad Rhenum per satellites cuiusdam iniquissimi comitis incendiarij mona-
sterij Lypurgensis ego cum nuncio serenitatis tuæ famulisque meis & vno monacho me-
morati cœnobij exusti capti sumus in festo sanctissimæ Trinitatis circa horam vndecimam,
ductique in castellum vicinum. Eodem tamen sero cognoscentes me sub tuitione regia
custoditum omnes nos dimiserunt: causam propter quam nos cepissent afferentes non
aliam, nisi quod me negotijs combustij monasterij Lypurgensis fauentem arbitrarentur. Qua contumelia factum est, sicuti ex tuo intelliges nuncio, quod neque ad Archiepi-
scopum Coloniensem, neque ad Treuerensem, sed neque ad Moguntinensem tuas per-
ferre commissiones potui. Agam tamen quamprimum, vt & tuas literas habeant & intel- 30
ligant voluntatem. De vero rebus nihil certi scribere possum, quousque cum excel-
lentissimo principe meo locutus fuero, qui nunc est absens, & statum fratrum meorum, si-
mul & mentes emulorum clarius intellexero. Nullatenus enim videbor in Spanhem, ni-
si cuncta prius obstacula remota fuerint. Quod si non fuerit æmulorum conuersa temeritas, faciam alterum è duobus, aut reuertar ad te sicuti postulasti, aut eligam mihi locum
in ordine studijs meis conuenientem, vbi & possim tuam Serenitatem meorum facere stu-
diorum participem. Audisti me sapius dicentem quod sentio, quia curias sequi princ. pū,
nec meo conuenit proposito, nec plane congruit institutioni. Quæram ergo conuenien-
tem mihi in latitudine ordinis mei locum si fieri potest, quem si inuenire nequiuero, fa-
cturus sum necessario quod possum. Tuæ vero serenitati gratias habeo immortales pro 40
tuis in me amplissimis beneficijs non solum exhibitus, sed etiam amplioribus, si necesse
fuerit, promissis. Excellentiam tuam cum omnibus suis valere opto incolumem Nestoreos
in annos. Ex Heidelbergâ 18. die mensis Iunij. Anno Domini 1506.

LXIII.

IOHAN. TRITHEM. AB. SPANHEM. DILECTIS IN CHRISTO
fratribus & filiis, Priori & conuentui in Spanheim, sinceram
in Domino charitatem.

DE Marchia Brandenburgensium tandem cum salute ad patriam reuersi, Theodori- 50
cum capellanum nostrum ex Francfordia præmissimus ad vos, quo ea referente quæ
illi commissimus, & statum intelligeretis nostrum & mentem. Qui retulit nobis Budorim
reuersus ad nos desiderium vestrum, quo precamini ad vos quanto citius reuertamur, ne-
minem esse neque futurum qui nos molestare possit aut velit. Credimus quidem vera quæ
dicitis in cordibus vestris, æmulis tamen confidendum nõ duximus, quorum tanta in nos
presumptio à nemine iudicatur. Propterea sine consilio nihil faciemus, maxime cum qui-
dam inter vos ambitione, & infidelitate pleni Cynonotis consentire potius quam nobis
pastori suo conuincantur manifeste. Deum testamur omnipotentem, quem nihil potest
latere,

dilabimur, quemadmodum & illi dicitur
 eribunt, estque mors vltima linea. Ita
 ri prouideas necessaria, sed etiam memora
 d propria breuitate in Albiturgio conu
 emouerit sermone pandemus. Tunc
 ortationem non excreberis. Valenti
 Christianorum M.D.VI.

M. BRANDENBURGENSIS
 Ducis, Rugensium Cassubique comes,
 hemius Abbas Span
 tatem.

in oppidum residentia serenitate, et
 mam exiui, & iuxta prædicationes abho
 d miserante Deo cuius omnia. Sed
 grauitateq; afflictus remanere in Lympurg
 am, quod antea feci nunquam. Conque
 ni quissimi comitis incendiarj monach
 e famulisque meis & vno monacho me
 ssum Trinitatis circa horã vndecimã
 sero cognoscentes me sub tuitione rega
 pter quam nos cepissent afferentes nos
 etij Lympurgensis laudentem arbitrat
 elliges nuncio, quod neque ad Athemp
 sed neque ad Moguntinensem tuu ppe
 ritum, ut & tuas literas habeant & tunc
 ri scribere possum, quousque cum me
 est absens, & statum fratrum meorum
 allatenus enim videbor in Spanheim
 non fuerit amulorum conserua tate
 icuti postulasti, aut eligam nihil
 im tuam Serenitatem meorum facer
 quod sentio, quia curias sequi pater p
 t institutioni. Quaram ergo conuener
 potest, quem si inuenire nequeamus
 serenitat gratias habeo in monacho
 bitis, sed etiam amplioribus, si necesse
 suis valete opto incolamem Nostrom
 no Domini 1506.

M. DILECTIS IN CHRISTO
 mi in Spanheim, sinceram
 ritatem.

am salute ad patriam reuerſi, Theodo
 ora misimus ad vos, quo ea referent
 n & mentem. Qui retulit nobis Bedon
 mini ad vos quantoties reuertamur
 sſit aut velit. Credimus quidem vna
 ndum nõ duximus, quorum tanta
 onſilio nihil faciemus, maxime cum
 ynnotis consentire potius quam nobis
 mur omnipotentem, quem nihil potest

latere, quod libenter quidem reuerteremur ad vos, si vestram erga nos integritatem possē
 mus habere exploratã, de qua nos subdubitare compellit, quod toties moniti à nobis ni
 hil cum Duce contra amulos egistis. Sed mittite ad nos Priorem vel alium quempiam ex
 vobis, cui mentem latius nostram explicare possimus. Nam & si neminem qui nos laedere
 possit reueremur, quippe qui non metu cuiusquã foris manemus, sed facti duntaxat indi
 gnati memoria, tamen redire ad Spanheim sine principis Palatini consilio nequaquam
 intendimus. Valete, Deũ orantes, vt eius sanctissima impleatur voluntas, quã nunquam
 potest esse non recta. Ex Heidelbergã 20. die mensis Iunij anno Christianorum 1506.

10

LXIII.

SANCTISSIMO IN CHRISTO PATRI, IULIO PAPA SECUNDO IO
 han. Tritheimius abbas Spanheimensis humilima pedum oscula beatorum.

- I**GNIS quem Dominus noster Iesus Christus, Patris æterni filius misit in terram, voluit
 que in cordibus hominum vehementer accendi, me vltimum subditorum tuorum cle
 mentissime pater nullius apud diuinam pontificatus tui sedem, præter fidem & deuotio
 nem, vel meriti, vel momenti compellit, vt causam diui Bennonis merito & sanctitate
 Misnensis Ecclesiæ dignissimi quondam episcopi meis altiore viribus, ad instantiam
 Christianissimi Saxonum Ducis Georgij, apud tuam clementissimam paternitatem, quia
 20 verbis nequeo, mutis vel literis agam. Is, vt veterum monumentis edocemur, ab infantia
 præuentus diuino spiritu totum se Dei mancipauit obsequio: fide clarus, virtute & cõstã
 tia infatigabilis, spe robustus, amore & charitate in Deum & ad proximum omni tempore
 semper seruentissimus. Ex monacho regulæ sancti Benedicti primus monasterij q̄ Goseck
 indioecesi Nuenburgensi nõ longe ab ipsa ciuitate sitũ nuncupatur, abbas institutus, trien
 nio ferme præfuit in omni religione & sanctitate. Quo elapso monachorũ suorũ inuidia
 stimulatũ, iniurijsque aduocati comitis impetitus, monasteriũ cum abbatiã deseruit, &
 heremum Christo in tranquillitate seruiturus intrauit. Inde per Victorem papã secundũ
 vocatus, Goslarensis ecclesiæ rector constitutus est, & crescentibus semper in eo meritis
 sanctitatis, postremo Misnensis Ecclesiæ pontificatũ canonica electione fratrum adeptus fuit.
 30 Qui vt in omni tantæ dignitatẽ non infructuose videretur sumpsisse, ad vtilitatem omniũ
 Christi summi pastoris sese totum conuertit, in oratione cõtinuus, & in prædicando Ver
 bum Domini, tam Sclauis, quos ad fidẽ conuertit orthodoxã, quam suis atque in circuitu
 fidelibus mirabili inẽdibilique seruire deuotus. In ea quoq; persecutione qua Henricus
 Imperator tertius summis Romanæ Ecclesiæ pontificibus inobediens hostis atq; rebellis
 vniuersam in Germania præcipue turbauit Ecclesiã, Benno vir Dei, præful quosq; magni
 ficus, in fide & amore domini sui formatus, & Apostolicæ sedi semper fidelissimus, in faciẽ
 tyranno restitit, peccantẽ redarguit, sententiamq; anathematis, q̄ Papa decreuerat, in eũ
 confidenter fulminauit, schismaticũ, maledictũ, & reprobatũ à Deo, nisi pœnitentiam
 ageret, ad iudiciũ vicarij Christi, publice illum prædicans & denunciãns cunctis fidelibus.
 40 Pro his omnibus coniectus in vincula & carceres, iniurias & contumelias, opprobria si
 mul & verbera passus, hilari semper mente canebat: *Mihi adherere Deo bonũ est, quoniã Chri
 sti vicario magis obediendũ q̄ homini male dicto.* O virũ virtutib; plenum meritisq; excelsum, ter
 sanctũ quaterq; sanctissimũ, qui solidatus in petra constantiã Apostolicæ, selemurũ pro
 domo Dei necessario ac periculoso tempore confidenter opposuit, & pro honore sacro
 sanctæ sedis Apostolicæ fortissime decertã, nulla tyrannorũ vincula formidauit. O pon
 tificem sempiternis excollendum laudibus, cuius vita cunctis virtutib; omniq; sanctimo
 nia choruscans merito nobis in exemplum proponitur, quam Deo placuisse altissimo in
 finitis pene miraculis vsque in præsentem diem manifeste declaratur vsq; adeo, vt si mira
 culorũ testimonio sanctorũ integritas comprobanda indicitur, nemo sanctior diuo Ben
 50 none his temporibus iudicandus videatur. Quotidie ad eius sepulchrum stupenda sunt
 miracula, semperq; mirandis succedũt mirabiliora. Et quamuis pater beatissime Iuli, Ben
 no pro suis meritis apud Deũ optimum maximũ mercedẽ & gloriã in cœlesti palatio iam
 suscepit æternã, suoq; ineffabili spiritus principio cõiunctus per gratiã non naturã, si
 ne sine beatus, nostros minime requiret honores, quippe cum omnia in summo illo ha
 beat bono, nobis tamen & posteritati fidelium, autoritate sanctissimæ sedis tuæ consu
 lendum fuerit, qui sanctorũ patrociniõ in digemus. Bennonẽ restantur miracula sanctũ,
 clamant virtutes honorandũ, fidelem experiẽtia sanitarum pollicetur patronum. Hoc
 vñũ votis obstat omniũ, & beneficia impedit singulorũ, q̄ cum autoritate sedis apostolicæ

nondum apud nos in catalogum sanctorum videatur adscriptus Benno, quem regnare cum sanctis in cœlo non dubitamus, ab eis veneratione cogamur desistere, neque suffragia tanti viri nobis liceat inuocare. Sed cum vita eius sanctissima plena virtutibus à veterioribus suisque contemporaneis luculenter habeatur descripta, & multa quotidie in Ecclesia Misnensi ad eius tumulum fiant miracula, Christianitatis amator, cultor, atque defensor integerrimus & Christianissimus princeps Saxonum, Misnensiumque Dux memoratus Georgius, pia deuotione motus, pro eius canonizatione laborandum duxit, & commissarios qui examinarent singula, à tua sanctitatis prædecessore Alexandro Papa sexto impetrauit. Alexander vero morte sublatus expedire negotium diui Bennonis non potuit, & forsitan non debuit, propterea quod diuina prouidentia tanti viri honorem tuis temporibus deputauit, tibi que amicissimum sibi præfulem sanctorum adscribendum caralogo referuauit. Quocirca tuam sanctitatem beatissime pater qua possumus humiliter rogamus, Bennonem apostolicum virum nobis venerandum concedas, eiusque nomen cum sanctis Dei cōfessoribus celebrandum inscribas, & quod tuo muneri referuatum est, in gloriam alterius non patiaris deuenire. Crede mihi pontificum maxime, Bennonem conferendo patribus diuis cultum Dei non mediocriter ampliaueris, tuo quoque celeberrimo nomini sempiternam apud Saxones memoriā comparabis in terris, & diuo interueniente Bennone, pro ampliato cultu diuino bonam recipies mercedē in cœlis. Hoc vnanimiter à tua sanctissima maiestate petimus omnes quoque diui Bennonis merita vel in nobis vel in alijs sumus experti. Exaudiamur à te clementissime pater iterum atque iterum rogamus, faciesque rem gratam Deo, vtilem & honestam populo Christiano, & supplicantibus nobis perpetua gratitudine memorandum. Omnipotens Deus, cuius vicarium agis in terra beatitudinem tuam ad nostram salutem diu conferuet incolumem. Ex Budor. 21. mensis Iulij anno Christianorum 1506.

L X V.

IOHANNES TRITHEM. AB. SPANHEM. DILECTISSIMIS IN CHRISTO FILIIS SYNERAM IN DOMINO CHARITATEM.

QUAM mutentur cito mentes hominū quotidie satis experimur, non solum in extraneis, sed etiam quod valde miramur in vobis, si tamen vera sunt quæ nobis per Priorem vestro sunt nomine relata. Ad monasterium reuertamur oratis, & obstacula quæ mentem nostram non immerito offendunt, quod sæpe mandauimus, necdum abstulistis. Cogitate fratres cui potius hæc vestra negligentia nocere possit. Non existimetis me anhelare ad Spanheim, qui alibi mihi cum Dei auxilio facile melius possum provideere. Vestri tantum misereor, vos inuitus desero, quos in Christo congregans enutriui. Quod si mihi per vos data fuerit occasio qua vos iuste deserere possim, scientes scitote quia nunquam in æternum ad vos redire consentiam, sed fortunam sequar oblatam. Quam temeritatam nobis iniuriam fecerint æmuli non ignoratis, licet ipsi nunc dicant, nihil se in odiū nostri cogitasse, sed in illos potius cœpisse iniuriam, qui minas abbati Moguntino intulerunt. Quod vero consulitis Duci literas scribamur supplicatorias, est causa nos prohibens, maxime vero manifestum, quod nihil in eum peccauimus vnquam, ipse vero in nos cuius sit animi, & quam ob causam, nos non latet. Vos autem quod bonum vobis videtur cum illo agite, nos quidem ad eum pro nobis non scribemus. Complacuit autem nobis non absque ratione, causam differre omnem vsque ad capitulum annale, quod in proximo celebrabitur apud Moguntiam, quo & patrum exploremus sententiam, & eos in rem ardua noluisse præterire comprobemur. Interea paululum sustinete, quoniam celebrato capitulo vobis mentem nostram opere faciemus manifestam. Valere & pastoris vestri memoriā ad Deum habetote. Ex Budori 6. die mensis Iulij anno Christianorum 1506.

L X V I.

IOHANN. TRITHEM. AB. SPAN. IACOBO WIMPHELINGIO SELESTADIENSI AMICO S.

IN toto biennio nunquam mihi data fuit occasio qua tibi certo scribere possem, bello in nos seuiente grauissimo, & magnam rebus nostris mutationem, Deo sic permittente, sumentibus. Nam anno salutis nostræ quarto supra quingentesimum atque millesimum

deatur adscriptus Benno, quem regem
eratione cogamur desistere, neque suffi-
a eius sanctissima plena virtutibus immo-
beatur descripta, & multa quodidicte
Christianitatis amator, cultor, acq; do-
saxonum, Misensiumque Ducem
anizatione laborandum dicitur
aratis prædecessore Alexandro
edere negotium diui Bennonis in
ouidentia tanti viri honorem
sefulem sanctorum adscribendum
illime pater qua possumus hunc
venerandum concedas, eiusque
tribas, & quod tuo muneri referantur
le mihi pontificum maxime, Benno
diocriter ampliareis, tuo quoque
memoria comparabis in terris, & diu-
no bonam recipies mercedem in caelis. Hic
us omnes quo quot diu Bennonis mem-
ur te clementissime pariter iterum
tilem & honestam populo Christiano
horandum. Omnipotens Deus, cuius
tram salutem diu conferuet in colom-
1506.

AB. SPANHEM. DILE.

sceram in Domino
m.
odi die satis experimur, non solum in
ois, si tamen vera sunt quae nobis per
ium reuertamur oratis, & obsecra-
um sæpe mandauimus, nec dum ob-
entia nocere possit. Non existimemus
ei auxilio facile melius possumus prode-
s in Christo congregans euentum. Quod
deserere possim, scientes scitote qui
fortunam sequar oblata. Quin
atis, licet ipsi nunc dicant, nihil in nobis
am, qui minas abbati Mogantino im-
supplicatorias, est causa nos prohibens
eccauimus ynquam, ipse vero in nos
Vos autem quod bonum vobis vult
scribemus. Complacuit autem nobis
que ad capitulum annale, quod in pro-
rum exploremus sententiam, & ex parte
era paululum sustinere, quoniam ob-
ciemus manifestam. Valete & postremo
i. die mensis Iulij anno Christianissimorum

SPAN. IACOBO WIM.

si amico S.
sio qua tibi certo scribere possem, holo
ostri mutationem, Deo sic permitto
o supra quingentesimum atque miliesim.

num circa festum Pentecostes conspirantes in vnum Bauari, Sueni, & Hassones, cum cer-
tis alijs principibus, Comitibus, ac ciuitatibus, omnem terram sereniss. principis nostri
Philippi Comitis Palatini, tam hic circa Rhenum quam in Bauaria vbiq; hostili perua-
gantes incurfu, quicquid inuenerunt non satis munitum rapuerunt, nulli parcentes loco,
nulli religioni deferentes, sed neque sexum reuerbantur, neque aetatem. Spoliauerunt
Ecclesias & monasteria depradati sunt, auferentes quicquid inuenerunt, calices, altarium
quoque operimenta, campanas, & cuncta utensilia, tam ad diuinum cultum, quam ad ho-
minum pertinentia vsu. Multæ circa nos villæ satis pulchræ & magnæ cum ornatissi-
mis ecclesijs per hostes incensæ sunt, funditusque ignibus consumptæ iacent. Illud quo-
10 que insigne coenobium nostri ordinis Lympurg prope Durckheim per satellites Comitiss
de Lyningen cum ecclesia & omnibus habitacionibus suis in fauillam redactum est, peni-
tusque destructum. Duo illa monasteria circa nos, alterum porta Mariæ * Wilhelmitarū
per Alexandrinos, alterum vero S. Disibodi * Cisterciensium per Palatinos omnibus
mobilibus bonis tunc inuentis spoliata fuerunt, & ne incenderentur pecunia redem-
pta. Nostri quoque monasterii cortes pene omnes aut incensæ, aut alias penitus destru-
tæ iacent. Interea dum hæc agerentur hic circa nos, ego in oppido Palatini proximo
Creutzenach, quo in vigilia Petri & Pauli hostium timore secesseram, per duas & viginti
hebdomadas manere coactus fui, non sine maximo rei familiaris iactura. Quicquid en-
nim fuit in monasterio, ne hostibus cederet in rapinam, illuc deferre oportebat. Et multa
20 quidem inter vehendum reuendendumque fuerunt distracta vel etiam collisa, dum ne-
mo nostrum adesse potuit, qui diligentiam rebus necessariam adhibuisset. Sedato tan-
dem vtcunque tumultu furientis populi, ad coenobium reuertor meum, frumento & ne-
cessarijs pene vacuum, quæ omnia ratione belli fuere consumpta, & ecce paucis mensibus
transactis me Budori existente, quidam ex monachis & capiciarijs nostris, quos appella-
mus donatos, nescio quo spiritu ducti, cum Cynonotis, propter Palatinum nobis occulte
infestis, in nos conspirasse notati sunt, & Ducem Translyuanum nobis reddiderunt
infensum. Qui falsis delationibus accommodans fidem, quosdam è familia nostra sub
immunitate ecclesiastica fecit detineri, causas confictas allegans, cum omnia ex alio fonte
prodirent. Ego Budori factum audiens, rei indignitate permotus, à prima die mensis
30 Aprilis millesimi quingentesimi quinti salutis nostræ anni vsque in hunc diem extra mo-
nasterium mansi, non metu Ducis vel alterius cuiuscunque sed iniuriarum memoria in-
dignabundus fui in Marchia Brandenburgensi mensibus nouem, cum serenissimo prin-
cipe Ioachim sacri imperij electore, à pluribus annis desideratus ab eo rogatusque, & iam
remuneratus ab illo non medioeriter discedens Budorim reuersus sum, hicque manens
donec videam quid mihi sit vtiliter faciendum. Multæ sunt rationes & causæ penes me,
propter quas redire ad Spanheim non facile consentiam: ne quid tamen egisse videar
inconsultis patribus, ordinis eorum præstolabor conuentum, qui in capite Septembris ap-
pud Moguntiacum ex more celebrabitur. Si rebus meis potuerint vtili ratione consulere,
bene factum est: sin vero nequiverint, vel certe neglexerint, dabit ipsa necessitas mihi consi-
40 siliu, vt fortunam sequar vrgentem. Neque primus sum qui locum sibi commissum ini-
uriatus deseruit, ne seruiret ingratis, cum plures ante me non solum abbates, verum quo-
que & pontifices suas propter improbitatem subditorum dignitates prælaturasque di-
mittentes propriæ consulere salutem. Omnipotens ac piissimus DEVS, qui pascit auicu-
las cæli, datque iumentis escam in tempore oportuno, mihi quoque non dubito prouide-
bit vnde viuam, qui nec multa desidero, nec magna concupisco. Habens enim victum
& vestimentum, iuxta verbum sancti Christophili, his iam didici contentari, sicuti & Græ-
corum quidam dixit:

Οὐκ ἴθιλω πλετεῖν οὐκ ἔρχομαι, ἀλλὰ μοι εἶναι
Τὸν δὲ τῶν ἰληγῶν μὴ δύνεχοντι κακόν.
Non quero ditari nec opto, sed mihi sit
Viuere in modicis mihi habenti malum.

50 Scire cupimus quid cuderis noui: neque ocio te languescere credimus, neque sine
lucubratione continua expendere diem posse vel vnum. Vale nostri memor ad De-
um. Ex Budori vltima die mensis Iulij anno Christiano-
rum 1506.

Tt

Belli Bann-
rico mentio.

* Marten-
sfort.
* Disibodam
berg.

Esal. 140.

1. Timot. 5.

IOANNES TRITHEMIUS AB. SPAN. OPT. FRATRI IOAN.
Natio Salutem.

VENIT ad me Prior sine literis cuiusquam, verbo significans capita factionum apud Bingiones conuenisse nostri causa ad quartum diem mensis Augusti, quorum & ipse interfuit consilio, vna cum suo collega Bingionita, retulitque nobis in illo impietatis consilio quædam æmulorum dicta simul atque conclusa, quorum sententia hanc verborum cõplectitur summam. Ad monasterium reuertamur se maxime optare dicunt, nobisque ex parte Ducis atque suorum nihil esse verendum, utpote qui & reditum valde cupiat nostrum, & dixerit manifeste sapius, nihil esse aduersum nos sensisse vel cogitasse vnquam. Quod si nobis redire ad cœnobium non placeat, optare Ducem simul & mendaces illos presbyteros senes, quod Abbatiam resignemus, se tamen malle reuertamur quæ cedamus. Hæc prauorum summa consilii, super qua Melantius Prior nostrum quod referret optabat responsum. Instare capitulum diximus Moguntia celebrandum in capite mensis Septembris, in quo causam patribus examinandam proponere intendimus, & quid consulant audire. His cognitis prior discessit, relaturus ad ducem. Post cuius digressum altera mox die Ioannes Damius nobis aperuit, literas se apud priorem vidisse nobis inscriptas nomine conuentus nostri, quem interrogatum quid continerent, respondisse, inuectiuam contra abbatem. Et Damius, *Contra Abbatem* (inquit) *scribit conuentus? O stultissimi & insani quidnam agitis?* Arreptaque de manu Prioris literas aperuit, legit, Priorisque temeritatem mirabatur. Continebant enim quosdam in nos (ut asseruit) articulos, per solum Priorem nostrum apud Moguntiacum, adiutorio illius destructi hominis Petri Slarponis confictos, & nomine conuentus nostri ignorantibus ipsis mendaciter conscriptos. Damius autem posteaquam legerat schedulam rupit, ne nostras incideret manus. Hæc iniuria prioris nostri denuo moti, nobiscum statuimus frater (quod te minime latere volumus) nunquam redire ad Spanheim, sed nobis ut poterimus alibi prouidere. Iam enim vobis constat manifeste prioris infidelitas, qui se nobis eatenus finxit esse fidelem. Scimus quod ad abbatiam nostram aspirat, propterea nobis molitur in sidias, dulcia in ore verba, sed dolum machinatur in corde. Cedemus ergo non inuiti sed voluntarie, & quamuis tenere Abbatiam nostram possemus etiam de monasterio absentes, & Duce & vobis omnibus inuitis, libere tamen post dies paucos & sine passione dimittemus, quemadmodum ante annos tres & viginti ad eam sine pacto nescientes canonice fuimus electi. Facilis est nobis iactura terrenæ dignitatis, qui nos scimus esse mortales, nec pensi habemus quid vocemur, sed potius quid simus attendendum duximus. Sed prioris ingratitude miramur, quem & benevolentia singulari semper extulimus, & multis beneficiis persecuti sumus. O Prior infidelissime omnium monachorum, iudæ non immerito comparandus traditori, quam impie contra nos egisti, immemor beneficiorum in te nostrorum omnium. Nonne parentes tuos ex terra Lucenburgenfi bello & incendio profugos, pauperes & egenos, amore tui suscepimus, fouimus, & per annos iam tres & viginti de monasterii substantia, contra multorum fratrum sententiam, enutriuimus, eisque domicilium cum omnimoda libertate in villa Spanheim tradidimus gratis, eis quoque de monasterio quotidie præbendam integram & ambobus sufficientem per nostros ministrandam ordinauimus, quam & singulis diebus accipiunt vsque in hunc diem. Te quoque in sacerdote ordinari fecimus, deinde in capellanum & commensalem nostrum assumpsimus, postea in cellerarium monasterii primum constituimus, de quo quidem officio cum te propter leuitatem tuam amouere fuisset necessarium, ut nulla tibi oriretur confusio, in Priorem te nostrum reclamantibus multis eleuauimus. Nihil tibi rationabiliter postulanti vnquam denegauimus, te quoque, quod diffiteri non poteris, ut oculi pupillam nostri semper custodiuius, & contra omnium murmurationes fratrum, quas tua suscitasti negligentia, tibi nimium credulus, per annos iam ferme quatuordecim manutenui & defensaui. Tu autem qualia nobis reddideris in hæc ipsa tribulatione nostra, omnipotens Deus qui nouit non dubitamus suo tempore ut intelligas dabit. Nos etiam non in vindictam, sed ut intellexisse nos tuam ingratitude agnosceas tibi antipodisim suo tempore scribemus. Quid tibi nunc amantissime senior Nuti videtur, iustene mouemur ad cedendum an iniuste? qui talem in Priore nostro ingratitude & malitiam inuenimus, in quo confidere præ cæteris solebamus. Scribit in nos eulogia sub nomine conuentus, ignorantibus cunctis, qui nihil de nobis mali scribere cum veritate potuit vnquam, Putabat forsitan homo stolidus & ambitione plenus, si huiusmodi literæ in manus de-

Opera
Historia

verbo significans capita factionum quod
 rum diem mensis Augusti quocumque
 ita, retulitque nobis in illo imperato
 ita, quorum sententia hanc verborum
 ur se maxime optare dicunt, nobisq
 pote qui & reditum valde cupiat
 sensisse vel cogitasse vna. Quod
 uicem simul & mendaces illos pro
 reuertamur q cedamus. Hac
 strum quod referret optabat
 dum in capite mensis Septembris
 n dimus, & quid consulant audire. His
 nius digressum altera mor die loat
 disse nobis in scriptis nomine con
 espondisse, inuectiuam contra abbat
 us? O stultissimi & insani quidnam agitis
 riorisque temeritatem mirabor. Con
 culos, per solum Priorem nostrum
 is Petri Sarpionis confictos, & con
 r conscriptos. Damianus autem postquam
 anus. Hac iniuria prioris nostri deo no
 me lateare volumus/ nunquam redire al
 ere. Iam enim vobis constat manifeste
 fidelem. Scimus quod ad abbatiam no
 dulcia in ore verba, sed dolum machi
 antarie, & quam uis tenere Abbatiam
 & Duce & vobis omnibus iniuris, libe
 mus, quemadmodum ante nos mod
 iuimus electi. Facilis est nobis iadare
 ec pensi habemus quid vocemur, sed po
 rioris ingratitude miramur, quem
 ultis beneficiis profecti sumus. O Pri
 non immerito comparandus tradito
 riorum in te nostrorum omnium. Non
 incendio profugos, pauperes & egen
 tres & viginti de monasterio h
 mus, eisque domicilium cum oratio
 cis quoque de monasterio quocumq
 er nostros ministrandam ordinamus
 ne diem. Te quoque in sacerdotem
 menfalem nostrum assumptus, post
 s, de quo quidem officio cum te prop
 nulla tibi oriretur confusio, in Pr
 Nihil tibi rationabiliter postulat
 on poteris, vt oculi pupillam nobis
 ationes fratrum, quas tua suscipi
 ferme quatuordecim manutenti
 ac ipsa tribulatione nostra, omni
 intelligas dabit. Nos etiam non in
 nem agnoscas tibi antipodum
 lenior Nuti videtur, iustitiae mo
 tro ingratitude & malitiam inno
 Scribit in nos eulogia sub nomine
 bis mali scribere cum veritate peccat
 one plenus, si huiusmodi litera in
 natio

nus auenissent nostras, quod contumelia moti in conuentum arma verteremus, ipsosque fratres scribendo durius, nobis faceremus auersos, ac per hoc sibi praberetur introitus ad Abbatiam. Sed nos omnia dissimulare statuimus, propterea, quod redire ad Spanheim minime cogitemus. Nostrum in hacre consilium non facile mutabimus, nisi maiorum forsitan, quod absit, auctoritate compellamur. Quae spes salutis, quae nobis confidentia pacis esse cum talibus possit? qui beneficiorum immemores nec Deum timeant, nec homines reuerentur, sed nec rationem propriae considerant salutis. Haec interim tecum amantissime frater, donec veniat dies perficiendi consilium. Vale nostri memor ad Deum in orationibus tuis. Ex Budori decimaquarta die mensis Augusti Anno Christianorum 1506.

LXVIII.

REVERENDIS IN CHRISTO PATRIBUS, PRESIDENTIBUS,
 diffinitoribus, ceterisque abbatibus, consilium annale ordinis S. Benedicti apud Moguntiam
 celebrantibus, Ioan. Trithe. abbas Spanhem. reuerentiam &
 honorem.

AD sacrum ordinis conuentum, quem modo celebratis, amantissimi patres, venire
 personaliter constitui, propter causas & negocia quae me concernunt non minima,
 quemadmodum partim ex his meis literis, partim ex latore ipsarum Ioanne Damio mihi
 professo monacho intelligetis. Sed nimium in me saeuicate fortuna prohibet. Nequissimus enim tyrannus ille comes de Lyningen, qui anno priore monasterium Lympurgen
 se funditus incendio destruxit, omnes vias ad Moguntiam dirigentes latronibus occupa
 uit, vt vel me capiat, vel dicti cenobij abbatem, sicut à multis tam occulte quam mani
 feste sumus informati. Abbati enim memorato insidiatur, propterea quod cum coram
 Regia maiestate & principibus super spolio & incendio monasterij accusauit. Me autem
 persequitur eadem ratione, quia non solum Coloniae, sed in alijs quoque locis iustis par
 tibus abbatis semper faui consultiue, & multis dietationibus contra tyrannum saepius
 interfui. Hinc offensus nos ambos odio graui persequitur, & si manus eius incideremus,
 non sine periculo possemus euadere. Me quoque nuper de Marchia Brandenburgensi re
 uelatum, cum omni familia mea, quae tunc erat mecum, satellites eiusdem tyranni existen
 tem in monasterio Sebach mihi commissio, in domo hospitem ceperunt, & in castellum
 eius vicinum duxerunt, ipso tunc absente tyranno. Qui cum postridie reuertens factum
 didicisset, grauius suos increpauit, quod me dimisissent, & mihi iam ampliori insidiatur
 vaesania. Quantum vero ad negotia mea pertinet, neminem vestrum credo latere, quam
 grauius anno priore fuerimus afflicti omnes, qui sub tuitione serenissimi principis Palati
 ni sumus constituti, bello & crudelitate Pinalentum Hassonij, qui omnia circa nos per
 currentes rapuerunt, ecclesias cum villulis incendio consumentes. Horum ego metu cum
 ne religioni quidem parcerent, in proximum declinaui oppidum, ibique donec illa quie
 uisset commotio permansi. Reuersus tandem ad monasterium multa comperi me absente
 perperam acta, moresq; quorundam fratrum ab institutione regulari miserabiliter dege
 nerasse, ac talia commississe, quae silentio non viderentur penitus transeunda, sed merito
 potius iuxta formam regularis disciplinae corrigenda. Metuentes autem scelerum auctores
 vindiictam quam se meruisse non ignorabant, occultis machinationibus quosdam è fa
 milia nostra, de quibus suspicabantur me omnia eorum scire quae facta fuerant, relatione
 infamare & lingua circumferre ceperunt, primum ad officiales Ducis Ioannis, ac deinde
 ad quosdam alios nescio quam contumeliam eis imponentes. Interea me contigit in cau
 sa exusti cenobij Lympurgenfis Heidelbergam vocari, vbi cum essem per dies aliquot, of
 ficiales memorati ducis, nescio cuius imperio, quosdam è familia nostra ceperunt & vin
 culis manciparunt, ad instantiam abbatis Moguntinensis (vt est fama) qui monacho vni
 fugituo maluit dare fidem, quam mihi & toti conuentui meo Spanhemensi. Huius ad
 me facti nuncio relato, non mediocriter mihi videbar offensus, nec immerito quidem, pro
 pterea vel maxime, quod me absente nec prius auisato contra iuris ordinem talia presump
 serunt. Verebar enim quod accidit, ne vulgus, turba in vitium alioquin credula nimis, ali
 quid de me suspicaretur sinistri, quasi mea capti detinerentur causa. Plura mox in variam
 à populo dicebantur sententiam, tantusque subortus est in circuitu rumor, quod redire
 ad monasterium non statui, priusquam iniuriantium temeritas condigna satisfactio
 plecteretur. Detuli factum omne ad principem Palatinum, cuius consilio & assensu

foris mansi vsque in presentem diem. Cernentes æmuli quod nollem redire ad monasterium, magis in sanire cœperunt, quorum minas parum curavi. Mansi autem Heidelbergæ & Spire mensibus duobus, febribus & indignitate facti æger & infirmus, sine meorum auxilio vel consolatione, quousque tandem vocatus à serenissimo principe Ioachim Brandenburgensium Marchione Coloniam descendi: indeque Principe meo Palatino consentiente Marchiam ipsam Brandenburgensem cum Marchione ingressus sum. Inde post menses nouem reuersus ad patriam, cum tumultus æmulorum sedatos crederem, concitiores quorundam ambitione, vt dicitur inueni. Consideratis itaque singulis apud me statui, nequaquam deinceps seruire ingratis, neque illius subesse dominio, apud quem plus valere mendacia quam veritas, vt cuiusquam integritas vitæ fiduciam sui nullam, sola caperet impiorum adulatio firmitatem. Sum enim voluntatis dimittendi monasterium cum Abbatia Spanhemensi, nisi vos aliud rationabiliter decreueritis, quibus cupio pro viribus obedire. Quid mihi & Cynonotis? aut quæ potest mihi esse quies mentis in medio peruersorum constituto? Confido in DOMINO IESU CHRISTO fidelium saluatore animarum, quoniam me pauperem seruum suum non despiciet in finem, etiamsi à vobis omnibus fuero desolatus. Annis iam viginti & amplius (sicuti vos ipsi scitis) pro communitate ordinis atque capitulo continue laboravi, scribendo, dicendo, visitando, causas & commissiones innumeras vnionis nostræ coram episcopis atque principibus aliisque diuersis expediendo: nec hodie quisquam in ordine viuit, qui tantos labores pro bono communi tolerauerit, quantos me scitis pertulisse. Per Sueuiam, Franciam totam, Alsatiam, perque dioceses, Treuerensem, Coloniensem, Moguntinensem, Spirensensem, Bambergensensem, Herbipolensem, Argentinensemque non semel aut bis, sed multoties vestro iussu visitavi, multoque tempore de monasterio meo absens vobis imperantibus propria neglexi curans aliena. Quid pro his omnibus mercedis cōsecutus sum? Nisi omnipotens Deus in futura illa retributione iustorum mihi per suam misericordiam mercedem conferat laborum, omnia coram hominibus perdit dixerim. Videte quæ fecerim, & quam iniuste patiar intelligetis. A multis vero annis hæc in me pullulauere mala, ea præsertim occasione, quod me in visitationibus diutius occupato, fratres mei non satis religiose vixerunt, & Cynonotos, quod nunc experior, in odium mei occulte prouocauerunt. Non ex opinione scribo: etenim manifesta sunt quæ dico. Sed culpas fratrum meorum in lucem proferre nec volo nec debeo, magis autem patientiam complectens, exemplo sanctorum patrum oues incorrigibiles dimittam. Reliqua vestris paternitatibus proponenda latori presentium præfato commisi. Opto vos in Christo valere memores mei. Ex Budorizo, die mensis Augusti, anno Christi 1506.

LXIX.

IOANNES TRITHEMIUS ABBAS SPAN. CONRADO ABBATI monasterii sancti Stephani in ciuitate Herbipolensi, Salutem & charitatem.

REVERENDE pater amice & frater charissime, cum iuxta vulgatum prouerbum in necessitate probetur amicus verus sit an falsus, nihil in hac mea desolatione magis à te postulo, quàm vt (si vllō modo fieri potest) ad me Budorim venias capitulo celebrato. Multa enim in corde meo concepta tibi dicenda versantur, quæ literis demandare mortuis nullatenus possum. Neque tuam charitatem existimo latere, quibus agitator procellis persecutionum quorundam Cynonotorum, qui se obsequiū Deo præstare arbitrantur si me gratis fuerint persecuti, non minus inuidia quàm odio mei laborantes. Ego autem qui optime nouerim per multas tribulationes introitum patere regni cœlorum, me, quantum potui hæctenus, patientiā DOMINO IESU largiente, armaui, non volens malum reddere pro malo, sed iræ potius dare locum, absens à monasterio meo in septimum decimum hodie mensem permansi. Causa vero non vna solum sed plures mihi ne ad monasterium reuertar in æternum percuaserunt. Dux Cynonotorum æmulis meis nimium credulus, nostris male partibus fauet, quamuis vt reuertamus optare videatur. Sed eius non sequar imperium qui fertur dixisse: reuertatur ad monasterium suum abbas vester nihil metuens: ego enim neque malum illi facturum sum, neque bonum. Satis animum in nos tuum declarasti, quod princeps, nec interprete opus est vllō, intelligimus enim quam rebus nostris faueas bene, qui te nobis manifeste nihil boni polliceris facturum, sicuti nec antea quicquam fecisti. Igitur valeas cum adulatoribus tuis, ego deinceps tuo subijci dominio non consentiam in æter-

tes æmuli quod nollem redire ad monasterium parum curavi. Mansi autem hic dehereditate facti æger & infirmus, sine meo in vocatus à serenissimo principe Lodovico descendendi: indeque Principe meo Palatino sem cum Marchione ingressus sum. Inde tumultus æmulorum sedatos erant, inveni. Consideratis itaque impetratis gratias, neque illius subesse dominum, quicquidquam integritas vite fiduciam in me. Sum enim voluntatis dimittendi aliud rationabiliter decreverunt, quibus notis? aut quæ potest mihi esse equitatis? in DOMINO IESU CHRISTO. Verberem servulum suum non despicere. Annis iam viginti & amplius (sicut in capitulo continue laboravi, scribendo, de consuetudine nostræ coram episcopis quæ die quicquam in ordine vivit, qui tantum os me scitis pertulisse. Per Suediam, Frisiam, reuerentem, Coloniensem, Moguntinam, Argentinensem que non semel in itinere de monasterio meo absens volui, ut oro his omnibus mercedis cõsecratis, ut me iustorum mihi per suam misericordiam in omnibus per dita dixerim. Videte quæ in his vero annis hæc in me pullulante malis diutius occupato, fratres mei non in superior, in odium mei occulte provocata sunt quæ dico. Sed culpas fratrum meo magis autem patientiam complectens, soleram. Reliqua vestris paternitatibus proprio vos in Chailto valere memoratis.

SPAN. CONRADO ABBATE
Herbipolensi, Salutem & cõ-

me, cum iuxta vulgatum proseribum in his, nihil in hac mea desolatione magis audorim venias capitulo celebrato. Multa autem, quæ literis demandare non potui, non latere, quibus agitor processibus persequi Deo præstare arbitrantur sumusque laborantes. Ego autem qui optime regni cœlorum, me, quantum potui, nau, non volens malum reddere pro malo meo in septimum decimum hodie fratres mihi ne ad monasterium recurrentibus meis nimium credulus, nolens mihi deatur. Sed eius non sequar impetum abbas vester nihil metuens: ego enim satis animum in nos tuum declaratis. Satis enim quam rebus nostris faceret bonum, sicuti nec antea quicquam fecerunt, sicuti nec antea quicquam fecerunt, sicuti nec antea quicquam fecerunt, sicuti nec antea quicquam fecerunt.

in æternum, Omnipotentis sequar consilium, qui nihil sine causa permittit, cuius miserationi confidens non timebo quid faciant mihi homines iniqui, ambitiosi & ingrati, qui me propterea persequuntur, ut eorum fatisteret ambitioni, quod rei probabit euentus. Scripsit in me, ut fama est, prior meus eulogia nomine conuentus, mendacis plena & sine ratione conficta. Mira hominis dolositas. Literis pene continuis pulsar, verbis quoque & lachrymis quoties venit ad me orat, petit, & rogat, tam suo nomine quam conuentus, ut ad monasterium nostrum reuertatur, omnem subiectionem obedientiamque promittens, & in occulto nobis aduersa machinatur. Hac dexteræ manus iniuria & scandalo motus, quanquam serenissimi principis Palatini aliorumque favore & assistentia has iniurias propulsare possem, abbaciamque retinere meam etiam absens omni tempore à monasterio, Duce cum omnibus æmulis meis non attentis, animum ad resignandum tamen induxi, malens conscientiam meam ab his malis quæ sequi possent, seruare innocentem, quam illatas vindicare contumelias. Statui ergo apud me tantis cedere oneribus curæ pastoralis, & deinceps nequaquam seruire ingratis, exemplo sanctissimi patris nostri Benedicti, & complurium ipsorum sequentium patrum, qui prouocati suorum ingratitude monachorum, relicta pastoralis cura ouium morbidarum, ad alia loca suæ salutis prouisuri sese contulerunt. Sed de his colloquimur ad plenum, cum tua charitas ad nos venerit Heidelbergam, vbi ego & Lympurgensis abbas te simul & Schotterensem præsolamur, venturosq; omnino speramus. Opto paternitatem tuam diu valere incolumem. Ex Budori 20. die mensis Augusti, Anno Domini 1506.

LXX.

IOAN. TRIT. AB. SPAN. HENRICO ABBATI
Bursfeldensi Salutem.

DEVS omnium vnus optimus maximus, qui nihil ignorat, noscens abscondita cordium, ipse scit quam absentauerim me à capitulo inuitus, causam habens non modicam, quæ perurgente plus quam libenter eius interfuissem celebrationi, nisi me, quem admodum & abbatem Lympurgensem, Comitibus tyranni fauitia impediret. Multorum enim consilij auiati sumus, ne vitarum periculo nos tanto subijciamus. Nos enim malitiã eius non ignoramus, quæ tanta est, ut nec Deum timeat, nec hominem reueretur. Dæmone plenus est & pene furiosus, ut pote qui anno priore bello faciente in pauperes, non solum Lympurgense monasterium, sed & alias complures Ecclesias pulcherrimas Diaboli agens officium ignibus incendens penitus destruxit. Hinc semper præsumit sua perturbata conscientia. Si me (quod Deus auertat) denuo caperet, quis de manibus insanientis liberaret? Pro corpore & vita res agitur, quam toto mundo duximus præferendam. Ego penes me constitui quid facturus sum, non vnus noctis sed plurium mensium consilio mature deliberatus. Abbaciam meam breui intendo resignare, & mihi cum Dei auxilio principisque favore alibi vbi potero quietius prouidere. Non cupio redire ad Spanheim, nec Ducis opto reconciliationem, quoniam qui mihi sine causa inensum se præbuit, sub suo me dominio deinceps non habebit. Sunt duo in Spanheim qui totius mali fuerunt inuentores, quorum alter est Prior, alter fuit Cellerarius, uterque abbatiam adspirat, sinã patres ut præualeant si velint, ego me conuertam ad temeritatem pacis impiorumque confortia euitabo. Abbas sancti Iacobi Moguntinus omnia hæc mala præuenisset, si mendacio non plus credidisset quam veritati. Deprehensus namque publice in crimine cellerarius, me quidem absente metuens pœnam ad ipsum confugit abbatem, & ut sua defenderet vitia mendaciter confinxit aliena. Credidit ille mentienti potius quam veritati, totumque putabat Euangelium quod frater pro sui defensione excogitauerat. Reuersus ad monasterium ego, cum facti historiam didicissem, grauiter quidem tuli non solum crimẽ fratris sed etiam temeritatem abbatis, qui talem contra fratrum omnium testimonia criminofum & fugitiuum defensaret. Interea cum noluissem præcipitantem sequi multorum sententiam, contigit me denuo Heidelbergam vocari, vbi me diutius occupato in negotio exusti cœnobij Lympurgensis, idem frater in odium eorum qui factum eius prodiderunt, quibusdam sibi ex donatis consentientibus tantum effecit, quod aliqui ex eis capti fuerunt, non minus id procurante abbate memorato. Quæ postea fuerunt secuta, ex fratre quẽ misit tua paternitas clarius intelliget. Vale pater optime & ora pro nobis Deũ. Ex Budori 30. die mensis Aug. Anno Christianorum 1506. Et sua manu raptis.

Tt 3

IOANNES TRITHEMIVS ABBAS SPANHEMENSIS,
optimo fratri Rogerio Sycambro
salutem.

VENERVNT ad me Budorim quarta die mensis huius, Ioannes in Schotteren, Conradus S. Stephani in Herbipoli, & Georgius in Suartzach, monasteriorum nostri ordinis Abbates, missi à capitulo annali Moguntiaë pridem celebrato, hæc summarie habentes in mandatis, vt suis mihi persuaderent sermonibus ad monasterium redire. Duos etiam alios patres per capitulum ordinatos dicebant, qui Ducem nomine totius vniouis accederent Bursfeldensis, eumque mihi efficerent placatum. His ego auditis respondi, nō esse opus propter me deputatos accedere Ducem, quoniam illius reconciliationem & gratiam nec quæro nec opto. Absit à me vt illius deinceps dominio subijciat, apud quem mendacium valet plurimum, veritas nihil potest. Nimis temeratam iniuriam passus, si à Duce quam à tribus è conuentu meo, non reuertar amplius ad eos, sed resignabo abbatiam quamprimum rebus meis aliquantulum prouidero. Accepto missi responso, cum cerne-
rent sententia fixum, non amplius molestarunt, sed rescripserunt abbatibus à capitulo deputatis, nulla fatigatione ad Ducem esse opus, quia omnino penes me statuissem non amplius redire ad Spanheim. Deus mihi prouidebit vbi maneam, & cum pace maiore quam in Spanheim vixerim in vnam. Quorsum vero me intendam conferre si velis scire, nescio quid respondeam. Tres me principes magni expectant, sed non placet mihi curias sequi principum. Tres quoque ordinis quem sum professus abbates potentiores vt ad eos veniam rogant. Sed ne fabulam putes, nomina dabo singulorum. Maximilianus Rex serenissimus Romanorum pluries (vt nosti) me sollicitari fecit, vt suo me cōferam seruitio. Marchionem Brandenburgensem non opus est vt citem in medium, cum scias quanti me faciat. Philippus quoque Bauariae Dux, & Comes Palatinus Rheni, clementissimus princeps, me prouidere quo ad viuam copiose pollicitus est, vel penes Abbatem Lymphurgensem, vel in suo principatu, vbi cunque voluero. Postremo iam mihi abbas S. Stephani memoratus dixit, abbatiam diui Iacobi apostoli maioris in suburbio Herbipolensi propediem vacaturam per resignationem presentis abbatis, quam si assumere velim, se operam daturum, vt res quantocius fortuatur effectum. Assensu consilio malens in paupertate viuere sub institutione monastica, quam diues in curijs principum conuersari. His ita conclusis missi ad me à capitulo patres octaua die mensis Septembris ad sua reuersuri discesserunt. Atego responsum saepe dicti abbatis expecto vtrum videlicet ita placeat reuerendissimo patri Episcopo Herbipolensi, quo tandem accepto te facturus sum de omnibus certiorum. Vale ex Budori 12. die mensis Septembris Anno Domini 1506.

LXXII.

CONRADVS ABBAS S. STEPHANI HERBIPOLENSIS
Ioanni Tritheimio abbati Span. S.

REVERENDE pater, iuxta recessum mutuaë conclusionis nouissime in cœnobio monialium Noui castri * prope Heidelbergam facta, mox vt perueni ad propria. D. Reuerendissimum Herbipolensem episcopum accessi, & inter alia colloquia monasterium S. Iacobi concernentia vestra paternitatis mentionem feci, asserens fore possibile, si sua paternitati reuerendissima placeret, quod vestra paternitas eidem praeficeretur cœnobio. Quod audiens summe dicebat sibi placere, pollicebaturque quod velit vestram paternitatem graciosè fouere, manusque fideliter praebere adiutrices, mihi quoque vt hæc quantocius vestra paternitati significarem iniunxit. Vestra nunc igitur paternitas non sit in mora, quam ipse reuerendissimus dominus noster in omnibus grauitè ferre consuevit. Reliqua mutua referuo colloquutioni, quam altissimus prosperam & iucundam facere dignetur. Data Herbipoli in die exaltationis Sanctaë crucis Anno Christianorum M. D. VI.

LXXIII.

IOAN. TRITHE. ABBAS SPAN. CONRADO ABBATI S.
Stephani Salutem.

LITERA STUAS pater venerande sextadecima die mensis huius Septembris apud Budoras in nouo castro * cœnobio suscepi, quibus relectis mentem reuerendissimi patris simul

ensis huius, Ioannes in Schotten, Con-
 ius in Suartzach, monasteriorum nobi-
 ntia pridem celebrato, hanc summam
 monibus ad monasterium redit. Quo-
 ebant, qui Ducem nomine totius omni-
 placatum. His ego auditis respiciens
 em, quoniam illius reconciliationem de-
 deinceps dominio subijciar, apud
 st. Nimis temerata iniuriam publicam
 rtar amplius ad eos, sed resignabo
 dero. Accepit mihi responsio, cum
 sed rescripserunt abbatibus a capite
 ia omnino penes me statuisse non
 t vbi maneam, & cum pace maiore, quam
 ero me intendam conferre si velis
 ni expectant, sed non placet mihi
 professus abbates potentiores vt ad
 bo singulorum. Maximilianus Rex
 ari fecit, vt suo me coteram serui-
 tem in medium, cum scias quanti me
 alatinus Rheni, clementissimus pater
 est, vel penes Abbatem Lymburgensem
 remo iam mihi abbas S. Stephani memo-
 ris in suburbio Herbipolensi propo-
 quam si assumere velim, se operam
 ensi consilio malens in paupertate
 principum conuersari. His ita con-
 Septembris ad sua reuersum disceden-
 rum videlicet ita placeat reuertendum
 to te facturus sum de omnibus
 Domini 1506.

conclusionis nouissime in cœnobio no-
 facta, mox vt perueni ad propria Dis-
 cessi, & inter alia colloquia monasteria
 tionem feci, asserens fore possibilibus
 paternitas eidem præficeretur cœnobio.
 rebaturque quod velit vestram paterna-
 re adiutrices, mihi quoque vt hanc
 tra nunc igitur paternitas non sit
 n omnibus grauius ferre confitemur. Ad
 us prosperam & iucundam facere
 ucis Anno Christianorum M.D.VI.

die mensis huius Septembris apud Bodo-
 relectis mentem reuerendissimi

simul & tuæ paternitatis intellexi. Habeo tibi gratias ingentes pro tua in me charitate, a-
 gamque libenter vberiores vnquam si potero. Nam etsi principum fauore atque pietate
 mihi satis posset esse prouisum, quia tamen homo sum claustralis, & studio scripturarum
 dectus, malo in paupere latere cœnobio, quam inter aulicos haberi clarissimus. Imita-
 bor illum innocentia virum qui dixit: *Elegi abiectus esse in domo domini, magis quam habitare*
in tabernaculis peccatorum. Veniam itaque circa finem Septembris, interea quadam hic &
 Neometi expediturus negocia mea, quibus peractis sine mora vobiscum adesse curabo. Et
 hanc voluntatem meam pontifici reuerendissimo Herbipolensi, manifestam facere non
 pigeat precor. Quod si aliqua interuenerit occasio qua in fine Septembris adesse nequi-
 uero, non ilico de aduentu meo desperandum putes, quia certo venturus vitam Deo cum
 sanitate prolongante tua te expectatione non frustrabor. Interea feliciter vale nostri me-
 mor in orationibus tuis ad Deum. Iterum vale. Ex Budori 17. die Septembris. Anno Chri-
 stianorum M.D.VI.

LXXIII.

IOANNES TRITHEMIVS ABBAS SPANHEM. ROGERIO
Sycambro Salutem.

20 QVOD tibi fueram pollicitus Rogeri amantiſſime vltimis ad te literis meis, nunc his
 quidem breuissimis quam libens facio. Literas Conradi abbatis S. Stephani 16. die
 mensis huius apud Budoras accepi, quibus reuerendissimum præfulem Herbipolensem
 Laurentium rebus meis benefauctem significauit: mihi quoque abbatiam S. Iacobi
 quondam Scotorum, non solum voluntarie verum & quam hilariter offerentem, quam
 vt suscipiam, quantoties mandauit properandum. Sum itaque hic Neometis paucis qui-
 dem diebus moraturus, ad quarundam rerum mearum expeditionem, quibus ordinatis
 iter versus Herbipolim dirigemus. Verum priusquam his finibus excedamus, te videre &
 alloqui optamus. Sed quoniam venire ad te propter dæmonis incarnati fauitium (qui
 non natura sed imitatione potius diabolus quam homo dicendus est) sicuti nosti, mini-
 me possumus. Tu ad nos vt venias, te etiam atque etiam hortamur, petimus & rogamus.
 30 Multa enim mente versamus tecum disputanda, que literis mandare non possumus. Scri-
 psimus autem & priori tuo, rogantes, vt sua tibi auctoritate veniendi potestatem indulge-
 ar. Libellum tuum de vario literarum usu tecum adferas: sunt enim quadam in eo scripta, si
 recte memini, quibus subtilior lima fuerit necessaria, in his maxime que linguam respici-
 unt Græcam, in cuius perceptione satis nec dum profecisti. Adero quantum mihi licuerit,
 ne hoc ipsum tuum opusculum ex tua officina in emendatum vadat in publicum. Moras
 rumpe, quoniam vltra quatrimum istice non manebimus. Vale ex ciuitate Neometensi
 20. die Septembris Anno Christianorum M.D.VI.

LXXV.

IOAN. TRIT. AB. SPAN. RICHMODI DE HORST,
abbatissa in Sebach, Salutem.

DECEMVVS & octauus hodie mensis voluitur, vt nosti charissima in Christo filia, quod
 à nostro peregrinamur cœnobio æmulorum temeritate commoti. Vnde post mul-
 ta consilia & maturam deliberationem statuentes amplius ad Spanheim nequaquam re-
 uertendum, operæ precium fuerit aliquando prouidisse vbi tandem maneamus. Offer-
 tur nobis Abbatia quadam in suburbio ciuitatis Herbipolensis sita, quam bene nouimus,
 pauperula quidem & modica, sed quieta multum atque tranquilla, nostroque satis vti
 50 speramus conueniens proposito, quam duximus persuasi amicorum consilio non sper-
 nendam. Optime nouit charitas tua quantis laboribus per annos iam tres & viginti con-
 tinuos in Spanheim fuerimus afflicti, non solum in regimine monasterii proprii, sed mul-
 to amplius pro totius ordinis vtilitate communi. At nunc posteaquam ingratitude
 fratrum erga nos manifeste sumus experti, manere cum eis diutius non credimus tutum,
 quoniam nec illi nobis vnquam deinceps erunt fideles, nec eis confidere amplius ve-
 raciter poterimus à quibus tam enormiter sumus decepti. Nobis autem sic pauide conuer-
 santibus, quis non intelligat quantum animarum sequeretur periculū, dum neq; pastor se ouib;
 credere,

Proverbi. 12.

crederé, neque ad pastorem oues securum deinceps possent habere accessum. Er quamuis de corde meo rancorem remittere omnem forsitan possem, tamen fratres horū aurum autores malorum neq; hoc ipsum crederent, neque prauas consuetudines suas facile immutarent. Satis enim scimus quam sit difficile monachos deprauatos mala consuetudine ad rectitudinem nouitatis reuocare. Dicit namque vir sapiens: *Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senueris non recedet ab ea.* Assimilatur enim consuetudo naturæ, cui ne modo sine difficultate resistit, beato dicente Gregorio: *Tenent prauas consuetudines quem semel ceperunt atque quotidie duriores existunt, et non nisi cum peccatoris vita finiuntur.* Multa præterea sunt rationes, quarum consideratione moueor ad cedendum, paucissimæ vero quibus induci possim vt maneam. Maxime autem in odium (vt ita dixerim) loci, Ducis inconstantia suorumque temeritate motus sum, vsque adeo, vt eius pollicitationibus fidem amplius nequeam adhibere, neque veniam postulanti credere, neq; gratiam eius oblatam possum acceptare. Viuant deinceps in rure Spanheimenses cum rusticis, quibus videre nimis fuerat graue, de quo etiam principes gloriarentur. Venire mei visendi gratia in Spanheim ex tota fere Germania, ex Italia & Gallia, cæterisque adiacentibus regnis viri eruditi atque doctissimi in omni facultate consueuerunt. Miserunt principes atque potentes huius sæculi suos in re literaria nuncios & oratores ad me, sicuti tota nouit vicinitas, quos ego inauditos, vel sine honore hospitalitatis dimittere nec debui nec volui certe, quamuis plures eorum legaliter satisfecerint pro expensis. Viderunt hæc in circuitu omnes, & factum laudauerunt: soli ex subditis meis monachi duo, & conuersi omnes, quos donatos visitato vocabulo nuncupamus, æquo cernere animo non potuerunt, sed in occulto murmurabant, vt talium mos est, ipsumque ducem, studiosos, doctosque viros, non satis appreciantem sui iniquis delationibus paulatim aduersum se concitarunt. Dabo igitur locum iræ, vt valeant cum rusticis, qui salutarem semper spreuer doctrinam. Prouidebit mihi altissimus locum vt confido meis aptiorem studiis, & pro laboribus multis, quibus defudavi in Spanheim, alibi requiem tribuere dignabitur. Tu autem charissima in Christo filia vna cum sanctis virginibus tibi commissis, sta firmiter in sanctitatis proposito vsque in finem, vt præsentis vitæ consummato itinere, cum sanctis virginibus ad nuptias sponsi intromitti merearis regis æterni. Dominum tuum IESVM CHRISTVM, cui te totam deuouisti, ex toto corde tuo semper diligas, illumque ama super omnia, qui tua amore factus est homo. In quantum plus illum amaueris, in tantum euades aptior ad ingressum regni cælorum, quoniam ipse est via per quam itur ad patriam, ipse est veritas, per quam cognoscitur summum bonum, ipse quoque est vita, per quam iustorum anime fiunt immortales. Vnguentum suauē & optimum est amor Dei, quo animæ pestes cito sanantur omnes, intellectus quoque illustratur mirifice in omnium cognitionem, & affectus ab omni puluerulentia mundanæ adhaesionis purgatur. Quicumque enim Dominum IESVM ex toto corde suo diligit, locum in se vitii & peccatis minime relinquit, nec intrare animam diabolus permittitur, qui diuino totus occupatur amore, quia diabolus animam virtutibus vacuum desiderat, & mentem diuino nudam amore inhabitat. Vbi cumque vero cor hominis amore diuino repletum inuenerit, sub magna confusione recedit. Vt enim visibilia vasa aliquo repleta liquore materiali, superuenientium augmenta non capiunt, sic mens diuina charitate repleta nullum vitii & concupiscentiæ aditum penitus concedit. Felix illa conscientia, in cuius secretario præter amorem Christi, qui est sapientia, castitas, patientia, puritas atq; iustitia, nullus amor versatur alius, vbi cor Deum amantis nec ad hominis recordationem aliquando suspirat, nec videre quicquam in mundo transitorium optat. Sit constans & perfectus amor tuus in Deum, o virgo Christi desponsata contubernio, vt si necesse fuerit amore illius moriaris, qui amore tui placide ac benigne mori dignatus est. O quam dulcis, suauis, & fortis, & potens est amor tuus Domine Iesu, qui mentem æterna facietate reficit, conscientiam ab omni immundicia puram custodit, animam diligentis perfecte illuminat, & cor hominis infirmissimi cõtra omnia huius mundi aduersa robustissime confortat. Ama igitur, o virgo Christi Deum, totum ama tota, vt possis omnia sine labore vincere & delere peccata, quia charitas operit multitudinem peccatorum, & Deo hominem facit esse proximum, in cunctisque mundi aduersitatibus gloriosum. Teneræ namque militiae ac delicati consuetus est amor solo de cunctis hostibus reportare victoriam. Vt ergo fortiter vincas omnia mala huius sæculi, sta fortiter & constans in amore Dei. Tanto enim vincas potentius, quanto amaueris fortius, sancto dicente Bernardo: *O iugum sancti amoris quam dulciter capis. gloriose laqueas suauiter præmis, delectanter oneras, fortiter stringis, prudenter erudis. O felix amor, ex quo o-*

riur

Ioann. 14.

Diligere Deum super omnia.

ceptis possent habere accessum. Et quomodo
 rfitan possem, tamen fratres heri
 neque prauas consuetudines suas facio-
 monachos deprauatos mala consuetudo-
 amque vir sapiens: *Adolefcentiam*
 tur enim consuetudo natura, cui in nob
 : *Tenent praua consuetudines quos sine*
 peccatoris vita finiuntur. Multa praua
 r ad cedendum, paucissima vero quomodo
 um (vr ita dixerim) loci. Ducis inueni-
 deo, vr eius sollicitationibus fidei
 ti credere, neq; gratiam eius obtine-
 em mens cum rusticis, quibus videmus
 tur. Venire mei visendi gratia in Spira
 que adiacentibus regnis viri erudi-
 liferunt principes atque potentes Italia
 me, sicuti tota nouit vicinias, quas
 re nec debui nec volui certe, quamvis
 Viderunt hæc in circuitu omnes. Astatum
 io, & conuersi omnes, quos doctorum
 no non potuerunt, sed in occulto muros
 studiosos, doctosque viros, non satis pro-
 luerum me concitatur. Dabo igitur
 semper spreuere doctrinam. Proinde
 m studiis, & pro laboribus multis, quos
 dignabitur. Tu autem charissimam Chri-
 stis, ita firmiter in sanctitatis proposito
 tinere, cum sanctis virginibus ad nuptia
 num tuum IESVM CHRISTVM, vr
 igitas, illumque ama super omnia, quanta
 amaueris, in tantum euades apor ad
 er quam itur ad patriam, ipse est veritas
 que est vita, per quam iustorum an me
 t amor Dei, quo anima: pefes eius in-
 fice in omnium cognitionem, & affectu
 purgatur. Quicumque enim Dominum
 vitis & peccatis minime relinquit, nec
 otus occupatur amore, quia diaboli
 m diuino nudam amore inhabitat. Vi-
 tum inuenit, sub magna confusione
 ore materiali, superuenientium arguet
 nullum vitis & concupiscentis volun-
 s secretatio prater amorem Christi
 , nullus amor versatur alius, vr hoc Domi-
 do suspirat, nec videre quicquam in
 e illius moriaris, qui amore sui placere
 is, & fortis, & potens est amor tuus. De-
 nscientiam ab omni immundicia peram
 & cor hominis infirmissimi cora omnia
 ma igitur, o virgo Christi Deum, non
 delere peccata, quia charitas operanti
 it esse proximum, in cunctisque mori-
 militiæ ac delicati consuetus est amoro-
 ergo fortiter vincas omnia mala huius
 to enim vincas potenter, quanto amo-
 m sancti amoris quam dulciter cepis, gloriose
 igitur, prudenter erudis. O felix amor, per que

*vitur strenuitas morum, puritas affectionum, subtilitas intellectuum, desideriorum sanctitas, operum
 claritas, virtutum fecunditas, meritum dignitas, & premiorum sublimitas. Thesaurus indeficiens
 est amor diuinus, quem qui habet diues, qui non habet, etiam si Cræsi possederit diuitias, omnium pau-
 perimus est. Prior dilexit nos DEVS non vulgari amore, sed dulciter, sapienter & fortiter.
 Dulciter quidem, quia carnem pro nobis assumpsit humanam, sapienter, quia peccatum
 non fecit, nec est inuentus in ore eius dolus, fortiter quia factus est Patri obediens pro no-
 bis vsque ad mortem, mortem autem crucis. Ecce virgo, Christus formam in semetipso
 tibi præmonstrauit diuini amoris, quem sequaris oportet, si eius thalamum volueris in-
 troire. Ama dulciter ipsum CHRISTVM IESVM, ne quicquam præter illum concupi-
 scas: ama prudenter, ne carnis vanitate decipiaris: ama fortiter, ne in aduersitatibus huius
 mundi vnquam à sancto proposito deiciaris. Tribus enim istis columnis diuini amoris
 opus est, quoniam qui Christum dulciter amat, ipsum solum amat, & nihil concupiscit illi
 contrarium, diuo dicente Augustino. Minus te Domine amat, qui aliquid tecum amat
 quod propter te non amat. Dulciter itaque diligis, si Iesum non ad aliud quam propter ip-
 solum & solum quidem diligis. Scis enim quid in sacra dicat ipse scriptura: *Ego sum Dominus*
Deus tuus fortis zelotes. Soluta te vult amari, non admittit socium, nec potest amor esse dul-
 cis si fuerit in obiectorum diuersitate communis. Sapienter etiam diligas Dominum Ie-
 sum, quoniam ipse est sapientia Dei Patris, qui vult amari non solum dulciter, sed & sapi-
 enter, alioquin facillime zelo tuo spiritus illudet erroris, cum scientiam sapientis neglex-
 ris amatrix. Non enim habet callidus hostis medicamentum efficacius ad tollendum de
 corde hominis Christi amorem, quam si efficere possit vt in eo sine ratione & incaute
 ambuletur. Propterea in omni sacrificio salem diuina præcipit offerri scriptura, quemad-
 modum & Deus sapienter omnia fecit & ordinauit. Modus autem diligendi Deum est, vt
 diligas eum quantum potes, quoniam quanto plus amaueris, tanto melior dilecto erit.
 Ama & fortiter DOMINVM tuum Iesum, o virgo, hoc est perseveranter, vt ne prospera
 quidem neque aduersa mentem tuam ab eius dilectione, vel emolliant, vel auertant. Di-
 ligendus est Iesus maximo cum feruore vsque ad mortem non minus in aduersis quam in
 rebus secundis, nec propter accessorium aliquod, sed propter ipsum solum, quia Iesus est
 causa dilectionis suæ dignissima. Dominus Iesus portio tua sit, o virgo claustralis, nihil
 tibi curandum, nihil cogitandum, nihil amandum nisi Iesus ipse, cui te mente & corpore
 deuouisti, cuius amor omni dulcior melle, quem quicumque veraciter diligit, nihil in hoc
 mundo præter ipsum concupiscit. Amor Iesu amanti est in cunctis sufficiens, in opiam nõ
 patitur, nec cedit aduersis, nec prosperis emollitur, in se constans est, sibi abunde sufficiens,
 quoniam in Domino Iesu intus omnia possidet, nihil requirens eorum quæ foris esse vi-
 dentur. Omnia enim necessatio contemnit, qui Iesum habere voluerit amicum. Acce-
 dens ergo ad Christi amorem virgo claustralis, sta in timore, & præpara animam tuam
 ad tentationem, quoniam qui amicitias perit Iesu, multorum sibi nouerit inimicitias
 esse tolerandas, & propterea se parat ad humilem patientiam, ne sanctam amicitiam
 priusquam adipiscatur perfecte, amittat. Enimvero cum anima se Dei verbo sociauerit,
 sciat indubitanter statim inimicos se habituram, & eos plerumque, quos ante ha-
 buit amicos in aduersarios esse vertendos. Fortiter itaque in Dei amore perseveran-
 dum est, & animus contra qualibet occurrentia firmandus aduersa, ne in medio con-
 stitutus itinere deficiat, vel terribus laborum magnitudine recedat. Nam si Christum Ie-
 sum qui nullum habuit peccatum, oportuit pati, & sic intrare in gloriam suam, quanto
 magis nos miseri homines, in peccatis concepti, nati & educati, qui delinquendo quoti-
 die deteriores nobis efficiuntur, multa necessario sustinemus aduersa, qui nostro patimur
 demerito, quicquid nobis occurrerit mali. Si tribulationes iustorum multas scriptu-
 ra commemorare non dubitat, nemini videatur mirum, si nos peccatores à iustitia o-
 peribus nudi, conuersi licet ac poenitentes multa sustineamus aduersa. Hinc facer in-
 quit Christophilus: *Patientia enim vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes reportetis pro-*
missionem. Ad Christianos pertinet, & maxime ad claustrales, iniurias tacendo fugiendoq;
 potius quam respondendo aut reluctando vincere, & quanto nos professio monastica in-
 stitutionis ad perfectionem ligat amplius, tão nobis licet minus vim vi repellere, sed ma-
 gis oportet quacunque aduersa patientius sustinere. Christiani sumus & claustrales per
 amplius ad humilitatem obligati propter quod omnia graua & amara pro CHRISTI
 amore patienter à nobis ferenda sunt. Ego vr me CHRISTI seruum licet inutilem
 comprobarem, ecce quanta sine demerito sustinui meo, quæ in æmulos retorquere
 potuissem,*

Exod. 20.

Pli potissimum affliguntur.

Hebr. 10. Monachos omnium maxime debet patientiam præstare.

potuiffem, sed nocentibus malum inferre numquam volui, sperans quod Dominus Iesus patientiam remunerabit quam dedit. Super omnia graue mihi fuerit monasterium meum cum amicis in perpetuum deserere, structuras quas ædificauit pulcherrimas alteri & forsitan inimico & ingrato construxisse, & quod excedit vniuersa, bibliotheca duorum milium, quam ego sicuti manifestum est solus comportauit, preciosorum rarissimorumque voluminum post me relinquere, sine qua mihi videbar aliquando viuere non posse. Hæc me sane annis compluribus nimio sui amore detinuit, & ne consentirem in Abbatis persequutio in me sæuire coepit æmulatorum, vincula amoris rupi fortiter, & statui pro Christi amore non solum charissimam mihi hæcenus bibliothecam, sed monasterium quoque cum omnibus ad ipsum pertinentibus & patria & amicis deserere, ne forte in medio constitutus æmulatorum memoria mentem corrumperet iniuriarum. Nec tu propterea arbitraris desertam, quoniam nos Deo vocante digredimur ad Francos. Potens enim est DOMINVS IESVS prouisorem tibi dare meliorem, qui rebus monasterii tui tam spiritalibus quam temporalibus consulere multo quam ego possit utilius. Non deseret vos Episcopus vester Neometensis, in cuius diocesi monasterium vestrum dignoscitur constitutum, sed prouidebit vobis abbatem sine dubio meliorem. Vale cum vniuersis tibi commissis fororibus, Deum pro nobis orantes. Ex Neomecti 20. die mensis Septembris, Anno Christianorum M. D. VI.

LXXVI.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI, D. IOAN. TRITEMIO ABBATI
Spanheimensi, Richmodis Abbatissa, Anna de Helmstat Priorissa, & humiles filias totius
conuenus monasterii S. Laurentii in Sebach, cum orationibus
vnam deuotam sempiternam exoptant felicitatem.

SCIRE paternitatem tuam volumus, quod pene ad mortem contristatæ sumus relictis quas nobis misisti literis tuis, quibus te significas dimissurum abbatiam tuam Spanheimensem, & tam longe progressurum à nobis. O quare nos deseris Reuerendissime pater, aut cui nos pauperimas ouiculas committis, quas tam dulciter pascere contuisti lacte cœlestis doctrinæ? Quis erit nunc o dulcissime pater, qui nobis more tuo suavissimos de Christi passione, deque amore diuino, & amœnitatem regni cœlestis distribuatur sermones? Ad quem in necessitatibus pro consilio fugiemus, aut quem inuocabimus tua præsentia destituta? Vtinam lachrymas filiarum tuarum cerneret, vnam ad monasterium tuum redires miseris ouium tibi commissarum, cum sit nemo, sicuti veraciter sumus informata, qui tuum ad Spanheim reditum non summe desideret. Fuit enim nuper hic nobiscum Prior Spanheimensis, qui dixit, quod ille Dux Ioannes vna cum suis omnibus valde cupiat, quatenus reuertaris ad Spanheim, velitque tibi semper esse benignus & gratus, nec permittere quod aliquam patriaris molestiam. Hoc idem cupiunt, orant, & precantur fratres tui omnes, similiter & ordinis abbates, qui Moguntia in capitulo fuisse dicuntur, idem optant vniuersi. Væ nobis miseris, captiuis & inclusis, quæ omni humano sumus destituta solatio, & in medio inimicorum posita, vnicū quod habebamus subterfugium patrem & pastorem fidelem & pietissimum adhuc viuentem compellimur amittere, cui similem numquam poterimus inuenire, qui tantum valeat eruditione, religionis deuotione, experientia, clementia & pietate. Sed quid misera faciemus, cum absentem lachrymis non possumus reuocare. Vtinam nobis solum hac vice liceret monasticam exire clausuram, vt Spiram conuenualiter omnes possemus adire, genibusque flexis in terram profluentibus lachrymis tuam deprecari clementiam, forsitan propositum mutares, obtineremus. Sed quia manere nos fixas oportet in loco, hoc vnum paternitatem tuam nobis semper obseruandam propter effusionem preciosissimi sanguinis Domini nostri Iesu Christi, quem semper prædicare & honorare consueuisti, quam humillime rogamus, petimus & obsecramus, vt si omnino dimittere abbatiam Spanheimensem statuisti, commissioni monasterii huius nostri, quam tibi Dominus Episcopus olim dedit, nequaquam renuncies propterea, sed permancas visitator noster deinceps, sicuti hæcenus iam per plures annos fuisti. Quamuis enim Herbipolis amplius distet à Sebach quam Spanheim, tua tamen paternitas suo nos tempore bene poterit visitare, & si non singulis annis,

quam volui, sperans quod Dominus letis
omnia graue mihi fuerit monasterium me-
curas quas adificari pulcherrimas abbas
quod excedit vniuersa, bibliotheca deo
comportauit, preciosorum rarissimorum
videbar aliquando viuere non posse. Pre-
et inuit, & ne consentirem in Abbacia
nimum retraxit. At nunc postea quod
amoris rupi fortiter, & statui pro Clauis
bibliothecam, sed monasterium operi
& amicis deserere, ne forte in meo
pereret iniuriarum. Nec tu propter
e digredimur ad Francos. Poteramus
orem, qui rebus monasterii tui tam
am ego possit vtilius. Non deseret
monasterium vestrum dignoscitur
melioem. Vale cum vniuersis tuis
Comiti 20. die mensis Septembris, anno

71.

I, D. IOAN. TRITEMIO ABBATI
Helmstati Priori, & humiliter filio
vni in Sebach, cum oratio
sempiternam ex-
tatem.

pene ad mortem contristare sumus ne-
gnificas dimissum abbatiam vni Span-
s. O quare nos desicis Reuerendissime
is, quas tam dulciter patere contulisti
ne pater, qui nobis more tuo iuramentum
nitate regni coelestis distulisti, duas semoni-
onibus nostris, quarum non est numerus
us, aut quem inuocabimus non preberet
cerneres, vniam ad monasterium tuum
m sit nemo, sicuti veraciter humis in
me desideret. Fuit enim nuper hic
Dux Ioannes vna cum suis omnibus
elique tibi semper esse benignus & grati-
estiam. Hoc idem cupiunt, orant, & pro-
bates, qui Moguntia in capitulo facti
s, captiuis & inclusis, quae omni humana
n positae, vnicui quod habebamus in
simum adhuc viuentem compellunt
enire, qui tantum valeat eruditioe, &
ate. Sed quid misere faciemus, cum
am nobis solum hac vice liceret in
omnes possemus adire, genibusque
ecari clementiam, forsitan propo-
as oportet in loco, hoc vnum paten-
effusionem preciosissimi sanguinis
& honorare consueuisti, quam huius-
ino dimittere abbatiam Spanhemensi
uam tibi Dominus Episcopus olim obedi-
is visitator noster deinceps, sicet huius-
terbipolis amplius distet a Sebach quam
re bene poterit visitare, & si non lingua

annis, saltem in biennio vel in triennio semel, & interea dulcissimis epistolis sapius con-
solari, vt antea consuevit. Scis enim quod nullum possumus alium inuenire abbatem no-
bis viciniorem, qui sit idoneus conseruare sanctam institutionem regularis disciplinae in
nobis, quam tua reuerenda paternitas magno labore plantauit, & vsque in praesens lauda-
biliter continuauit. Precamur ergo iterum atque iterum per innocentissimam mortem Do-
mini nostri Iesu Christi, exaudi nos in hac nostra petitione, si aliter fieri non potest, quonia
iusta petimus & sancta, nobis salutaria, & tibi non impossibilia. Mittimus cum his literis
procuratorem nostrum, per quem vnanimiter postulamus & praestolamur votiuum re-
uerenda paternitatis tuae responsum. Quam omnipotens Deus ad nostram multorumq;
10 vtilitatem diu conseruare dignetur incolumem. Commendamus nos sanctis orationi-
bus tuis, iterumque te valere cupimus dulcissime pater. Ex Sebach 21. die Septembris An-
no 1506.

LXXVII.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS SPANHEM. DULCISSIMIS
in Christo filiabus, abbatisse & conuentui in Sebach, Salutem & sinceram
in Domino charitatem.

LITERAS charitatum vestrarum Neometri suscepimus, quibus lachrymas & suspiria
pro nobis vestra significatis. Condolemus quidem vobis ex corde, sed aliter fieri non
20 potest. Spanheim sicuti constituimus propter ingratitude monachorum deseremus,
non curantes verba prioris, quem nouimus esse fallacem. aliud enim loquitur aliud in
corde meditat. Ducis mentem non attendimus neque illorum qui cum ipso sunt vota
curamus, quoniam si alterum oporteat, medicare potius omni tempore statuimus, quam
eius deinceps subesse imperio. Scimus & multorum relatione cognouimus, quod vehe-
menter doler factum, & vt reuertamur ad monasterium cupit, nos quoque fideliter ma-
nutenere promittit, sed nos gratiam eius non quaerimus, quem nos tam inconsulte, iniu-
ste ac temere irritantem sumus experti. Quantum vero ad commissionem vestri dudum
nobis factam per Lodouicum episcopum libenter faciemus quod vnanimiter postulatis,
vt videlicet nomen visitatoris retineamus simul & officium, quousq; vobis possit melius
30 prouideri. Nam & si tam crebro venire ad vos personaliter, sicut haecenus potero mini-
me, veniam tamen sapius scriptis, donec & tandem aliquando personaliter venire con-
tingat. Rebus autem Lymphurgensium in turbatione positus, nemo nostri ordinis abbas
vel monachus propter fauoriam Comitis vestri Sebach audebit accedere, quanto minus
ego qui in istis Lymphurgensium causis aduersus comitem semper adhaesisse inculcor. Vnde
necessario sine visitatione aliquanto tempore manebitis donec inter abbatem & ipsum
Comitem fuerit reformata concordia. Propterea rogamus vos in Domino filiae charissimi-
mae, vt vocationem vestram diligenter attendatis in omni charitate & patientia secun-
dum regulam sanctissimi patris nostri Benedicti humiliter conuersantes, quatenus in pa-
ce & Dei amore proficiendo quotidie sanctum spiritum possitis habere visitatorem, qui
40 super humilem & quietum ac Dei sermones custodientem requiescere consuevit. Nolite
contristare matrem, quae vobis in sollicitudine praest, sed eius in Dei seruitio imitami
feruorem, in omnibus humiliter obedientes. Ipsa enim sicut cernitis verbo & exemplo
vos in omni sanctitate prima semper in choro praecedit, tam diligens & sedula in diuino
seruitio, vt nullam in temporalibus videatur habere occupationem: tam vero in externis
occupata, vt orandi tempus nullum superesse videri possit. Mutuam inter vos charita-
tem ante omnia custodite, quoniam vbi charitas non est, nulla potest esse iustitia. Dile-
ctio enim proximi malum non operatur. Charitas namque perfectionis vinculum fons
& origo omnium virtutum multitudinem operit peccatorum, sine qua nemo vera cor-
dis habere contritionem poterit, veniam nemo scelerum impetrabit. Dilectio proximi
50 diuino conformata amor est, vnda pacis, charitatis hinc, semen concordiae, meritum
felicitatis aeterna. Propterea Deus omnipotens vnicuique nostrum praecipit dicens: *Dili-
ges proximum tuum sicut teipsum.* Proximus hic non sanguinis propinquitate, sed rationis so-
cietate putandus est, in qua socii sunt omnes homines. Hac de causa in monasterio estis
congregata, vt mutuis auxiliis charitatis imbecillitatem vestram tueamini, & propterea
mutuae semper dilectionis obseruantiam custodite, vt monasticae satisfaciatis institutio-
ni, sicuti sacer mandauit Apostolus: Alter alterius onera portare, & sic adimplebitis legem
Christi. Sola enim charitas est quae vincit omnia, & sine qua nihil valent omnia, quae si

Rom. 13.

Matt. 22.

Marc. 12.

veraciter in vobis extiterit, veras Christi sponsas efficiet. Omnipotens Deus in suo vos ar-
dere faciat amore, quem vt nobis reddatis placabilem orationibus vestris in sollicitudine ro-
gamus laborum nostrorum memores, quos pro utilitate vestra multis iam annis perculi-
mus communi. Valet in Domino Iesu sine macula conuersantes. Ex Neomercii 22. die
mensis Septembris Anno Christiani 1506.

LXXVIII.

IOANNES TRITEM. AB. SPAN. FRATRI IOANNI
de Francfordia Salutem.

DILECTE frater, intendimus monasterium nostrum Spanheim ex certis & rationa-
bilibus causis dimittere, ipsiusque Abbatiam, quam annis quatuor & viginti possedi-
mus resignare: ne autem propterea cœnobium Christi sponfarum in Sebach aliquod in-
curreret periculum, eius commissionem per episcopos Spirenses nobis factam ad humi-
lem instantiam Abbatissæ & Conuentus diutius continuabimus, donec sibi conuenien-
torem valeant inuenire visitatorem. Quocirca tuæ charitati committimus & manda-
mus, quatenus ea quæ concernunt officium tibi commissum exequaris & custodias omni
diligentia & sollicitudine, quemadmodum audiisti à nobis, cum presentes in ipso mo-
nasterio nuper essemus. Vagos extra cœnobium intermitte discursus, & clau suram solus
nunquam ingrediaris. Mandatis Abbatissæ obtempera, sciens te seruum Christi virginum
non dominum. In cæteris ad præscriptam tibi normulam te studeas conformare. Vale,
Ex Neomercii 22. die mensis Septembris, Anno 1506.

LXXIX.

IOANNES TRITEM. AB. MONASTERII S. IACOBI APO-
stoli in suburbio ciuitatis Herbip. Iacobo Tritemio charis-
s. fratri S.

PARVI desiderio tuo quantum mihi licuit dulcissime frater, & quarundam epistola-
rum mearum, quas scripsi à die exitus mei de Spanheim vsque in præsentem diem, ex-
emplaria quotquot remanserant in præsentem volumine comportavi. Nec enim omnium
penes nos exemplaria retinuiimus, propterea quod sæpius festinare in scribendo cogeba-
mur. Congessimus autem in hoc ipso volumine sexaginta sex epistolas nostras, & duode-
cim alienas ad nos missas coniunximus, quæ omnes cum ista quidem ad te simul faciunt
nouem & septuaginta, in quibus more nostro familiari nobis scribendi genere sumus vsi,
non pro admiratione nostri sequentes eloquentiam, quæ in nobis nulla fuit vnquam, sed
scholastico sermone, quo facile intelligamur. Scis autem quod prima die mensis Aprilis
monasterium meum exiui, nunquam illuc postea reuersus vsque in hunc diem. Exiui
autem anno Christianorum millesimo quingentesimo quinto, prima vt diximus Aprilis
& hanc sancti Iacobi abbatiam suscepimus quintadecima die mensis Octobris anni se-
quentis. Omne igitur tempus inter exitum nostrum de Spanheim & introitum huc, men-
ses effluerunt decem & octo diesque tredecim. Huius temporis fuerunt epistolæ præsen-
tes, quas tibi tradidimus suauissime frater, non ad eruditionem tui, sed potius ad memo-
riam nostri. Illas vero quas prius scripsimus dimisimus in Spanheim, nec dum in ordinem
coadunatas, quas si quando redegerimus in ordinem habere volueris, facile consequeris.
Eas autem quas postea dedimus, aut in futurum scribemus alio comprehensas volumine
tibi quoque suo tempore non subtrahemus. Vale ex monasterio nostro san-
cti Iacobi apostoli maioris in suburbio ciuitatis Herbipolen-
sis 28. die mensis Decembris Anno
Christi 1506.

*Finis Epistolarum Spanhemensium, Tritemii
Abbatis.*

is efficiet. Omnipotens Deus in suo vobis
abilem orationibus vestris infusus
ro vtilitate vestra multis iam antea presu-
macula conuictantes. Ex Neomonte ad

III.

SPAN. FRATRI IOANNI
Salutem.

nostrum Spanheim ex certis & ratione
am, quam annis quatuor & viginti
Christi sponiarum in Sebachi alio
piscopos Spirenses nobis factum ad
us continuabimus, donec sibi conuen-
tua tuae charitati committimus & ma-
bi commissum exequaris & custodiam
diuisti à nobis, cum praesentes in ipso
m intermitte discursus, & etiam seram
tempera, sciens te seruum Christi vixisse
normulam te studeas conformare. Vale
1506.

X.

MONASTERII S. IACOBI APO-
stoli. IACOBO TRITEMIO CHARIS-
S.

dulcissime frater, & quarundam epib-
de Spanheim vique in praesentem diem
olumine comportauit. Nec enim omnino
quod saepius festinare in scribendo cogno-
ne sexaginta sex epistolae nostras, & docu-
mines cum ista quidem ad te simul factam
à militari nobis scribendi genere sumam v-
tiam, quae in nobis nulla fuit vno quod
Scis autem quod prima die mensis Aprilis
te reuersus vsque in hunc diem. Eiusdem
entesimo quinto, prima ut diximus Aprilis
intadecima die mensis Octobris anno
trum de Spanheim & introitum huius
Huius temporis fuerunt epistolae praes-
ad eruditionem tuam, sed potius ad memo-
nistrum in Spanheim, nec dum in ordi-
dinem habere volueris, facile contemp-
scribemus alio comprehensas volumi-
us. Vale ex monasterio nostro in
suburbio ciuitatis Herbipolen-
decembris Anno
1506.

mensium, Tritemio
ti.

IOAN.

IOANNIS TRITEMII ABBA- TIS S. IACOBI HERBIPOLENSIS, EPI-

STOLARVM FAMILIARIVM LIBER SECVNDVS, AD
IACOBVM TRITEMIVM DVLCESSIMVM FRATREM.

I.

IOAN. TRITEM. AB. MONASTERII DIVI APOSTOLI IACOBI
in suburbio ciuitatis Herbipolensis, magistro Iacobo Tritemio fratri vnico
atque dulcissimo, Salutem.

10

T pleno fraternitatis erga te comprobemur affectu, primum hunc li-
brum epistolarum nostrarum Herbipolensium vltimo Spanhemen-
sium, quem tibi dicauiamus, pulchra diximus ratione connectendum.
In illo enim nostrarum calamitatum legisti miserias, in isto quietis sub-
secute legito lubentis animi lucubrationes. Prioris namque voluminis
epistolas scripsimus abbas monasterii Spanhemensis, huius autem li-
bri missas dedimus abbas nihilominus diui Iacobi Herbipolensis.

Quod in primo fecimus etiam in isto pollicemur, non omnium nos epistolarum rescriptisse
formulas, sed earum duntaxat quas tibi putauimus placituras. Amicorum quoque ad nos inter-
posuimus epistolas, non omnes quidem, sed paucas & multas, quas tua iudicauimus lectione
condignas, hortamur te frater sapientum imitare studia, stultorumque ignauam fugito, sciens
dictum Salomonis: *quia filius sapiens letificat patrem suum, filius vero stultus maeritiam est matri.* Proverb. 10. Dū
sinit aetas memoriaque viget discendum est, quoniam (sicut verum dixit Seneca) studia te
clarum & nobile efficiunt: ita sine studiis aeger est animus, & nulla claritate insignis. Auro in-
tellectus comparatur humanus, quod puluere fimoque foedatū iacet ignorantiae, nisi pur-
getur exercitationis lima continue, nec aurum pulchritudinem, nec intellectus cognitio-
nem assequitur naturalem. Sunt autem tria quae studio intentis scripturarum frequenter
obfistere consueverunt, negligentia videlicet, imprudentia, & fortuna. Negligentia nos
impedit, quoties ea, quae sunt à nobis vtiliter discenda, vel prorsus intermittimus, vel mi-
nus prosequimur studiose. Contra hanc salutaris studii corrupticem, studiosorum ac se-
in palaestra scripturarum continuo exercitantiū veneranda societas optimū praestet re-
mediū, inueniturque in publicis gymnasiis multis, & in coenobiis claustralium paucis. Ho-
die namque studiū scripturarum à multis claustralibus omnium pene regularum continetur, &
in paucis vigere monasteriis videtur. Imprudentia vero nos inter studendum subuertit, quā-
do in his quae discimus debitum ordinem non seruamus. Aut enim quae nobis non conueni-
unt discere cupimus, aut neglectis interdum vtilioribus, minus vtilia inconstante vsurpamus,
aut etiam bona & vtilia nec ordini nec tempori congruo distribuimus. Valde indecens est
nobiliora ingenia studiis dehonestari minoribus, & eos quos ardua & grauiora expectant stu-
dia vanis & inutilibus exercitamentis occupari. Ne hoc malum incidamus discentes, magi-
stri nobis deligendi sunt optimi, quorum institutione pariter & exemplo congruum ordi-
nem assequamur studiorum. Fortuna quoque multipliciter insidiatur studiosis, quod vnus-
quisque nostrum experitur quotidie, qui ad veram philosophiam conatur ascensum. Variis enim
quatimur euentibus, paupertate, diuitiis, infirmitate, honoribus, prosperis & pariter aduersis,
quibus interdum singulis mens intercipitur hominis studiosi, vt nequeat apprehendere scien-
tiam quae concupiscit. Tarditas etiam ingenii naturalis, inopia librorum, & raritas conuenien-
tium praceptorum multos à profectu salutaris studii retrahit. Saepē nocuerunt philosophan-
tibus diuitiae, & plures à studio quam inopia reuocarunt. Eodem scaturit veneno, honor, pul-
chritudo corporis atque prosperitas, quae pluribus ignorantiae quam sapientiae occasione praes-
titerunt. Tarditatem vero ingenii naturalem amor euincit, si diligens studiorum adhibeatur
continuatio. Inopia librorum veteres allegare potuerunt, nos vero potius inopes copia fe-
cit, quoniam impressoria nostris diebus arte apud Moguntiacum inuenta, hodieque per
orbem vniuersum dilatata, tot veterum atque nouorum volumina doctorum veniunt in lucem,
vt aetiam modico doctus quilibet esse possit. Neque desunt hodie bonorum praecipuos
studiorum, sed vbiq. terrarum abundant in omni varietate disciplinae, non solum in latina, sed
in Graeca lingua simul atque Hebraica. Haec sunt vere aurea tempora, in quibus bonarum
literarum studia multis annis neglecta resoruerunt. Nec volo te saecularis literaturae plus
haurire quam necessesse ad diuinarum intelligentiam consequendam scripturarum, ne verificetur in
te quod de amatoribus vanitatis (quales hodie sunt multi) quidam sapiens protulit dicēs:

V u

Neces-

Impressoria
ars tibi est
quando sit
inuenta.

Necessaria nesciunt, quoniam superflua didicerunt. Vera scientia est, quæ Dei cognitionem inducit, mores corrigit, restringit voluptates, affectum purgat, intellectum in his quæ pertinent ad salutem animæ illuminat, & cor in amorem creatoris inflamat. Hæc est scientia salutaris, quæ mentem in Dei amore afficit, non extollit, quæ superbos non efficit, sed lamentantes facit, quæ vanitatem non sequitur, sed omnia trahens ad vnum in diuino amore dulcissime solidatur. Huius te frater scientiæ cupimus esse studiosum, quæ sola complementum est omnium scientiarum. Non te quo minus studio incumbas scripturarum, gradus magisterii extollat, sed eo tibi magis discendum noueris, quo manifestum scientiæ signum, quod præ se fert nomen doctoratus, accepisti. Non magnificio clarum sine scientia gradum, aut magnum cum parua eruditione vocabulum, sed doctos viros quæritus, qui doctores multos habemus. Scientia gradum commendat, non gradus scientiam. Verendum est nescire magistrum, & cum qui scientiæ signum publicè portat, necessariam non habere doctrinam. Quid circulus ante domicilium expositus vbi non venditur vinum? aut quid regale sceptrum in manibus stulti? Absque signato signum tribuitur, quoties indoctus & sine scientia homo in doctorem sublimatur. Et pro pudor quam frequens hodie in scholis apud quosdam iste reperitur abusus, quo gradus magisterii datur in signum, vbi sufficiens non inuenitur signatum. Nunquid tibi non verum dixisse videmur, cum orbis magistris scateat simul atque doctoribus, inter quos docti pauciores, indocti complures occurrunt? Curandum tibi suademus, magisterium scientiæ, sacerdotium sanctis exornare moribus, ne gemino confunderis opprobrio, si & doctor sine scientiâ, & presbyter habere sine merito sanctitatis. Necessaria tibi scientia est in primis Deum nosse, diuinas intelligere scripturas, canones patrum scire, ius tam humanam quam diuinum, in quantum tuum concernit officium, non ignorare, virtutes colere, & Deum puro corde super omnia amare. Ad magistrum pertinet artium quas proficetur scire principia, vt nodos enucleare sciat, dilucidareque tropos, & omnium figuras exponere scripturarum. Septem liberalium vocaris artium magister, videamus quantum singularum sis affectus scientiam, vt quemadmodum tibi vsus earum sit necessarius intelligas. In primis per Grammaticam artem, quæ septem liberalium est fundamentum, te scire oportet, quemadmodum latine scribas, loquaris congrue, & sine vitio rectum debeas proferre sermonem. Rethorica vulgarem transcendens modum loquendi, pulchrum in dicendo quaerit ornatum, tropis varijsque coloribus vititur, & pulchro dulcissimoque sermone proposita sibi causam efferre conatur: quæ cum persuaserit, in oratoriæ finem cum proposito sibi premio euasit. Logica rationalis scientia te verum discernere docet à falso, ne aut decipiaris subtilitate sermonis, aut fallacium syllogismos incidas argumentationum. Præcedit enim scientia virtutis cultum, quia nemo potest fideliter appetere quod ignorat: & malum nisi cognitum sit minime caueri potest. Arithmetica numeros docet propositos multiplicare, diuidere quoque & in omni varietate certam inuenire radicem. Omnia numero constant, & qui arithmetica ignarus est, nullius habet scientiæ perfectionem. Geometriæ artis cognitione terræ dimensionem intelliges, ex numeris & mensura consurgentem: pulchra quidem scientia, arithmeticique decorata figuris, per quã humana ratiocinatio non mediocriter in cognitionem summi confurgit principii. Hæc orbis latum metitur ambitum, cunctaque maris & terræ spatia describit, & consummata in cosmographiam ascendit. Nihil hac speculatione pulchrius, in qua mens totius mundi transcendens machinam, incomprehensibilem creatoris omnium sapientiam admiratur. Musica cælestium harmoniam & consonantiam præfigurans, & arte & moribus tibi necessaria est, quæ in Dei ecclesiæ ordinatus sacerdos, & recte suauiusque modulatis canere vocibus scias, & sanctis ornatus virtutibus à sacerdotalium proportionem morum non recedas. Astronomia quantum tibi sit necessaria magistro, si ignoras magister non es. Hæc astrorum docet cursus, discernit tempus, annum diuidit, horas discernit & dies: de cuius scientia cõputus assurgit ecclesiasticus, festorum dans rationem mobilium, quã scire sacerdotem Christianorum oportet. Ecce sacerdos, quam tibi septem cognitio liberalium artium necessaria est, vt similia non comparaueris in recto, neque stulto regali sedenti in folio. Confert enim Grammatica vt Latinum congrue intelligas proferasque sermonem. Logica verum te docet à falso discernere. Rethorica virtutem tibi præstat dicendi, vt bonum & verum quod intelligis, tuis vtiliter auditoribus valeas persuadere. Arithmetica vero simul & Geometrica, præter id quod tibi in æconomicis conferunt bonum, magnum quoque diuinæ speculationis adminiculum præstant, quo non solum inuentis, sed inueniendis quoque aptus magister habeatis. Maxima enim numeris & mensuris continentur archana, mathematices ignaris minime perua,

Gradus sine scientia nihil esse faciendus.

Septem artium liberalium.

& furor eorum in nos, forsitan aquæ malignantium operuissent nos Torrentem iniuriarum & contumeliarum pertransiuit anima nostra, nisi astisset Dominus Iesus, forsitan pertransisset anima nostra aq̄ intolerabilis desperationis, aut certe non sat religiose vindicasset iniuriã. Sed benedictus Dominus Iesus, qui nõ dedit nos in captione dentibus annulorum, vt prauorũ hominum cogermur diutius subesse imperio. Anima nostra sicut pater innoxius liberata est de malignorũ laqueo venantiũ, quorũ inuidia nullo viro bono parcere nonit. Laqueus contritus est, & vana Cynonotorũ elisa confidẽtia, qua nos reuocare à sanctis studiis in odiũ iusti principis frustra tentauerunt. Nos autẽ adiutorio Domini nostri Iesu Christi à multis, quas in regimine monasterii Spanhemẽsis sustinimus, miseris tandem liberati sumus. Laqueus mundanæ colligationis nostris omnino cõtrarius studiis Dei prouidentia contritus est, & nos de seruitute ingratiſſimorũ hominũ liberati sumus. Dominus Iesus liberauit animã meã à labiis iniquis, & à lingua amulorũ nimis dolosa. Vos scitis, fratres, modo veritati velletis exhibere testimoniũ, q̄ iniustã à Cynonotis iniuriã susceperim, qui nullã contra me causam habentes, in uidia & liuore cõmoti, ecclesiasticã violare immunitatẽ non timuerunt. Excusationes modo afferũt suã in nos temeritatis, dicentes se non odio nostri sed amore potius fecisse q̄ egerunt. Sed malus & nobis non tolerandus amor eorũ fuit, quo nomen nostrũ ab omni scelere semper innoxium, per ora multorũ in suspitionẽ vertitur, quasi propter aliq̄ nostri lasciuã, ita scire oportuerit in familiam. Annus hodie 24. voluitur, quo canonicè in abbatẽ electus Spanhemẽsem, omne tẽpus q̄ mihi cõpetere ad otium potuit, vos testes estote & iudices, non ad voluptatẽ carnis qualẽcunq; sed totum semper ad studiũ conuerti scripturarum, die ac nocte lectio- nib. intentus, semper aliquid scribens aut discens. Nemo vestrũ me vnq̄ inuenit otiosum, nemo vidit vel audiuit carnis solatiis deditũ, vagisq; discursib. vel spacia mentis in monasterio vel extra inutiliter occupatũ, sed neq; comestationib. aut potationib. conuiuĩque minus necessariis intentum, seu quibuscunq; aliis leuitatib. aut vanitatib. defudantẽ. Nihil mihi dulcius vnq̄ fuit, quã sacras rimare scripturas, in illisq; oportuno tempore diebus occupari & noctib. & semper aliquid boni aut legere aut scribere. In testimoniũ studiorũ nostrorum voco citoq; bibliothecã illã solennẽ, quam meis laboribus, studio & impensis compositaui non sine vigilantia & fatigatione continua, voluminum in omni varietate studiorum non modicam multitudinem congregans, non solũ impressorũ nouiter, sed scriptorum quoq; manu & calamo, quorum numerus omnĩũ duo millia excedit. Superfluum fuerit nostras recensere lucubrationes, quas in medio curæ pastoralis, rerumq; sollicitudine temporalĩũ per interualla scripsimus, quib. nomen Spanhemẽsis cõnobii prius incognitum & obscurũ, satis celebre factum est. Neq; studiis nostris intenti nimium tempropterea negleximus temporalem, q̄ laborum nostrorũ monumenta testabuntur compluria, neq; nos ipsi poteritis negare, palã cernentes quas ereximus necessarias pulcherrimasq; structuras: & in ecclesia quos cõparauimus ornatus campanulasq; & varia sacri vasa mysterĩ: censuum quoque ornatiſſime renouatas conscriptiones, quæ omnia quantis exegerimus laborib. & impensis, etiam si vos non intelligatis, ipsa tamen posteris inducẽt admirationem. Deniq; ab annis iam ferme duodecim, vbi in notitiam & familiaritatem quorundã deuenimus principum atq; nobilium, non parũ vobis emolumentum adduximus, ex his quæ nobis eorum fuerant munificentiã condonata. Nihil fuit nobis vnq̄ speciale, nihil propriũ, sicuti nec esse debuit, sed fuerunt nobis vobiscum omnia semper communia, & nulla penitus neque in habitu neque in cibo neque in potu nobis vnquam singularitas fuit, quod ita verum esse nullus vestrũ ignorat. Maxima quoque nobis cura semper fuit, ne quid eorum quæ vobis necessaria videbantur deesset, fecimusq; vt in nullo sustineretis penuriam, quantũ nobis omnino possibile fuit. In spiritalib. vero nunq̄ defuimus vobis, tametsi pauci vestrũ post discessum fratrum nostrorũ, quib. sancta studia placuerũt, spiritalia dilexerint exercitia, sed vanis se occupauerint semper. Scripsimus, diximus, Verbum Dei continue vobis prædicauimus, vosq; oportune & importune ad cultum veræ sapientiæ publice ac priuatim exhortati sumus, quantum vero profecerimus, confiteri palam erubescimus. Et quia fecistis vos nostra exhortatione indignos, diuina forsitan prouidentia transplantati sumus, ne inter spinas arbor diutius sine fructu pungeretur. Venit illa dies quam à multis optauimus annis, in qua nobis est data oportunitas, vt ingratarum ouium sanguinem super earum capita funderemus, excusosq; in eas puluere pedum, à finibus sudorum, iuxta præceptum Evangelicum transiremus. Audite capita si placet eorum quæ commisistis in nos, vt cognoscatis vos iustissima ratione desertos à nobis, sacra vobis semper displicuere studia nostra, scriptisque nostris omnibus pro reuerentiã cachinnos reddidistis, & nemini vnquam lucubrationes nostræ minus placuerunt

Matth. 10.
Mar. 6.
Luc. 9.
Act. 13.

Imago pesti-
morũ ma-
nachorum.

tium operuissent nos Torrentrii iohanni
 tra, nisi astitisset Dominus lesis, fortis
 erationis; aut certe non far scrogiole
 qui nō dedit nos in captione dētibz
 as fubesse imperio. Anima nostra non pel
 enantiū, quorū inuidia nullo viro beo
 ynonorū elisa confidētia, qua con reo
 ra tenauerunt. Nos autē adiutorio Deo
 monasterii Spanhemēsis sustinimus. Ma
 colligationis nostris ompino oborū
 secuitate Ingratissimorū hominū libe
 bis iniquis, & à lingua a mulorū mōdo
 hūbere testimoniū, q̄ iniuriā Cynon
 habentes, inuidia & liuore cōmēto
 gulationes modo afferūt suz in nōmē
 otius fecisse q̄ egerunt. Sed malis hūis
 ostrū ab omni scelere semper inuictū, p
 ter aliq̄ nostrū lacrimā, ita scire oportet
 monice in abbate electū Spanhemēntem
 os testes estote & iudices, non ad vōp
 conuertī scripturarum, die ac nocte labo
 us. Nemo vestrū me vnq̄ inuenit otolan
 gisq; discursib. vel spaciamentis in mō
 mellationib. aut potationib. conuulsi
 illis leuitatib. aut vanitatib. defidant. No
 ruras, in illisq; oportuno tempore debet
 egere aut scribere. In testimoniū haberi
 ē, quam meis laboribus, studio & impens
 continua, voluminum in omni vāitate
 regans, non solū impressorū nouer, sed
 numerus omniū duo millia excedit. Super
 uas in medio curæ pastoralis, reuolū
 us, quib. nomen Spanhemēsis cecidit
 Neq; studiis nostris intentū nimium non
 nostrorū monumenta testabuntur con
 entes quas ereximus necessarias pulchri
 ornatus campanulq; & varia sacri
 uatas conscriptiones, quæ omnia quā
 on intelligatis, ipsa tamen postea aduāt
 odecim, vbi in notitiam & familiaritatē
 ium, non parū vobis emolumentū addo
 ntia condonata. Nihil fuit nobis vnq̄
 runt nobis vobiscum omnia semper com
 in cibo neque in potu nobis vnquam
 gnorat. Maxima quoque nobis curas
 debantur deesse, fecimusq; vti nullo
 libile fuit. In spiritualib. vero nunq̄
 ratrū nostrorū, quib. sancta studia plac
 occupauerint semper. Scripsimus ad
 usq; oportune & importune ad cultum
 us, quantum vero profecerimus, conu
 hortatione indignos, diuina fortitudo
 bor diutius sine fructu pungere. Vt
 nobis est data oportunitas, vt ingratum
 mus, excusioq; in eas puluere pedum, ab
 n transiremus. Audire capta si placet
 os iustissima ratione desertos à nobis
 ptisque nostris omnibus pro recuperata
 ucubraciones nostræ minus placuerunt

quam filiis nostris. Nec satis fuit irritasse opuscula etiam quæ patrum iussu conscripsimus,
 nisi & apud indoctam plebem de tractationibus ea carperetis. Vixistis semper paternis ex
 hortationibus contrarii. Multis sæpe in nos conspirationibus machinati fuistis, interpo
 sitq; iuramento & pœna vocis amissionis in capitulo ne quis nobis cōspirationis vestræ
 reuelaret archana, mendacia debitorum confinxistis in nos, quæ per aurifabrum Worm
 tiensem, qui creditor occultus dicebatur, coram vobis omnibus in loco capitulari osten
 dimus conficta & ementita. Ambo viuunt hodie testes, sic autē deputati visitatores, Ger
 lacus Tuitiensis, & Ioannes Schonaugiensis abbates, qui ne dignam de vobis vltionē su
 meremus, precibus obstiterūt. Item cura & sollicitudine rerum temporalium spiritualium
 10 que per omne tempus nostri regiminis grauius oppressi, nullum ē vobis inuenire potui
 mus vnquā, qui aut nostris compateretur laborib. aut vices monasterii pauperis in verita
 te doleret Quot vobis priores instituius claustrales? & præter vnū Nicolauū de Creutzē
 nach, alterumq; Ioannē Damium Curtensum, nullum regularis disciplinæ zelatorē in
 uenire potuimus vnquā. Erubescimus dicere quāto semper odio fueritis persecuti eos, qui
 vobis monasticæ obseruantie disciplinam persuadere conati sunt. Quantam vero pro re
 familiari diligentiam fecerint quos nobis coadiutores assumpsimus, & nos cū dolore su
 mus experti, & neminem vestrum latere potest. O quantis gemitib. & suspiriis plenum o
 nus pastoralis cure in vobis hæctenus portauimus, nullū ex vobis neq; in spiritualibus neq;
 in temporalibus fidelem habentes adiuantem. Vos ad omnia nobis præstitistis inutiles,
 20 nullam rectitudinis vel communitatis zelum habentes, nihil aliud quam carnis solatia
 quæ fuistis. Inter vos erat nemo qui manus nobis porrigeret adiutrices, & si quando extra
 neum nobis in auxiliatorem temporalis curæ assumpsimus, continuū illum detractionū
 moribus lacerastis. Annis quatuor censū monasterii omnes in propria leuare ac renoua
 re periona coacti fuimus omni solatio vestrum destituti, & quoties aliquem in cellerariū
 ex vobis deputauimus, toties in rebus monasterii graue dispendiū passi sumus. Nos autem
 qui patrum ordinis imperio multoties obedire compulsi, ab annis viginti per omnes vi
 cinas prouincias visitando totas plerumq; consumpsimus ætates, reb. nostris semper ne
 quiuimus pro voluntate adesse vtiliter, quo factum est, vt nobis absentib. & vobis omnia
 negligentibus, imo vestra solatia xerentibus, non satis pulchra facies rerum vtriusq; sta
 30 tus tandem emerferit. Quamuis maxima sollicitudine nostra interueniente, nullam vn
 quā rerum ad vitæ sustentationem necessariorum senseritis inopiam, quousq; tādē an
 no Christianorum quarto supra quingentesimū atq; millesimū, bello seniente in prin
 cipem illusterrimum Palatinum grauissimo, cortes monasterii omnes vnde viuere sole
 bamus, per Hassones Alexandrinosq; aut exusta aut desolata fuerunt. Erat nihilominus
 certa nobis spes recuperationis omnium, sed vestra stultitia, ne dicamus perfidia inter
 posuit, & omne consilium nostrum, quod nullius iniuriæ memores pro vestro parauimus
 bono, præsumptuosa temeritate corrupistis. Ab annis duodecim nouimus præcessisse dis
 cord arum semina, ex quibus malum omne constat exortum. Ducem Cynonorū alio
 quin principem piensimum, quidam ex vobis inter medios blatterones nobis reddide
 runt suis occultis machinationibus insensum, in mediū pro causā, vt ratio videretur suffi
 40 ciens, afferentes conficta, quasi nos partes principis Palatini, iuribus ipsius ducis magna
 quadam adhesionē duxerimus preferendas. Quid enim si fuisset etiam hæc vestra confi
 ctio vera? Erasmus propterea vel detractionibus vestris lacerandi, vel indignationi ducis
 iustæ obnoxii? Quid Palatino cōtulit adhesio nostræ? quid profuit? aut quid commodi ex
 ea recepit? Aut quid nocuit Duci, quod nos Palatini fauimus rebus? Ingenuè fatemur Pa
 latini principis Serenissimi nobisq; clemētissimi atq; munificētissimi bene fauimus sem
 per, sed & hodie fauimus honori, bonæ fortunæ, rebusq; secundis, quanquā fauor hic no
 ster suæ nihil contulerit maiestati. Neq; Ducem propterea odio habuisse putandi sumus,
 aut rebus eius male fauisse, quod etiamsi voluissēmus, quā illi rerum suarum intulissēmus
 50 iacturam? Libet exclamare in ducem & suos, si vestris delationibus credidit falsis, cum A
 ristophanc in quodam loco pulchre satis dicente.*

ος αρχαιον παραγμι εστιν ο λευκος δρεκ
 δελαν ημιθαι παραφρονεντος δεσποτου

* in principi
 pio vobis.

De omnibus his libenter quidem nobis persuaderemus innoxium principem, nisi mani
 festa viderentur seductæ mentis obstare inditia. Vera dicimus, in potentem cognita scri
 bimus, nullam eius proscriptionem metuentes, quoniam nos proscribere nō poterit, cu
 ius imperio minime subiaccemus. Parcimus tamen, ne vindictæ genus videatur scripsisse
 veritatem. Ad vos nota referimus atq; manifesta, quibus si auderis cōtradicitate, imo si po
 testis. Quis in crepidine templi monachum illum quem noscitis omnes reperit cum vxor
 Vu 3 revil.

re villani commiserentem? Nonne tu prior cum aliis multis? Hic talis iustene à vobis de-
 fendi potuit, & in aliorum perniciem nobis tunc absentibus auxilia sibi hominum inuo-
 care secularium? Negavit publice factum quod multorum fuerat attestazione probatum:
 & ne debitam pro demeritis lueret pœnam, nobis consentientibus opemque ferentibus
 innocentes nostros familiares, quorum fuerat industria deprehensus in facinore, contra
 omnem iustitiam vocavit in culpam. Cur nostrum non expectastis aduentum? Omnia e-
 nim nobis Heidelbergæ tunc existentibus & ignorantibus facta sunt. Vestro dehinc fauo-
 re atque consilio mendacis suis abbatem montis speciosi nimis credulum, ac Ducis Cy-
 nonotorum quosdam officiales circumuenit, eoque concitavit, vt innoxios familiares
 nostros, qui cum solum cum sola in loco ecclesiæ obscuro, & ab hominum accessu remo-
 to, cum signis sui sceleris manifestis (quæ maior quoq; pars vestrū vidit & vera cognouit) 10
 ab vndecima hora vsq; ad secundam obseruarunt, repperunt, exeuntesq; increparunt de
 templo, alios caperent, aliosq; conuerterent in fugam, non in paruum nostri despectum,
 contumeliam & opprobrium. Hæc omnia vestro consilio facta, & instantia per ducales
 præsumpta ministros in absentia nostra certius certo cognouimus cum cæteris quæ nos
 scribere verecundia nō permittit. Huius indignitate facti tandem relati ad nos, extra mo-
 nasterium manere ad tempus decreuimus, donec animos erga nos vestros intelligeremus
 plenius, & mentem Ducis cur & si talia commisisset haberemus exploratam. Interea mē-
 ses decem & octo fluxerunt, in quibus præter Priorem neminem vestrum vidimus, nullas
 à vobis accepimus literas, præter in Marchia vnas, & impensis viximus alienis, munificen- 20
 tia principū sustentati: animos vestros rerum exhibitione satis intelligentes, nisi forsitan
 Prior fidelis internuncius esse contempserit, q̄ tempus sine dubio dabit in lucē. Quid est
 fratres q̄ toties nos vt reuertemur ad monasterium precib; pulsare voluistis, quasi mētem
 nesciretis nostram, quā vobis dudum literis significauimus per Priorem? Si voluistis vt re-
 diremus ad vos, quare mandatis nostris non obtemperastis? Quare Ducem non contue-
 nistis vestrum, vt nobis gratiosum retribuisset animū? Sed audiuimus illum dixisse ad suos
 cōplures, quare abbas nō reuertitur ad monasteriū suum, quando nemo illi fuit molestus,
 nemo turbauit, nemo iussit exire, nemo reuerti prohibet? Maller. n. Dux non dubitamus
 non esse factum, q̄ ad instantiā fugitiui illius monachi fieri mandauit, pœnitentiāq; ductus
 vt rediremus optaret, sed more principum huius mundi, veretur ne si nobis desiderū scri- 30
 beret suum, recognouisset iniuriam videretur quā fecit. Magis autē expectat humilitatem à
 nobis, vt qui contumeliam suscepimus veniam priores deprecemur. Non possumus hoc
 nostram decere institutionem monasticam non cōsiteri, & fecissemus quam libētissime
 ob Christi amorem, nisi vestra nobis inueterata nimium ingratitude ne rediremus obsti-
 tisset. Satis enim perspecta nobis est innata clementia Ducis, quā vel vnus impetrare potu-
 isse literis minime dubitamus. Vestra in nos commissā ingratitudinis vitia sa piusq; repeti-
 ta cogitamus, quorum diutius insolentiam tolerare nō volentes, datam nobis occasione
 qua liberemur à vobis licet cum amaritudine suscepimus, scientes nos agrum huc vtq; ste-
 rilem coluisse. Nimium estis ignaui & simplices, si putatis me dolos vestros & fraudes non
 prauidisse, cum me verbis vt redirem fecistis crebrius rogari, & tamen nihil plus quam re- 40
 ditū meum timuistis. Creditis nos latere consilia in conuentu malignantium apud Bin-
 giones agitata? Aut minime cōstare nobis eulogia putabitis quæ prior nomine omnium
 vestrū cōsinxit in mōte specioso aduersū nos faciēs ea cōscribi per manus Petri Schlarpi,
 quanq̄ intercepta cuiusdā fratris industria apud Budoras, in man⁹ nec dū peruenerint no-
 stras. Hæc ingratitude & maleuolentiæ vestræ manifesta inditia nos tandē rationabiliter
 cōmouerūt, vt recedētes à vobis tātās insolētias diutius minime pateremur. Quod ytinā
 prius fecissem⁹ cū ad plures vocaremur abbatias à multis, quas vna sentētia oēs vestri amo-
 re contēpsimus. Erāt. n. tunc plures inter vos religiosissimi fratres morib; & prudentia insi-
 gnes, quorū intuitu oblata nobis fortunā despexim⁹. His tādē aut mortuis aut ad alia mo- 50
 nasteria vocatis, vos mihi relictis fuistis prudētia & eruditiōe paruuli, stultitia vero & teme-
 ritate magni, quos sæpe ad semitā iustitiæ reuocare tentauim⁹, nihil tamē profecim⁹ vnq̄.
 Semper vobis disciplina regularis odiosa fuit, & propterea neminē voluistis vnq̄ sustinere
 priorē, nisi qui vestris morib; conueniret. Simplicē illū & rectū virum Nicolaum Staurop-
 politanum, quē vobis constitueramus priorem, cum per viā obseruantia regularis ambu-
 lare cerneretis, tot iniuriis, contumeliis & irrisionib; agitastis, quousq; non solū de priora-
 tu eū sed de monasterio quoq; turbaretis. Venerabilē quoq; fratrem integerrimumq; virū
 Ioannē Damiū Curtesū agrippinatē literis à nobis omnifariā sufficēter imbutū, nō mo-
 do latinis sed græcis quoq; atq; hebraicis pari vāfania sustinere in prioratu recūlastis, pro-
 pterea q̄ ad regulā puritatē ambulās vestris noluit cōsentire peccatis. Hic quātus euaserit

Tivithen

Opera
Historia

apud alienos qui suis displicuit hodie cernitis, quem ad vos reuocare iam deinceps minime poteritis. Improbitas vestra viros optimos potuit sustinere, propterea quod vestris leuitatibus minime confenserunt. O Spanheim Spanheim, bonos vtilisque viros ab initio reformationis tuæ semper abhorrens, quantis volui conatibus tuas reuelare miseras & consentire noluit. Ecce tunc tandem acedia plenus meliores compellor sequi fratres quos iniuria repulisti, Nonne Henricum Northheimensem virum optimum regularisque disciplinæ zelosissimum custodem inuidia paruulorum ad Saxones redire compulit? Post quem pari vafania æmulorum ex te pulsi fuerunt Ioannes Thoringus nunc Prior in Pegauia, Ioannes quoque de Dreifia iam Prior in Mariæ monasterio, Nicolaus Stauro politanus cellerarius Lymphurgensis, Ioannes Damius præpositus sanctimonialium in Nouo castro apud Budorim, & Ioannes Venatoris institutor nouitiorum in præfato cœnobio Pegauensis, qui singuli mutuo sibi succedentes Prioris in te gesserunt officium, quos zelum disciplinæ monasticæ habentes ferre noluit. Transiit reliquos non priores, monachos simul atque nouicios, quibus inuidia tuorum fortunæ locum contulit melioris. Hæc tua Spanheim infirmitas semper & nausea fuit, quod sanum fuit & integrum euomere, agrorum vero & inutile, non sine periculo in ventris stomacho retinere. Viros bonos, maturos & vtilis, in quibus requiescere potuissem securus per inuidiam eiecisti, quorum destitutum auxilio facilius tandem seruire in pastorem. Expulsis nequiter domesticis, quid restat nisi vt paterfamilias expellatur? Excusationem verba legitimam conficta non afferunt, quoniam damni occasione qui dat, damnum dedisse videtur. Præter enim illa quæ vestra superiorum in nos commissæ perperam enumerauimus non minus ad indignationem nos concitauit mendosa detractio vestra, eum nihil eorum Deo teste commiserimus, quæ impio in nos animo confinxistis. Erubescimus dicere crimina quorundam vestrum quæ omnibus vobis sunt manifesta, sed quia inter nos ista manebunt secreta quæ hac vice scribimus, & nos cœpilli integritas ad memoriã vobis steducamus quorum nunquam fuistis oblitus. Boni fratres hortamur vos per districtum Dei iudicium in quo secreta cordium erunt manifesta, cessate innocentem persequi patrem, de quo quicquid sceleris dictum est, confictum & mentitum non ignoratis. Vos ipsos inspicite potius & agite poenitentiam, quoniam parua consolatio est si homines vestra lateant crimina, eum Deum minime latere queat. Schedulã his inclusam legite, & quanta vobis poenitentia sit opus intelligetis. Non sufficimus admirari temeritatem vestram, qua inuolueret sceleribus, vestris non metuitis innocentes, vsque adeo vt ne nobis quidem parcere noueritis. Nisi verecundia prohibuisset nos reprobam conuersationem vestram, qua nobis absentibus semper in deteriora profecistis ad notitiam patrum deducti fecissemus, vt agnoscerent oes quantam a vobis suscepissemus iniuriam. Cõfidimus autem in domino Iesu qui solus nouit in nocentiam nostram, quoniam venient in lucem omnia quæ cõmissistis in nos nobis et nihil reuelantibus, dabitque iusto Dei iudicio, meritas in hoc tempore penas, ne in futuro examine pereatis. Vos quidem nobis vt crederemus occasione improbitate vestra tribuistis, talia committentes in nos qualia boni claustrales nunquam in suum commiserunt pastoribus. Abbatiam itaque monasterii diui præfatis Martini Spanheimensem, quæ canonice dudum electi atque cõfirmati suscipientes annis 24. mensibus duobus & viginti diebus cum Dei auxilio pro viribus ad puritatem regulæ sanctissimi patris nostri Benedicti regere, manutenere & gubernare curauimus, hodie per manus nostras chirographum propter incorrigibilem temeritatem vestram multiplicemque iniurias tam a vobis quam ab aliis susceptas coram crucifixo Iesu Christo in arbitrium conuentus, non induci neque ab aliquo persuasi aut compulsi, sed voluntate spontanea in Dei nomine resignamus, ea contenti quæ pridie S. Iacobi maioris Apostoli in suburbio ciuitatis Herbipolensis oblatam a reuerendissimo præfule Laurentio suscepimus gubernandam. Constatemur autem & publice in his scriptis protestamur, quod Ioannem Nutium seniore, Ioannem Damium, Ioannem Cusanum, Ioannem de Sobenheim, Ioannem Pingionitã seniore, & Nicolaum Sculteri filium, ab omnibus iniuriis & cõtumeliis nobis illatis a vobis credimus, tenemus & pronunciamus innocentes, innocios & immunes. Satis enim nobis in nocentia & integritas eorum constat, qui pura semper deuotione nostris obediuerunt mandatis, seque a prauitatis vestrae studiis vbiq; subtraxerunt. Propterea illos immunes denunciamus atque innocios ab omnibus iniuriis, cõtumeliis & detractioibus vestris, quibus vt recederemus a vobis effecistis. Similiter & vita defunctos præter Haymonem omnes credimus & pronunciamus a vestris conspirationibus innocentes. Omnipotens Deus indulgeat vobis ea quæ commisistis in nos & non imputet vobis in peccatum ad mortem, sed culpam simul & poenam pro ea debitam in hac vita remittat. Ego vobis et non rogantibus propter amoris Domini mei Iesu Christi libenter indulgeo, a quo &

ipse meorum expecto veniam delictorum. Credite mihi, fratres, coram Christo Iesu & saluatore omnium vera dicenti: quoniam semper vobis peperimus & malefacta vestra quae in Deum commisistis & me nunquam effudi in lucem, indignum existimans, vt pastor mali aliquid etiam cum veritate de suis ouibus loqueretur. Hinc scio vobis audacia creuit, & temulentus contra nos pauper cornua sumpsit, vt de me fingeretis falsa, qui de vobis semper tacui vera. Satius ergo duxi monasterium dimittere, quam vestros mores improbos in capitulo patrum verbo vel scriptis accusare. Certus sum enim & nullatenus dubito, quoniam si causam vt est in notitiam patrum deduxissem qui apud Moguntiam in capite Septembris anni praesentis capitulum annale celebrarunt, & mea fuisset comprobata innocentia, & nullus vestrum deinceps in Spanheim remansisset. Vestrum coram hominibus libenter portavi opprobrium, vt verum me Iesu Christi comprobarem discipulum. Arbitrabar enim melius vt vnus cederet multis, quam propter vnum multi despererentur. Dominus Iesus qui est iudex viuorum mortuorumque venturus, pro his contumelias & iniuriis, quas innocenter sustinui mercedem, mihi rependet supra quam ausim aut petere aut sperare non dubito. De caetero fratres secundum Dei timorem & vestris provideat conscientias, & talem super vos eligite pastorem, non qui prauius conueniat moribus, sed qui verbo & exemplo vos precedat in salutem. Duos scio inter vos principes factionum, quorum ad abbatiam vterque aspirat, alter vaticinio cuiusdam fatuelli sicuti omnes nouistis dudum animatus, alter vero in sua prudentia confusus. Deum non quarunt sed suae solaria carnis, quod ex vita vtriusque transacta facile comprobare potestis, ac deinceps non sine periculo experiemini. Hoc solum monuisse sufficiat, quanquam verear fardis narrare fabellam. Dominum Deum timeate, & eius obseruate mandata, ne peccatum accumulantes peccato, iram vobis duplicem in die reuelationis iusti iudicis thesaurizeris. Vindex enim est Dominus & suam longanimitatem in eos qui peccant & non egerunt poenitentiam, atrocitate poenarum compensat. Valet & rectum aliquando sapite. Ex Herbipoli vltima die mensis Octobris Anno 1306.

III.

IOAN. TRITHE. ABBAS S. IACOBI APOSTOLI IN SVBYREIO HERBIPOLENSIS, IOANNI BRACHIO PRIORI MONASTERII DNI MATTHIA APOSTOLI EXTRA Muros TREVIRORUM, AMICO SALUTEM & CHARITATEM.

QUAM pendant cuncta sub ancipiti mortalia casu, si prius amice nescieras, Tritheimiana tibi nunc patefacit historia. Ego sum ille Tritheimius, abbas quondam Spanhemensis, quem docti simul & indocti tanquam oraculum Apollinis obseruabant, qui omnium ore laudatus, Butfeldianae congregationis videbar caput atque columnen. Magnum me aliquid existimabant Reges & Principes, Ecclesiarumque praesules ad famam nominis nostri concitati, me videre, me alloqui, ac suis interesse cupiebant archanis. Nomen Spanhemensis abbatis per omnium ora cum laude volabat, seque putabant felices viri magni & eruditi si quos in mei familiaritatem admisissim. Confluebant ad me non solum ex Germania tota viri doctissimi atque spectabiles multi, sed ex Italia quoque & tripartita Gallia plures principes quoque & pontifices ecclesiarum suis me literis atque muneribus visitabant. Hunc me talem in aestimatione hominum longe lateque habitum commouere quis potuerit miraris, vt locum quem scriptis & lucubrationibus insignem reddidi, fratres quoque meos, quos enutriui in Christo, vna cum illa preciosissima spellestilli voluminum, quam omni varietate scripturarum congregaui, dimitterem, & in obscurum paucissimis notum hunc me locum transferrem. Scripsimus tibi de mense Iulio prioris anni, propter quasdam iniurias nobis inuidia hostis antiqui factas in nauisem monasterii nostri Spanhemensis incidisse, quarum recordatione permoti dimisso ad tempus cenobio in Marchiam secessimus Brandenburgensem. Inde reuersi ad Neometim, tales amulorum inuenimus animos, quod satius videbatur nobis monasterium ex toto deferere, quam aecidia continua pulsante cum ingratis & perfidis diutius habitare. Ad pauperem, humilem sancti Iacobi abbatiam in suburbio ciuitatis Herbipolensis oblatam mihi per reuerendissimum antistitem Laurentium sciens & volens me contuli, plenamque inuilibus & vanis occupationibus Spanhemensem resignaui. Natus enim ad studia scripturarum institutioni meae conuenientem reperi locum, in quo paupertati quies cum tranquillitate coniungitur, & pax inopiam comitatur. Optime nouisti meam viuendi consuetudinem, quoniam haec multa quae suum vnquam nec magna, sed paucis semper & paruis vixi

ditate mihi, fratres, coram Christianis & de
vobis pepercimus & malefacta vestra que
in lucem, indignum existimus, ut patet
loqueretur. Hinc scio vobis, aut sciamus
t, vt de me fingeretis falsa, qui de vobis
mittere, quam vestros mores improbos
certus sum enim & nullatenus dubitavi
xissem qui apud Moguntiam in capite
brarunt, & mea fuisset comprobati
remanisset. Vestrum coram hominibus
Christi comprobarem discipulum esse
nam propter vnum multi deseperant,
orumque venturus, pro his contentis
mihī rependit supra quam aulim, vt
ndum Dei timorem & vestris procedentis
non qui prauis conueniat moribus, sed
nos scio inter vos principes factioem
io cuiusdam fatuelli sciti omnes nos
onfusus. Deum non querunt sed se
comprobare potestis, ac deinceps non
fficiat, quanquam vereat factis narrare
eruate mandata, ne peccatum accedat
tionis iusti iudicis thesaurizetis. Vnde
eos qui peccant & non egent potius
& rectum aliquando sapite. Ea Heribipol

I APOSTOLI IN SVBVARIO
ui Matthia Apostoli extra muros Tru-
& charitatem.

Italia casu, si prius amice nec scieras. Tibe
in ille Trithemius, abbas quondam
nam oraculum Apollinis obseruatum
ationis videbar caput atque columnam.
cipies, Ecclesiarumque precesiles ad fan-
ai, ac suis interesse cupiebant archibus. No-
cum laude volabat, seque putabant
tem admisissem. Confluebant ad me
spectabiles multi, sed ex Italia quoque
ifices ecclesiarum suis me literis
natione hominum longe lateque habent
quem scriptis & lucubrationibus indigam
Christo, vna cum illa preciosissima
urarum congregaui, dimitterem, & ob-
transferrem. Scripsimus tibi de monachis
uidia hostis antiqui factas in manu
im recordatione permoti dimissis ad
nburgensem. Inde reuersi ad Neocoma-
tius videbatur nobis non austerum
ingratis & perfidis diutius habitare. Ad
arbio ciuitatis Heribipolensis oblatum
m sciens & volens me contuli, plenam
m resignaui. Natus enim ad Heribipol-
peri locum, in quo patravati quies
nitatur. Optime nouisti meam videri
quam nec magna, sed paucis semper de-

tis vixi contentus. Oblatas pingues locupletesque abbatias plures contempsi, scietis in
multa rerum abundantia, multas esse turbationes, meo quoque nihil adeo contrarium
proposito, quam rebus immergi temporalibus & nullam ad salutis studia superesse quietē.
Scio enim qui dixit: Tranquillam & vacuam curis sapientia mentē Imbuit, & placidi pe-
ctoris hospes erit. Eram propterea familiari paupertate contentus, & spretis mundi pom-
pis atq; diuitiis, latere in Spanhemensi tugurio non recusabam. Vidit hoc *iudeo* & in-
uidit, existimansque aut principum me curis mancipandum, aut rebus necessario impli-
candum terrenis, totū perfidiae suae venenum in pauperem humilemque parauit. Ab annis
retro duodecim fratrum quorundam in fecerat corda, male partibus fauentium principis
10 serenissimi comitis Palatini, quorum machinatione occulta in nos tandem prauidorum
surrexit inuidia. Palatini principis in me fauor Cynonotorum auxit inuidiam, quorum la-
rentis odii causam disparis potentiae consideratio dedit. Videbant me inter secretos pe-
runque admissum, diuque munificentia Iouis honoratum & tabescebat, plusquam fuit
emolumenti somniantes. Quam diu stetit Leo robustus in flore, nihil catelli audebant,
sed operiebantur tempus, quo possent super innocentem suam exercere maliciam. Venit
illa dies prauis optata blasphemis, qua improbi raptores totum Palatini turbantes princi-
patum rapinis incendioque vastarunt, neque monasteriis neque Dei parentes Ecclesiis, se non
Christianos sed Turcas potius exhibuerunt infideles. Interea fortissimus leo persequente
aquila totius imperij viribus grauissime fatigatus, non paruum cepit sentire detri-
20 mentum, vt fides multorum probaretur. Prostratum e caelo tonem extinctumque subito leo-
nem multi putabant, & qui prius metu non charitate videbantur amici, in aduersis con-
stitutum principem mansuetissimum deserentes cum aduersariis senserunt, iuxta vulga-
tum illud apud Graecos prouerbum: *Απὸς πείνης πᾶσι ἀνὴρ ἐξυβρίσται* ita nos cum illo cecidi-
mus omnes. Hinc temeritatis ausum inuidia sumpsit, pauperemque me & innocuum
Trithemium carpsit, oportunitatem nacta diutius optatam, qua se inter cuius iactaret
potentem. Me namque apud Budoras cum sacratissimo principe moram agente, Cy-
nonotorum satellites principis, ad quorundam fratrum meorum instantiam, qui fue-
runt in scelere deprehensi, monasterium intrantes, quosdam e familia, qui factum no-
tauerant, ceperunt, spoliatoque sub immunitate ecclesiastica rebus omnibus & ianuis
30 fractis in vincula coniecerunt. Haec mihi Budorim nunciata non mediocriter displicue-
runt, propterea quod in odium mei facta considerabam, veritus quod accidit, ne purita-
tem mei nominis apud ignaros veritatis in aliquo laedere posset. Constitui ergo penes me,
non prius redire ad monasterium, quam patrata iniuria causam iustitia vindicarem.
Mansi autem foris mensibus decem & octo, memoria facti, vt mihi visum est, ratio-
ne commorus, & quanto diutius, tanto nausea reuertendi maior me inuadere cepit.
Sane non parum ad cedendum me fratrum meorum ingratitude permouit, quam sa-
pe quidem grauer expertus, verecundia prohibente in lucem facere non volui, melius
iudicans, vt iniuriam paterer, quam multitudinem cum veritate licet diffamarem. Man-
40 eant occasiones mei recessus Deo commissa, & quantum ad me pertinet silentio tecta,
quarum notitia scandalum potius induceret auditoribus, quam adificationem. Crede
mihi velim amice, quoniam nisi graues fuissent iniuriae, & nimium discessus mei rationa-
bilis causa, monasterium meum, cui annis praefui tribus & viginti cum sollicitudine
maxima, bibliothecam quoque preciosissimam non resignassem. Nihil Deus permit-
tit sine causa. Quis scit si me in alium transferri voluit locum. Scio equidem non paucos
mirari, quod abbatiam dimisi Spanhemensem, quam libris & structuris effeci pulcherri-
mam, vlt; adeo, vt in tota Germania nunquam reperitur bibliotheca, in qua tot habeant
50 tur in omni scientia scripturarum noua simul & antiqua volumina preciosa atque rarif-
sima, non solum Latina, sed Hebraica quoque, & Graeca, caractere scripta vetustissimo. Na
vt vidisti plus quam duo voluminum millia ex diuersis mundi regnis rara & antiquissima
cōportauit, quae omnia cum aedificiis & reb' variis amore pacis dimisi. Si quis ex eorum a-
missione dolor animum pulsare cepisset, mortis mihi similitudinem formauit, qua non
solum obliuione librorum, sine quibus aliquando viuere non potui, sed etiam con-
temptrum (vt dixerim ita) mihi metipsi persuasi. Magno fateor bibliothecae quōdam tene-
bar amore, & cunctis mundi opib' libros meos anteferebam: sed posteaquam rerum mu-
tationem perpendi a desse mearū, omnia quae prius amaueram stercoreis aestimatione con-
tempsi, animoque imperaui meo, nihil praeter seipsum deinceps suū credere, & quae in mor-
te necessario esset relicturus, multo magis viuens in carne disceret non amare. Semel me
vana mundi confidentia decepit, qua rufus monachorū fauorem esse putabā, blandimenta

Bibliotheca
Spanhem.

nobiliū duxi honorem, & quicquid offerebat fortuna placens arbitrabar aeternum. Non adiciet ut me secundo contristet, quoniam expertus iam didici rebus non fidere vanis, & quod spes hominum falsa semper in tribulatione deficiat. Certis ne homo, quoniam parua necat morfu spaciousum vipera taurum, & monachi latentes in occulto pastoris labefactant imperium. Gutta cauat lapidem non vi sed saepe cadendo: & saepe rectorem humilissimam turba deiecit superbam. A multis quidem annis improbitatis seminarium pullulare cepit quorundam inuidia fratrum, quos publici criminis olim tenebat infamia: tam est periculosum rectori contumaces plectere fontes, qui meritas adscribunt iniuriarum poenas, semper operientes silentio tempus, quo corripientem perdant censorem. Sed Dominus Iesus qui pauperum suorum non obliuiscetur in finem, erit consolatio mea, in quo spem meam posui omnem, qui pacem cordi meo dabit in tempore oportuno, & occulta mortalium iudicaturus producat in lucem. Cuius misericordiam ut ores pro me te etiam atque etiam rogo. Vale. Ex monasterio meo praefato Herbipoli vltima die mensis Octobris. Anno Christianorum M.D.VI.

III.

IOAN. TRITHE. AB. MONASTERII S. IACOBI HERBIP.

* Manthal.

Ioanni Gosfrido pastori ecclesie vallis virorum * Saluem.

QVOD me fraterno prosequaris amore, satis habeo manifestum; & ideo dissimulare non potui, nec debui forsitan, quo minus tibi omnem rerum seriem mearum innotescerent. Vera namque amicitia Christi confirmata dilectione, nihil accidentis fortunae celare consuevit amicis, ut si prouenerint secunda, congaudeat, sin vero contraria, patienti amico compatiatur. Causas diuturnae peregrinationis meae a monasterio Spanhemense, notas tibi non scribo, sed quoniam amulorum iniuria motus tandem prouiderim meis. Quid ni facerem tam insigni praeter meritum contumelia suscepta? Necessarium fuit mihi pacem non aspernari oblatam, & quae negabatur a propriis amplecti cum alienis. Enimvero quae hodie sit facies obseruantiae regularis monachorum in Spanheim, qualisque fuerit olim me praesente, vicinus ignorare non potes, & quanta mihi dudum ingrati-
tudinibus exhibuerint signa probe cognouisti. Quid deinceps facerem cum ingratis hominibus, qui nihil minus quam spiritualia curant, nihilque studiosius quam carnalia festantur. Maximis me curis & laboribus pro eorum commoditate per annos iam tres & viginti continuos afflxi, vides quam reporto mercedem. Aduersum nos cum amulis potiores inter eos sentientes, piensissimum in nos ducem concitarunt, mendacio fraudeque usi & dolo, donec pro veris falsa persuadentes efficerent quod dudum cogitarunt. Ad tempus monasterio duximus cedendum, ut saniori consilio non deesset oportunitas, qua meritas daret inuidia poenas. Nouem in Marchia Brandenburgen-
sium commorati mensibus, certo putabamus futurum, ut suum temeritas mutaret consilium, & fratres malorum saltem innoxij principis animum conuenirent. Interea nos ad monasterium per literas reuerteremur saepius rogauerunt: Ducem vero quem nobis inconsulto mendacio reddiderant in sensum, verecundia moti atque pauore in contrariam suadere sententiam contempserunt. Reuersi tandem Budoras, ad nos euocauimus priorem, a quo relatione confueta percepi-
mus omnia esse pacata, & nihil penitus verendum: omnesque non solum vicinos & fratres, verum & ducem cum suis orare Cynonotis, ut ad cenobium quantoties rediremus. Persuasit nobis tandem animumque induximus redeundi, annali mox celebrato capitulo, quod in capite Septembris apud Moguntiam instabat seruandum. His auditis latum se fingens abcessit, in-
cestus corde reuera, quia certi sumus illum ad Spanheim reditum nostrum semper horruisse potius quam optasse. Nisi enim nos fallat opinio, spem illi Abbatis imago 26. in refectorio dedit depicta. Recedente autem priore, mox nobis per Ioannem Damium innotuit, qualia Moguntiae in monte S. Iacobi per manus cuiusdam monachi cenobii sancti Iohannis Rinckaugiensis Petri Sarpionis eulogia scribi nomine totius conuentus Spanhemensis fecisset, quae tamen ipsius referentis cautione intercepta ad manus nostras minime venerunt. Hac perfidia nostrorum cognita, firmo statui-
mus consilio, ad Spanheim deinceps minime reuertendum, nullisque cedendum suasionibus hominum in hac parte quorumcumque. Vere in me completum est illud Christi in Euangelio, quoniam erunt inimici hominis domestici eius. O claustralium memoria beneficiorum breuis, quoniam parua in monachis fides, non Deum sed semetipsos quaerentium. Quis credidisset Trithe-
mium abbatem subditis pius semper, & nulli onerosum,

Matth. 10.

t fortuna placens arbitrabatur. Non
 expertus iam didici rebus non fidere. et
 lone deficiat. Certe ne homo, quod
 monachi latentes in occulto palatium
 sed saepe cadendo: & saepe rectorum
 nis improbitatis seminarium pulcherrime
 triminis olim tenebat in familia: tam
 qui meritis adscribunt injuriam. Sa
 nem perdat censorem. Sed Domini
 nem, erit consolatio mea, in quo
 tempore oportuno, & occultis
 ricordiam vt oēs pro me te etiam
 erbipoli vltima die mensis Octobris

II.

STERI S. IACOBI HESLI
 sic vallu virorum * Salutem.

fatís habeo manifestum; & ideo
 tibi omnem rerum seriem meriti
 firmata dilectione, nihil accidens
 secunda, congaudeat, sin vero con
 peregrinationis meae a monasterio
 emulorum iniuria motus rebus
 rater meritum contumelia suscipere
 que negabatur a propriis amplexu
 antia regularis monachorum in
 norare non potes, & quanta mihi
 iusti. Quid deinceps facerem cum
 arant, nihilque studiosius quam
 orum commoditate per annos
 mercedem. Aduersum nos cum
 os ducem concitarunt, mendacio
 es efficerent quod dudum cogitauerunt.
 ori consilio non desisset oportunitas, quae
 Brandenburgen sium commoceri
 eritas mutaret consilium, & fratres
 nt. Interea nos ad monasterium per
 ro quem nobis inconlulto mendacio
 ore in contrariam suadere sententiam
 s euocauimus priorem, a quo relatio
 enitus verendum: omnesque non
 are Cynonotis, vt ad cenobium
 que induximus redeundi, annali
 apud Moguntiam instabat seruandam. Hi
 orde reuera, quia certi sumus illum ad
 ius quam optasse. Nisi enim nos
 dedit depiſta. Recedente autem priore,
 lia Moguntiae in monte S. Iacobi per
 Rinckaugiensis Petri Sharpionis
 fecisset, quae tamen ipsius referentis
 nt. Hac perfidia nostrorum cognita, sum
 minime reuertendum, nullique cedendum
 cunque. Vere in me completum est
 nis domestici eius. O claustraliu
 achis fides, non Deum sed
 abatem subditis pium semper, &

sum, nulli grauem, nulli moleſtum, sed omnes affectu paterno fouentem, omnes charita
 tiue tractantem, & in vera dilectione amantem; tam repente ac sine causa deserendum a
 suis filijs, quos in Domino collegit, fouit, & enutriuit? O prior Iudae non immerito com
 parandus traditori, quam perfidum te nobis exhibuisti vicarium, qui vt abbatiam conse
 quaris nostram, manifesta in nos machinaris perfidia. Memor esto vel nunc tandem om
 nium ingratiſſime hominum, quanto non solum tibi quidem indigno & nunquam
 merenti studio humanitatis benefacere curauerimus semper, sed tuis quoque parentibus
 nostra impendimus beneficia cum summa pietate. Scis enim perfide, nec ignorare potes,
 quod bello ducatum Lutzenburgensem deuaſtante, patriam nudi atque mendici pro
 10 pter inopiam exire fuerunt compulsi, & neminem inuenientes receptorem, ad te qui tum
 nouitium nobiscum vixisti in Spanheim venerunt, & in porta vallis viroꝝ ad vnus anni
 spacium in magna paupertate vixerunt. Nobis tandem ad abbatiam vocatis, misericordia
 mori, te quoque inflante, ad villam eas Spanhemensem euocauimus, gratis domicilium eis
 optimum contulimus, eisque de monasterio singulis diebus praebendam in cibo & potu
 sufficientem propter Deum tuique assignauimus amore, quam & hodie in annum quar
 tum & vicesimum sicuti eis a principio constitutum suscipiunt. Liberos denique & im
 munes ab omni seruitute, exactiōe & grauamine villanorum ac principum eos fecimus,
 vestimenta dedimus, & in omni necessitate semper eos copiose prouidimus vique in praesentem
 annum. Te quoque primum ex capellano nostro domestico in cellerarium mo
 20 nasterij nostri assumptum, confidentiam in te habentes singularem. Sed cum post men
 ses paucos te propter inexperimentiam tuam & negligentiam multam amouere ab ipso cel
 lariae officio cogemur, ne aliquam sinistrae opinionis incurreres maculam, in priorem
 te ordinauimus claustralem contra voluntatem multorum: te quoque in eodem officio
 per annos iam sedecim contra fratrum murmurationes omnium manutenuimus,
 defensauimus & excusauimus semper. Nostram in te commemorari pietatem confundimur,
 quam negligentiae & remissioni obnoxiam potius quam virtuti confitemur. Dignum
 te in monasterio nunquam gessisti priorem, quia nec obseruantiam magnopere
 curasti regularem, nec internae conuersationis studium amasti. Nobis in visitatione ordi
 nis sapius occupatis, tu sine causa, sine necessitate, ac sine voluntate nostra (quod tibi
 30 licebat minime) ad cenobia monialium sanctae Catharinae, sancti Ruperti, & Ibingen,
 carnis quaesiturus solaria discurrebas, & ad villas & oppida in circuitu trium miliarium con
 tra monasticae institutionis regulam vagari consueuisti, cunctos inhibens precibus, ne quis
 tuam nobis euagationem intimaret. Nos vero cum aliquando factum cognouissemus,
 nimia in te charitate seruentes, aut in totum dissimulauimus propter pacem, aut minus suffi
 cienter emendauimus. Semper in te animum gessimus pietissimum: Tu autem Iudae
 imitatus traditorem pro nostra in te bonitate malum nobis reddidisti. Verum quia contumeliam
 nobis factam, & per te & per alios cum facile potuissemus, non cupientes vindicare,
 reliqua malignitatis tuae scelera pertransimus, non dubitantes te casurum in foueam
 40 quam fecisti, iusto Dei in te saeuente iudicio, qui nos infideliter sine causa iniuste es perse
 cutus. Veremur autem non sine praesagio futurorum, quod nimis sero boni fratres experientur,
 quam pium vtilemque in nobis amiserint pastorem, sua potius quam nostra voluntate, cui
 fauere & subuenire in tempore necessitatis, amore an odio emulorum aut nostri cogitent
 ipsi, contempserunt. Vt reuerteremur ad monasterium crebrius rogauerunt, sed quod
 nunquam id fecerint integro in nos animo, duorum nobis consideratione persuasum est. Horum
 est primum, quod nunquam induci potuerunt, vt Principis Cynonotorum, quem nobis men
 dacio suo quidam reddiderunt insensum, mitigare animum, vel leuiter saltentassent,
 metuentes duplicitatis argui, si quem prius vituperauerant rursus postea laudassent. Alterum
 vero infidelitatis eorum testimonium satis est manifestum, quoniam qui prius vt re
 50 uerteremur semper instabant, mutati, vel potius detecti apud Pingiones in consilio mali
 gnantium, vt cedere officio curae pastoralis rogauerunt. Nos autem pro nostro non ipsorum
 arbitrio duximus rebus nostris prouidendum, cessimusque cum nobis placuit, non quando
 voluerunt ipsi. Dolemus principem alioquin humanum, mansuetum, & eatenus rectitudinis
 amantem, hac vice nimis eredulū extitisse prauorum delationibus, quando ne
 verbo quidem eius vnquam contradimus imperio detrimentum. Palatini iustis partibus
 nos semper benefuisse confitemur, neque nos poenitet, quoniam Principem illum agnouimus
 Christianissimum, Deo deuorum, & bonis doctisque viris semper benignum,
 mansuetum, & pietissimum, cuius multa in nos beneficia ingratitudinis arguerent me
 rito, si aliter sentiremus. Quid fauor iste noster Illustrissimo Principi nostro Palatino boni

contulit, aut quid tuo nocuit Duci? Nihil certe profuit illi, nihil nocuit isti. Monachus pauper & modicus Principibus huius mundi magnis conferre quid poterit seu auferre? Fauemus tamen semperque fauebimus Palatino sacratissimo principi quam optime, tuo vero Duci fauemus quantum ipse nobis fauisse conuincitur. Sic enim nobis per suos mandari fecit. Reuertatur ad monasterium suum abbas nihil metuens, quia nos neque boni neque mali quicquam illi sumus facturi. Quam pulchra Ducis Christiani promissio, in qua mentis eius in nos habitudo manifesta efficitur. Sed mobile tandem valeat cum principe vulgus. Trithemius his fabis non pascitur. Deum posui adiutorem meum, cui omnem causam iniuriarum commisi, certus quod nulli facit iniuriam, sed reddet vnicuique iuxta opera sua. Scio enim quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei, quemadmodum & ipse Dominus noster Iesus Christus in multis nos passionibus tribulationum precedere dignatus est, suo nos volens exemplo in aduersis esse constantes. Omnia propter amorem patriæ cœlestis patienter sufferre debemus aduersa, ut coram angelis Dei mereamur sanctorum inuenire consortium, qui contumelias non vindicamus amulorum. Nam ut Hugo Folieti monachus noster in primo libro scribit de animæ claustro, quatuor viro bono sunt necessaria. Primum, ut omnes sibi faciat amicos. Secundum, ut si facere amicos nequiverit omnes, inimicos saltem non faciat. Tertium, ut si ne hoc euitare poterit quo minus fiant inimici, discedat ab illis. Quartum, ut si quis discedentem persequatur, non vindicet iniurias. Ego vero qui me virum exhibere bonam semper studui, quantum in me fuit omnes cupiebam habere amicos, eos maxime qui virtutibus & eruditione literarum viderentur ornati, de quorum videlicet familiaritate non v. tuperium, sed laudis mihi præconium nasceretur. Et multos quidem commercio studiorum amicos, quorum in aduersis postea fidem & constantiam fui expertus. Vnum duntaxat hominum genus admittere in amicitiam nunquam potui, quoniam se bonis studiis semper inimicum exhibuit, & viros eruditos persequi nunquam cessauit. Hi sunt tumidi & ignauissimi literarum osiores, qui doctos viros superbe despicientes, nihil amplius quam pecunias, & vanos mundi venantur honores, quorum amicitiam nunquam optaui, nec si qua suum sem obtinere facile potuissem, propterea quod omnis eorum amicitia pecuniarum & munerum largitione constat, non Christi aut veritatis amore. Me autem odio habuerunt, propterea quod me virtutibus & sacro studio scripturarum, quorum se cœtempores semper exhibuerunt, totum mancipaui, simulque quod infaciabilem eorum auaritiam donis atque muneribus facere locupletiores nesciui. Quis vnquam doctus vel eruditus inter Cynonotos sine detractione conuersatus est? Aut quem studiosum literarum non sunt persecuti? Nam ex ipso principe aliquando me audiuisse memini, quanto solo visu librorum afficiatur horrore, causam assignante non aliam, nisi quod puer nimia præceptorum indiscreta fuerit verberatione castigatus & verberatus. Hæc dixerim non ad contumeliam Ducis, sed ut tu ad memoriam reuoces quod non ignoras, quales sint qui se mihi sine causa inimicos exhibere voluerunt. Ego autem secutus boni viri consilium recessi ab eis, malens pacem habere in terra aliena, quam continuam in propria perturbationem. Putabatur forsitan amuli nostri orbem terræ spaciosum in vnus caligula angustia restrictum, ut inuenire Trithemius extra Spanheim non posset vbi maneret, cogereturque propterea illorum se submittere votis, & ad imperium Cynonotorum seruum viuere, qui innata semper libertate viuere sub Christi famulatu solius consuevit. Certus tamen esse mihi videor, quoniam si rei prænouissent exitum, quæ me cedente modo cognoscunt, hanc temeritatem aggredi nunquam præsumpissent. Inter monachos autem nostros duo sunt capita factionum, qui nobis absentes reddere in senos tentauerunt, non tam odio nostri, quam sui forsitan amore, quippe quibus non modica spes sit nobis cedentibus ad abbaciam, nec tibi amice nomina eorum incognita sunt, nec peruersi mores absconditi. Dicunt nihilominus, iustificationem sui præferentes, quod nobis & antea dixerunt. Quis te pater obire vel iussit vel coëgit? aut quis te redire prohibuit? Cur ad monasterium tuum non regredaris, cum non solum nemo sit qui prohibeat, sed omnes potius in circuitu nobiscum amici simul & qui prius inimici videbantur tuum vehementer cupiant reditum? Nemo fauor me iussit exire, nemo compulit, regressum nemo interdixit. Spontanea voluntate contumeliam non ferens amulorum, foris vbi eram remanere statui, donec viderem exitum rei. Redire autem ad monasterium ingratis hominum, stultitia mihi videretur potius quam pietas, vbi conuictior in foribus astat quotidie, auxiliator vero nullus adest. Vnde comprimi inter duos molares metuens, satius mihi visum est, abbatiam simul & gentem cum pace deserere, quam in medio nationis prauæ continuum mentis & corporis per-

*Virò bono
quatuor
sunt neces-
saria.*

Trithemius
Opera
Historia

profuit illi, nihil nocuit isti. Monachus per
 is conferre quid poterit seu auferre? Fac-
 ratissimo principi quam optime, tuo re-
 necitur. Sicut enim nobis per laos mandati
 nihil metuens, quia nos neque boni neque
 ra Ducis Christiani promissio, in qua me-
 mobile tandem valeat cum principe, vel
 posui adiutorem meum, cui omnia ex-
 it iniuriam, sed reddet vnicuique iuxta o-
 rationes oportet nos intrare in regnum Dei.
 Christus in multis nos passionibus suble-
 exemplo in aduersis esse constantem. Vnde
 erre debemus aduersa, vt coram regibus
 contumelias non vindicamus, sed
 no libro scribit de anima claustrum, quom-
 sibi faciat amicos. Secundum, vt si facer-
 on faciat. Tertium, vt si nec hoc contem-
 Quartum, vt si quis discedentem per-
 me virum exhibere bonam semper fidem
 amicos, eos maxime qui virtutibus & bonis
 videlicet familiaritate non videntur sel-
 os quidem commertio studiorum suscipi-
 niam sui expertus. Vnum duntaxat habere
 potui, quoniam de bonis studiis semper
 quam cessauit. Hi sunt tumidi & legibus
 despicientes, nihil amplius quam pecunia
 micitia nunquam optauit, nec si quae-
 omnis eorum amicitia pecuniarum am-
 ratis amore. Me autem vobis habere, ut
 scripturarum, quorum de eorum rebus
 quod infacibilem eorum auaritiam dicit
 i. Quis vnquam doctus vel eruditus
 Aut quem studium literarum non lau-
 audiuisset memini, quanto solo vobis
 m, nisi quod puer nimia preceptorum
 ratas. Hac dixerim non ad eorum meum
 on ignoras, quales sint qui se melius sine
 cutus boni viri consilium recessi ad eum
 nuam in propria perturbationem. Perde-
 in vnius caligulae angustia restrictam, vt
 t vbi maneret, cogere turque propterea
 notorum seruum vivere, qui in manu tempo-
 nsuevit. Certus tamen esse mihi videtur
 cedente modo cognoscunt, hanc remota
 monachos autem nostros duo hunc gra-
 os tentauerunt, non tam odio nostri, quam
 spes sit nobis cedentibus ad abbatem, nec
 peruersi mores absconditi. Dicunt nihil
 nobis & antea dixerunt. Quis est pater vobis
 ? Cur ad monasterium tuum non regressi
 d omnes potius in circuitu nobiscum
 hementer cupiant redire? Nemo facere
 no interdixit. Spontanea voluntate con-
 m remanere statui, donec videre conuen-
 norum hominum, stultitia mihi videtur
 astat quotidie, auxiliator vobis nullus ad-
 , fatius mihi visum est, abbatem suum
 tionis prauae continuum mentis & corpo-

ris periculum formidare. Nulla me temeritas vt cederem propria incitauit, nec sine pa-
 trum praecedentium exemplo prauos monachos dimisi, quorum ingratitude talem me-
 retur pastorem, qualem ego me nunquam volui exhibere. Rabanus ille Maurus abbas
 Fuldensis in ordine sextus, vt certe doctissimus, improbitate monachorum suorum ab-
 batiam ipsam, posteaquam annis rexisset quatuor & viginti, deseruit, & ad Lodovicum Im-
 peratorem pium confugiens declinauit, à quo transacto biennio post mortem Otgarri
 archiepiscopi Moguntini in locum eius successit. Regino quoque Prumiensis cœno-
 bii claris, simul & doctis, abbas, qui multa scripsit vitia, monachorum suorum iniuria
 pulsus abbatiam deseruit, & ad Treuironum archiepiscopum confugit. Benno primus ab-
 10 bas monasterii Gœsseccensis, per fratres suos & Comitem fundatorem agitur iniuriis,
 abbatiam dimisit vnà cum cœnobio, & pro Christi amore ad Heremum conuolauit, qui
 tandem omnium consensu sacerdotum ecclesiae Misnensis Episcopus ordinatus est, & in
 testimonium sanctitatis vsq; in praesentem diem crebris choruscant miraculis, de quo mo-
 nachi sui quam male & improbe senserint, scriptor Chronicae Pegauiensis non tacuit.
 Quid loquor de nouissimorum pene temporum abbatibus, cum princeps monachorum
 diuus pater noster Benedictus, primam ad quam fuerat ordinatus abbatiam, propter sub-
 ditiorum perfidiam dimiserit. Non sum melior quam patres mei sanctissimi atque doctis-
 simi, quos omnipotens Deus iniurias voluit pati monachorum, vt in eis sanctitatis auge-
 ret meritum, vel more sapientis agricolae, vt fructum vberiore producerent, si in locum
 20 magis conuenientem transplantaret. Plures enim veterum lectione cognouimus praes-
 tantissimos patres abbatias dimisisse suas propter ingratitude monachorum, alios
 quidem coactos metu tyrannorum, alios vero spontanea voluntate. Horum ego patrum
 exemplo monachos cum abbatia dimisi pertinaces, quorum commissa in nos facinora
 praereverendia calamo tradere non putavi. Verum sicut in his malis non omnes mo-
 nachos meos aestimare possum innoxios, ita nec omnes dixerim esse culpabiles, quanquã
 si me voluissent diutius habere pastorem, offensam delationibus falsis ducem aliter infor-
 massent. Satis enim mihi constat, Ioannem Nutium, Ioannem Cufensem, Ioannem Da-
 mium, Ioannem de Sobernheim, & Nicolaum sculteri, in omnibus conspirationibus fratrum
 30 contra me semper fuisse innocentes, nec in aliquo me laesum ab eis confirmo. No-
 mine autem exprimere illos, qui dentes suos armauerunt in nos, parum conducit, tu e-
 nim qui sint & quales optime cognouisti. Inter quos duo capita factionum, Remitius Me-
 lantius Prior omnium ingrattissimus hominum, & iunior ille Pingonita, cuius malitia
 fatuitate superatur, quosdam temeritatis suae fautores consecuti, ambo totis ad abbatiam
 conatibus anhelant. Vt ergo tandem eorum magis innotescat perfidia, locum damus &
 tempus, longa docti experientia, quantum obstat mentis profectui perniciosam temeritas
 monachorum. Oblatam nobis abbatiam monasterii sancti Iacobi apostoli maioris in
 suburbio ciuitatis Herbipolensis, per antistitem reuerendissimum Laurentium de consilio
 amicorum, quintadecima die mensis Octobris anno praesenti suscepimus, & priorem
 40 Spanhemensem, cui praesuius annis 23. mensibus duobus & diebus viginti, propter mo-
 nachorum ingratitude, & ducis tui persecutionem spontanea dimisimus voluntate.
 Valeant nunc æmuli mei, humilem innocentemque persecuti, valeat dux cum inuidis
 Cynonotis, valeat prior Melantius iniquitatis amator cum omnibus conspiratoribus suis.
 Tantum in me, Deo permittente, inuidia potuit æmulorum, vt benefactorum meorum
 oriretur repente obliuio, & malum mihi redderent, quibus benefacere non cessauit. Verum
 siue viuimus siue morimur Domini sumus: Deum posui adiutorem meum, in quo spem
 omnem locui meam, qui transtulit me de medio nationis prauae, & constituit in loco pa-
 cis & quietis, ipsi laus in saecula saeculorum amen. Vtinam qui tantopere optauerunt meam
 contritionem, Dei nunc zelo cum puritate armentur, talem desolato monasterio prouisi-
 50 pauperi cœnobio, & pro innoxiiis fratribus compassionis viscera porto, quamquam parum
 rationis mei habuisse videantur. Habes omnem translationis meae historiam, qui nihil
 eorum quae Cynonoti tui in me praesumpserunt. Vindictam non quaesui contumelias,
 nec quæro in aeternum, sciens omnium dixisse iudicem: mihi vindictam, & ego retribuam.
 Omnia enim patienter sustinui & elongaui me fugiens à facie persequentis: quamquam si
 voluissim aliter, neque suffragia defuissent, neque vires propulsandi iniurias. Vale, & Deum
 pro me orare non cesses, pauperique monasterio Spanhemensi deuotus in necessitate
 adesto patronus, vt esse haec tunc consueuisti. Iterum vale, ex Herbipoli vltima die mensis
 Octobris, Anno Christi 1506.

Rabanus
Maurus,Regina Pru-
miciensis.Benno ab-
bas sup. lib. 1.
epist. 64.

IOAN. TRITHEM. AB. S. IACOBI HERBIPOLENSIS, IOAN-
ni Damio Curtio preposito sanctimonialium in Nouocastro. * S.

* Nembg. **C**VM te non lateant causæ amantissime frater, animum nostrum ad resignationem Spanhemensis Abbatiæ mouentes, paucis diximus vtendum, hoc solum in primis significantes, nos quinta decima die mensis huius Octobris, possessionem abbatiæ S. Iacobi canonica electione adeptos realem, in qua maiore nos cum pace victuros speramus, quam in Spanheim viximus vnquam. Vnde literas dedimus ad Conuentum in Spanheim, quibus & eorum ingratitude redarguimus, & resignasse propterea Spanhemensem abbatiam denunciamus. Tuum erit perferre illas, & operam dare, quatenus vtilem inueniant abbatem, non vitis eorum consentientem. Quocirca nobis videretur consultum, quod tua charitas hæc denunciatura speciosi montis tetro abbati, à quo & eorum dependent consilia cuncta, & quasi ab Apolline omnia responsa, Mogunciam primo descenderet, si forte pro visitoribus fuerit mittendum, ne iniquitas præualeat impiorum. Quocirca in visceribus Iesu Christi te hortamur, quantum in te est providere videlicet nõ omittas, quatenus pauperi cœnobio persona conueniens & utilis præficiatur, sicuti ipsa necessitas videtur exigere. Scis enim quemadmodum illi duo, Prior Melantius, & Pingonita mendax, ambo fatuelli & stulti, maxime anhelant ad abbatiam, quorum & vitam nostri & mores: nostro iudicio vterque non solum inutilis monasterio, sed nocius quoque non mediocriter futurus. Quamuis autem nimis grauem susceperimus iniuriam à nostris optamus nihilominus & monasterio & fratribus omne bonum, eius amore qui in sancto Euangelio dixit: *Orate pro persecuentibus & calumniantibus vos, benefacite his qui vos oderunt.* Indulgeat eis omnipotens Deus, qui nos iniuste & sine causa persecuti sunt, nescientes forsitan quid fecerint, zelum habentes nec bonum nec secundum scientiam, sed amaritudinis & indiscretionis. Vale Deum iugiter orans pro nobis. Herbipoli, vltima die mensis Octobris, Anno Christianorum M.D.VI.

VI.

SERENISSIMO INVICTISSIMO, QVE PRINCIPI, FRIDERICO DVCI
Saxoniae &c. Ioannes Trithe. Abbas monasterii sancti Iacobi in ciuitate
Herbipolensi S.

Ad d. v. d.
de gestis
Saxon.

REVERTENTI mihi nuper ex Marchia Brandenburgensi, Cōradus Mutianus doctor tuæ serenitatis desiderium exposuit, quod Henricus quoque de Bunaue miles quondam & orator tuus non minore diligentia explicauit. Ambo in vnam retulere sententiam, quod tua serenitas à me consummari desideret historiam de gestis Saxonum, quam Adam de Fulda olim inchoauit, sed morte præuentus non compleuit. Animus quidem meus & promptus semper fuit, & voluntarius tuis obedire mandatis, sed variis se occupationibus in medium offerentibus, hætenus satisfacere & tuis desideriis & meis votis minime potui. Nunc vero tandem oportuna mutatione quietem assecutus Spanhemensem abbatiam resignaui, & eam in qua nunc pauper viuo ex more philosophus sancti Iacobi Herbipolensem assumpsi, & meis aptam studiis, & quietudinis oportunitate magis tranquillam. Si quid ergo in me est virium, quo tuæ celsitudini gratum possim exhibere obsequium, paratum me inuenies semper, quia præ multis dignum re laude principem omnium ore hominum cognoui, quippe qui sapientia maximarumque rerum scientia & in viros doctos fauore parem habeas neminem. Commodaueram olim memorato Henrico de Bunaue, cum apud Wangiones crure laboraret fracto, quædam volumina, quorum indicem his introclusi, sub fide quantotius restituenda: ille autem nihil suo more restituens, viam humanæ resolutionis ingressus est, fratrem relinquens omnium rerum suarum heredem, apud quem & ipsa volumina mea remansisse feruntur. Quocirca tuam serenitatem quam humilima precor submissione, vt hæc ipsa mea volumina suo mihi faciat imperio restitui. Quod si tuo numine assecutus fuero, me tuis rebus totum obligaueris. Omnipotens Deus excellentiam tuam diu conseruet incolumem, cui me humiliter sedulitate commendo. Ex præfato monasterio meo S. Iacobi Herbipolensi 6. die mensis Nouembris, Anno Christianorum

SI HERBIPOLENSIS IOACHIM
sonialium in Noucastro. 4. S.
 cer, animum nostrum ad resignationem
 duximus utendum, hoc solum in prima
 us Octobris, possessionem abbatis S. Jaco-
 maiore nos cum pace victuros speramus
 literas dedimus ad Conuentum in Span-
 imus, & resignasse propterea Spanhem-
 erre illas, & operam dare, quatenus viderem
 entem. Quocirca nobis videretur conueni-
 osti monus tetro abbati, à quo hactenus
 omnia responsa, Mogunciam premole-
 ndum, ne iniquitas praeualeret impiorum
 e, quantum in te est providere videlicet
 conueniens & utilis praeficitur, sicut in
 odum illi duo, Prior Melantius, & Prio-
 helant ad abbatiam, quorum & vitam no-
 ni inutilis monasterio, sed nocivus quocir-
 is grauem susceperimus iniuriam à nobis
 is omne bonum, eius amore qui in sancto
 umniantibus vos, benefacite his qui in nobis
 ste & sine causa persecuti sunt, nocivus
 us nec secundum scientiam, sed amantis-
 s pro nobis. Herbipoli, vltima die mensis

E PRINCIPI, FRIDERICO DVCI
*monasterii sancti Jacobi in ciuitate
 si S.*

ndenburgensi, Conradus Marianus doctor
 enricus quoque de Bunanue miles opo-
 licauit. Ambo in vnam retulere lectio-
 deret historiam de gestis Saxonum, quon-
 uentus non compleuit. Animus quidem
 is obedire mandatis, sed variis occupati-
 sfacere & tuis desideriis & meis vocatione
 quietem assecutus Spanhemensis ad
 er viuo ex more philosophus sancti Jacobi
 s, & quietudinis oportunitate magis ma-
 e celsitudini gratum possum exhibere ob-
 multis dignum te laude principem con-
 a maximarumque rerum scientia & in vi-
 o modaueram olim memorato Hispano
 oraret fracto, quaedam volumina quae
 tituenda: ille autem nihil suo amore col-
 fratrem relinquens omnium reuerentis-
 a remansisse feruntur. Quocirca tuam de
 e, vt hec ipsa mea volumina suo munificen-
 us fuero, me tuis rebus totum obligaueris.
 conferuet incolumem, cui me hactenus
 asterio meo S. Jacobi Herbipolensium
 anno Christianorum

VII. 106.

IOACHIM DEI GRATIA MARCHIO BRANDEN. PRINCEPS
elector, reuerendo patri Ioan. Tritheimio abbati S.

INGENS nostri amor & beniuolentia erga te pater eruditissime, simul & recens me-
 moria eorum quae nobis pia eruditionis nuper exhibuisti documenta, nos vehementer
 impellunt, vrgent, commouentque, vt crebro tibi scribamus, significantes in primis praesenti
 nostro chirographo felicem & incolumem statum nostrum, & vxoris quoque, filii &
 fratris, atque sororis. Tuae autem paternitati maxime condolemus propter emulorum in-
 iudiam aduersa tibi suscitantium, sicuti ex tuis literis vltimis intelleximus, & nunciij nostri ac-
 cepimus relatione. Confidimus tamen quod & sapientiae tuae consilio, & diuino pariter
 auxilio cuncta humanae prauitatis machinamenta facile superabis. Nimis amara cogno-
 uimus relatione, doctissimum quondam praepceptorem tuum Libanium larcinam depo-
 suisse carnis, & spiritum reddidisse altissimo qui creauit illum, de cuius morte (si tamen
 mortuus est, adhuc enim speramus viuentem) non minus dolemus, quam si quispiam ex
 amicis nostris decessisset charissimis. Praeclaram eruditionem eius, inestimabilem scientiam
 omnium ferme scripturarum, & singularem ingenij subtilitatem in eo semper dile-
 ximus & mirati sumus. Rogamus autem paternitatem tuam, quatenus si mortuum inuen-
 neris, omnem pro libris ab eo relicti diligentiam impendas, ne in manus deueniant exte-
 rorum, illi maxime quos viles nobis intellexeris. Libenter enim soluemus quicquid de-
 creueris soluendum. **C**eterum amantissime praepceptor te iterum atque iterum quam in-
 stantissime obsecramus, vt redire ad nos circa festum paschalis, aut pentecostes non pigri-
 teris. Est enim nobis quod nostri tua opera in multis necessaria, qua sine detrimento reru
 nostrarum diu carere non valemus. Tuum super his consilium nobis per hunc nuncium
 nostrum, quem propterea misimus ad te, rescribito. Quod si petitionibus nostris confen-
 seris (vt plenam de te confidentiam gerimus) significa tempus, & eundem tabellarium
 ad diem destinatum cum sumptibus pro via necessariis remittemus ad te, nec irremunera-
 tus recedes a nobis. Nec te lateat amator vnice nouum praepceptorem quem persuadente
 admisi per omnia bene agere, estq; mihi spes non parua de maiore cum tempore profectu.
 Signauimus autem in schedula his introclusa quaedam volumina, quorum copiam non
 habemus, rogantes vt quamprimum poteris eorum nos lectione reficias. Scire etiam te
 volumus, quod soror nostra domina Ursula contractum cum Duce Magnopolitano ma-
 trimonium in hoc carnis priuio solemnitate nuptiarum hic in Ursulo consum-
 mabit. Iterum te rogamus vt in praemissis omnibus te nobis talem exhibeas, qualem in te
 confidentiam habemus, & semper habebis nos tibi gratificaturos in omnibus. Vale nostri
 memor & amans, & maneat inter nos amicitia dudum contracta inuolabilis. Iterum vale
 semperq; valeto. Ex oppido nostro Tangermunda circa Albim. Anno dominicae natiui-
 tatis millesimo quingentesimo sexto, die vero sancti Burchardi. Et manu nostra propria.

VIII.

40 ILLUSTRISSIMO PRINCIPI ET DOMINO D. IOACHIM BRANDEN-
*burgensium Marchioni, &c. Ioannes Tritheimius abbas sancti Jacobi in suburbio ciuitatis Her-
 bipolensis, quondam vero Spanhemensis, felicitatem.*

INCOLVMITATI tuae tuorumq; Serenissime pietissimeque princeps, iure vehemen-
 ter congaudeo, & plus quam vel praesens dicere, vel scribere absens possum, prosperis re-
 rum tuarum successibus letatus sum. Compassioni vero excellentiae tuae super incommo-
 dis meis gratias ago habeoque immortales, sed & referam si qua oportunitate potero
 vnquam. Spero autem quod inuidiam emulorum consilio tandem sapientis euaserim
 auxiliante Deo. Notum itaque tuae serenitati facimus inuictissime princeps, quod rece-
 dens a tua celsitudine ad Spanheim non fui reuersus, quoniam & si dux Cynnotorum
 meum videretur optare reditum ad monasterium, tamen quaedam sese interposuerunt ex
 parte infidelium monachorum meorum machinamenta, quibus in tantam sui prouoca-
 tus accediam, quod firma penes me conclusione statui, ad Spanheim deinceps minime re-
 uertendum. Mansi ergo non sine consilio foris apud Serenissimum principem meum
 Philippum Comitem Palatinum, Bauariae ducem, ac principem electorem Budoris men-
 sibus quatuor, quousque tandem reuerendissimus praesul Herbipolensis ad Abbatiam
 sancti Jacobi, quondam Scotorum in suburbio, vocari me fecit, elegit ac confirmauit,
 Xx 2

ad cuius possessionem intraui quintadecima die mensis Octobris anni praesentis. Locus quidem parvus, pauper & modicus est, sed proposito & studiis meis multum conueniens, ubi & mihi & literis ad placitum potero semper esse intentus. Abbatiam itaque Spanheimensem inutilibus plenam occupationibus vnà cum ingratis monachis amore, pacis & quietis dimisi, posteaquam illi praesueram in annum quartum atque vicecesimum. Quod quidem factum non solum me non poenituit, sed vsque adeo delectat, ut neque etiam cum omnimoda pace illic me vellem remansisse. Mortem Libanii praecursoris mei dulcissimi grauiter ferrem, certo si scirem esse defunctum. Spero enim per Dei misericordiam eum adhuc esse uiuentem, & sicuti mihi priore anno pollicitus fuit, ad me in breui esse venturum. Misi ad eum mense Augusto literas & tuæ Serenitatis & meas, quas an receperit adhuc sum incertus. Operam pro viribus dabo, ut sciam veritatem, & si quidem mortuus est, quod Deus omnipotens auertat, curabo ne penitus à nobis videatur ablatum. Reliquit enim preciosa valde opuscula suo ingenio luculento composita, quorum ad nos quanto poterimus plura contrahere, tanto minus à nobis videbitur decessisse. Ego autem ab eo die quo Marchiam tuam à celsitudine tua exiui, vsque in praesentem, nihil scribere potui, propterea quod neque locum potui habere quietum, nec tempus opportunum. De laudibus vero sancti Ioseph nutritii Domini saluatoris quamprimum inchoabo tractatum, & reliqua per ordinem in schedula signata manu celsitudinis tuæ, quanto citius poterò iuxta ingenii vires adere curabo. Interea tua serenitas moram hanc patienter sufferat precor, quoniam miserante Domino Iesu, & vitam prolongante meam, omnia cum tempore à me recipies consummata quæ flagitas. Ad illud vero, quod tua celsitudo meum ad se in Marchiam denuo petit regressum ad festum Dominicæ resurrectionis vel pentecostes, nihil certi rescribere possum, propterea quod resignata priore abbacia & ista suscepra, iam me alterius dominio principis subieci. Ego enim quantum in me est facile poterò persuaderi, sumque & promptus & voluntarius iustis desideriis maiestatis tuæ in omnibus pro viribus obedire, sed duo sunt hæc vice quæ mei promptitudinem animi videntur impedire. Primum, quod in hac nouellus abbacia tam cito tamque remote abire, ac foris diu remanere sine principis mei reuerendissimi consensu nullatenus possum: & consensus quem prior dedit Palatinus nihil hodie suffragetur, quoniam mutato principe necesse est & priuilegium mutari. Aliud quod obstare videtur quamuis non magnificatio, me tamen aliquantulum contristauit, quod ex ordine meo patres quidam in me scandalizantur, quod curias sequar principum, nescio quæ friuola & conficta garrientes, quasi pro rebus quibusdam prophanis docendis, & non pro Christianæ religionis honore diuinarumque scripturarum tradenda intelligentia ad tuam celsitudinem fuerim antea profectus. Credula in vitium turba suo contra innocentiam more bacchatur, & quoniam naturalium rerum non habet in cognitione principia, quicquid non intelligit, malis operationibus adscribit. Nemo capit ignarus, esse possibile quod miratur, & vim naturæ meritum vnusquisque pro sui capacitate intellectus, ac inde ut cæcus omnino decipitur. Sed nihil eorum cauillationes aduertit conscia mens recti, deridens potius imperitorum ignauiam, qui bonum despiciunt quod ex ignauia nunquam didicerunt. Tua tamen serenitas domino reuerendissimo scribat episcopo, & si ut veniam consenserit ille, satis vtrique fuerit consultum. Quanquam mihi videatur consultius, salua tuæ celsitudinis voluntate multis respectibus, quod meus ad Marchiam introitus vsque in annum millesimum quingentesimum differatur octauum, ne si tam cito abiero, rursus aliquid in me lingua æmulorum maledicæ leuitatis exspuat. Promissum Regis Danorum dilatatum intellexi & doleo. Vereor autem quod parum cum Suedis prosperabitur, & quanto magis conterere illos tentauerit, tanto se amplius euiscerabit. Deus enim excelsus dominatur super regnum hominum, sicuti scriptura dicit, & cuiusque voluerit dat illud. Omnipotens Deus principatum tuum in omni bonitate confirmare ac facere gloriosum dignetur, præbens tibi omne desiderium cordis tui, quod sine dubio facturus est, si corde perfecto in mandatis eius cum sancto David innocenter ambulaueris ut cœpisti. Quod nuncius tuæ serenitatis tardius reuertitur, causa est, quia opinione deceptus in Spanheim me requisit. Altissimus maiestatem tuam conseruet incolumem, cui me humilime recomendo. Ex monasterio meo præscripto Herbipoli 25. die mensis Nouembris. Anno

Christi M.D.VI.

IX. DO-

e mensis Octobris anni presentis. Lectis
 osito & studiis meis multum contentus
 esse intensus. Abbatiam itaque Spanheim
 à cum ingratis monachis amegre
 am in annum quartum atque vicissim
 nituit, sed vsque adeo delectat, vt neque
 ansisse. Mortem Libanii præceperunt
 defundum. Spero enim per Dei misericordiam
 priore anno pollicitus fuit, ad me in heri
 eras & tuæ Serenitatis & meas, quo me
 us dabo, vt sciam veritatem, & quomodo
 urabo ne penitus à nobis videatur alienus
 enio luculento composita, quoniam
 nus à nobis videbitur decessisse. Ego enim
 exiui, vsque in presentem, nihil scire
 ere quietum, nec tempus oportum. De
 saluatoris quam primum inchoabo
 manu celsitudinis tuæ, quanto citius po
 na serenitas moram hanc patienter sustineat
 tam prolongante meam, omnia cum te
 illud vero, quod tua celsitudo necum
 m Dominicæ resurrectionis vel peccato
 od resignata priore abbacia & illa sustineat
 enim quantum in me est facile poterit
 ius desideris maiestatis tuæ in omnibus
 mei promptitudinem animi videntur
 tam cito tamque remote abire, actus de
 onsenfu nullatenus possum: & consensu
 etur, quoniam mutato principe necesse est
 letur quamvis non magnificatio meæ
 atres quidam in me scandalizant, quod
 onfista garrientes, quasi pro rebus quibus
 religionis honore diuinarumque scrip
 nem fuerim antea profectus. Cæcitas in
 ecchatur, & quoniam naturalium rerum
 non intelligit, malis operatombus solida
 rat, & vim naturæ meritis vniuersis
 mino decipitur. Sed nihil eorum causa
 otius imperitorum ignauiam, qui bonum
 nt. Tua tamen serenitas domino meo
 consenserit ille, satis vtrique fuerit conso
 a tuæ celsitudinis voluntate multis re
 re in annum millesimum quingentesimum
 aliquid in me lingua æmulorum malit
 dilatat in intellexi & doleo. Verecundum
 to magis conterere illos tentaueris, tanto
 minatur super regnum hominum, sicut
 Omnipotens Deus principatum tuum
 dignetur, præbens tibi omne desiderium
 perfecto in mandatis eius cum sancto Do
 nunciis tuæ serenitatis tardius recurrens,
 in me requisit. Altissimus maiestati
 ilime recomendo. Ex monasterio
 mensis Nouembris. Anno

IOANNIS TRITHEMII
IX.

521

DOMINE HELIZABETHÆ DE LONGOVICO, HONESTISSI
 ma dulcissimaque matri, Ioannes Trithemius filius, abbas S. Iacobi Herbipolensis, quondam
 vero Spanhemensis, cum omni honore & reuerentia, filialem in cunctis affectuum
 cum debita exhibitione paratum.

S CIO mater (nec enim dubitare possum) rebus nostris plus quam ad anni spatium iam
 turbatis, te propterea non mediocriter perturbari. Nam etsi annos euasimus pueriles,
 tu tamen quamdiu supersunt filii, matrem te non desinis exhibere fidelem. Misi ad te cum
 10 his literis magistrum Iacobum fratrem meum vnicum, vt per filium agnoscas omnia
 quæ filio contigerunt, & per alterius præsentiam, leuius ferre absentiam alterius assuescas,
 Nullam te pro me volo habere sollicitudinem, nec propterea credas miserum, quia de
 Spanheim forte fama sparsit expulsus. Sed mihi crede potius verum scribenti, quoniam
 non vi, non metu, non coactus, sed spontanea voluntate exiui, & matura deliberatione
 præhabita foris manere decreui, abbatiamque resignaui, & istam in qua modo cum pace
 viuo assumpsi, propter causas multas & rationabiles ad hoc me inducentes, quarum si
 aliquas scire volueris, relatione fratris intelliges. Confido autem in DOMINO IESU,
 qui nihil permittit sine causa, quod mutatio ista mihi ad vtriusque hominis salutem pro
 ficendi materiam dederit, quoniam à multis occupationibus inutilibus liberatus sum,
 20 & bonam pacem cum tranquillitate assecutus. Quam enim ingratis seruierim homi
 nibus hæcenus in Spanheim, me nemo melius nouit. Propter quod non contristor,
 sed gaudeo potius datam mihi recedendi occasionem ab eis, quos deserere antehac sæ
 pius cogitaui. Sed vnum est quod mentem, vt opinor, tuam cruciare aliquantulum pos
 se videatur, quoniam deinceps vel rariis, vel nunquam visura me sis in hac carne viuē
 tem, propter maiorem distantiam locorum, in quibus versamur ab inuicem. Memento
 matrem te esse hominis necessario mortalis, à quo velis nolis aliquando separanda sis,
 etiam si multis tecum vixerit anhis, vter vestrum prior mortuus fuerit. Quid enim in se
 continere poterit consolationis humanæ visio breuissima carnis, quæ maiore cum a
 maritudine tandem necessario mortem extinguitur, quam prius dulcedine vnquam
 30 possessa videatur? Referamus ergo hæc vanitatis desideria nostra ad illam visionem æter
 næ beatitudinis, in qua perseuerans & sine fine suauitas, quæ cum semel nobis illuxerit,
 nunquam in sempiternum extinguetur. Ad illam festinemus, o mater, ad cuius parti
 cipationem sumus creati, quam tunc sine dubio poterimus adsequi, cum die ac nocte in
 mandatis Domini meditantes, ipsum Dominum & Deum nostrum Iesum Christum, pu
 ra mente, integro corde, & ardente in nobis æternitatis desiderio semper amauerimus.
 Ad quid nobis carnali visioni opus est, qui spiritualem debemus inquirere? Ego me Deo
 seruiturum deuoui, non licet mihi parentum deinceps solatio delectari. Omnia pro
 Christi amore contempsit, & cepi iam esse vt Melchisedeck, sine patre, sine matre, & sine
 genealogia: solum Deum patrem agnosco, & matrem non habeo nisi Ecclesiam. Nec
 40 meus iam sum amplius, nec tuus sum filius, quoniam Deo solenniter oblarus, eiusque mi
 nisterio perpetuo inscriptus, & ideo tua mihi sollicitudine non est opus. Quod tuum est
 cura, omnipotens Deus quod suum est sine dubio curabit, sibi que spontanea voluntate
 oblatum non despiciet. Gratias tibi ago, quia tuus cum essem, pia me sollicitudine nu
 rriisti: at nunc posteaquam Dei me seruitio obtuli, ipse me enutriet qui creauit, nec tua
 indiget cura, nec quod suum est tibi amplius commendabit. Sis ergo mente tranquilla, &
 nullam pro me geras sollicitudinem, quoniam ita rebus meis prouidit altissimus, vt hic in
 Herbipoli multo sim & melius & libentius, quam in Spanheim fuerim vnquam. Deus e
 nim qui omnia bene ordinauit, eam mihi gratiam misericorditer contulit, vt multorum
 fauore principum si voluissem mihi satis extitisset prouisum, ita vt parentum non sit opus
 50 implorare suffragia. Deum posui ad iutorem meum, & propterea mundus mihi patria est
 omnis, in quo cuncta pertranstibo aduersa. Ita nobis viuendum est mater, vt æterna Dei vi
 sione post mortem perfruamur in coelis. Vale & Deum ora pro me: nec aliter memorem
 te mei esse volo, quoniam & ego nullam tui memoriam nisi in orationibus meis habere
 consueui. Iterum vale: Ex monasterio meo Herbipoli, octaua die mensis Nouembris,
 anno Christianorum 1506.

IOANNES TRITHEM. ABBAS SANCTI IACOBI HERBIPOLENSIS,
Rogério Sycambro Dumctensi canonico, salutem & sinceram in Domino
charitatem.

QVOD paci & tranquillitati nostræ congratularis, bene facis, & quod verum decet amicum, nec tuis erga nos votis & studiis sumus ingrati, sicuti nec esse debemus. Magna est enim dudum contracta inter nos amicitia & magna potest, quia non cœpit ex vanitate temporalium rerum, caducisque mundi consolationibus exordium, sed tota consistat ex Christi amore fortis & sacrarum studio scripturarum. Et hæc nostræ summa philosophiæ, qui & Christiani sumus, & Deo mancipati claustrales, DOMINUM IESUM, qui cum Patre & sancto Spiritu Deus est vnus in trinitate personarum, puro semper affectu diligere, contemptisque vanitatibus mundi omnibus mentem in diuinis scripturis cum sobrietate iugiter occupare. Hæc enim vera claustralium amicitia est, quam diuinus inter fratres connectit amor, principiumque Deum habens & finem, & spreto vanitatis confortio, solitaria cum socio voti viam mandatorum Dei sine offensione perambulat. Dicit enim propheta Hieremias: Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius, quia leuabit se super se. Nerus enim amicitia claustralium, est pro Christi amore solitudinem diligere, & confabulationes hominum carnaliter sapientium omni tempore declinare. Sola est amicitia claustralium firma, quam parilitas votorum in amore celestis sapientiæ sine respectu terrenæ utilitatis copulauit. Non est hic opus muneribus caducis, non auro, non argento, quia ad veram amicitiam hoc solum requiritur, vt Deus ab utroque pure diligatur. Amor vero ex cognitione oritur, cognitio autem ex continuo scripturarum studio generatur, & studium optata solitudine pascitur, sicut Prosper sanctus episcopus dixit:

Scrutari legem possunt utcumque quieti,

Si mundi à strepitu libera corda vident. Iterumque ait:

Tranquillam & vacuam curis sapientia mentem

Imbuit, & placidi pectoris hospes erit.

Corpore quidem solitarius es, in nemore cum paucis fratribus eiusdem propositi subiugi silentio habitas, sacro ferues studio scripturarum, si cordis intima non penetrauerint inuisibiles mundi strepitus, ad cognitionem summi boni quod est Deus, iam facilem parasti viam. Mens quoque restringenda est, ne turbationibus agitetur forinsecus concitati furoris, neue passionibus tangatur animalibus, sed placida sit atque tranquilla, ad diuinum semper pauca sermonem, quia scriptum est: *Beatus homo qui semper est pauidus, qui autem mentis est dura, corruet in malum.* Et Dominus per Esaiam prophetam dicit: *Ad quem respiciam nisi ad pauperculum, contritum corde, & trementem sermones meos?* Nam quia studio ferues scientiæ salutaris, vt veram sapientiam quæ desursum est intelligas, mentem ab omni terrenarum voluptatum inquinamento in primis purifica, ac deinde studio scripturarum vtiliter exercitabis intellectum. Quanto enim fueris purior affectu, tanto proficies amplius intellectu: & quanto magis cognitione profeceris, tanto Deum feruentius amabis. Et quanto ardentius Dominum Deum tuum amaueris, tanto veræ sapientiæ plus appropinquabis. Quid enim aliud est post resolutionem corporis nostri mentis illa foelicitatis æternæ fruitio, quam indeficiens quoddam spiritus tripudium, quod cognitione simul & amore incommutabilis boni constans gratia Dei cooperante in hac mortali vita per sancta studia ex nostra voluntate libera sumpsit exordium. Non te Rogeri magnifacio Poetam, nec Rethorem miror, neque mundialis sapientiæ amatorem collaudo, sed quod sacræ sis amator Theosophiæ, puraque DEVM mente colas, & sæculi habearis contemptor, hoc est quod veneror & laudo in te, simul & amo vehementer, quo solo in amicitiam te admisi, & in corde meo verum in scriptis amicum, sine quo nulla est inter claustrales amicitia firma. Ita pergamus velim Rogeri, sola CHRISTI IESU dilectione constantes amici, vt diuinarum scripturarum lectionibus iugiter purificatis cordibus cum sobrietate dediti, per sacri continuationem studii ad incommutabilis boni cognitionem pertingamus, ipsumque fide cognitum incomprehensibilem Deum, tota mentis intentione semper amemus, pro eius dilectione cuncta huius mundi contemnentes prospera, & nulla formidantes aduersa. Dominus enim Iesus sapientia Dei patris nostra est philosophia, & veræ claustralium amicitiaë glutinum, sine quo nullum debebis habere amicum. Hunc quanto per studium sacræ scripture, & spiritualis exercitium cõpunctionis ampliori affectu cognoueris, tanto feruentius amabis,

Tren. 3.

Prover. 16.

Capit. 60.

Vera amicitia vnde proficitur.

Opera
Historia

atularis, bene facis, & quod verum docere
amum ingrati, sicuti nec esse debemus. Ma-
ria & magna potest, quia non corpore
confortationibus exordium, sed vera con-
scripturam. Et hæc nostra summa philo-
sophi claustrales. DOMINVM IESVM
in trinitate personarum, puro semper affe-
cti omnibus mentem in diuinitatis
claustrum amicitia est, quam licet
Deum habens & finem, & sperto ratio-
natorum Dei sine offensione perambulat.
cum portauerit iugum ab adolescentia, ab-
micitia claustralium, est pro Christi amore
num carnaliter sapientiam omni tempo-
ra, quam parilitas votorum in amore
populauit. Non est hic opus numeribus
micitiam hoc solum requiritur, ut Deus
ne oritur, cognitio autem ex continuo
solitudine pacitur, sicut Prosper scribit

Iterumque ait:
item

re cum paucis fratribus eiusdem propo-
pturarum, si cordis intima non penetrat
in summi boni quod est Deus, iam factum
turbationibus agitur fortis concu-
sus, sed placida sit atque tranquilla. ad
est: *Beatus homo qui semper est spiritus, qui
nus per Elaiam prophetam dicitur: *Quid
rememorem sermones meos? Nam quæstio
quæ defursum est intelligas, motum do-
pimis purifica, ac deinde studio scrip-
to enim fueris purior affectu, tanto prob-
tione profeceris, tanto Deum feruentius
am tuam amaueris, tanto veræ sapientie
post resolutionem corporis nostri in
ns quoddam spiritus tripudium, quod
ni constans gratia Dei cooperante in hoc
tate libera sumpsit exordium. Non
miror, neque mundialis sapientia am-
phiaz, puraque DEVM mente colas. di-
neror & laudo in te, simul & amo re-
corde meo verum inscriptum amicum, sine
Ita pergamus velim Rogeri, sola Ca 2
diuinarum scripturarum lectionibus
ti, per sacri continuationem studii ad-
ti, ipsumque fide cogniturum in comp-
per amemus, pro eius dilectione con-
la formidantes aduersa. Dominum enim
ia, & veræ claustralium amicitie glori-
a. Hunc quanto per studium sacra-
liori affectu cognoueris, tanto feruentius
amabis,**

amabis, quoniam sicuti nemo bonum diligit incognitum, ita quisquis summum illud in-
commutabile bonum per fidem formata credulitatis studio sancti feruoris agnouerit, ni-
hil præter ipsum solum amabit. Gratias tibi ago Sycamber, quod mei memor Deo Patri
sacrificans oras pro nobis. Amor Christi qui te nobis fecit amicum, semper in corde tuo
ardeat cum dulcedine spiritali. Vale sanus & incolumis Nestoreos in annos. Ex Herbipo-
li decima octaua die mensis Nouemb. Anno Christianorum 1506.

XI.

10 REVERENDO IN CHRISTO PATRI DOMINO IOANNI TRITEMIO
abbati S. Iacobi Herbipolensi, præceptori & amico colendissimo, Rogerius Sycam-
ber canonicus claustralis in Hegen
salutem.

EPISTOLAM tuam doctissime Tritemio, ad Christi amorem me cohortantem, cum
ingenti reuerentia & gaudio suscepi. Utinam crebro mihi talia mittas exhortamenta,
quibus semper in Dei amore possim proficere, & melior me ipso fieri. Dulces enim mihi
sunt literæ tuæ ac melle suauiores, nec eas tories legere possum, quin magis placeat relectæ.

- Congaudeo autem tibi vehementer, quod locum à curis rerum secularium quietum, tu
20 isq; studiis aptum inuenisti, speras quod iam posthac multa sis lucubraturus ad vtilitatem
communem in ocio & quiete monastica, quæ prius in Spanheim propter multiplices cur-
rastam monasterii priuatas, quam ordinis tui publicas, intermittere cogebaris. Valde au-
tem metuebam, posteaquam ad monasterium tuum Spanhemense redire noluisti, ne ad
curias te Principum conferres, cum sint multi, ut audiui, qui te habere secum exoptent.
Monachis autem tuis in Spanheim quis vir bonus non irascatur, exprobrat ac maledicat
redissime qui ex inuidia & malignitate sua te virum omnium mitissimum, optimum at-
que doctissimum, Regibus & principibus charum, & cunctis viris bonis eruditisque reue-
rendum, qualem trecentis ab annis ordo sancti Benedicti habuit neminem, tam iniurio-
se confundere, & ad indignationem prouocare non timuerunt. Ego non cœcus explora-
30 tor claustralium, cum ante decennium consensu & voluntate superiorum meorum, ad
instantiam paternitatis tuæ sex mensium spatio, ut scis, tecum versarer in Spanheim tuo
monasterio, tibi que postulanti duo volumina referberem mearum lucubrationum ma-
num mea propria, mores & inclinationes monachorum tuorum bene cum diligentia no-
taui, eosque ferme omnes (præter Henricum de Colonia, & Ioannem Damium, quorum
nunc alter mortuus est, alter in Nouocastro monialium præpositus) offores & contem-
ptores omnium bonarum artium repperi, & tuorum detractores vtilium studiorum. Mi-
rabar ego in victu & amictu parsimoniam tuam: & iugem regularis disciplinæ obseruan-
tiam cum studio scripturarum continuo, mihi in exemplum spiritualis adificationis af-
40 sumpsi, nec obliuiscar quo ad vixero, sed tuus esse pro viribus imitator curabo. Audiui etiam
iam à multis, quod æmulus ille tuus Dux Ioannes non diligit viros doctos, nec aliquem
in sua curia habeat studiosis & eruditus bene fauentem. Quod ex eo verum credo, quon-
iam cum me tecum in Spanheim eodem tempore existente, pro qua nescio causa sum-
mo pontifici Romano, ac cœtui Cardinalium necessario esset scripturus, neminem
in vniuerso ducatu suo tantæ eruditionis inuenire potuit, qui latine scribere potuis-
set. Postremo, si recte memini, ad temittere cancellarium suum & rogare, ut Pa-
pæ & Cardinalibus latine scriberes, compulsus est. Vnde vehementer gaudeo & la-
tor, quod locum tuis aptum studiis inuenisti, vbi sint plures qui tuis lucubrationi-
bus & eruditione lucidissima delectentur. Certe non est mihi dubium de monachis
tuis in Spanheim, qui te numquam fuerunt digni, quoniam Deo iusto vindicante
50 iudice, vltionem temeritatis suæ in breui temporis mora recipient. Vnum est,
quod me tristitia afficit in hac tua mutatione, quoniam propter maiorem locorum di-
stantiam literas tam crebro recipere tuas deinceps nequeo. Veldicus noster in Dyrm-
stein amantissimus tui, multum gauisus est audito, quod te in pace monastica con-
firmasti: timebat enim, sicut & ego, quod principum curiis hærens quietem vitæ
claustralium subterfugeret. Petit autem maxime, ut aliquid operum eius castigat-
um prius abs te per impressores facias prodire in lucem pro communi vtilitate
legentium. Spero etiam, quod aliquando & meorum opusculorum vel vnum saltem

*Prognosticon.**Iodocus Rubeacensis.*

facies imprimi per chalcographos qui plures in vicina tibi sunt Nurenberga. Si votis meis benigno favore volueris occurrere, curabo in breui, vt duo vel tria operum meorum mittam ad te. Scripsi nuper quoddam prognosticon, iocis & facetiis plenum, quod multis placet, sed quoniam tua censoria faueritas iocos aspernatur vniuersos, non integrum iudicavi ea mittere ad te, qui maturitate vitæ atque verborum nimium esse nugis formidabilis soles. Scripsi etiam ad Iodocum Rubeacensem theologum tui amantissimum in ecclesia Neometensi, integerrimum verbi diuini præconem, opusculum vnum carminum familiarium, quod imprimendum ambo rogamus. Quatuor lucubrationum mearum, (vt nosti) volumina scripsi, in quorum quolibet quatuor & triginta continentur opuscula quæ si dare imprimenda chalcographis iubes, omnia mittam ad te, cum mihi certum destinaueris nuncium qui perferat. Ioannes noster Canter, medicus Frisius, communis amicus, carnis debitum soluit, cuius memor esto ad Deum. Vale & ora pro me. Ex Hegen prima die mensis decembris Anno Christianorum 1506.

XII.

IOAN. TRITEM. ABBAS S. IACOBI HERBIPOLENSIS, *Quondam vero Spanhemensis, Rogerio Sycambro amico suo constantissimo Salutem.*

TE mihi congaudere, si gaudeam ipse, non dubito. Sin autem ipse non gaudeo, nec tu quidem non gaudenti mihi recte congaudebis. Gaudeo vero quod inuidiam æmulorum superauit, & consortium ingratis simorum monachorum meorum tandem, auxiliante Domino IESU CHRISTO, euasi, quorum contrarios meo proposito mores annis viginti tribus non sine amaritudine portare coactus fui. Euaasi miseros, ingratos, stultissimosque homines, & veni ad locum satis, vt spero, quietum, in quo & salutis propriæ operam dare possum, & studia sancta continuare scripturarum. Doleo autem quod bonos & innocentes propter malitiam perfidorum deserere oportuit: quanquam & ipsi cū tempore satis tute alibi sibi valeant providere, si prauorum consortio grauantur. Metuebant enim curiis me principum ingererem, propterea quod multi essent, qui meo delectarentur obsequio. Non hoc solus timuisti. Ego autem in omnibus aduersitatibus meis hoc, miserante Deo, in corde meo statui, viam Domini nequaquam deserere, sed religionis sacræ propositum vsque ad mortem inuisiolabiliter obseruare. Vnde, quod tibi in aurem citra iactantiam sit dictum, quanto in me amplius æmuli læuiebant, tanto magis Dei gratiam sensi adesse præsentem, qua factum est, vt cum auxilio multorum nobilium & principum iniurias mihi factas satis digne vindicare potuissem, omnem penitus neglexerim vltionem. In iuste enim contra me linguas suas consuetudine mentiendi deprauatas mouerunt, talia confingentes, quæ a nobis cogitata nunquam fuerunt. Re autem vera, totius persecutionis in nos causa principalis fuit, quod serenissimo Principi Palatino bene fauente, singulari ab eo elementia fouebamur. Satis enim manifeste pluribus constat, Duce Cynonorum cum suis, rebus non fauere Palatinis, quod eo tempore luce clariius patuit, quo in bello transacto prouincialis Hassonum Comes præda & incendio Nagaium⁸ deuastauit. In odium ergo Palatini me persecuti sunt non solum Cynonoti, sed etiam quidam ex nostris, sicuti abbates, montis sancti Iacobi Moguntinus, & montis sancti Ioannis Rinuigiensis, qui vna cum monachis suis à multis retro semper annis mansuetissimum principem laceffere maledictis, cum nihil eis nocuerit, non cessarunt. Mihi quoque & nomen inter studiosos, & famam semper inuidebant bonam, animo ferentes iniquissimo, quoties ab aliquo Principum fuisset honoratus. Cum anno tertio & quingentesimo supra millesimum principes Imperii electores apud Francfordiam in mense Octobri conuenissent pro certis regni negotiis, contigit & me vocatum adesse in curia Serenissimi principis Ioachim Brandenburgensium Marchionis. Aderant Raymundus Cardinalis sanctæ Mariæ nouæ, presbyter apostolicæ sedis de latere tunc Legatus, & Hermannus Colonienis, Bertholdus Moguntinensis, & Iacobus Treuerensis Archiepiscopi. Commensalis eram ipsius Marchionis Ioachim continuus, à Cardinale quater, & bis ab archiepiscopo Colonienfi vocatus ad mensam, argenteisque vasis in recessu meo pulcherrimis donatus per eos, & in multa familiaritate habitus. Audientes hæc præfati abbates & monachi, dissecabantur cordibus suis præ inuidia, & cum nihil aliud potuissent, maledictis me persequi

*Nagaium.**Conuentus principum habitus Anno Domini 1507.*

vicina tibi sunt Nuremberga. Si ueris uicini
 reui, ut duo vel tria operum meorum me
 on, iocis & faceris plenum, quod malis
 a spernatur uicinos, non integrum in
 te verborum nimium esse nugas formide
 sem theologum tui amantissimum in co
 orationem, opusculum vnum carminum
 nus. Quatuor lucubratiōni meorum ut
 quatuor & triginta continentur opuscula
 inia mittam ad te, cum mihi certum dedit
 Canter, medicus Frisus, communi ueni
 Deum. Vale & ora pro me. Ex Herpipo
 1506.

BI HERBIPOLENSIS, QUONIAM
 erio Sycambro amico suo
 Salutem.

ubito. Sin autem ipse non gaudeo, nec tu
 lebis. Gaudeo uero quod inuidiam meo
 m monachorum meorum tandem meo
 rum contrarios meo proposito meo
 eo actus sui. Euali miseris, in gratia, di
 spero, qui ierum, in quo & saluti propo
 e scripturarum. Doleo autem quod bonos
 eferere oportuit: quamquam & ipsi uen
 tuorum consortio grauantur. Melancholice
 od multi essent, qui meo delectarentur
 omnibus aduersitatibus meis hoc, melan
 qua deferere, sed religionis sacra propo
 re. Vnde, quod tibi in aurem circumdabo
 leuiabant, tanto magis Dei gratiam in
 lio multorum nobilium & principum in
 em, omnem penitus neglexerim uiciorum
 dine mentiendi deprauatas inuenerunt
 in fuerunt. Re autem uera, totius potius
 ssimo Principi Palarino bene factis. In
 manifeste pluribus constat. Ducem Cyno
 , quod eo tempore luce clarus patuit, qui
 nes præda & incendio Nagaium? detest
 non solum Cynonoti, sed etiam quidam
 oguntinus, & montis sancti Ioannis Ratis
 etro semper annis mansuetissimum prin
 it, non cessarunt. Mihi quoque & noce
 onam, animo ferentes iniquissima con
 Cum anno tertio & quingentesimo
 Francfordiam in mensis Octobri conuen
 ocaturum adesse in curia Serenissimi principis
 derant Raymundus Cardinalis sancte Ma
 runc Legatus, & Hermannus Coloboniensis
 rensis Archiepiscopi. Commentis enim
 inale quater, & bis ab archiepiscopo Colo
 nis in recessu meo pulcherrimis deo tempore
 ates hæc præfati abbates & monachi, nihil
 aliud potuissent, maledictis me persequi
 cepe

ecceperunt, fulminantes, quæ minime dicebant claustrales. Omnipotens indulgeat eis quo
 nam eorum inuidia totius mali quod passus sum occasionem dedit. Nisi enim temerariis
 fauissent ausibus, nunquam fratres mei contra me in apertum cornua sumpsissent. Sed va
 dapt hæc in obliuionem sempiternam, & reddat nobis in futura retributione iustorum
 patientiæ fructum, qui uirtutem tolerantiae dedit. Si quid habet Veldicus noster operum
 suorum quod imprimi velit, emunctatum mittat ad nos, & operam dabimus ut quanto
 tius imprimatur. De tuis quoque opusculis mitte quicquid uolueris imprimendum, & di
 ligentiam nostram comperies. Multa Rogeri paucis annis scripsisti opuscula die nocteque,
 nihilominus onera comportans canonicæ religionis, de quo plures sane mirantur. Laudo
 10 & commendo tuorum sedulitatem studiorum, collaudarem amplius si omisissis seculari
 bus ad spiritualia te conferres. Centum ferme iam & quadraginta lucubrasti opuscula, in
 ter quæ sunt paucissima (nescio tamen si sint aliqua) quorum lectio, uel ædificet ad fidem,
 uel mentem promoueat in spiritualis exercitii deuotionem. Oro te mi Rogeri transfer
 scribendi propositum, & qui hæcenus multa scripsisti filiis mundi, deinceps iam aliquid
 ædico cultoribus Dei. Non semper decent puerorum carmina uirum, studia ætati compa
 randa sunt, & iuxta factum sancti Christophili, uirum euacuare oportet ea quæ uidentur
 paruulorum. Ingenio uales simul & facilitate scribendi, non satis est nisi talia scribas, quæ
 uel ad cognitionem, uel ad amorem summi boni, quod Deus est proficiant lectoribus, ti
 bique mercedem parent in futuro. Vale Deum orans pro nobis. Ex Herbipoli 18. die mens
 20 sis Decembris. Anno Christianorum 1506.

XIII.

IOAN. TRITEM. ABBAS SANCTI IACOBI HERBIPOLENSIS, IOANNI
 Damio Curteso, confessori sanctimonialium in Nouocastro prope
 Heidelbergam, Salutem.

EX literis tuis, frater charissime, iam factus sum certior, & forma electionis quæ fuerit, &
 quis in locum mei abbas Spanhemensis cenobii sit electus. Nonne dudum prædixi
 30 Melantium priorem anhelare ad abbatiam, & propterea studiose omnes excogitasse mo
 dos & uias, quibus inducerer, aut saltem prouocarer ego ad resignationem. Quod ambitio
 se concupuit adeptus est, uiderit ipse quibus medijs, quoniam iustus est Dominus Deus,
 qui humilibus dat gratiam, & superbis tumidisque resistere consueuit. Imputandum est uis
 itatoribus stultis & inexpertis, qui negotium electionis arduum male ordinarunt. Et ut a
 gnoscas quæ mihi perperam gesta in electione huiusmodi uideantur, ex tuis quæ notaui
 mus literis per ordinem replicabimus. Et primo quidem posteris malum uisitatores reli
 quere uestigium, quo sæculares pro consilio in tempore electionis ad monasterium uoca
 uerunt cum tanto apparatu in malum exemplum, quod nec antea est factum, nec ut fieret
 iam fuit necessarium, nisi forsitan in consilio trium fabarum schismatis metuisent ebul
 40 litionem. Deinde cum scire manifeste potuissent, nullum ea uice inter fratres in electione
 tunc præsentem, ad curam pastoralis sollicitudinis extitisse idoneum, quare diem electionis
 non prorogarunt, donec adesse compellerentur absentes? Aut si omnino cõplacere Prin
 cipi Cynonotorum uolebant, ut quanto uis inuenerent abbatem, quare non elegerunt
 quempiam uidecunque idoneum? Quinque in electione monachi conuentuales dun
 taxat affuerunt, cæteris, & te quidem similiter ex indignatione factorum absentibus, factaq; in
 ter se conspiratione iurauerunt, nullum se recepturos in abbatem, nisi in eorum numero
 50 quinario contentum. Hac per uisitatores conspiratione admissa, dubium esse non po
 tuit, præter Melantium neminem futurum abbatem. Qualis est ista monachorum e
 lectio, in qua spiritui sancto uia præcluditur, & omnium uota eligentium contra nor
 mam æquitatis malitiose restringuntur? Tali modo in abbatem electus est prior, qui nihil
 unquam libentius quam nostram cessionem audiuit, dolo & fraudulentia plenus, quem
 contra intentionem sanctissimi patris nostri Benedicti non dubitamus ordinatum. Vitijs
 enim suis consentientem elegerunt abbatem, desidem, pigrum, accidiosum, & nullum
 pro regulari disciplina zelum habentem, nisi iam deinceps forsitan Dei miseratione ad
 meliora consurgat, quod ut fiat, continuis DEVM precibus orare non desistemus. Nam
 ut uerum fateamur, non odimus hominem quamuis multa mala susceperimus ab eo,
 sed eius uita merito satis detestatur, quæ nisi emendauerit, pastor inutilis erit. Hominem

noſti, propterea non eſt opus vt multa de illo ſcribamus. Quare nobis diem electionis nō ſignificauerūt in tempore, vt pro directione & conſilio fuiſſemus etiam præſentes. Si quis homo ſcire mores hominum poteſt; nullus monachorum Spanhemem. nobis fuit ignotus. Sciens autem prior Melantius quanta in nos commiſerit mala, præſentiam noſtram horruit, meruens abbatiam ſe non poſſe conſequi, ſi noſtro fuiſſet conſilio electio celebrata. Ergo viſitatoribus aſſignetur ſi quod malum hanc electionem fuerit ſubſecutum, qui nos aduocare cum debuiffent neglexerunt. Receſſiſſe illos cum indignatione ſcribis uenientem loco inſtituere abbatem nequiuerunt. Nō miramur quod fratrum conſpiratione præuenti, cōde ac machinatione præuenti, cum ambo ſatis earum actionum, quas præſumplerant penitus ſint inexerti. Alter enim Selgenſtatenſis abbas domi cōſiſtere aſſuerus; nunquam in cauſis ordinis publicis fuit conuerſatus. Alter vero montis epiſcopi abbas quid eſt niſi vter ſine intellectu, commeaſationibus & poculis inflatus; qui ſtulta & imperita blatteratione quicquid aggreditur confundere & inuertere conſuevit. Sed ea quæ facta ſunt tractare non valentes, ſilentio tranſeamus. Potens enim eſt Dominus Deus per miſericordiam ſubleuare iacentem, vt electus ipſe, de quo iam nullus videtur eſſe contentus, gratia in eo proſiciente diuina, melior fiat multo quam aliquis poterat æſtimare. Nec noſtra de erit cohortatio, ſed quam primum nobis certi fuerit copia nuncii, ipſum literis noſtris pro Chriſti amore prouocare ad meliora curabimus. Vale. Ex Herbipoli decima quarta die menſis Ianuarii, Anno Chriſtianorum 1507.

XIII.

IOACHIM DEI GRATIA MARCHIO BRANDENBYRGENSIS,
princeps elector, Ioan. Trit. ab. S. Jacobi Herbipolen. Salutem.

REVERENDE pater amantiffimeque præceptor, gratioſo tibi congratulamur affectu de noua quam nuper accepſti abbatia, in qua vt ſperamus quietem habeſis maiorē quam in Spanheim te habuiſſe conſtat. Deo cunctipotenti deuote humiliterque ſupplicantes, vt paternitatem tuam in eadem pro ſua ſanctiſſima voluntate, non ſecus quam tibi ex animo fauemus, ſanum felicemque diu conſeruet & incolumem. Scire vehementer cupimus quid factum ſit de præceptore tuo Libanio, vtrum adhuc viuat, aut rebus exceſſerit humanis. Quod ſi mortuus, paternitatem tuam attente rogamus, vt pro librorum eius acquisitione nō dormiat. Scis enim quam nobis ſint vtilis & neceſſarii. In vltimis tuis ad nos literis promiſiſti, te quanto poſſes citius perfecturum ea quæ poſtulauimus a denda per te, rogamus vt more tuo diligentiam adhibeas, moxque vt conſignata perfecteris, conducto ſideli nuncio pro noſtro ſalario nobis mittere quantoſius non pigriteris. Mitimus tibi, o decus noſtrum, tonnam vnā ſalfatorum luciorum, & duas hallectium, quæ vt grato ſuſcipias animo, non pro munere ſed pro noſtri memoria rogamus. Sturionis autem & eſocis copiam hac vice habere nequiuiſimus, alias etiam tibi libentiſſime ea miſiſſemus. Quicquid enim boni paternitati tuæ impēdere poterimus, ſingulari fauore parati ſumus, quod vt faciamus, tua ſidelitas, diligentia, & munificentia nobis exhibitæ copioſe promerentur. Nam merito ingratitude argueremur vitio, ſi tuorum erga nos benefactorum obliuiſci videremur. Feruentiſſimo autem deſiderio tuum ad nos reditum circa feſtum Pentecoſtes, aut ſi fieri poſſet citius exoptamus, quod vt ſine tuo fiat incommodo diligenter curabimus. Habemus enim multa cum tua paternitate conferenda, quæ literis commendare non poſſumus. Vt autem pro hoc ipſo negotio conuenientem ad Dominum tuum Epiſcopum noſtrumque amicum habeas acceſſum, cum ſine illius conſenſu venire nequeas, tibi noſtras ad illum literas mittimus, in quibus vt nobis pro tuo ad nos reditu conſentiat diligentius oramus, nullatenus dubitantes, quin tua paternitas pro impetratione huius negocii diligentiffime nobis apud eundem amicum noſtrum cooperabitur. Quicquid impetraueris tandem nobis per nuncium expenſis noſtris conducendum reſcribere velis, & habeſis nos tibi ad votum gratificaturos in omnibus. Valere tuam paternitatem quam feliciffime optamus. Ex Vrſulo noſtro in die ſancti Anthonii abbatis manu noſtra propria. Anno dominicæ incarnationis milleſimo quingentefimo ſeptimo.

Ad has

scribamus. Quare nobis diem electionis
 & consilio fuisset etiam profecto. Si
 onachorum Spanhemem. nobis fuit igno-
 os commiserit mala, presentiam nostram
 scqui, si nostro fuisset consilio electio cele-
 alium hanc electionem fuerit subiectum.
 . Recelisse illos cum indignatione scribis
 quod fratrum conspiratione presentem
 unt. Nō miramur quod fratrum fuit
 earum actionum, quas praesumptum
 sabbas domi consistere a fuerit, immo
 ter vero montis episcopi abbas quidam
 culis in flatus: qui stulta & imperiti
 rtere consuevit. Sed ea quae facta
 tens enim est Dominus Deus per
 io iam nullis videtur esse contentus, quia
 am aliquis poterat estimare. Nectro
 fuerit copia nuncii ipsam litteris nobis
 nus. Vale. Ex Herbipoli decima quarta

II.

CHIO BRANDENBURGENSIS,
 Jacobi Herbipolen. Salutem.

ceptor, gratioso tibi congratulatur
 qua ut speramus quietem habebis
 cunctipotentia deuote humiliterque
 a sanctissima voluntate, non secus quam
 onseruet & incolumem. Scire velle
 banio, vtrum adhuc viuat, aut rebus
 tuam attente rogamus, ut pro libere
 nobis sint vtilis & necessarii. In
 perfecturum ea quae postulat
 beas, moxque vt consignata perfectio
 nitere quantoties non pigritia. Manu
 m luciorum, & duas hallectum
 ostri memoria rogamus. Struonibus
 alias etiam tibi libentissime ea
 poterimus, singulari fauore parati
 unificencia nobis exhibere copiosam
 ar vicio, si tuorum erga nos benedictio
 desiderio tuum ad nos redire
 s, quod vt sine tuo fiat incommodo
 paternitate conferenda, quae litteris
 ipso negotio conuenientem ad
 as accessum, cum sine illius consensu
 us, in quibus vt nobis pro tuo ad
 bitantes, quin tua paternitas pro
 d eundem amicum nostrum cooperari
 ancium expensis nostris conducendum
 tificaturus in omnibus. Valere tuum
 Vrulo nostro in die sancti Anthonii
 nno dominicae incarnationis
 atesimo septimo.

Alia

IOANNIS TRITHEMII.

527

Ad has literas in diebus paschalibus primum respondi, quoniam non per certum
 nuncium, sed per casualem vectorem, qui pisces nobis ab ipso principe dona-
 tos adduxit sexta die mensis Martii, quae fuit sabbatum post reminiscere in
 • quadagesima, mihi praesentatae sunt.

XV.

IOAN. TRIT. AB. S. IACOBI HERBIPOLENSIS, OPT. FRATRI.

Nicolao Basellio monacho Hirsaugiensi, suo quondam auditori
 atque discipulo S.

10

AEGRITVDINI tuae compatior, & Dei summi clementiam oro, vt pristinae te quan-
 totius restituat sanitati. Et mihi quidem sicuti scribis vastitas & solitudo, iuxta vaticini-
 um Esaiæ prophetae occurrerunt non sine contritione magna, quoniam bello multo-
 rum fauente in Principem meum Serenissimum Palatinum, omnes pene cortes mona-
 sterii tunc mei Spanhemensis, aut incēdio aut vastatione hostili perierunt. Bello tandem
 imperio Regis Romanorum sedato, quidam ex Cynonotis principi Palatino non satis
 prospera fauente, contra me in eius odium surrexerunt, mihique in occulto a mulos sus-
 citantes, Ducem Ioannem reddiderunt infensum. Quae posthac super me secuta sint ma-
 20 la, cum esses mecum in fine mensis Iunii Neometi anno quinto supra quingentesimum
 atque millesimum, plenius audiuisti. Postea vero cum tempore didici quod prius ignora-
 bam, quoniam omnia quaecumq; aduersum me tentauerunt a muli, ad instantiam quo-
 rundam fratrum meorum simul & abbatis Moguntini hostis omnium studiosorum ho-
 minum praesumpserunt. Enimvero nisi me absente, nihilque tale suspicante manutenuis-
 set improbos, nunquam in metalia commississent. Non mireris Baselli, nec temere factum
 30 arbitris, quod abbatiam dimiserim Spanhemensem iniuria provocatus a mulorum, in
 qua per annos tres & viginti quantas inutiles occupationes meo proposito aduersas ha-
 buerim, nec ego dicere possum, nec tu facile crediturus es. Quamuis non penitus omniū
 sis signarus, vt pote qui anno mecum integro conuersatus, mores & studia singulorū ex-
 amullim perpendisti, & ofores bonarum litterarum apud nos plures inuenisti. Quid facere-
 mus diutius cum monachis ingratissimis, quibus persuadere nunquam potuimus, vt mores ad
 regulam puritatem corrigerent, & sacro studio scripturarum, quod monachos maxime de-
 corat, insisterent, sed vanitatibus semper inhiantes salutis monita spreuerunt. Postremo
 in reprobum sensum conuersi grauem sed occultam in nos conspirationem ordinarunt,
 talia per iniquitatis satellites praesumentes, quae nobis ad contumeliam iniustissime facta
 viderentur. Dimisimus illos oportunitate accepta, neque enim nos poenitet, locum asse-
 cuti et si pauperem, quietum tamen & nostris studiis non mediocriter conuenientem, in
 quo & nobis & lecti omni vtiliter vacare poterimus scripturarum. Qui sint capita factionis
 in nos cum velis scire, ad memoriam reuoca quae olim audieris in Spanheim, & bonos fa-
 40 cile a consortio malorum secerne. Benedictus dominus Deus omnipotens, qui me libe-
 ravit de medio Babylonis, & de profundo inutilium occupationum eripuit animam me-
 am, vt deinceps ambulare coram eo in pace & tranquillitate mentis, quod semper quide
 optaueram in toto corde meo. De Chronica monasterii tui Hirsaugiensi, scire te volo Ir-
 bus sine charis, quod imperfectam reliqui vna cum libris & comportatis omnibus in mo-
 nasterio Spanhemensi, vbi quicquid vestri iuris est quaerite, & pro eius consummatione vt
 volueritis cogitare. Prior enim conuentio nihil amplius ad me pertinet, quia cum abba-
 tia omnibus ad eam pertinentibus renunciaui. Ero nihilominus paratus facere pro honore
 monasterii tui quod potero, si tuus voluerit abbas. Vale. nostri memor in orationibus tu-
 is ad Deum. Ex Herbipoli 14. die mensis Martii, Anno Christianorum 1507.

Chronica
Hirsaug.

50

XVI.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI IOANNI TRITEMIO

abbati Herbip. doctissimo praepositorum suo, Ioannes Centurianus de Clusardia
 pastor ecclesiae in Tritenheim, Sa-
 lutem.

Dixi potest minime, nec facile quidem crederet quisquam, praepositorum omnium
 doctissime, quanta fuerim latitia & exultatione perfusus, quando magister Iaco-
 bus Tri-

bus Tritemius tuæ paternitatis reuerendissimæ frater literas nobis attulit tuas, quibus te non solum viuere, sed & feliciter viuere intelleximus. Ago quam humilime possum Deo gratias omnipotenti, cuius misericordia te cunctis fecit æmulistuis fortioem, vt qui te lædendum putabant, grauius semetipsos & læserint & confuderint, æternoque digno se se constituerint opprobrio. Nomen tuum celebre famamque sanctissimæ opinionis in toto Christianorum orbe perfidissimi nebulones se posse arbitrabantur extinguerent, sed confido in illum qui nouit vniuersa, quoniam non solum nihil tibi nocebit inuidorum iniusta persecutio, sed propter eam translatus ad Franciam, clarior multo in breui quam fueris antea resplendebis. Omnium malorum quæ perpeffus fuisti maiorem occasionem nemo dedit quam monachi tui, simul & duo illi abbates perfidissimi Moguntinus & Rincauiensis, qui (vt veridica relatione audiui) Cancellarium & ministeriales Ducis Ioannis in odium tui prouocarunt. Monachi enim tui te in Marchia existente sine intermissione hinc inde currebant ad Moguntiam, & ad ipsum Ducem in Fortiburgio * iuxta Mosellam continue resedentem, & quoscunque potuerunt aduersum te prouocare conabantur. Credit facile inuidorum delationibus Cancellarius ducis indoctus, tibi antea non bene fauorabilis, vt pote qui tuam eruditionem & sapientiam diu habuit suspectam, semper metuens (vt publicè iam fertur) ne sibi in consiliarium te dux iste assumeret. Volens ergo Ducis prouenire consilium, omne quod fingebatur de te malum credulo nimis illi persuasit. Sed omnipotens Dei iustitia omnia successiue deducet in lucem, & certe iam actum palam fieri coepit, quam iniquissime tecum sit actum. Temeraria multa in te fulminabant æmuli tui cum in Marchia esses constitutus, sanctitatis tuæ splendidissimam famam denigrare cupientes, & quædam horrenda in vulgo sparserunt mendacia, pro quibus nunc in conspectu omnium hominum confunduntur. Quamuis enim omnes te sciremus esse cum principe Serenissimo Ioachim in Marchia, nihilominus quidam sacratissimi nominis tui pestiferes & inuidiosos dicebant: *Vbi putatis esse Tritemium abbatem? Cum Marchione Brandeburgensi? Non est, inquit, cum illo, sed desperatus abiit Romam, deinceps nunquam reuersurus.* Alii dicere audebant, quoniam nimia desolatione animi tactus proprio se laqueo suspendit. Rursum alii perpetuis mancipatum vinculis confingunt. Multi quoque hostium tuorum dictis fidem adhibentes te perisse credebant, dicentes: *Hei lumen illud splendidum, quod illuminare totum orbem sua eruditione consuevit, quomodo tenebrarum est caligine obscuratum? Quis abbatem Tritemium in toto pene orbe Christiano fama eruditionis & sanctitatis gloriosum in tantam animi detractionem credidisset venturum, vt patriam & amicos tam inconsulte desereret?* Ego autem qui doctrinam tuam, prudentiam quoque, & vitæ sanctimoniam peroprime noueram, his impiorum blasphemis & maledictis semper pro viribus restiti, & quam temeratam sanctissimo nomini tuo fecissent iniuriam multis palam argumentis demonstraui. Biennio enim sub tuo magisterio pro discendis Græcis Hebraicisque literis salutarique scientia scripturarum haurienda in tuo monasterio conuersatus, nihil vnquam videre potui, nihil audire de te, quam sanctum, integrum, & religiosum: sed in tanta te vidimus puritate conuersantem omni tempore, vt satis miraremur. Cæteris dormientibus tu in sancto scripturarum studio vigilabas, semper aut legens, aut scribens aliquid pro communi vtilitate multorum. Nemo vnquam reperit otiosum, nemo comestationibus aut potationibus vacantem audiuit: nemo risu aut leuitate aliqua vidit dissolutum, cum mulieribus loquentem aut conuersantem, vnde mali posset oriri suspicio, nemo te vnquam inuenit. O mi dulcissime præceptor Tritemi, gratiosè pater, quoties ad memoriam reduco sanctissimum docendi modum, quo me simul & fratrem tuum magistrum Iacobum Tritemium docere & exhortari ad scientiam diuinarum scripturarum consueuisti, lachrymas præ meoerore neque continere. Tamen profunda, tam mystica, tamque ardentia de scripturis sanctis verba nobis eructare solebas, vt ferrea pectora in Dei commouere amorem potuissent. Vnde non satis possum admirari, quo tandem Dei iudicio permittente tam indigna de te confingere potuerint æmuli, cum nulli vnquam fueris molestus, neminem læseris, neminem iniuriose offenderis, sed cunctis te potius pius ostenderis atque munificum, omne solatium tuum sine cuiusquam iniuria requirens semper in solo studio scripturarum. Sed firma confidentia existimo, quod omnipotens alibi te prouida voluerit dispositione locari, vt de medio nationis prauæ tandem ereptus, reliquum vitæ tuæ cum pace & tranquillitate sancto persequeres in studio ad multorum vtilitatem communem. Nunquam fuerunt tua prælatione digni monachi Spanhemenses, sed neque dux ipse Ioannes talem in suo dominio virum vt tu es optime Tritemi habere merebatur. Oportuit ergo te per tribulationem exire de medio prauorum, quemadmodum olim filii sanctorum exituri de terra Myzrahim, prius in

* Starckburg.

na frater literas nobis attulit tuar quibus te
leximus. Ago quam humilime postula
cunctis fecit amulit tuis fortiorum vt que
referint & confuderint, a terrore digressio
ore famaque sanctissima opinio in tuo
se posse arbitrabantur extinguere, sed cor
solum nihil tibi nocere inuidorantia
nciam, clarior multo in breui quam in
perpessus fuisti maiorem occasionem
bates perfidissimi Moguntinus & Ratis
arium & ministeriales Ducis Ioannis
in Marchia existente sine intermissione
Ducem in Fortiburgio * iuxta Moellat
aduersum te prouocare conabantur. Cui
tus ducis indoctus, tibi antea non bene
ntiam diu habuit suspectam, temperantia
te dixit iste assumeret. Volens ergo Ducem
te malum credulo nimis illi periculis. Sub
ducet in lucem, & certe iam actu pulch
emeraria multa in te fulminantia
ua splendidissimam famam deuotio
nt mendacia, pro quibus nunc in
enim omnes te sciremus esse cum pro
us quidam sacratissimi nominis
itemium abbatem? Cum Marci
iit Romam, deinceps nunquam
mi tactus proprio se laqueis suspendit. Redit
Multi quoque hostium tuorum dicitur
i lumen illud splendidam, quod
um est caligine obscuratum? Qui
is & sanctitatis gloriosum in tantam
os tam inconsulte desereret? Ego autem qui
simoniam perprime nouerim, his
ibus resisti, & quam temerariam
argumentis demonstrari. Biennio
isq; literis salutaris scientia scriptura
quam videre potui, nihil audire te, qu
ata te vidimus puritate conuersatione
entibus tu in sancto scripturarum
oro communi utilitate multorum. Nemo
ibus aut potationibus vacarem ad
tum mulieribus loquentem aut co
vnamquam inuenit. O mi dulcissime
n reduco sanctissimum docendi modum
im Tritemium docere & exhortari ad
chrymas praeter more neque conuenire. Et
de scripturis sanctis verba nobis erant
morem potuissent. Vnde non satis post
ente tam indigna de te confingere poterat
minem laesis, neminem iniuriis offensa
e munificum, omne solatium tuum
dio scripturarum. Sed firma confidentia
uerit dispositione locari, vt de medio
e cum pace & tranquillitate sancto
anem. Nunquam fuerunt tuae praesentia
pse Ioannes talem in suo dominio vtrum
ortuit ergo te per tribulationem esse de
nctorum exitu de terra Myzrahim, postea

luto & latere multipliciter ab Aegyptiis fuerant afflicti. Apostoli quoque Domini virgis caesi à Iudaeis, in carceremque pro nomine Iesu positi, & multiplices contumelias passi sunt, & postea ad salutem transmigrarunt. Quorum exemplo & tu quidem à tuis monachis iniuriam & contumeliam passus es, ne alibi transferendus Dei voluntate improbus sine causa reliquisse videaris. Conabantur monachi Spanhemenses, pravorum consilio & assistentia confortati, veneno malitiae pleni, sanctum nomen tuum deducere in contumeliam & opprobrium, sed minime valuerunt, quoniam vindicante in eis iustitia Dei, omnes iam exterriti & confusi sunt, cadentes in foveam quam fecerunt. Tu autem eruditissime praceptor in aestimatione omnium bonorum virorum permanes gloriosus, & nomen tuum de die in diem amplius celebratur. Vale pater metuendissime, meque discipulum tuum habes commendatum. Data ex Tritenheim 18. die mensis Aprilis, quae fuit dominica post festum paschatis altera, anno incarnationis dominicae 1507.

XVII.

REVERENDO PATRI D. IOAN. TRIT. ABBATI MONASTERII. IACOBI Herbipolensi. praepetori suo dulciss. Ioannes Gotfridi pastor inutilis ecclesiae in Mandal. prope Creutzemach S.

20 **A** Mantissime praceptor, literis tuis dulcissimis simul & nimium amaris adeo compunctus fui, vt lacrymas cohibere nullatenus possem. Legi enim illas & relegi praecordis amaritudine flentibus indesinenter oculis, & in tantum de tua resignatione turbatus, vt parentum & amicorum omnium acerbitas mortis adeo contristare nunquam potuisset. Nec enim solus ego iam de perpetua absentia tua contristatus sum, sed omnes in circuitu sacerdotes, magistri, & docti viri, tuum amarissime lamentantur recessum. Nam quibuscunque ostendi literas tuas (ostendi autem multis) mox vt eas legere coepissent praelachrymis interrompere lectionem cogebantur. Vna iam voce omnium dicitur. Heu quod vir tantus, tam doctus, tam expertus, & in omni terra celebratus, cui similem non habet Germania sapientia & religione praestantem, propter monachorum inuidiam coenobium suum simul & patriam deserere compulsus, ad exteras se transtulit nationes. Iniquissimus 30 ille Cancellarius Ducis Ioannis, per quos nescio amulos nisi monachos & subditos tuos iniuste tibi factus detractor & inimicus, ad instantiam abbatis Sancti Iacobi Moguntini & fratrum tuorum, piensissimum principem tibi reddidit offensum. Quod ei nuper in faciem tuam amore impropere non erubui coram multis, tempore quo in Spanheim tuus eligebatur successor. Qui cum furore respondens dixit: *Quis abbatem tuum Tritemium quem tantopere commendas fugauit? aut quis eum laesit, contristauit vel offendit? Quare non mansit in suo monasterio? vel quare non est reuersus, cum nemo sit qui prohibuerit eum? Quare non recognouit Ducem Ioannem suum aequae esse Dominum & monasterii protectorem, sicut Palatinum suum, quem semper omnibus praetulit?* Alia quoque multa inutilia bestia illa loquebatur, quibus inuidiam suam contra te optimum virum publice declarauit. Erat autem 40 tem dies nona mensis Decembris, quando celebrabatur electio, & monasterium repletum equitibus, ita quod patres ordinis vna cum monachis vix locum ad eligendum poterant habere oportum. O dulcissime praceptor, quam amarum erat cordi meo spectaculum, videre in locum tui patris mei amantissimi optimique & integerrimi viri alium sublimari, eumque indignum, indoctum, & inexpertum, actalem, qui te vt Iudas tradidit, & sub specie humilitatis tibi in occulto semper contrarius fuit. Electioni vt resisti interfui, omnia quae dicebantur agebanturque audiui & vidi, teque reuocanti in memoriam omnia contremuerunt interiora, & inter canticum latitiae sine intermissione lacrymas fundebant ocelli. Non existimes doctissime praceptor neque suscipiens, quod haec scribam vanitatis studio seu intentione adulandi, cum non solus ego, sed tota vicinitas tam laicorum quam sacerdotum tuo discessu grauissimo sit affecta mentis & corporis mœrore. Nec immerito. 50 Eras enim totius patriae decus, lumen Christianorum, claustralium & religiosorum doctor & speculum, ruralium sacerdotum defensor, institutor & aduocatus, pater quoque pauperum, & medicus infirmorum: Omnes tua prudentia & eruditione utebamur pro necessitate ad libitum, nec erat aliqua haesitatio, quae tuo consilio non tolleretur. Fuiisti enim omnibus ad te confugientibus resolutissimus consolator, & quicquid a te postulari potuit, pauperi sicut diuiti sine inuidia patebat. O quoties ego tribulatus nunc à patronis, nunc vero à rusticis, ad tuam sapientiam sicut ad oraculum confugi, petui consilium, auxilium imploraui, & semper tuo munimine septus victor in omnibus euasi. Nunquam à

Tritemii
humanitas.

re sine consolatione decessi, & quale mihi tradidisti consilium, eius mihi videntur semper & honestum recepi effectum. Quicquid tua fuerat sententia dictum, à doctis similiter & indoctis semper & ubique firmum & stabile habebatur. O quis me miserum & infelicem nunc in tribulationibus meis consolabitur? quis in scium & infelicem docebit, aut dubitantem ad feritatem quis informabit? Tu mihi & omnibus confugientibus ad te veræ sapientie fons & archa testamenti inexhaustibilis esse solebas, cum nobis, in quibuscunque habitare potuimus, lucidam, & sacris confirmatam scripturis veritatem placide aperire consuevisti. Denique tuo magisterio docente, quicquid in sacris scripturis, me fateor adeptum, & si Romane scribo, non meum est, sed tuæ institutionis officium. Vnde non solum dicendi genus tuum, sed etiam tuum scribendi characterem pro viribus imitari semper curabo, non minus amore tui, quam condiscipulorum meorum quos instituisti, Iacobi videlicet Tريمii fratris tui, Ioannis Centuriani, Nicolai Basellii monachi Adæ Pantomorani, aliorumque hoc ipsum facientium prouocatus exemplo. Utinam te veraciter posse imitari non solum eruditione, sed moribus quoque & vitæ merito, nihil optabilius in terra posset obtingere vnquam. Feci enim quod fidelè decebat discipulū, te cordi meo affixi magistru, vt ex eo tui memoria nunquam recedat, & os meum laudes omni tempore effuset cū fauore Tريمianas. Vsq̄ adeo enim tui semper sum memor non solum inter amicos, sed inter æmulos quoque, vt vulgo nomen mihi *Tريمianum* imponatur, quod est mihi omni dulcedine dulcius, & omni honore honorabilius. Non enim crubescō nomen doctissimi innocentissimi que præceptoris mei, sed ipsum magnifico laudibusque celebrabo, quam diu spiritus hos reget artus. Pereat qui Tريمio non bene fauet, loquitur & optat. Dicunt mihi aliquando æmuli tui præceptor amantissime, quoties tuum fero ad astra nomen: vbi nunc est ille Tريمius tuus clarissimus abbas, quem principes orbis, ecclesiarumque pontifices, docti quoque & indocti omnes, mirari, literis & muneribus honorare multumque venerari solebant? Quis princeps aut pōtīfex nunc aut venit aut nuncios mittit ad eum? Vbi nunc sunt viri doctissimi, qui ex omni ratione quæ in Europa est, confluere ad eum in Spanheim solebant? Est ne ipse tam honoratus & gloriosus coram episcopis atque principibus sicut antea fuit? Quibus ego quod verum est soleo respondere. Erratis fatui erratis. Non enim locus Tريمium, sed ipse potius Tريمius locum Spanhemensem sua eruditione fecit insignem. Quid erat Spanheim antequam Tريمius esset in eo? Aut quis nomen eius protulauit? Certe nihil erat, & nomen eius obscurum in tenebris abiectum latitans & incognitum. Tريمius meus sua eruditione & lucubrationibus nomen illustrauit Spanhemense, fecitque in toto mundo cum ingenti gloria inclutum, quod antea penitus fuit incognitum. Ipsum principes, episcopi, nobilesque & viri docti venerantur non locum, ipsum videre & alloqui non monasterium curabant. Et ecce Tريمius meus locum deseruit quem fecerat insignem, adhuc viuunt, alibi cum gloria translatus est. Quo nunc principes currunt? Quo suos iam nuncios mittunt? ad Spanheim vel ad Tريمium? Certe nemo iam deinceps venit ad Spanheim doctus, nullus principum vel episcoporum amplius nuncios mittit suos, scientes in Spanheim non esse abbatem Tريمium. Quare manifestū est, & nulla indiget probatione, quia nō locum sed hominem principes venerantur, quem nunc ad Herbipolim audientes translatum, ad ipsum suos mittunt nuncios, vt prius facere consueuerunt. Nulla eis de monasterio Spanhemensi cura est, quoniam sicut dixi, non locum sed Tريمium inquirunt. Scio autem veridica relatione informatus, quod maior & gloriosior est fama Tريمii hodie apud principes, quam antea fuerit vnquam. Nam sicut veritas ait: *Non est propheta acceptus in patria sua*, sic Tريمius maiorem gloriam in terra consequitur aliena quam habuit in propria. O quam terra nunc facies monstri Spanhemense videre cœnobium, vbi Tريمio absente omnia pene cernuntur collapsa. Regularis obseruantia cecidit, morumque integritas corrupta est, & in solo habitu monachorum nomen claustralis disciplina remansit. Scio mi præceptor, quod Dux Ioannes valde iam dolet de tua resignatione & multi cum illo, optarentque omnes (præter cancellarium) quod mansisses in Spanheim: quia nunc primum recognoscunt, quam vtilem amiserunt prælatum, & quam infideliter monachi tui tecum egerunt. Vnde nemo illis fauet, nemo illis compatitur, nemo in necessitate constitutis succurrit, sed contemuntur ferme ab omnibus & publice dicunt de eis, quod essent incendio digni monachi Spanhemenses, qui oprimum & insignem virum tanta infidelitate circumuenire & supplantare non timuerunt. Abbas ipse tuus successor, socius ludæ traditoris, homo inexpertus, piger & fatuus, nulli placet vicinorum, ab officialibus principum contemnitur, & despectui ab omnibus habetur.

Fidelis discipuli exemplum.

Tريمianus.

Locum illustrauit Spanhemense.

Lucas, 4.

acceptus in patria sua, sic Tريمius maiorem gloriam in terra consequitur aliena quam habuit in propria. O quam terra nunc facies monstri Spanhemense videre cœnobium, vbi Tريمio absente omnia pene cernuntur collapsa. Regularis obseruantia cecidit, morumque integritas corrupta est, & in solo habitu monachorum nomen claustralis disciplina remansit. Scio mi præceptor, quod Dux Ioannes valde iam dolet de tua resignatione & multi cum illo, optarentque omnes (præter cancellarium) quod mansisses in Spanheim: quia nunc primum recognoscunt, quam vtilem amiserunt prælatum, & quam infideliter monachi tui tecum egerunt. Vnde nemo illis fauet, nemo illis compatitur, nemo in necessitate constitutis succurrit, sed contemuntur ferme ab omnibus & publice dicunt de eis, quod essent incendio digni monachi Spanhemenses, qui oprimum & insignem virum tanta infidelitate circumuenire & supplantare non timuerunt. Abbas ipse tuus successor, socius ludæ traditoris, homo inexpertus, piger & fatuus, nulli placet vicinorum, ab officialibus principum contemnitur, & despectui ab omnibus habetur.

habetur. Cui frequenter dicere soleo: Eni sapignis Tritemii mei exquiratur: & sicut illi feci-
stis non merenti, ita vobis vestro demerito fiet. Non putasset Dux ipse Ioannes, nec sicut
audiui credidisset, quod illud factum in captione familiarium tuorum, tibi ad iniuriam
deputare debuisses, & adeo recepisse ad mentem, vt abbatiam propterea dimitteres tuam.
Nam si hoc sciuisset, nunquam vt fieret commisisset. Ego autem sciens quæ mihi scripsisti,
taliam dicentibus soleo respondere illud Virgilianum:

Tarde uenere bubulci.

Laqueus impiorum contritus est, & innocens Tritemius meus Deo saluante libera-
tus est. Hæc tibi reuerendissime præceptor ex sinceritate cordis mei rescribere volui, quæ vt
10 animo intelligas gratiose te etiam atq; etiam rogo, Tuus enim sum quicquid sum, idcirco
scribo confidenter quicquid venerit in buccam. Magister Conradus Antonianus Agrippi-
nas non sine lachrymis tuas perlegit literas, te vt scis multum diligit, omniq; prosequit-
ur honore, teque salutat. Vale præceptor optime, sapiensq; ad me scribere memento, quia
epistolæ tuæ super aurum mihi pretiosæ sunt & charæ. Iterum vale. Ex adibus meis in villa
Mandal, quarta mensis Maii. Anno dominica natiuitatis 1507.

XVIII.

SERENISSIMO PRINCIPI D. IOACHIM BRANDENBURGENSIVM

10 *Marchioni, Stetinensium Pomeranorumque Duci, Rugensium & Cassubie Prin-
cipi, &c. Ioan. Tritem. abbas S. Jacobi Herbipolensis
aeternam optat felicitatem.*

20 **Q**UOD maiestati tuæ retribuam, sapientissime Princeps, aut in quo tuis rependere vicē
beneficii potero vnquam? Ecce quantis me iam hominem humilem & abiectum
honorasti muneribus? Primo apud Francfordiam aureo poculo satis pretioso atque pul-
cherriimo. Secundo cum in Marchia tua Brandenburgensiu apud te essem cõstitutus, mune-
ribus me decorasti quampluribus in auro, argento, & lapidibus preciosis, quorum pre-
tium magni satis erat valoris. Nunc vero per amplius paupertati volēs cõsulerem, mea, tria mi-
hi vasa piscibus repleta falsatis misisti, quorum vsus per hanc quadragesimam & mihi &
30 fratribus meis non parum utilis fuit & oportunus. Quid enim sacratissimæ maiestati tuæ
pro his omnibus rependam, o nobilissime princeps, nisi totum id quod sum, possum &
valeo tuo famulatu quam libens impendo. Referre namque gratias tuæ celsitudini valeo
minime, habeo & ago quantas possum immortales, offerens me ad tuæ serenitatis obsē-
quia omnitempore pro viribus ex animo paratum. Sciat tua Serenitas optime princeps,
Libanium nostrum, præceptorem meum charissimum adhuc esse superstitem, & sanum
atq; incolumem: sed, pollicetur venturum ad me anno præsentis, si vilo id fieri modo pos-
sit. Scribit autem se fuisse infirmum quasi ad mortem mensibus ferme duobus. De meo
ad te reditu clementissime princeps in Marchiam, literas tuas domino meo præfuli Her-
40 bipolensi reuerendissimo præsentavi, quas cum legisset etiam mihi tradidit legendas. Li-
bens quidem tuis desideriis præberet assensum, nisi formidaret absentiam meam tanto
tempore & mihi & monasterio meo esse nociuam, propterea vel maxime, quod ego in ab-
batia adhuc sum nouellus, & Scotorum temeritas nobis comminatur insidias. Vt autem
tua serenitas eius erga te animum cognoscât amicum, tandem concludit, sicuti ex literis
sua reuerendissima paternitatis quas mitto, clare intelliges, vt tuæ perficiam celsitudini
quæcumq; scribenda fuerint, quibus tandem cõsummatis, ad tuam me serenitatem con-
ferre possum, vno vel duobus mensibus in Marchia tua mansurus. Summe tuis cupio in
omnibus obedire mandatis, quantum cum Deo possum, & tuæ præcunctis principibus
seruire maiestati. Sed quia homo sum sub potestate constitutus, necessarium mihi est im-
50 perio subleuare maioris. Hoc autem & rogo & consulo, vt tua serenitas vsque in annum
proxime futurum patientiam habere dignetur, in terea quod iusseris hic scribam, cum ve-
nero consummatum mecum perferendum. Confido enim absq; vlla hæsitatione, quod
tempore constituto ad festum paschatis anni sequentis, dominus meus reuerendissimus
præful memoratus, vt veniam ad tuam magnificentiam mihi iuxta pollicitationem suam
non negabit. Nihil hac vice mittere potui, quoniam ea quæ scripsi necdum satis emenda-
ui, quæ tamen omnia mecum asserre curabo, daboque pro viribus operam, ne frustra vi-
dear à tua celsitudine honoratus, neue tua de me confidentia fructu priuictur optato. Græ-
ce modum scribendi quem præfens dederam iterum misi, quoniam priorem vltimis lite-
ris

ris celsitudo tua signavit amissum. Deus omnipotens tuam serenitatem conseruet incolumen. Ex Herbipoli 9. die mensis Aprilis. Anno Christianorum 1507.

XIX.

IOACHIM DEI GRATIA MARCHIO BRANDENBURGENSIVM

Princeps Elector, &c. Ioanni Tritemio abbati sancti Iacobi in suburbio Herbipolensi salutem dicit plurimam, cum precatione totius fortuna & prosperitatis.

REVERENDE in Christo abba mi pater amantissime, accepi literas paternitatis tue incunctissimas, simul & nuncium quem misisti, quo referente sanum te & incolumem, statumq; tuum satis quietum & fortunatum cognoui, super quo tibi ex affectu congratulor & Deo gratias ago debitas immortalis. Agit mihi tua paternitas de munificentia & beneficiis in eam factis gratias maximas, quæ mihi minime debentur, proinde quod parua & vilia sunt omnia, quæ tibi contuli munera: quinimo nec munera quidem appellari merentur, & ob id nullis indigent gratiarum actionibus, quod etiam si fuissent alicuius ætimationis aut pretii, non tamen sunt talia & tanta, qualia & quanta meruisti recipere à me, teq; maxime decebant. Volui enim per ea solum animi in te mei affectum & benevolentiam ostendere, quem ut potius pensulare velis quam ipsa vilissima dona te etiam atque etiam rogo. Libanium præceptorem tuum sanum & incolumem gaudeo, quem si villo fieri modo posset, videre & alloqui cuperem. Accepi & literas amici nostri domini Herbipolensis de tuo ad me in Marchiam reditu in futurum annum promisso, quod me non parum contristat, propter rerum mearum dispositionem causarumque proprietatem, quibus diuturna tui absentia nocuum auctum afferre potest, quia tuus ad me reditus non solum utilis mihi, sed & valde necessarius est. Verum ex quo fieri aliter non potest, cogor esse contentus, & promissum tempus expectare anhelus. Rogo tamen ne paternitas tua suum ad me reditum ultra tempus promissum differat, quia nouit peroptime, quam mihi sit necessarius denuo tuus aduentus. Rescripsi autem amico meo domino Præsuli Herbipolensi, rogans eundem, ne reditum tuum ultra tempus retardet promissum: tu illi meo nomine præsentare literas meas non graueris. Literas quoque ad principem tuum Palatinum dedi, in quibus ut tibi cooperetur pro libris tibi necessariis rogavi. Ut autem te lateat minime quibus à te lucubrationibus cupiam oblectari, ad schedulam te remitto ex Tangimunda priori anno transmissam, in qua tibi signaueram certarum nomina rerum, de quibus opto ex tua officina luculentos habere tractatus. Quicquid tua paternitas mihi ad veram sapientiam beateque viuendum iudicauerit conducibile, meas computabo delicias. Ago paternitati tue gratias infinitas pro modo illo pulcherrimo & exquisitissimo græce scribendi, quem mihi denuo misisti, quo in secretis meis non vellem carere pro multa pecunia. Non diffidat paternitas tua de mea persona, quod coeptam inter nos fidem & charitatem deserturus sim vquam, quia non sum arundo, neque tuorum in me benefactorum quam potero obliuisci, Satis enim tibi patulus est animus erga te meus sincerus, rectus, & amantissimus tui, quem nunquam reperies immutatum. Mito etiam tibi præceptor eruditissime cyphum vnum argenteum intus & foris deauratum, non pro munere, sed in signum amoris in te mei, ac stabilis inter nos amicitia dudum contractæ, & vsque ad mortem permansuræ, quem ut læto suscipias animo precor, eoque sapius in mei vtatis memoriam. Scire cupio de literis meis an peruenerint ad manus Libanii nec ne. Palestinus, de quo interrogasti, adhuc est cum Rege nostro Maximiliano, & nescimus quando venturus sit. Agat paternitas tua in his quæ mihi nouisti vtilia diligentiam, & habebis me tibi gratificaturum, quo ad vixero in omnibus. Vale Germaniæ decus, totiusque archa sapientia, mei memor ad Deum & amans, qui te vehementer amamus. Ex Berlin manu propria vicesima nona die mensis Maii, Anno Christianorum 1507.

XX. 10.

ipotentiam tuam serenitatem confirmat
no Christianorum 1507.

THIO BRANDENBURGENSEM
Abbatem sancti Iacobi in suburbio Herbi-
polim, cum precatioe totius
conferitatis.

maissime, accepi literas paternitatis
sisti, quo referente sanum te & incolumem
gnoui, super quo tibi ex affectu congnouit
tibi tua paternitas de munificencia & carita-
tine debentur, proinde quod parum de
nimo nec munera quidem appellari mer-
bus, quod etiam si fuissent aliteru
qualia & quanta meruisti recipere me
animum in te mei affectum & benevolentiam
ipm ipsa vilissima dona te etiam atque etiam
incolumem gaudeo, quem si vilo hereditario
& literas amici nostri domini Herbipolensis
annum promisso, quod me non parum
causarumque proprietatem, quibus dicitur
quia tuus ad me reditus non solum vniu-
neri aliter non potest, cogor esse coactum
o tamen ne paternitas tua solum ad me
nouit peroptime, quam mihi sit necessitas
meo domino Praefuli Herbipolensi, regem
ardet promissum: tui illi meo nomine pro
que ad principem tuum Palatinum de
artis rogavi. Ut autem te lateat minimop-
d schedulam te remitto ex Tangentia
am certarum nomina rerum, de quibus
s. Quicquid tua paternitas mihi ad veritas
lucibile, meas computabo delicias. Appo-
ulcherrimo & exquisitissimo graue scilicet
meis non vellem carere pro multa pecunia
quod ceptam inter nos fidem & charitatem
o, neque tuorum in me beneficiorum
est animus erga te meus sincerus, rogitat
mutatum. Miuto etiam tibi praecipere
oris deauratum, non pro munere, sed in
nicitiae dudum contractae, & visque ad me
oprocor, coque sapius in mei vitio am-
nt ad manus Libanii nec ne. Palatinus de
Maximiliano, & nescimus quando uentum
utilia diligentiam, & habebis me tibi gra-
ermaniae decus, totiusque archa sapientie
ehementer amamus. Ex Berlin manu
mensis Maii, Anno Chri-
n 1507.

IOANNIS TRITHEMII

XX.

533

IOAN. TRITEM. AB. MONASTERII S. IACOBI HERBIPOLENSIS,
Georgio Episcopi praedicatorum in Berlin Priori, & per Marchiam vicario generali
amico charissimo, Salutem.

MEMOR tuorum in me beneficiorum venerande pater, non possum tibi non fauere
quam optime, & esse pro tua salute tanquam integerrimi fautoris sollicitus. Et ideo
scire abs te cupio quid agas, & quomodo valeas, tametsi optime sciam inuidiam te sensis-
se fratrum tuorum, qui ut mea se habet sententia, te digni sunt minime. Sed haec sunt mul-
tis innata (ut ita dixerim) claustralium vitia, sanctis & optimis reluctari praelatis, eosque va-
riis murmuracionibus & detractionibus inquietare, iniustisq; machinationibus turbare.
& omnium quantum praualent oblocutionibus exponere, Turbati ad praelatum pro co-
solatione omnes veniunt, si autem perturbari ipsam rectorem qualibet occasione conti-
gerit, quis fratrum consolabitur cum? Has ego inquietudines expertus in abbacia Span-
hemensi per annos tres & viginti, dudum scripsi librum de miseria praelatorum claustrali-
um, quas etsi non omnes patientur aequaliter, pauci tamen ab eis prorsus reperiuntur im-
munes. Multae enim sunt miseriae & tribulationes rectorum claustralium, quas tato pos-
sem enumerare certius, quanto sum plures & acerbiores semper expertus. Hoc vnum me
consolabatur solum, quod sciebam ex institutionis meae regula, infirmarum me curam
suscepisse animarum, & ob id pro summi pastoris honore & reuerentia quantum potui om-
nia patienter toleravi, mercedem ab ipso me sperans quantum potui omnia patienter toleravi,
quod praeter mortem miseriam vltimum fuit. Cumque & illud inuidia amulorum in
me fauente tandem experiri cepissem, vidi semque indurata corda prauiorum, dare locum
ira statui, & ingratis feruire claustralibus amplius reculaui. Scis enim causas mearum tur-
bationum, propterea breuior ero. De Marchia reuersus in patriam, quosdam e monachis
meis repeti non recte mecum sentientes, quorum pronocatus in gratitudine & perfidia
Herbipolim vocatus me contuli, & monasterium sancti Iacobi in suburbio gubernandum
acceperam. Abbatiam vero Spanhemensem propter improbitatem monachorum & amulorum
inuidiam resignavi, malens viuere cum patris monachis in pace, quam cum multis
in continua perturbatione. Historiam tibi mearum tribulationum breuiter recense-
re volui, ut in tuis aduersitatibus & me scias esse particeps, & tibi ex animo compatiens.
Scripsi autem pro defensione tui serenissimo principi verbum, quod quale sit noueris, in-
troclusa his schedula referabit. Tu mihi quae tecum agantur referas velim, neque meum
hunc nuncium sine tuis literis abire permittas. Saluta quae so nomine meo nostros quos-
cunque amicos, & eos qui mei recordantur in bonum. Et tu pater optime valeas cura, De-
um orans pro nobis, Ex monasterio nostro decima die mensis Aprilis, Anno Christiano-
rum 1507.

Detrahetur
monachi.

XXI.

IOAN. TRIT. ABBAS S. IACOBI IN SUBVRBIO HERBIPOLENSIS,
Ioanni de Segen Abbati montis diui Petri in Erfurdia S.

REVERENDE pater & amice, missurus hunc famulum meum pro quibusdam nego-
tiis ad serenissimum principem Ioachim in Marchiam Brandenburgensem, non po-
tui, neque certe debui ipsum sine meis ad te literis dimittere, cum per Erfurdiam sit neces-
sario transiturus. In primis ago paternitati tuae gratias immortales pro tua in me humani-
tate, referamq; si potero vnquam. Non inueni tantam charitatem in tota vnione Bur-
feldensi, praeterquam in Antonio Abbate sancti Mathiae Treuirensis, qui beneficiis in me
tecum certare visus est. Vnde merito vos duos primarios posuerim inter amicos, vestra in
me beneficia sine obliuione cogitans. Abbatiam meam Spanhemensem voluntate spon-
tanea resignavi, propter ingratitude fratrum & inuidiam amulorum, videns tandem
& aperte cognoscens induratum cor Pharaonis, qui mendacio potius quam veritati adhi-
buit fidem. Veni autem Herbipolim per abbatem S. Stephani ex iussione praefuli reueren-
dissimi vocatus, & abbatiam S. Iacobi apostoli quondam Scotorum 15. die mensis Octo-
bris institutus canonice, pauperem pauper assumpsi, in qua me cofido videturum deinceps
cum pace & tranquillitate maiore, quam in Spanheim haecenus potuerim conuersari.
Multis enim laboribus crebro fui contritus, pro quibus nisi omnipotens Deus mihi resti-
tuat

Yy 3

tuat

Tythen

Opera
Historia

tuat mercedem, frustra coram hominibus laboravi. In communibus denique causis & negotiis capituli, ordinis & vniōis, visitando, scribendo, dicendo, ac legationes coram principibus, Episcopis, aliisque compluribus, multis vicibus peragendo non parū laboravi, quāquam mercedis ab hominibus receperim nihil. Spero tamen, quod omnipotens & misericors Dominus, pro his bonum præstabit æternum. Paucos habui fideliter pro bono communi coadiutores, & vt videmus aperte, pauciores operū meorum pro nostra obseruantia reliqui sequaces. Pauci sunt, inquam, ne dicam paucissimi, sanctæ religionis necessarium habentes zelum: quæ sua sunt quærunt omnes, non quæ Reipublicæ communis. Vnde visitationes negliguntur, perit obseruantia regularis, & nemo inuenitur qui doleat. Scio quædam vniōis & obseruantia nostra monasteria, & nemo inuenitur ca numero in Suecia & Francia nostra orientali, quorum alia in octo, alia in decem, alia vero in quatuordecim annis non sunt à patribus visitata. Denique reperiuntur hodie in quibusdā vniōis nostræ cœnobiiis monachi simul & abbates, publicæ & priuatim manducate carnes in despectum & contumeliam obseruantia regularis, & nemo qui corrigat tam enormiter delinquentes occurrat. In obliuionem simul & contemptum deduci sunt patrum sancta studia priorum, qui obseruantiam disciplina regularis diutissime collapsam magnis laboribus, vigiliis & sumptibus sub titulo vniōis Bursfeldensis nostris penitus temporibus in Saxonia & in partibus Rhenensium cæterisque adiacentibus magnifice restaurarunt. Doleo vehementer, nec immerito, per horum temporum negligentias sanctos patrum interire labores præteritorum. Opera pretium fuerit patres aliquando capitulariter congregatos admonuisse, vt sequentia mala præueniant, & eos qui carnaliter ambulant redire ad semitam regularis obseruantia compellant. Vale mei memor ad Deum in orationibus tuis. Ex monasterio sancti Iacobi in suburbio ciuitatis Herbipolensis decima die mensis Aprilis. Anno Christianorum 1507.

XXII.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, D. THEODORICO

Ecclesie Lubecensis Episcopo, Ioannes Tritemius ab. S. Iacobi

Herbipol. felicitatem orat sempiternam.

REVERENDISSIME præsul, doctissime pater, semperque colende præceptor, quod mutauerim titulū abbatiæ non miraberis, si causas animū meū ad cedendū æmulis prouocantes æqua lance discussis. Non te latent iniuriæ, quas sine demerito accepi: ne grauiora paterer abbatiā rationabili occasione cōmutaui. Sum enim pacis amator, propterea habitare in medio turbationum diutius recusaui. Quid sentia ego de vita Apollonii Tyanei philosophi, quam Philostratus ex comportatis à Damide cæterisque discipulis illius in octo libris descripsit, ex me scire paternitas tua reuerendissima cur velit, non satis valeo admirari. Cū enim sis ipse doctissimus in omni varietate tam diuinarū quā humanarū scripturarū, nihil te poterit latere, quod ego vel intelligere, vel scribere possim. Quare satis mihi verendum est in hac re tuo respondere imperio, cū ingenio & eruditione me sine cōparatione præcellas, & quicquid ego possum adferre, prius in armario tui pectoris multipliciter constat esse repositū. Sed ex aduerso niti tuique nolle obedire mandatis, nō solū temerarij, sed dementis quoque animi, manifestū mihi videretur inditiū, cuius à me longe maculā semper consueui propellere. Malo enim si alterū oporteat subire, corā tua paternitate insipientiæ redargui, quā inobedienciæ seu temeritatis. Breuiter itaque & sine ordine disputationis tumultuarie vt poterō, quid sentia de Apollonio simplici narratione exponā, sine iniuria cuiuscunque melius sentientis. Eo vixit Apollonius tempore, quo Christi Apostoli atque discipuli per vniuersam Græciam & Asiam choruscantibus signis atque miraculis fidem prædicauere catholicam, ipsiusq; Domini & Saluatoris Iesu Christi vitam, doctrinam, virtutes, passionem & miracula Gentibus annunciarunt, cōuertentes eos, qui fuerant prædestinati ad cognitionem summæ veritatis, & magnam in populo admirationem simul & sui reuerentiam suscitantes. Audientes hæc quæ sancti prædicatores de vita & miraculis Christi per orbem sparserunt vniuersum, Damis & reliqui Apollonii sectatores, quāquam facta non crederent quæ de Saluatore dicebantur, similia tamē de suo præceptore post eius mortem finxerunt, vt quem philosophum nouerant, eum ali-quid esse supra hominem, & ob id Christo non inferiorem, stultis hominibus persuaderent. Existimabant enim miraculis de nominatissimo tunc philosopho Apollonio scriptis

Apollonius Tyaneus quando vixerit.

orau. In communibus denique causis de
scribendo, dicendo, ac legatione cocum
multis vicibus peragendo non parū labora-
im nihil. Spero tamen, quod omnipotens
abit eternum. Paucos habuissē in
erte, pauciores operū meorum pro nobis
uam, ne dicam paucissimi, sancti religio-
nerunt omnes, non quæ Reipublicæ con-
e obseruantia regularis, & nemo in
na nostrā monasteria, & quidem non pa-
li quorum alia in octo, alia in decem, alia
us visitata. Denique reperitur in
simul & abbates, publicæ & priuati obser-
uantiæ regularis, & nemo qui contem-
pationem simul & contemptum de
seruantiam disciplinæ regularis diuina
imptibus sub titulo vniuersi diuina
in partibus Rhenensium ceterique ab-
hementer, nec immerito, per horum
labores prætoriorum. Operæ prætoriorum
s admonuisse, vt sequentia mala prætor-
emiram regularis obseruantia contem-
s. Ex monasterio sancti Iacobi in libro
rilis. Anno Christianorum 1107.

XII.

TO PATRI, D. THEODORICO
annes Trithemius ab. S. Iacobi
tem orat semp-

ater, semperque colende præceptor, quod
is; si causas animū meū ad cedendū am-
atent iniuriæ, quas sine demento accep-
e cōmutau. Sum enim pacis amator
us recusatū. Quid sentī ego de vita Apol-
omportatis à Damide ceterisque discipulis
nitas tua reuerendissima cur velit, non solum
in omni varietate tam diuina quæ homi-
go vel intelligere, vel scribere possū. Quæ
ōdere imperio, cū ingenio & eruditione
ssum adferre, prius in armario tuū pedes
erfō niti tuisque nolle obedire manū dū
manifestū mihi videretur inditū, cuius in-
halo enim si alterū oporteat sobare, cōtra
entia seu temeritatis. Breuiter itaque de
quid sentī de Apollonio simplici mar-
nientis. Eo vixit Apollonius tempore, quo
n Græciam & Asiam choruscantibus signis
m, ipsiusque Domini & Saluatoris Iesu Christi
acula Gentibus annuntiarent, cōuenienter
m summæ veritatis, & magnam in populo
cantes. Audientes hac quæ sancti prætor-
ferunt vniuersum, Damis & reliqui Apol-
quæ de Saluatore dicebantur, simul amant
t, vt quem philosophum non erant, cōm-
on inferiorem, stultis hominibus perinde
ninatissimo tunc philosopho Apollonio

scriptis quamquam e mentis, quod homines latebat, fidem non tardius daturus audito-
res, maxime cum ea philosophi prædicare viderentur nobiles, quam his quæ de Saluatore
imperiti nunciassent piscatores. Sumentes ergo de veris Christi miraculis audaciam, simili-
lia de suo præceptore confinxerunt, non minorem in populo fidem sibi promittentes
quam sanctis prædicatoribus (quos vt simplices & indoctos despiciabant) datā a credenti-
bus viderunt. Christum de medio Iudæorum ad præcipitium ductum audientes transisse
intactum, suum Apollonium de conspectu Cæsaris euasisse subito, longeq; factum ex-
tra urbem fabulantur. Item Dominus Iesus tres mortuos in mysterium baptismatis reuo-
cauit ad vitam, & Apollonium sui puellam Romæ mortuam resuscitasse mentiuntur. Su-
per Dominum baptismum paterna vox audita est, Apollonium Hercules cæterique Gen-
tilium dii allocuti feruntur: quod si verum est, larua demonum necessario fuerunt: si non
est verum, Damis vtique sicuti & reliqua multa, vel ipse Apollonius confinxit. Item Do-
minus Iesus post resurrectionem suam ianuis clausis ad discipulos intrauit: Apollonium
Romæ compedibus vinctum, Damis quoties voluerit se fecisse liberum mentiuntur. Lon-
gum & nimis foret audire tædiosum, si omnia vellem reuocare ad calamum, quæ de Apol-
lonio Philostratus narrat miracula, quibus vt ea patrare potuerit nulla ratio iustificatur,
quia manifestum est eum hominem fuisse mortalem, cultoremque idolorum, & de ani-
marum transmigratione in corpora multa sapius tenuisse perniciosum errorem. Iuue-
nem introducit nobilem apud Hiarcham ac India sapientes, literas & omnem philoso-
phiam in odium Homeri calumniantem, propterea quod cum in bello quondam Tro-
iano Dux esset magnanimus, eius inuidia nullā inter illius memorem recepiisset. Tunc
ergo hominem reindutus priorisq; iniuriæ memor, omnes vna pertinaciq; sententiā tra-
ctatores aspernatur literarum. Quid hac fatuitate dementius, hominem, quid fuerit ante
mille ducentos annos (tantum enim ferunt effluxisse temporis inter excidium Trojanum
& Apollonii huius Tyanei atatem) rememorari, cum scire nequeat, vbi, vel quid, aut quo-
modo fuerit, priusquā ex matris utero egrederetur? Aut quomodo hac fabula etiam secū-
dum Pythagoricos Platonicosq; aliquam poterit habere similitudinem veritatis, qui trās-
migrationis & reuersionis in primum punctum annos ponunt quamplurimos? Sed verā-
te pudore loqui diutius de his vanissimis deliramentis, quæ somnijs sunt vaniora, non de-
beo, sed reliqua breui narratione prosequenda fuerint. Quale est illud contra omnem rati-
onem naturæ manifestum Damidis fictitium, quo in congressu Apollonii cum Indianis
philosophis Hiarcha præside, inaudita & nusquam vitā introducit miracula, & terra
prorupisse philosophorum sedilia, solemque ministrasse sacrificijs perpetuum ignem, &
phialam sapius à philosophis exhaustam poculo, rursus & subito plenum & copiosum ex-
sudasse liquorem, vt quoties epotata fuisset, toties iterum plena exundaret. Transco cæ-
tera simili præsumptione conficta, leuatos in excelsum cantores, expulsos ab hominibus
per epistolam demones, futurorum prædictiones, occultorum & nominum & rerum addi-
tiones, hirundinum auiumq; interpretatos garritus, laruarum & lemurum denudata faci-
nora: & quicquid sui de Apollonio miraculosum scripserunt, paucis verbis meam senten-
tiam de miraculis Tyanei tibi reuerendissime præsul, quoniam ita iubes, aperia. Miracula
signa, & prodigia, quæ in octo Philostrati voluminibus Apollonio leguntur adscripta, mea
sententiā firmiter indubitanterque tenendo, aut cōficta sunt & falsa, aut si facta extiterūt,
absq; vlla hæsitacione Dæmonum fuerunt cooperatione perpetrata. Quod sint conficta,
ementita & falsa, magna mihi persuasio est Damis ipse discipulus Apollonii, qui quoties
magnum aliquid & arduum miraculosumq; scribit de illo, condiscipulos semper intro-
ducit fuisse absentes, seq; aut solum, aut cum paucissimis interfuisse præsentem, sapius au-
tem neminem fuisse cum Apollonio dum grandia faceret aut loqueretur cum laruis cō-
memorat. Quod si fidem dictis meis non satis conciliat memorata persuasio, nolueritque
aliquis Tyanei defensare miracula, quisquis ille fuerit mihi dicat in primis. Si Apollonius
sibi adscripta patrauit miracula, cuius ea virtute facere potuerit? Propria videlicet an ali-
ena? Certe non propria, neque aliquam scientiam naturalem ea patrandi adsecutus fuit,
cum se ad plæraque talia quæ narrantur de illo virtus magicæ naturalis minime extendat.
Fuit enim Apollonius homo corruptibilis atque mortalis, qui sua virtute nihil potuisse
credendus sit vltra communem naturæ ordinem, quod nomē mereatur miraculi. Sequi-
tur ergo si quid talium fecerit non sua, sed virtute patratum aliena. Sola vero potentia di-
uina miracula patrantur vera, quæ facere Tyaneus nullatenus potuit, qui cultor existens
idolorum & multa superstitione plenus, longe à veri Dei cognitione alienus fuit. Virtute
quoque propriæ intelligentiæ spiritus sui, aut magicæ naturalis plæraque maiora, quæ de

Figmenta
de Apollo-
nio.

Indicium
Trithemii
de miracu-
lis Apollo-
ni.

ipso narrantur, cum potuisse minime, certa est mihi ratione persuasum. Nihil etiam idololatræ cum sanctis Dei spiritibus commune fuisse credendum est. Restat igitur in dubitata diffinitione tenendum, si ea fecit miracula quæ sui de illo scripserunt, non alia quam demonum patrata cooperatione atque virtute, quibus non est difficile miraculis falsis hominum sibi deditorum etiam in maioribus decipere sensus, quippe qui nobis natura & industria per longam consuetudinem ad figmentorum productionem subtiliores existunt. Sed magices argui Apollonium sui non patiuntur. Adhæreo itaque priori sententia, quam dixi, miracula inscripta Apollonio, vel per ipsum vel per eius discipulos excogitata, conficta & ementita: neque induci ut aliter sentiam facile me posse existimo, nisi forsitan artibus demonum attribuenda concedant. Quid mirum si homines mundanæ dediti sapientia ac philolophiæ, cognitionis quoque diuinæ penitus ignari, laudis & æstimationis inter homines cupidissimi, de suo præceptore maiora confinxerunt miracula falsa, quam apostoli de saluatore nostro per orbem vniuersum prædicauerint & in eius nomine fecerint vera? Ut ergo summam vniuersa Tyanci miracula concludam: si fecit ea quæ sui miranda in eius laude scripserunt, magus profecto & demonum laruarumque infernalium excantator fuit. Si non fecit (ut mea sententia habet) nulli dubium esse potest, quin omnia per Damidem ceterosque discipulos eius sint excogitata, conficta & ementita, ut falsis magistrum exornarent laudibus, quo & ipsi gloriam inter mortales consequerentur æternam. Si facti miraris temeritatem, cogita quid ab initio non præsumpsit Græcorum audacia scriptorum? Multorum sententia est, Græcorum historias confictis scaturire fabellis, & excidium illud ingens Troianum poetarum est figmentum. Libenter Apollonianis commenticiis demones credimus impendisse operam, ut per hæc Damidis sociorumque illius figmenta, Christiana vilesceret inter gentiles religio, cum Tyaneus non minor videretur fecisse apud Græcos, quam Christum audiuisent operatum apud Iudæos. Arbitrabantur etiam forsitan hominibus facile persuadendum Christum propter miraculorum exhibitionem non esse Deum, quorum patrione & ipse Apollonius idolorum cultor, qui nullam de se prædicari diuinitatem propterea voluerit, non minus existisset insignis. Quam autem fuerit iste Tyaneus æstimationis & humanæ gloriæ cupidus, multa per Damidem scripta in diuersis testantur locis, maxime ubi Deos & animas defunctorum in templis idolorum sibi apparuisse locutosque grandia ipse Apollonius discipulis recitat. Quicumque ergo Tyaneum conscripta de illo miracula aut sua virtute naturali, aut sapientia philolophica & sanctimonia puritate, aut scientia naturali, quam magiam physicam appellant, fecisse credit, caueat ne Christo saluatore omnium iniurietur, quia si ea fecit, demonum excantator potius quam philosophus fuit. Hæc est candidissime præsul mea de miraculis Apollonii sententia, quam scire voluisti, cui quidem si quis voluerit esse contrarius, non satis mihi videtur intelligere, quousque humanæ se naturæ vires extendant. Vale clarissime pontifex, & Trithemium tuum habeto commendatum. Ex Herbipoli 16. die mensis Aprilis Anno 1507.

XXIII.

IOACHIM DEI GRATIA MARCHIO BRANDEN. PRINCEPS
Electo, Ioan. Trithem. abbati S. Iacobi Herbipolen. Salutem.

REVERENDE in Christo pater, vir clariss. sciat paternitas tua me diuina miseratione sanum & incolumem vnâ cum vxore, & filio, quod ipsum & tuæ paternitati super omnia fauco, precor & oro, quia felicem statum eiusdem sapius audire me valde delectat. Dedit ad me literas Dominus & frater meus Colonienfis Archiepiscopus Princeps Elector, cum quibus & tuæ paternitatis literas misit, quas ad eum in mense Martio dedisti, excusationem & impedimenta continentes, quare ad ipsum personaliter non descenderes à me ad patriam reuersus, & tibi commissâ per me mittere quare sine nuncio certo nequeas, quæ omnia mihi placuerunt. Agit autem sua paternitas gratias infinitas de libris & aliis medicamentis, quæ tibi commisi ad eum si posses cum literis meis personaliter deferreda. Verum ex quo tibi hoc tempore non est animus descendendi ad eum, & ipse missis à me diutius ægre posset carere muneribus, nisi hunc nuncium eius ad te, per quem illi ut mittas mittenda etiam atque etiam rogo. Reliqua vero secretiora, quæ ore ferenda commisi, penes te maneant, donec eum personaliter accedere poteris. Vale sanus & felix orans pro nobis ad Deum, Ex Colonia mea circa Spreuum 28. die mensis Maii, Anno Christi 1507.

XXIII. RE-

mih i ratione persuasum. Nihil enim idolo
credendum est. Restat igitur in dubio
a sui de illo scripserunt, non alia quoniam
quibus non est difficile miracula facta
cipere sensus, quippe qui nobis natura de
atorum productionem subditos exhibent
ntur. Adhuc itaq; priori sententia, quoniam
m vel per eius discipulos excogitata, con
n facile me posse existimo, nisi forsitan
d mirum si homines mundanae doctri
in a penitus ignari, laudis & admiratione
maiora confinxerunt miracula facta, quam
sum praedicaerint & in eius nominem
i miracula concludam: si fecit ea quae
o & demonum larvarumque infernalium
tia habet) nulli dubium esse potest, quom
us sint excogitata, conficta & ementa, ut
ipsi gloriam inter mortales consequerentur
a quid ab initio non praesumpsit Concor
s, Graecorum historias confictis catenis
oetarum est figmentum. Libenter Apollon
pendisse operam, ut per haec Damias loco
inter gentiles religio, cum T yanca non mi
strum audiuissent operatum apud holo
cile persuadendum Christum prope
uorum patratiore & ipse Apollonius
nitatem propterea voluerit, non minus
us estimationis & humanae gloriae cupit
ntur locis, maxime ubi Deos & animas
Te locutosque grandia ipse Apollonius
scripta de illo miracula aut sua virtute
ta puritate, aut scientia naturali, quam
ne Christo saluatore omnium inuenit
quam philosophus fuit. Haec est candidi
tia, quam scire voluisti, cui quidem
nt intelligere, quoniamque humanae se
rithemium tuum habeto commentatam

XXIII.

REVERENDISSIMO PATRI SERENISSIMO, QVE PRINCIPI ET DO
mino D. Hermanno archiepiscopo Coloniensis Ecclesie, Angaria Westphaliaeque Duci, Paderbornen
sis Ecclesie administratori, sacri Imperii per Italiam archicancellario, Principi
Electori, Ioan. Trithem. abbas S. Iacobi Herbipo. feli
citatem.

REVERENDISSIME princeps, mitto celsitudini tuae cum praesentium latore nuncio
tuo, quem propterea ex Marchia destinavit ad me Illustris. Princeps Iochim, librum
& ea quae mihi anno priore ab eodem commissa principe fuerunt, per me personaliter, ut nu
per scripseram tuae paternitati reverendis. deferenda. Statueram quidem descendere ad
te, ac reliqua tradere quae mihi commissa fuerant ore ferenda, sed rebus meis in perturba
tione positus, ut optime novit tua serenitas, in aliud tempus hunc animum differre neces
sario sum compulsus. Modum utendi rebus quas mitto, in scriptis a Principe memorato
non accepi, dabo tamen operam quamprimum id efficere possum, ut certo nuncio ad tua
celsitudinem & ipse mittatur. Iam enim rescripta ad manum non habeo, quae rebus mis
sis necessaria viderentur. Confido autem quod mihi tempus aliquando dabitur & otium
veniendi ad sacram praesentiam tuae, ut reliqua expediam, quae mortuis literulis non vide
bantur committenda. Omnipotens Deus tuam reverendissimam paternitatem diu con
seruet incolumem. Ex Herbipoli quinta die mensis Iunii. Anno Christianorum 1507.

XXV.

IOAN. TRITHEM. AB. MONASTERII S. IACOBI IN SVBVR
bio civitatis Herbipolensis, Rogerio Sycambro Dumestensi canonico
Salutem.

TRIBVLATIONIBVS Macharii abbatis Lypurgensis & magnis & continuis tanto co
pator amplius, quanto sum cum eo diutius conuersatus. Quis non compateretur
tam horrendam iniuriam passus nisi prorsus a fide Christi fuerit alienus, quemadmodum
& illi sunt, qui tam insigne quondam monasterium Lypurgense incendio concrema
runt. Nisi enim a fide fuissent penitus alieni, Comes ille truculentus, impius & sceleratus
de Lyningen, & qui ei seruiant satellites impietatis, Dei templa non destruxissent, non
violassent altaria, nec omnipotenti Deo consecrata suos in vsus conuertissent. Sed quid
faciant principes retrax, qui positi in vindictam malorum, suas iniurias & paruas, & non
nunquam pueriles tam seuerè puniunt, Dei autem contumelias non aduertunt? Non est
mirum meo iudicio Sycamber, quod fides hodie Christiana periclitatur vbique, deuo
tio perit in hominibus, charitas cum religione extinguitur, impietas cum crudelitate vbi
que dominatur. Meritis nostris Rogeri mala patimur, propterea quod summum illud
bonum veraciter non amamus. Quia vitia & scelera tyrannorum hodie qui corrigant
principes desunt, soli qui corrigantur plures occurrunt. Propterea naufragatur Ecclesia,
imperium minuitur, infidelium numerus augmentatur. Quod olim Christianissimi prin
cipes deuota intentione Ecclesiis Dei contulerunt, hodie tyranni rapiunt, & hoc ut fre
quenter impune, nec ipsi Deo parentes neque hominibus. Vnde merito nunc lamen
tatur Ecclesia Christi dicens: *In pace amaritudo mea amarissima.* Sed nostra de his cum sit in
fructuosa disputatio, tacere compellimur, ne os in caelum posuisse videamur. Ioannem
Canthetium Frisium medicum ex Groningen, virum doctum, litera tuae vita defunctum
mihi nunciarunt. Nihil est noui, nihil miri, si moriatur, qui natura mortalis erat, quo
niam ea intravit lege, ut aliquando rursus egrederetur. Ecce iam egressus est, soluit natu
rae quae tenebatur debitum, omniumque terribilium terribilissimum eiecit, & sibi fecit praer
teritum quod omnes nobis formidamus esse futurum. Si bene vixit in Christo, feliciter
egressus est, quoniam ut sanctus inquit Augustinus: *Non potest male mori qui bene vixit, &
vix potest bene mori qui male vixit.* O vitanam tales iugi prudentia viueremus, quales mori
cum necessarium fuerit optamus. Cantherius nos praecessit, superauit mortem, huma
numque iam nunc excussit timorem. Cogitemus itaque Rogeri charissime, cito eo nos
peruenturos, quo illum peruenisse moeremus, & sic viuamus parvissimum quod superest
momentum, ut quamlibet horam suspicemus esse nouissimam. Non enim ut sanctus ait
Christophilus, hic manentem ciuitatem habemus, neque durabiliores sumus patribus no
stris, qui nos omnes praecesserunt ad mortem. Nos quoque, ut Cenomanensis ait Episcopus:
*Tollimur e medio satis vrgentibus omnes,
Et trahimur quo nos vita peracta vocat.*

Religionis
nullam esse
curam.

Esai. 30.

Mors qui
bus sit bona

Hebra. 32.

XXIII. 28.

Felices illi mortales, quorum semper in Dei amore sancta deuotio feruet, qui se peregrinos huius mundi agnoscetes ad coelestem patriam animo suspirant, nihilque corruptibilem rerum amantes, iugi desiderio mansionibus inuichi concupiscunt æternis. Mors illis iucunda erit non horrenda, per quam lætis vadunt è carcere votis, malorum otali viuunt instituto, vt eis post mortem spes non sit vlla boni. Mors terribilis est his qui simul & corpore desperationis suæ mercedem recipientes obliuionem æternam. Vale ex Herbipoli decima quarta die mensis Iunii. Anno Christianorum millesimo quingentesimo septimo.

XXVI.

*HERMANNVS DEI GRATIA ARCHIEPISCOPVS COLONIENSIS,
princeps Elector, &c. Venerabili nobis in Christo sincere dilecto Ioanni Trithem. Ab-
bati S. Jacobi Herbipolensi. S.*

EA quæ nobis ex parte & commissione principis excellentissimi domini Ioachim Marchionis Brandenburgensis, sacri Romani Imperii archicamerarii, ac principis Electoris, consanguinei ac fratris nostri tibi credita misisti, grato suscepimus animo. Et ex quo earundem rerum pro nostra voluntate & arbitrio necessarium vtendi modum non habemus, singulari à te optamus desiderio, cupientes vt nobis cum presenti nostro tabellario plenam singularum informationem mittas in scriptis, vel certe si quouis modo tibi fuerit possibile, intra quindecim dierum spacium ad nos personaliter descendas, in aliquo principatus nostri loco circa Rhenum, quoniam vltra quatuordecim dies in his terminis non intendimus remorari. Cupimus enim earum à te rerum omnimodam nancisci cognitionem. In his diligentem & voluntarium te nobis exhibere non pigriter, vt nostra se confidentia habet in te. Facies enim nobis in his singularem complacentiam gratamque voluntatem, fauore & gratia sine obliuione recognoscendas. Datæ Aldenaræ sabbato post festum Barnabæ Apostoli. Anno 1507.

XXVII.

*REVERENDISSIMO PATRI SERENISSIMO QVE PRINCIPI D. HER-
manno archiepiscopo Coloniensi, &c. Ioannes Trithemius abbas sancti Jacobi Herbipo-
lensis felicitatem.*

REVERENDISSIME princeps, voluntas mihi inesset quidem promptissima personalliter veniendi ad te, nisi duorum hac vice prohiberer impedimento. Alterum est, quod excellentia reuerendissimæ paternitatis tuæ quatuordecim dierum constituit mihi tempus veniendi, quos ab emissionem literarum tuarum interpretatus nimium reperi breues, vnde metuens ne forte cum descenderem, tua serenitas aut ex more in Westphalia esset, aut alibi procul absens à Rheno, frustra laborasse contingeret, iter assumere prolixum nisi certus non audebam. Alterum vero quod etiam mentem à proposito non parum retraxit, absentia reuerendissimi præfulis mei extra patriam constituti fuit, sine cuius voluntate & consensu tantum subire itineris spacium non satis videbatur mihi conueniens, propterea vel maxime, quod eius munificentia & benignitate pauperi huic præfectus cœnobio totam post Deum spem meam in eius humanitate locaui. Adde & tertium voluntariū itineris impedimentum, quoniam hætenus in rebus propositis celsitudinis tuæ ignarus consilii, ea quæ mihi ad complementum videbantur necessaria non paraui. Ad complacendum vero pro viribus reuerendissimæ paternitati tuæ paratus sum totus voluntarius & promptus: & ne morer diutius, statui circa festum sancti Michaelis (quo tua clementissima celsitudo ex Westphalia redire consuevit ad Rhenum) Deo miserante ac reuerendissimo pontifice meo consentiente, descendere Bunnam ad sacram presentiam tuam, allaturus mecum ea quæ tuam paternitatem reuerendissimam poterunt recreare. Non enim parare omnia tam breui tempore potui, quæ mihi mittenda videbantur, quia Serenissimus princeps Brandenburgensis nihil mihi præter ipsas nudas, quas pridem misi, tradidit rerum formas: reliqua misit ore ferenda. Nunc autem reuerendissimæ paternitati tuæ mitto per nuntium mihi destinatum ea quæ præcepit, modum videlicet rebus dudum missis vtendi, cum reliquis in sarcinula colligatis, quibus vrinam serenissimæ celsitudini tuæ gratum seruitutis exhibuerim munus. Omnipotens Deus celsitudinem tuam inelyte princeps diu con-

FAMILIARES

Dei amore sancta deuotio feruet, qui sepe
em patriam animo suspirant, umbrae con-
manstronibus inuehi concupiscunt. Atque
m laetis vadunt e carcere votis, malorum
ne sine bonorum. Mors terribilis est his qui
non sit vlla boni, qui moriuntur morte
recipientes obliuionem aeternam. Valete
anno Christianorum millesimo quingentesimo

VI.
EPISCOPVS COLONIENSIS
Christo sincere dilecto Ioanni Trithemio
Herbipolensi S.

incipis excellentissimi domini Iosephi Ma-
Imperii archicamerarii, ac primicamerarii
militi, grato suscipimus animo. Et ex quo
trio necessarium vtendi modum non habet
ntes vt nobis cum presentis nostro obsequio
n scriptis, vel certis quouis modo nobis
d nos personaliter descendas, in aliquo
ltra quatuordecim dies in his terminis non
a rerum omnimodam nancisci cognos-
ois exhibere non pigiteris, vt nostra hinc
singularem complacentiam gratanter re-
ognoscendas. Data Aldenaræ sabbo

VII.
NISSIMO QVE PRINCIPI D. HERBIPOLENSIS
Trithemius abbas sancti Iacobi Herbipolensis
atem.

mih i inesse quidem promptissima profes-
prohiberem impedimento. Alterum est quod
quatuordecim dierum constituit, in quo
uarum interpretatus nimium respectu
ua serenitas aut ex more in Westphalia die
asse contingeret, iter assumentem pro vno
iam mentem a proposito non parum retrahit
triam constituti sunt, sine cuius voluntate
satis videbatur mihi conueniens, propter
gnitate pauperi huic praefectus coenobio
ate locaui. Addo & tertium voluntatem
ous propositis celsitudinis tuae ignarus con-
tur necessaria non parauit. Ad complac-
nitati tuae paratus sum totus voluntatem
um sancti Michaelis (quo tua clementissimum
& henum) Deo miserante ac reuerentissimo
nam ad sacram praesentiam tuam, aliam
ssimam poterunt recreare. Non contem-
mittenda videbantur, quia Serenitas
ai mittenda videbantur, quia Serenitas
ipfas nudas, quas pridem mihi, tradidit
n reuerentissimae paternitati tuae mihi per
odum videlicet rebus dudum missis reuer-
tinam serenissimae celsitudinis tuae gratam
Deus celsitudinem tuam inclyte precor

IOANNIS TRITHEMII

dia conferuet incolumem, cui me humilem commendo ministrum. Ex Herbipoli vice-
ma tertia die mensis Iunii. Anno Christianorum 1507.

XXVIII.

IOAN. TRITHEM. ABBAS S. IACOBI HERBIPOLENSIS, FRIDERICUS
rico de Redenuitz Canonico & Cantori Ecclesiae Bambergensis, ac praeposito in
Oringenu, amico Salutem.

- 10 **Q**uo d literis tuis ornatissimis tardius reddo vicem clarissime vir, non tui factum exi-
stimes obliuione, sed meis in re lite aria consuetis occupationibus. Quod me inter a-
micos admiseris tuos, & mihi vehementer gratulor, & tibi gratias habeo immortales.
Quid enim dulcius mihi homini peregrino, & in terra constituto aliena, contingere po-
tuisset, quam optima doctissimi; viri amicitiam nancisci? quem non solum nobilitas ge-
neris morumq; integritas spectabilem fecit, sed eruditio quoq; literarum omnifariam
exornans cunctis virtutibus merito reddidit gloriosum. Eo quoque magis delectat tecum
inuisse amicitiam, o reuerendissime parens, quod iuxta sententiam diui Hieronymi veram
hanc necessitudinem nostram intelligo, quam Christi glutino copulatam, non utilitas rei
familiaris, non praesentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio, sed Dei ti-
mor & diuinarum scripturarum studia conciliant. Haec est perfecta amicitia, qua in Deo
20 diligitur amicus, sitq; Christi amore mens vna corporibus in duobus, non ob aliam causam,
q; studiorum similitudine, quibus ad apicem summi & incommutabilis boni ambo con-
currunt amici. Ideoque inter malos & reprobos homines esse amicitiam vera non potest:
quoniam sicut Aristoteles dicit: *perfecta amicitia non est nisi per vnum, quia quod est perfectum
non potest fieri ad plura sed ad vnum.* Mali autem & reprobi semper in turbatione viuunt, nu-
quam pacifici, nunquam quieti, nunquam tranquilli, sed vt mare nequitiam spumantes,
ad multa neglecta vnitae rapiuntur, & propter hoc eorum conjunctiones non amicitiae
sed magis coniuurationes dicendae sunt. Est enim amicitia aequalitas animorum intellectu
constans & ratione, quapropter inter sceleratos appetitu non ratione viuentes nullam
esse amicitiam contigit vnquam. Hoc ipsum satis expressit memoratus philosophus in
30 Ethicis dicens: Solam amicitiam bonorum honestorum intransmutabilem esse. Nulla
vero aequalitas animorum constantior esse potest quam illa quae ex diuino nascitur amo-
re, quo vnum, verum, solumque incommutabile bonum per fidem pura deuotione cog-
noscitur, & pari consensu ab amicis feruenti desiderio amatur. De hac ipsa necessitudi-
ne vir sapiens inquit: *Amico fidelis nulla est comparatio, quoniam amicus fidelis protectio fortis,
qui inuenit illum, preciosum inuenit thesaurum.* Hinc me beatum iure existimo, quoniam
te verum inueni amicum, quippe qui nihil in me diligit aliud quam Christianae glutinum
charitatis, quod est amor sapientiae caelestis & diuinarum studium scripturarum. Quis
nesciat felicitatis aeternae fruitionem, ad quam omnia nostra sunt studia ordinanda, ex
cognitione & amore summi rerum omnium constare principii? quod more nostro Deum
40 appellamus; ipsamq; in regno beatitudinis bonis omnibus esse communem, atq; ipsius
boni adhaesione amicitiam omnium electorum Dei confirmare perfectam, & nulla vnquam
intercedere dissolendam. Omnium namq; suo principio per gratiam fruitionis vnitorum
propterea est amicitia sempiterno foedere indissolubilis & firma, quia vnus volunt, vnum
diligunt, & in vnus fruitione consistunt. Nos ergo qui fundamentum amicitiae nostrae in
Christiano solidauimus amore firmandum, tanto magis caelestium appropinquamus ne-
cessitudini, quanto fuerimus in via quae ducit ad illam studio & voluntate concordem. Est autem
triplex iter ad amicitiam illam fruitionis aeternae, quae in vnam viam dirigit ambulantes. Co-
gnitio diuinae bonitatis studio sacrarum scripturarum acquiritur: amor caelestis deside-
rii virtutum exercitio nutritur, & cultus Dei mandatorum obseruatione declaratur.
50 Cognitio itaque causat amorem, quia nemo recte diligit quod ignorat, amor vero exigit
cultum dicente Gregorio: *Amor Dei nunquam est ociosus.* Operatur enim magna si est,
quod si operari renuit, amor non fuit, cum exhibitio operis vere signum sit dilectionis.
Hic est vera amicitiae Christianae funiculus triplex, qui facile non rumpitur, quoniam quis
quis in hoc itinere cum amico fideli consentiens ambulauerit, suos aduersarios, carnem,
mundum, & diabolum facile superabit. Propterea sanctus hortatur Hieronymus Paulinum
hoc itinere gradientem dicens: *Discamus in terris, quorum scientia nobis perseneret in caelis.* Et ad
quendam alium scribens dicit: *Amica scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis.* Sacra
enim scriptura viam amantibus eam ad Dei cognitionem ostendit, omnemq; doctrinam

Vera amicitia per Christum fit.

Inter malos non est vera amicitia.

Amicitia quid?

Eccle. 6.

Triplic iter ad amicitiam veram.

Commendatio sacrae lectionis.

incomparabiliter longe præcellit, quoniam vera docet ac solida, ad æternæ felicitatis fruitionem inuitat lectorem: mentem quoque amatoris sui reuocat à terrenis, & tanto plus studium, vsu placet, negligentia displicet, & quanto plus meditacione ruminata. Non est in ea factum. Duo suis amatoribus preciosissima confert dona, quoniam, quanto plus legitur, tanto amplius amatur, et illuminatur, & abstractam à mundi vanitatibus mentem ardore diuini amoris super omnia suauiter inflammat. Hanc diuus commendans Hieronymus ait: Pinguis est super sermo diuinus, omnes in se habet delicias: nam quicquid boni uolueris ex ipso nascitur: sicut manna quando manducabatur secundum uniuscuiusque uoluntatem in ore sapientiarum, suo Timotheo scribens discipulo inquit: *Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* Est ergo sacra scriptura effectus, ueritatem docere, falsitatem arguere, à malo eripere, ad bonum inducere, & mentem studiosi lectoris ad perfectum eleuare. Vnde merito scriptura diuina omnibus mundi scientiis est præferenda, quoniam quicquid boni continetur in singulis, uniuersaliter in ea totum est præferenda, quoniam que totius philosophiæ habetur institutio, quoniam omnes omnium naturarum causæ (ut facer inquit Augustinus) in Deo creatore sunt, cuius sancta cognitionem scriptura nobis promittit & astruit. In ea etiam Ethica superata conspicitur, quoniam bona uita & honesta, non aliunde formatur, quam cum ea quæ diligenda sunt, à nobis diliguntur, Deus uidelicet & proximus noster, quod uere sola docet scriptura diuina. Hic logica est, quoniam ueritas & lumen animæ rationalis non nisi DEVS est, quam ipsa nobis scriptura pronunciat sacra. Hic laudabilis Reipub. salus, hic principum leges & iura Nationum. Neque enim optime custoditur ciuitas, nisi fundamento & uinculo fidei, firmæque concordie, cum bonum diligatur commune, summum atque uerissimum Deus, quod sacra tantum nobis scriptura insinuat. Cunctis ergo sunt præferendi doctoribus, & quarumlibet scientiarum præponendi studiosi, uiri sacris cum pietate scripturis intenti, quoniam ut quidam ait:

Nil homini melius quam si diuina legendo

Figat ibi mentem quo sibi uita uenit.

Est enim studium diuinarum scripturarum uia expedita, pulchra & iucunda, quæ nos in cognitionem summi & incommutabilis boni cum dulcedine introducit, quo cum mens uiri studiosi peruenerit, lata exultans in Domino clamabit: *Introduxit me rex in celam uinariam, ordinauit in me charitatem.* Felix illa conscientia, in qua præter amorem Christi, qui est sapientia Dei patris, castitas, patientia atque iustitia, nullus alius uersatur amor, nec ad infima se conuertit, sed cœlestia semper animo desideranti suspirat. O mentem ter felicem quaterque felicissimam, quæ studio inflammata diuini amoris cum beatissimo Christi martyre Ignatio dicere potest: *Amor meus crucifixus est.* O iugum sancti amoris quam dulciter alligas Christi aratro mentem humilem, quam gloriose trahis laqueatam, quam suauiter præmis, delectanter oneras, fortiter stringis, prudenter erudis, Dulcedo tua nulli est cognita inexperto, quoniam quid sit amor nemo intelligit, qui semper desidiosus nūquam ueraciter amauit. Amor Dei fortissimus est ignis quem Dominus Iesus uenit mittere in terram, uoluitque ut in cordibus suorum fidelium iugi charitate arderet, illuminaret, atque consumeret. Ignis iste diuini amoris mentem quam inhabitat iugi cœlestium bonorum facit ardere desiderio, ipsamque suauiter illuminans in omnem introducit ueritatem, consumensque in ea fortiter omnia desideria uanitatis, diuinorum facit participatione bonorum locupletem. Mentis amor rationalis Christus est, ideo quicumque uult ueram dilectionem prægustare, Christum discat suauiter diligere. Est enim thesaurus indeficiens amor diuinus, quem qui habet diues est, quo quicumque caret, etiam si omnibus mundi affluat diuitiis, reuera pauperrimus est iure dicendus. Quisquis enim Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota uirtute diligit, locum uitæ non relinquit, quoniam non intrat diabolus cum Deo plenus est animus. Nam sicut in sancto Euangelio Dominus significat, diabolus mentem uacantem desiderat, nudatam seopisque mundatam perquirat. Vbi autem Deum adesse per amorem reperit, sub magna statim confusione recedit. Quemadmodum enim uisibilia rerum materialium uasa, cum aliquo liquore plena sunt, superuenientium augmenta non capiunt, ita nos diuina charitas si totos repleuerit, non erit quo crimen intrare possit. Amor uero Dei nunquam est otiosus, sicut dictum est, sed magna pro cultu & reuerentia operatur amati, semper uigilans, omnique sollicitudine circumspicendus, ne uel in paruo suum offendant dilectum, sed illius in omni-

Tymotheo

Opera
Historia

2. Tim. 3.

Doctores
uere Dei
quanti sint
faciendi.

Cantic. 2.

Luc. 12.

Amor mentis
Christum
est.

Matth. 10.

vera docet ac solida, ad aeterna felicitatis
 amatoris sui reuocat a terrenis, & in
 in meditatione ruminata. Non est in
 & quanto plus legitur, tanto amplius am
 ona, quoniam & intellectum dulciter enu
 ratibus mentem ardore diuini amoris
 commendans Hieronymus ait: Pinguissimum
 am quicquid boni uoueris ex iplo rati
 lum vniuscuiusque voluntatem in
 unarum volens exprimere latitudinem
 inquit: *Omnis scriptura diuinitus inspirata
 ad erudiendum in iustitia, ut perfecti
 scripturae effectus, veritatem docere
 & mentem studiosi lectoris ad perf
 us mundi scientis est praeferenda, quon
 saliter in ea totum commendatur. In
 tioniam omnes omnium naturarum
 sunt, cuius sancta cognitionem scrip
 operata conspicitur, quoniam bona
 quae diligenda sunt, a nobis diliguntur.
 docet scriptura diuina. Hic loquitur
 DEVS est, quam ipsa nobis scriptura
 ncipum leges & iura Nationum. No
 & vinculo fidei, firmaeque concord
 e verissimum Deus, quod sacra
 endi doctoribus, & quarumlibet
 scripturis intenti, quoniam vt quidam
 do*

rum via expedita, pulchra & incanda, et
 bilis boni cum dulcedine introducta, opo
 in Domino clamabit: *Introduxi me in
 illa conscientia, in qua praeter amorem
 ntia atque iustitia, nullis aliis veritatibus
 per animo desideranti suspirat. Omnis
 udio inflammata diuini amoris cum bono
 amor meus crucifixus est. O inquam
 mentem humilem, quam gloriose trahi
 er oneras, fortiter stringis, prudenter
 niam quid sit amor nemo intelligit. Qu
 mor Dei fortissimus est ignis quem Dom
 cordibus suorum fidelium iugi charitate
 iste diuini amoris mentem quam in
 rio, ipsamque suauiter illuminans in con
 ortiter omnia desideria vanitatis, diuino
 Mentis amor rationalis Christus est. Ad
 Christum discat suauiter diligere. Est
 qui habet diues est, quo quicunque car
 a pauperimus est iure dicendus. Qu
 & ex tota virtute diligit, locum vites
 Deo plenus est animus. Nam sicut in
 ntem vacantem desiderat, nudatam
 adesse per amorem reperit, sub magna
 m visibilia rerum materialium vana
 gmenta non capiunt, ita nos diuina
 are possit. Amor vero Dei nunquam
 & reuerentia operatur amari, semper
 el in paruo suum offendat dilectum, sed
 in omni*

in omnibus se voluntati conformans mente sagax reuoluit mandata. Sic enim ait in
 Euangelio Dominus Iesus: *Si quis diligit me, sermones meos seruabit, & Pater meus diliget eum,*
uenietusque ad eum, & mansionem apud eum facietus. O mansio sancta, & visitatio mentis
 dulcissima, in qua Deus omnipotens creator omnium rerum incomprehensibilis digna-
 tur iucundum celebrare conuiuium, vbi creatura suo factori per gratiam intimi amoris
 coniungitur, & omnes mundanae affectiones potenter extinguuntur. Est ibi pax, pietas,
 bonitas, lux, virtus, honestas, gaudia, laetitia, dulcedo, vita perennis, gloria, laus, requies, a-
 mor & concordia dulcis. Hic est fructus amicitiae nostrae: patens reuerens, ad cuius dulcis-
 simam acquisitionem iugi meditatione suspirantes cum alacritate in via mandatorum

Ioan. 14.

10 Dei ambulamus: & ne fastidium itineris incidamus nocuum, semper nobis assit diuina
 consolatio scripturarum. Nam vt sanctus ad Romanos scribit *Quaecumq; scri-*
pta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem
habeamus. Cum ergo studium sanctarum scripturarum iter nobis pareat expeditum, secu-
 rum atque pulcherrimum ad Dei cognitionem, cognitio vero ducat animum per viam
 Spiritus sancti amoenissimam suauissimamque ad amorem, & ex his duobus in mortali
 vita hac qua viuimus obseruatur mandatorum Dei mentem feliciter occupet, cui post
 mortem carnis in illa caelesti patria summi fructus boni succedit sine fine mansura: illi fel-
 lices censendi sunt, qui contemptis mundi vanitatibus, spreteque doctrinis inutilibus &
 curiosis, huic sanctissimae philosophiae diuinarum traditionum se totos cum pura sobrie-
 tate manciparunt. In quorum te numero Friderice praceptor doctissime, cum primis

Cap. 11.

20 duxi locandum: quoniam sicut rosa inter spinas pulchritudine sua odorisque fragran-
 tia suauiter allicit legentem, ita tu inter multos nostrae huius & tempestatis genere & san-
 guine nobiles Ecclesiae Dei canonicos atque praelatos, eruditione diuinarum scriptura-
 rum continuoque earundem studio, moribus quoque sanctis & innocencia vitae rutilans
 chorifecus, mequetotum vsque adeo tibi deuinxisti, vt te amando colendoque cessurus
 sim nemini. Vnde tibi persuadeas velim, eum me esse, qui contracta inter nos amicitiae
 iura, & sanctissime colere & inuiolabili constantia illaesa seruare & nouerit & velit. Nam
 si raritas precium rebus auget, tanto mihi tu preciosior amicus amplectendus es, quanto
 inter nobiles Christi ministros diuini hodie scripturis operam nauantes & rarus, & inter
 notos mihi charosque pene vnicus haberi & solus. Quam multi hodie (cum pudore & re-
 uerentia dico) ex nobilibus inueniuntur non solum cathedralium, sed aliarum quoque Ec-
 clesiarum canonicis atq; praelatis, contempores sacrae lectionis, qui scientiam scripturarum
 propterea sibi existimant ignominiosam, quia non rusticorum procreati sanguine se no-
 biles gloriantur ignaros. Quanta insania mortalium pectora rotat? Si contempus & igno-
 rantia scripturarum nobiles faceret, iure tales dicerentur nobilissimi, quia minus quam
 nihil intelligunt, cum & se nesciant & Deum ignorent. Sed nostri non est officii sapientiae
 salutaris taxare oculos, propterea valeant caeci, palpantes in tenebris, qui lucem scientiae
 detestantur. Nos cepto pergamus itinere studii scripturarum, quatenus earum medita-
 tione continua intellectus noster in cognitionem summam veritatis delectabiliter possit
 assurgere, & affectus in Dei amore iugiter ardere. Haec enim vera est Christianorum ami-
 citia, communi studio Deum per fidem vnum in substantia, & trinum in personis, iuxta

Nobiles sacerdotum, contempores sacrae Scripturae.

30 sanctarum traditionem scripturarum, credere, ipsumque pari voto, pari virtute, pariq; co-
 sensu super omnia veraciter amare. Ideoq; tu mihi Friderice parens amantissime precio-
 sior chariorq; amicus, quoniam in me amando nihil requiris terrenum, nihil venaris ca-
 ducum, diuinarum scripturarum studio dulciter ardes, ad Deum cognitione simul & de-
 siderio amoris interni anhelas, propterea me habere cupis amicum, quem pari credis ser-
 uore inflammatum. Ego autem tametsi tibi nulla sim parte comparandus, amatorem me
 tamen scripturarum sanctarum ingenue confiteor, comitemq; itineris polliceor ad sum-
 mi delectabilem cognitionem boni, in cuius amore fundata permaneat nostra inuolabi-
 lis amicitia: semen bonorum operum nunc terrae committens puri cordis proprii, de quo

Vera Christianorum amicitia.

40 fructum adsequamur aeternae fructificationis inter filios electionis Dei. Libellum sancti Ioseph,
 laudes nutritici Domini & Saluatoris nostri continentem, tuoq; nomini celeberrimo in-
 scriptum, Deo auxiliante copleui, in quo cum mihi nonnulla magis elucidanda statuerim,
 necessario fuerit denuo rescribendus, vt in manus tuas politioribus dignas, quoad fieri po-
 test emendatissimus perueniat. Interea patienter moram feras hanc rogo, donec adatur
 in lucem, quia patronum alium quam te patrem & dominum reuerendum neminem ad-
 missurus est. Hortaris tuas aedes iure amicitiae ingrediar, quoties me Bambergam ascen-
 dere contigerit: oblationem hanc tuam libenter accepto, & ago gratias quantas possum

ingentes, sciens te verum & ex animo fidelem amicum. Nisi enim tua me prærunctis delectaret amica præsentia, verus certe non essem amicus. Quis non totus delectetur esse secum? au: quis pariat esse diuisus? Totus autem tecum esse non potest, qui non vult esse cum amico. Interrogatus namque Aristoteles, quid esset amicicia, respondit: *Vna est anima in duobus corporibus cohabitans.* Et quod alius pulchre quidem dixit de amico suo: *Dimidium anima mea.* Secum ergo est qui est cum amico. Et ego sentio dimidium animæ meæ esse in te amicorum constantissime, propter vim scilicet amoris, & ideo te corpore quidem absente nescio quid patior præsentem spiritu: quo fit vt me loqui tecum existimem, raptusque amoris magnitudine finem nequeam inuenire verborum. Vnde vim mihi facere compellor, ne modum excedat epistola. Tu literis parce præcor incultis, & si minus scripsi prudentem, amicitia noueris imputandum, cuius impellente potentia me amor in te occupauit diuisum. Quoties enim cunque amicum te cogito, dimidium me non totum penes me esse cognosco. Vale alter ego, tui memor & amans, quoniam ego mecum memor & amator per amicitia speculum in te. Iterum vale. Ex Herbipoli 12. die mensis Iulii Anno 1507.

XXIX.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI, DOMINO IOANNI TRITHEMIO
abbati monasterii S. Iacobi Herbipolensis, quondam vero Spanhemensi, præceptori suo
lendidissimo, Ioannes de Woesbruck, Serenissimi Regis Castiliæ monetarius
magnæ, Telonei Brugis in Flandria magister Salutem.

REVERENDE pater, anni ferme quinque iam elapsi sunt, quod cum tua paternitate ultimo in Spanheim fui constitutus, & nihil postea certi audire vel percipere vsquam potui de eadem, quid ageret, aut quomodo valeret. Nihil enim audirem libentius, quam bonam valetudinem tuam, felicem statum, prosperamque in cunctis fortunam. Magna est nominis tui fama nobiscum, & in ore laudaris omnium doctorum virorum, nobilium quoque & magnatorum: & multi sunt in omni terra nostra, qui te videre cupiunt, tuaque optant eruditione doceri, inter quos est vnus venerabilis decretorum doctor, Nicolaus nomine de pulchro monte*, homo vniuersaliter doctissimus in philosophia, in mathematica, in astronomia, in medicinis, in cosmographia, in theologia quoque, & in cæteris scripturarum disciplinis multum excellenter peritus, quia fama nominis tui vsque adeo inflammatus est, vt neque sumptibus parcendum duxerit, neque periculis & laboribus ferretur itineris longissimi, quo minus ad tuam venire paternitatem quantoties possit. Commendaticijs ad tuam reuerentiam literis à me petitis & acceptis, anno proxime præterito iter satis periculosum assumpsit ad te, propter inquietudinem Sycamborum, venitque ad monasterium tuum Spanhemense vice sima quarta die mensis Februarii. At tua reuerendissima paternitate non inuenta, cum tristitia magna reuersus est ad oppidum nostrum Brugense vnde exierat, literis suis & meis in Spanheim apud priorem tuum relictis, tibi quam primum præsentandis ad manum. Hinc factum est, vt status & rerum tuarum ambo ignari vitam cum tadio multo agere cœperimus, & necessario ab inquisitione tui cessaremus. Ferebatur etenim istuc tuam reuerendissimam paternitatem esse cum Marchione Brandenburgense in Marchia, sed de tuo ad monasterium reditu nihil certi audiuimus. Tandem Deo sic ordinante ex magistro Nicolao Beiselio, quem optime nouit paternitas tua, canonico sancti Germani Traiectensi, in medicinis doctore, qui veniens ex Italia tecum fuit Neometi, cognouimus te esse sanum & incolumem, rebusque tuis bene prouisum, dimissaque abbatia Spanhemensi ad Herbipolim te contulisse, & ibi in pace & tranquillitate philosophari, de quo tibi multum congratulamur, scientes quod vitam in ocio minime sis acturus: quin potius more tuo semper aliquid scripturus, quod multis proficiat in salutem. Prædictus vero de pulchro monte Doctor Nicolaus, qui præ nimio tui desiderio vigilans te semper cogitat, & nocte somniat dormiens, nullam sibi requiem dare potest, donec suo tandem satisfaciatur instituto, quo te videre cupit, & dulces tecum de vera scientia miscere sermones. Est enim vir tua allocutione non indignus, utpote doctus & multarum linguarum peritus: in multis quoque expertus & rebus & gentium ritibus diuersarum. Bina vice Hierosolymis fuit, in Turcia diutius conuersatus est: Venetijs quoque, Neapoli, Bononia, Parisijs, Oxonia, Salamantica in Hispania, & alijs multis locis amore sapientiæ scripturarum peregrinus exitit. Quatenus ergo tandem satisfieri sancto, eius desiderio queat, reuerendissimam paternitatem tuam

ambo

* Schou-
berg.Nicolaus
de pulchro
monte.

amicum. Nisi enim tua me premittit
em amicus. Quis non totus delectetur effi-
utem secum esse non potest, qui non vult
es, quid esset amicitia, respondit: *Frater*
ulchre quidem dixit de amico suo: *Frater*
o. Et ego sentio dimidium anime meae
scilicet amoris, & de eoque corpore quidem
o fit ut me loqui tecum existimem, *supra*
ite verborum. Vnde vim multam exco-
eris parce praerinculis, & si minime
cuius impellente potentia me amicitia
micum te cogito, dimidium me non
nemor & amans, quoniam ego me
terum vale. Ex Herbipoli 12. die mensis

IX.

DOMINO IOANNI TRITHEMIO
quondam vero Spanhemensi, praeposito
Serenissimi Regis Castiliae monetarii
Flandriae magister Salutem.

ue iam elapsi sunt, quod cum tua potentia
nihil postea certi audire vel petere spera-
alaret. Nihil enim audirem libentius, quam
prosperamque in cunctis fortunam. Magna
laris omnium doctorum virorum, postu-
ni terra nostra, qui te videre cupiant. *tuus*
s venerabilis decretorum doctor. *Nostri*
saliter doctissimus in philosophia, in mathe-
ographia, in theologia quoque, & in car-
er peritus, quia fama nominis tui vixit
ndum duxerit, neque periculis & laboribus
d tuam venire paternitatem quantis
litteris a me petitis & acceptis, anno nonne
te, propter iniquitatem Sycamborum,
nse vicesima quarta die mensis Februarii de
a, cum tristitia magna reuertus est ad
tis & meis in Spanheim apud priorem
manum. Hinc factum est, ut illatus dicitur
to agere coepimus, & necessario ab
stific tuam reuerentissimam paternitatem
chia, sed de tuo ad monasterium reditu
te ex magistro Nicolao Beisello, quem
Germani Traiectensi, in medicina doctum
cognouimus te esse sanum & incolorem,
patia Spanhemensi ad Herbipolim te con-
phari, de quo tibi multum congratulamur,
us: quin potius more tuo semper aliq-
radietis vero de pulchro monte Doctor
te semper cogitat, & nocte somnia dicit
suo tandem satisfaciatur instituto, quo per-
ere sermones. Est enim vir tua allocutione
nguarum peritus: in multis quoque ex-
na vice Hierosolymis fuit, in Turcia dicitur
Bononia, Parisijs, Oxonia, Salamantica
scripturarum peregrinus exiit. *Quare*
lucet, reuerentissimam paternitatem
anno

ambo simul diligentissime rogamus, vt nobis rescribas cum latore praesentium, vbi & quando praesentiam tuam possit conuenientius accedere, propterea quod multa habeat tecum loqui & conferre, quae literis nequeat demandare. Spero certe, quod eius conuersatio tibi non erit inuicunda. Vale praepositorum amatissime. Ex oppido Brugenfi in Flandria, 4. die mensis Martii. Anno incarnationis dominicae 1507.

XXX.

IOAN. TRITHEM. AB. MONASTERII S. IACOBI IN SVBVRBIO
civitatibus Herbipolensis, quondam vero Spanhemensis, 10 anni de Woesbruck magni
Telonei Brugenfis magistro, Salutem.

10

VICESIMA septima die mensis Maii Literas tuas amice charissime, simul & cuiusdam Nicolai de pulchro monte decretorum Doctoris per quemdam iuuenem suscepimus, qui cum altera mox die abiturum necessario se diceret, brevius rescriptus quam nostri fuerat instituti. Quod cum serenissimo Principe Domino Marchione Brandenburgensium nos fuisse commemorasti, verum est, abbatiamque dimisisse Spanhemensem & assumpsisse aliam, qui retulit non erravit. Non sine causa factum est maxima, quam vt scias, quam potero breuiter his literis consignabo. Anno Christianorum quinto supra quingentesimum atque millesimum, prima die mensis Aprilis de monasterio meo Spanhemensi exiui, a Serenissimo Principe Palatino vocatus Heidelbergam, vbi me aliquandiu moram agente, quidam ex monachis meis coniunctis sibi quibusdam Cynonotis, quandam in me conspirationem ordinantes occultam, Ducem illum Ioannem, quem optime nouisti ab olim, mihi reddiderunt infensum, vique adeo, vt quosdam e familia nostra, qui partibus fauere meis videbantur vinculis iuberet mancipari publicis, quasi malefactores sceleratos. Haec dum mihi nunciarentur absenti commotus temeritate facti, statueram non redire ad monasterium, nisi tanti prius auctores mali contumeliam satisfatione congrua expiasent. Remansi ergo foris & maneo vsque in praesentem diem, nihil dubitans de iustitia Dei, quoniam in foueam cadent impii quam fecerunt. Quintadecima igitur die mensis Octobris proxime praeteriti, abbatiam hanc in qua nunc maneo adsumpsi, & Spanhemensem propter infidelitatem monachorum & ducem infensum voluntate spontanea resignaui. Hic ergo nunc viuo quamdiu voluerit altissimus, mihi & scripturis vago, semperque vltimam vocationem quam effugere potest nemo pauidus expecto. Quod si bonus ille doctor tuus me accedere voluerit, hic spero inueniet, nisi forsitan me interea oporteat aliquorsum declinare ad tempus vocatum vt olim. Scis enim quam necessarium nobis sit principum quandoque obedire mandatis. Vale nostri memor & amans. Ex Herbipoli vicesima octaua die mensis Maii. Anno Christianorum 1507.

XXXI.

REVERENDISSIMO PATRI DOMINO IOANNI TRITHEMIO
abbati adis S. Iacobi Herbipolis, viro inter Germanos primario, Nicolao Gerbellius
Phorcentis salutem & felicitatem aeternam.

40

CVM tu quidem reuerentissime pater & abba integerrime, tuis tibi monumentis literariis laudem tantam apud posteros & gloriam inuicibilem comparaueris, vt non tam humo humili, quam ipsis sub astris splendentibus deambulare occipias, non tamen viuus hic ille ingenii tui vigor otio delitescit, senio languet, viribusve medullitis disciplinarum palaestra eneruatis fluctuat, debilitatur, aut alget, sed lucubrationibus diurnis elychniumque redolentibus noui aliquid (si vera est fama) excogitat, quod admirabimur, concupiscimus, summaque veneratione hilariter exosulemur. Gratulor mihi ipsi sapientissime reuerentissime pater, me felicissimo hoc seculo progenitum, quo tot illustres viri, nec ignobilis fama, in Germania passim prodire, quos inter tu vnus es, qui cum literis Latinis & Hebraeis & Graecis apud Germanos fecisti locupletiores, inter quos tantum polles & enitescis, vt an cuiquam te comparem, an praferam cunctis in triuio sim, fluctuamque Chremetis instar Terentiani. Verum non inconsiderate dubito, cum non triuuium in te, sed disciplinarum omnium theatrum spaciosum, exuberans, nitidissimum conspicimus, non in te virtutem vnam aut tres, sed eas omnes tenaciter & agminatim coagulatas perinde ac spectaculo decentissimo spectemus. Quibus magnificenter & bel- lule exornatus multorum animos, plerorumque exercitationem literariam, omnium in

te quoque oculos plausibiliter conuertisti, qui certatim te adamant, vicissim salutant, acceruatimque intuentur. Quibus & ego quidem excitatus perniciouser accuro, amoremque hunc, qui cum diutina euisceratione præcordia nostra populabundus concremauit, hisce nostris literis qualibuscumq; significanter (vt arbitramur) ostento, quibus me tibi confutissimum fore existimo, cum non dedignaris imi etiam subsellij literatores familiariter in albo tuo conscribere. Quod si tuo tuorumq; consortio adscribor, optime cum Gerbellio actum esse asseueranter affirmo, siquidem non mortalem me sed immortalitate donatum haud incuriose iudicaturus. Quod reliquum superest reuerendissime pater, quicquid id est qd sub incude tua nunc elegantissima fabrefit & bracteatur, fac quæso vt ego qui tuus sum, qui me totum tuæ scæ consecro, sciam: vel qd nouum hunc tuum consecrati & militem scire magnopere desideras perscribere. Tuas enim literas desideranter expecto, quas, nimirum ea qua doctissimorum scripta veneratione excipere soleo, osculabundus æterna cedro, perpetuisque hæderis sempiternaque blanditer exornabo. Vale reuerendissime pater, & me inter tuos dignanter adnumera. Ex Colonia quarto Idus Iunii. Anno Domini 1507.

XXXII.

IOANNES TRITHEM. ABBAS S. IACOBI HERBIPOLENSIS, *Quondam Spanhemensis, Nicolao Gerbellio Phorcensi salutem.*

IAM DV DVM acceptis literis tuis Gerbelli optime, simul ac votis respondere vt par erat animo statui, quo confidentia de me tuæ non frustrareris effectu, tantoque fierent amicitia nostræ gratiores, quanto citius coaluissent. Quod vero tantisper distuli, non te propterea vel neglectum existimare debebis à me, vel contemptum ostento, quibus me tibi confutissimum fore existimo, cum non dedignaris imi etiam subsellij literatores familiariter in albo tuo conscribere. Quod si tuo tuorumq; consortio adscribor, optime cum Gerbellio actum esse asseueranter affirmo, siquidem non mortalem me sed immortalitate donatum haud incuriose iudicaturus. Quod reliquum superest reuerendissime pater, quicquid id est qd sub incude tua nunc elegantissima fabrefit & bracteatur, fac quæso vt ego qui tuus sum, qui me totum tuæ scæ consecro, sciam: vel qd nouum hunc tuum consecrati & militem scire magnopere desideras perscribere. Tuas enim literas desideranter expecto, quas, nimirum ea qua doctissimorum scripta veneratione excipere soleo, osculabundus æterna cedro, perpetuisque hæderis sempiternaque blanditer exornabo. Vale reuerendissime pater, & me inter tuos dignanter adnumera. Ex Colonia quarto Idus Iunii. Anno Domini 1507.

*Amicitia
doctorum
virosum
immortalis
hæc constat.*

*Similitudo
elegans.*

qui certatim te adamant, vicissim illarum
em excitatus perniciouser accuro, in ore
dia nostra populabundus concretauit. hinc
arbitramur) ostento, quibus me tibi conla-
risimi etiam subfellijs literatores famulante
q; confortio adscribor, optime cum Gerho-
m non mortalem me sed immortalem de-
eliquum superest reuerendissime patris opo-
ma fabrefit & bractearur, fac quoziove ego
ciam: vel q; nouum hunc tuum consilium
ibe. Tuas enim literas desideranter expec-
a veneratione excipere soleo, ostendit
naque blanditer exornabo. Vale reman-
mera. Ex Colonia quarto Idus Iulii. An-

XII.
IACOBI HERBIPOLENSIS, QUON-
colao Gerbellio Phorenfi
tem.

optime, simul ac votis respondere ut parum
non frustrareris effectu, tantoque hinc mi-
ent. Quod vero tantisper distulisti, non rep-
e, vel contemptum, dabique vtroque re-
inexputabiles hierodulorum occupatorum
arium, qui nostras ad te deferret litteras, ac
Oras in primis te nostris adscribamus amica
bonarum literarum studiosos omnes inter
er fuerit iucundissimum. Tenebrosos vero
icitiam nostri nunq; admittere consueuimus.
hirrire cōtra viros doctos & eruditos semper
i, quē ornatissima tuae litterae doctum & ap-
si medioximi sumus) obuijs manibus libere
constantia pollicemur. Quamuis in nobis
eris, q; pace tua dixerim, cū laudes tuae nobis
camen animi erga nos tui qua decet deuotio-
vanissimos illos palpones, qui cum laude
ates praecōnia, propterea q; non honorant
amore laudaueris, cuius iudicia caeca, iam
li animus ac decipiendi voluntas. Sed cōtra
vt rectae opinionis tuę sententiam me apper-
testimonia, quia rem satis enodam & ma-
ar potius q; sani capitis, qui clarissimorum
m esse immortalē. Omnia enim gloriae bo-
auctoribus, si monumentis nō fauiscat uni-
Quocirca felices illos iudicauit antiquitas, qui
digna facientes ea incidissent tempora, quae
umque virorum, quorum amicitia perage-
firmamento reciperet immortalitatem. Ho-
nominatissimorum hominum immortali-
eli choruscantibus radijs micant illuminata
que illustrioribus in scriptura viris per am-
frequentem apud posteritatem illustriope-
nosta scriptitant omnes, eorumque de opo-
cipios apud omnem posteritatem continen-
tem, nemo vaquam scriptis immortalitati
nec eruditum me sciam nec immortalitati
viriibus tamen curabo, ne te inisse nobiscum

amicitiam poeniteat. Quid incude iam fabrefiat sub nostra tibi pādamus efflagitas. Rure-
strem tractamus camoenam, nostroque musam proposito conuenientem quantum reie-
ctanca permittunt intercinimus. De sancto Christotrepho Ioseph librum mediocrem ab-
soluimus. Nepiachum quoque Annalium nostrorum ab hora natiuitatis in hunc diem
perduximus. Opus magnum librorum duodecim *de demonibus* ad preces amicorum in-
choauimus, in quo decreuimus omnes magorum prophanas destruere artes in genere
simul & in specie, earumque causas, inuentores, libros, modos, & deceptiones nominatim
& proprie taxare. Inter hęc quoq; nouo inuento Steganographię nauamus operam, quod
in lucem adere necdum pollicemur, nebulonum malignitate deterriti. Dicebat quidam:
10 *Qui facit quod nemo, mirantur omnes: iam vero dicendum: Qui facit nouum, detrahunt omnes.*
Maneat ergo sepultum, quod tempore incongruo culpatur repertum. Vale & nos ama,
Ex Herbipoli decimafexta die mensis Iulii. Anno Christianorum 1507.

Liber de uen-
tricio Chri-
sti Ioseph.
Opus An-
nalium.
Opus ma-
gnum de de-
monibus.
Opus Stega-
nographia.

XXXIII.

IOAN. TRITHEM. ABBAS S. IACOBI HERBIPOLENSIS, QUON-
dam Spanhemensis, Conrado Celti Protutio poet. & laureato, fratri & amico
charissimo salutem.

SPERAVERAM frater ex Augstiburgio * te venturum ad nos, quo tibi omnem re-
sum mearum historiam enodassem, ne tu aut falsa pro veris admiseris de nobis, aut for-
tunarum amici videare ignarus. Quoniam vero iter tuum deflexisti rursus in Austriam,
lteris id facere quod verbis paraueram compulsus sum. Proinde satis oportune mihi ne-
pos iste tuus ex sorore Nicolaus Wilandt occurrit, per quem eorum quae circa me transa-
cta sunt noticiam adsequaris. Anno Christianorum quarto & quingentesimo supra mil-
lesimum, Rex noster serenissimus Romanorum Maximilianus, auxilio multorum prin-
cipum, rebus bellum atrocissimum indixit Palatinis, ingressique (Rheni apud Mogun-
tiam transmissi) Nagaium Hassones cum Wedressis, omnia circa Alcenam Gauii op-
pidum * & Stauronecum sub ditione Palatini & ducis Cynonotorum inuenta rapuerunt,
ecclesijs, castellis, & viculis, nisi redimerentur auro multo, incensis atque destructis. Vnus
30 omnium in principem clementissimum Palatinum furor & incredibilis hiritus, qui no-
men & memoriam eius inferni tenebris operire putabant. Hassonum metu, & eorum
qui nobis erant vicini Melantagorum pauore, ac minis exterritus, monasterium meum,
quod imperio ipsius Palatini ac ducis Cynonotorum aqua subiacet potestate, exire com-
pulsus sum, propterea quod Alexander filius Melantagi, qui iam diu vitae munia peregit,
datis iam tum Hassonibus dextris auxilia ferret, cuncta deuastrans Palatinesium rura, nec
etati parceret nec religioni, mihi que in primis odio Illustrissimi principis Comitiss Budori-
ani exbalitationes pararat. Stauronecum * ergo me contuli, vbi duabus & viginti heb-
domadibus remansi, eatenus namque furor & insania Spaticorum durauit Hassonum. In-
40 terea dum hęc agerentur, duo ex monachis meis, Melantius Remitius Prior, & Pingioni-
ta Ioannes, cum petronibus donatis nonnullis, Cynonotorum fauere partibus iam du-
dum astucti, primum occulto, ac demum recluso me odio pulsare ceperunt. Ducem
in primis Transylvanum, qui Cynonotis rurestribus imperat, mihi reddiderunt infen-
sum, multa confingentes, quorum excipium in summa, quod me Palatinis rebus optime
semper dolere fauentem. Reliqua vero excogitata & ementita fuerunt omnia. Anno
dehinc altero, qui fuit quintus Christianorum supra quingentesimum atque millesi-
mum, prima die mensis Aprilis Budorim accitus mandato principis me contuli, ratione
monasterii Lymphurgensis per nefandos Palatini hostes funditus exusti, vbi me aliquandiu
necessario existente, Cynonoti iussu Ducis inuasere cœnobium, captisque e familia qui-
busdam in odium mei, ecclesiasticam libertatem ausu temerario violarunt. Hęc cum mi-
50 hi Budorim denunciata fuissent, satis profecto displicuerunt, habitoque amicorum con-
silio reditum ad cœnobium meum diserre statui, donec malefactionis tanta condigna
sequeretur expiatio. Mansi ergo Budoris & Neometis mensibus tribus vsque ad conuen-
tum principum cum maiestate Regia apud Coloniam Agrippinam, quo per Ioachim
Marchionem Brandenburgensem Principem Electorem ad caput Iulii euocatus descen-
di, remoratus & ibi hebdomadibus quinque. Inde vero ad ipsius illustrissimi principis in-
stantiam Marchiam post eum intraui. Reuersus tandem post nouem menses in patriam,
manifeste cognoui omnium malorum auctores memoratos extitisse monachos, vnā cū
Moguntino abbate, qui non satis bene rebus fauebant meis, propterea quod sunt litera-

* Augstiburg.

Bellum Ba-
uaticum
Anno 1504
* Alexy
anff dem
Gauu.

* Creutz-
nach.

rum osores, & sanctorum scripturarum penitus ignari. Intelligens itaque non satis mihi fore tutum, conuersari iam deinceps cum æmulis & nebulonibus Cynonotis, ad alia me transferre loca tutiora decreui. Abbatiam ergo istam sancti Jacobi Herbipolensem, oblatam mihi per dominum Laurentium Reuerendissimum præfulem, quintadecima die mensis nouissimi Octobris pauper pauperem accepi, & postea Spanhemensem cum suis ingratis monachis voluntate spontanea resignaui. Valeant nunc tenebriones & æmulu, quibus studia nostra sancta non placuerunt, & nos cum Psalmita læti cantabimus: *Laqueus inutilium occupationum contritus est, & nos liberati sumus.* Neque enim facti me poenitet, quia locum adeptus quietum, iam primum mihi videor philosophandi nancisci exordium. Bibliothecam integram dimisi in Spanheim, cuius non magnificatio iacturam, cum iam tandem sine illa philosophari magna ex parte didicerim. Prouisurus mihi vitæ necessaria quo ad viuere Illustrissimus Princeps fuerat Palatinus, nec minus præfatus Marchio Brandenburgensis si voluissent, sed conuersari inter aulicos palpones mihi non placuit. Elegi proinde pauper habitare in cœnobio, magis quam diues conuersari præter monasticam regulam in sæculo. Habes nunc, amantissime frater, calamitatis meæ historiam in summano conscriptam, cuius lectione agnoscas hominibus non temere fidentium. Hæc mihi fecerunt qui videbantur amici: in patrem hæc filii perpetrarunt. Sed vereor ne malum quod mihi parauerunt, ipsis occurrat in foribus, cadantque in focum quam fecerunt. Abbatiam vero meam Spanhemensem Prior Melantius adeptus est, in qua sine dubio iniuriarum mihi factarum partem recepturus, quam merito suo præparauit. Vigilus noster, Mœccenas philosophorum, canonicatum Wormatiensem obtinuit, sed clero nondum ad ciuitatem reuerso Budori se continet. Vale ac sæpius ad me da literas. Iterum vale. Ex Herbipoli prima die mensis Iulii. Anno Christianorum 1507.

XXXIII.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI DOMINO IOANNI TRITHEMIO, abbati sancti Jacobi Herbipolensi, maiori & amico suo præcipuo, Bilibaldus Pyrckebeimer salutem plurimam dicit.

BINAS à te, pater reuerende ac obseruandis, accepi literas, quibus huc vsque nit respōdi, cum negotiorum absentia mea impeditus. Mandatorum tamen tuorum memor cum nuper Augustam venissem, tuas vltimas Celti nostro legendas tradidi. Ille vero, vt tui studiosus est, quampluribus aliis eas monstrauit, qui omnes gratiter tulerunt aduersam tuam fortunam, quam etiam antehac audierant. Nam penitus aliqua calamitate indignum te putant. Sed vt tumet optime nosti, fortiter nobis quicquid acciderit ferendum est.

Ὅμοιοι γὰρ οὖν ἐν τῷ βίῳ δουεὶ πάλιν.

Boni semper à mihi persequuntur.

Scimus enim ferme omnes, magnos ac bonos viros omni æuo à malis persequutos fuisse. Quapropter & tu in domino confide, qui dat & eripit, extollit & deprimat, affligit & rursus solatur. Non enim secundis rebus dignus est qui aduersas ferre non potest. Sic enim sapiens à stulto discernitur, cum magno animo aduersitas tolerare nouit. Tu igitur

Νῆκα λόγῳ μὲν τὴν παρὰ τὴν εὐνοίαν.

Ἀνδρὸς γὰρ ἄπορῳ πρὸς τὸν ἄνθρωπον φέρειν.

καὶ

φέρειν ἀνάγκη τὸν ὄντα τὴν τύχην.

εἰς ἄλλοι.

Quapropter non desperandum, sed potius confidendum ac sperandum, & vt Corydon apud Theocritum ait:

Θαρσύνε γὰρ φίλε κάτλε τὰχ' ἀνελπίστοιται ἀμεινον

Ἐλπίδες ἐν ζωῆσιν, ἀνελπίστοι δὲ θανόντες.

Ἐὰν ζῆς ἀλλοκα μὲν πῆλει ἀβελῶς, ἀλλοκα δ' ἔει.

Sed de his satis. Quid enim sus Mineruam docebit? Ad rem igitur veniamus. Celtis vero ac præcipue Peutingerus me rogarunt vt ad te scriberem, & intelligerem an tibi animus esset (habito stipendio à Serenissimo Rege nostro) Augustam te conferendi: enim operam daturus, vt tibi honesta offeratur conditio. Offerunt & domum & alia quamplura, quibus habitis ociose philosophari possis, procul ob omni strepitu. Tuum igitur considerare erit, quid tibi faciendum sit: deinde me certiozem reddere, vt amicis hæc de te scribere possim. Tibi vero persuade, omnia quæ in rem tuam sunt me enixe curaturum. Vale & me tibi deditissimum ama. Ex Nurenberga calendis Iulii Anno Domini M.D.VII.

XXXV. 10.

Tritheim

Opera
Historia

non despexerunt amicum. Tibi quoque, vir magnifice, gratias habeo immortales pro tua in me humanitate, beneuolentia, & charitate, qui nullius apud te sum meriti, neque ad referendas gratias idoneus. Quicquid tamen sum, quicquid possum & valeo, id omne tuo imperio semper debbit esse subiectum. Amicis munificentissimisque viris Peutingero & Celti rescripturus meo nomine gratias agito. Vale ex Herbipoli decima octaua die mensis Iulii. Anno Christianorum 1507.

XXXVI.

IOAN. TRITEM. ABBAS COENOBII S. IACOBI IN SVBVRBIO HERBIPOL-
polensi, Georgio de Rotenburgio medicina doctori clariss. S.

CV anno proxime transacto de Marchia Brandenburgensi reuersurus ad Rhenum iter meum per Erfurdiam direxissem, inquisitionem tui vir clarissime feci diligentissimā, cupiens te videre & alloqui, ob veterem notitiam & charitatem, memor beneuolentia & humanitatis tuæ mihi quondā in monte diui Petri per te filiosque tuos, magni adulescentes ingenii, coram tota congregatione patrum honorificenter exhibita, pro qua tibi gratus sum quamdiu memorandi mihi virtus affuerit. Quasi autem & non inueni, quoniā in ciuitate non eras. Triduo igitur cū desiderio tuum præstolatus aduentum, cum venires minime, tristis abscelli. Magno enim tui tenebar desiderio. Et sapiuscule quidem dare literas ad te volui, sed certus & fidelis semper mihi defuit, qui eas perferret tabellarius. Hodie tandem valente Domino Iesu Iator istarum presbyter & gymnosophilista Erfurdensis oportune volente occurrit, per quem satisfacere desiderio meo. Itaque inexpectabilis tibi scribo salutes, amorem erga te meum tibi vt possum significo, firmamque & esse & permanere perpetuo veterem amicitiam nostram concupisco. Quod superest rerum nostrarum infortunium ac mutationem infirmi status nostri, & quæcunq; nobis obuiauerunt aduersa, te credimus ex abbate sancti Petri cognouisse. Contumeliam & grauem iniuriam passus sum à monachis meis in Spanheim, & quibusdam nebulonibus adhaerentibus illis, quibus adeo in displicentiam & loci & gentis prouocatus est animus, vt in nauisam procederet indignatio: ex illaque deinceps horror mihi coenobii mei nasceretur, qui in tantum cum tempore præualuit, vt mihi tandem omnino persuaserit monachos ingratos deferere, & mihi vbicumque potuissem cum honestate providere. Interea offertur mihi à Reuerendissimo patre Domino Laurentio Episcopo Herbipolensi, abbatia S. Iacobi pauperissima, sed quieta, studiisque meis satis conueniens & congrua, quam pacis & tranquillitatis amore suscipiens, Spanhemensem cum Spaticis persecutoribus spontanea voluntate resignaui. Annis tribus & viginti maximos in abbatia Spanhemensi labores pertuli, pro quibus inuidiam recepi æmulorum, quorum cedere temeritati satius duxi, quæ ex cohabitatione continua perniciosam tolerare vesaniam. Duorum milium reliqui volumina, vetusta, pretiosa, atque rarissima, quæ studio incredibili & amore ad Spanheim ego comportauim in tempore præsidentiæ meæ non sine impensis & laboribus multis, in omni varietate scripturarum, scripta complura, impressa etiam multa, Græca, Latina, simul atque Hebraica, quorum ante meibi nullum fuit. Fractum animum fateor meum, tantam librorum suppellectilem monachis indoctis ex asse contigisse & ingratis, quem totum redderem sibi mortis me oportebat reuocare imaginem. Cœpi experientiam mortis in vita, & necessarium cum voluntario quadam arte pigmentaria contemptraui, vt alterum in alterius transiret naturam. Paulatim itaque cœpit quasi menceps deferuere dolor, raptusque ad præsentia, dicere cum S. Iob: *Nudus egressus sum de utero matris meæ, nudusq; reuertar in terram unde progenitus sum.* Et illud diui Christophili Pauli: *Nil inultimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus.* Præcipuum ergo inter omnia quæ huius mundi sunt, quo propter vltimum finem delectari solebam ipsa bibliotheca fuit, quam pacis amore contemptraui quidem necessarium fuit, animo licet amara separatio, qui scripturarum in rebus aduersis familiari consolatione vti consuevit. Euici tamen auxilio Dei hanc mentis intolerantiam, faciens de necessitate virtutem, vt summo liberius intenderem bono, quod nempe recte cum socio amauerit vnquam. Iator sane inutilibus me curis terrenarum occupationum in vita tandem exemptum, quo mihi deinceps liceat quietius sub tranquillitate philosophari. Consilium diui Ambrosii libenter secutus sum dicentis: *Melius est emigrare cum gratia, quam cum iurgio residere.* Locus autem in quo maneo exilis & pauperissimus est, in ædificiis quoque & structuris magna ex parte ruinofus. Sed verbum me cōsolatur viri sapientis

Cap. 1.
1. Tim. 6.

non

magnifice, gratias habeo immortales pro tua
e, qui nullius apud te sum meriti, neque ad-
um, quicquid possum & valeo, id omne tu
icis munificentissimisque viris Pezingsp
gito. Vale ex Herbipoli decima octava de

XVI.

II S. IACOBI IN SVBVRBIO HEILV
gio medicina doctori clariss.

ia Brandenburgensi reuersurus ad litteras
quisitionem tui vir clarissimi feci digni-
em notitiam & charitatem, memore bene-
onte diui Petri per te filiosq; tuos, magis
patrum honorificenter exhibere, pro qua
tus affuerit. Quasiui autem & non inueni
desiderio tuum pro solatus aduerentiam
tui tenebar desideo. Et sapienter quidem
uper mihi desuit, qui eas perferret tabula
itarum presbyter & gymnosophista Erfordi-
acerem desiderio meo. Itaq; inexpectatim
vt possum significo, firmamque & effecti-
m concupisco. Quod superest reum aucto-
tatis nostri, & quæcunq; nobis obuiauerunt
ignouisse. Contumeliam & grauem inuicem
quibusdam nebulonibus adhaerentibus,
prouocatus est animus, vt in nauicam pro-
or mihi cœnobii mei nasceretur, qui in rursu
nino persuaserit monachos ingratos deo
te providere. Interea offertur mihi à Rone
Herbipolensi, abbatia S. Iacobi pauperum
& congrua, quam pacis & tranquillitatis
persecutoribus spontanea voluntate reli-
tia Spanhemensi labores pertuli, pro quibus
et temeritati fatuus duxi, quæ ex cohabitatione
orum militū reliqui volumina, venula, pro
amore ad Spanheim ego comportari in ob-
aboribus multis, in omni varietate scripturæ
Græca, Latina, simul atq; Hebraica, opati
teor meum, tantam librorum superelictio-
tis, quem totum redderem sibi mortuæ
ntiam mortis in vita, & necessarium cum ro-
peravi, vt alterum in alterius transiret
deferuere dolor, raptusque ad præsentem
matris meæ, nudisq; remearet in terram vnde pro-
sibil insulimus in hunc mundum, hanc dicitur
ter omnia quæ huius mundi sunt, quo pro-
bibliotheca fuit, quam pacis amore cœnobio
nara separatio, qui scripturarum in reuol-
Euici tamen auxilio Dei hanc mecum inno-
mmo liberius intenderem bono, quod do-
or sane inutilibus me curis terrenarum occu-
mihi deinceps liceat quietius sub tranquillitate
penter secutus sum dicentis: *Melior est con-
tem in quo maneo exilis & pauperis modis
ruinosus. Sed verbum me cōsolatur in se-
pian*

pietatis qui dicit: *quoniam melius est parum cum iustitia quam multi fructus cum iniquitate.* Diui-
tias enim sicut non habui, ita nunquam amaui: mediocritate cōtentus sum: omne extre-
mum excedens atque duritia plenum. Sed de his satis. Scire quam maxime cupio quomo-
do valeas, quid agant ingeniosi filii, quos ante plures annos cum adhuc essent adolescen-
tuli perorantes audiui, quousque discendo profecerint, & quid in Athenæo profiteantur.
Existimo enim ætate illos cuassisse doctissimos, qui in pueritia adhuc ingenio tam miran-
do floruerunt. Ad tuas proculdubio laudes eruditio filiorum accedit, qui virtutibus illos
instituit auitis, patris optimi in moribus, & præceptoris eruditissimi in doctrinis & philo-
sophia functus officio. Deus omnipotens per suam clementissimam pietatem in filiorum
10 tuorum sapientia, prosperitate & incolumitate, iucundum te facere atque felicem con-
seruare dignetur in æuum, memorem nostri. Ex Herbipoli 20. Iulii. Anno Christi 1507.

XXXVII.

IOAN. TRITEM. ABBAS S. IACOBI APOSTOLI MAIORIS

in suburbio ciuitatis Herbipolensis, Ioanni Gasfridi Mandalensis ecclesie
vigilantissimo pastori, salutem & cha-
ritatem.

- 20 **Q**uotiescunq; mihi præbetur occasio, me continere sicut non debeo, ita nec possum,
quo minus scribam ad te amicum mihi vere charissimum, certiore te facturus cō-
ditionum mearum. Dulcissimum plane mihi est & tuas crebro videre literas, & meas fre-
quentius dare ad te. Reddidit mihi nuper epistolam tuam magister Iacobus Tritemius
frater meus, cum à Treuiri per Spanheim iter dirigeret ad nos, in qua me procul deploras
absentem, teque vehementer protestaris afflictum in animo tuo, propterea quod abbatia
Spanhemensi prorsus renunciaui. Nec te solum pro mea resignatione turbatum asseris &
mente deiectum, sed omnes quoque in circuitu sacerdotes lamentabiliter contristatos, quod
locū deserui meum, & in exteris discessi nationes. Factum est matura consultatione ami-
corum, neque enim te pœnitet, neque si pœniteret poterit reuocari. Gratias tibi ago,
30 cunctis quoq; amicis, qui meas doletis iniurias. Non me mouebit pœnitentia Ducis, nec
propterea pœnitebit Spanhemensi renunciauisse cœnobio, si ille forsitan optaret non
intulisse contumeliam. Satius enim mihi est vitam in pace mentis agere, quam sub capti-
uo principe continuis turbationum fluctibus agitari. Neq; huius assumpti per me cœno-
bii paupertatem valde pondero, qui & in Spanheim me pauperimum semper vixisse scio.
Veruntamen quantum ad mediocritatem omnibus necessariis corpori, tam pro me quā
pro his qui versantur mecum sufficienter prouisus sum, & amplius non requiro. Nemo e-
nim tam facile contemnere diuitias potest, quam is qui semper in mediocritate vixit. Mi-
hi quidem vt Christiano philosopho simul & monacho ditissimus est animus, qui semper
fui mea forte contentus, & nunquam diuitias non habitas aut amaui, aut habere concupi-
40 ui. Quod æmuli mei me post discessum à Spanheim, Episcopis & Principibus arbitrantur
ignorum, nihili pendo, nec opus est illos nostras si quæ fuerint secundas nosse fortunas, ne
maiore ob inde tabescant inuidia. Tu vero qui paci & tranquillitati cōgaudere soles amici,
quam aliter res sese habeant nostræ ab æmulorum iudicio, relatione huius fratris, qui has
literulas tibi tradidit meas, plenissime intelliges. Non enim curandi sunt æmuli, nec inui-
dia illorum restitudinem animi mei cōmouebit. Quod officiales principum & in circui-
tu vicini monachos propter me detestantur Spanhemenses, sicuti nihil mihi conducit ita
nec placet. Satis enim intelligo hanc hominū auersionē non mediocriter pauperi noci-
tura cœnobio, cuius inopia maxime cōpator, & Deū oro continue, vt ei clementer pro-
uidere in suis necessitatibus dignetur. Te etiā, quoniam vicinus es loco, qua possum chari-
50 tate monco, rogo & exhortor, quatenus non magni pendas iniurias filiorū, quas patri in-
tulere non merenti, sed locū potius Deo & sancto dicatū Martino ad tendere, & quorū vi-
deris illos inopia deprimi, quantum poteris auxilium Dei amore importare non negligas.
Satis n. afflicti sunt, & graues temeritatis suæ pœnas dederunt. Abbas institutus est qui ab-
batia cōcupiuit, qui resignationis meæ causā non vltima fuit, cuius ordinationē nō omni-
bus placuisse audiui. Timeo autē vehementer, det omnipotēs vt frustra, quoniam sicuti me pa-
storē & abbatē suū in occulto persecutus est, ita permittente Deo qui iustus est, ipse quan-
doq; à suis subditis manifestam persecutionem patietur. Omnia quæ circa me gerūtur, ex

litoris relatione si volueris per amplius intelliges. Vale memor nostri in tuis ad Deū orationibus. Ex Herbipoli vicefima septima die mensis Iulii. Anno Christianorum millesimo quingentesimo septimo.

XXXVIII.

IOAN. TRITEM, AB. MONASTERII DIVI IACOBI HERBIPOLENSIS,
Iacobo Vuimpfelingo Selestadensi amico amico atq; chariff. S.

LITERAS ex Argentina quas duodecima die mensis Iulii emisisti ad me, eundem die vicefima secunda recepi. Eas vero quas te antehac dedisse scribis, nec dum in notitiam mihi peruenerunt. Detulit mihi destinatum à te libellum, sancto abbati Bernardo inscriptum super septem poenitentiales Psalmos, Dominus Gaspar episcopus Bethleemitanos, Reuerendissimi præfulis nostri generalis in pontificalibus vicarius. Is autem qui mihi literas tuas exhibuit memoratas, simul tuo nomine tradidit libellos duos Argentine nuper impressos, alterum Vuilhelmi episcopi Parisiensis *de collatione & pluralitate beneficiorum*. Alterum Alberti Magni Ratisponensis episcopi *de seruire charitatis*, quos me animo suscepisse gratissimo non dubitaueris. Tribulationibus quas pateris ex corde fidelissimo compatior, & si quid me posse pro tua pace exstimas, fac sciam, moxque paratum ad omnia inuenies. Confide in Domino Iesu, & ambula firmiter in via veritatis, & ipsa veritas te liberabit. Vnum hoc solum te moneo, promptulus ne fies in antea negotiis & rebus occupare claustralium; quia quod extra te ac conditionem status tui, nihil ad te. Quid enim ad te Augustinus cucullatus fuerit an togatus? Scripsisti in libello illo tuo *de integritate*, Bedam non fuisse monachū & plerosque alios, quos ego inter monachos cōputauerim in libro *de scriptoribus ecclesiasticis*, quod nisi mihi deferres amico te facile probaturū polliceris. Cōgrediamur inter nos si placet, quos ego monachos scripsi & Bedā maxime, tu monachos non extitisse minime docebis. Videris mihi non satis tractati temporis perituisse historias, qui Bedam fuisse monachū ignoras. Sed ego tibi parcendum duxi, quem fratrum eremitarum S. Augustini vexationibus plus quam satis tribulatum intelligo. Scire vis à me an tibi locus esse possit cum successore meo in Spanheim, & quis ipse sit, quoniam penitus fugere confortia hominum velis mundanorum. Mihi quidem in abbacia Spanhemensi Prior quē nouisti successit, pars non modica, licet occulta, persecutionis meæ. Vereor autem te apud illud manendi locum non esse habiturum, propterea quod princeps Cynonotorum vitis parum inclinatur literarum studiosis, quod experieris si illo pergas. Mecum autem viuere cupientem te non penitus aspernor, sed hoc suadeo primū, vt exploraueris gentem & locum ipse venias, & si res tibi fuerit animo, qua conditione consequaris effectum consilio tractabimus. Ego enim quicquid possum, amore tui libentissime facturus sum. Est mihi cœnobium pauper & exiguum, sed quietū & philosophanti satis accommodum, sola me penuria molestat librorum, quibus vt nosti in Spanheim erā ditissimus. Vale mi Iacobe, eumq; me esse tibi persuade, qui te deserturus sum nunquam. Ex monasterio meo iuxta Herbipolim 27. d. c. mensis Iulii. Anno Christianorum 1507.

XXXIX.

IOAN. TRIT. AB. MONASTERII DIVI IACOBI IN SVBVBIO
civitatis Herbipolensis, amantiſſ. confratri suo Simoni abbati
monasterii Lacensis S.

QVID est confrater & amice charissime, quod miraris me abbatiam resignasse Spanhemensem, in qua me clarum dicis in signemque exitisse, & multis beatum amicis? Mirare potius quod tanto tempore fraudes & insolentias potui sufferre monachorum, Cynonotorumq; dissimulare quasi nescirem, insidias. In quartum & vicefimum annū Spanhemensi monasterio in multis laboribus & paupertate non modica præfui, cumque structuris, libris, ornamentis, & multis necessariis rebus, vt tutemetipse vidisti, illud tandem pulchre ornauissem, & in bonum statum rerū temporalium reduxissem, bello imperii superueniente aduersus Illustriss. principem Philippum Comitē Palatinum Rheni Bavaricæq; ducem, ac principem Electorem, sub cuius defensione monasterium dignoscitur esse constitutum, grauem possessionum, rerumq; suarum ab hostibus iacturam sustinuit. Erant

elliges. Vale memor nostri in tuis ad Deo
mensis Iulii. Anno Christianorum 1307.

XVIII.

RII DIVI IACOBI HERBIPOLENSIS
diensi amico unico atq; chariss.

na die mensis Iulii emisisti ad me, et ante
te antehac dedisse scribis, nec dum in
a te libellum, sancto abbati Bernar
Dominus Gaspar episcopus Betsilensis
pontificalibus vicarius. Is autem qu
omine tradidit libellos duos Argentin
ariensis de collatione & pluralitate
Copi de fervore charitatis, quos me
onibus quas pateris ex corde fidelissim
imas, fac sciam, moxque paratum ad con
a firmiter in via veritatis, & ipsa veritate
tulus ne sis in antea negotiis & rebus occup
itionem status tui, nihil ad te. Quid enim tu
cripsisti in libello illo tuo de integritate, vel
os ego inter monachos coputatum in libro
erres amico te facile probaturum pollicens. Qu
onachos scripsi & Beda maxime, tu monach
ihi non satis transacti temporis perhibetis
Sed ego tibi parcendum duci, quem fratri
quam satis tributum intelligi. Scire visit
o in Spanheim, & quis ipse sit, quoniam p
orum. Mihi quidem in abbata Spanheim
a, licet occulta, persecutionis mee. Veritas
e habiturum, propterea quod principii ty
studiosus, quod experientis si illo pergam
pernor, sed hoc tu adeo primu, ut explorat
erit animo, qua conditione consequari ob
quid possum, amore tui libentissime factum
um, sed quietu & philosophanti satis acco
m, quibus ut nosti in Spanheim esse dicitur
e, qui te deseretur sum nunquam. Et anno
s Iulii. Anno Christianorum 1307.

XXIX.

TERII DIVI IACOBI IN SVBVRBIO
antijs. confratri suo Simoni abbati
rii Lacensis S.

e, quod miraris me abbatiam resignasse. No
signemque extitisse, & multis beatorum monach
& in solertias potui sufferre monachorum. Qu
in insidias. In quartum & vicissimum annu
e paupertate non modica praefui, compunctio
erit temporalium reduxissem, bello impet
iis rebus, ut tuemetipse vidisti, illud r
Philippum Comitem Palatinum Rheni
cuius defensione monasterium dignol
mq; suarum ab hostibus iacturam sustulit.

rant inter Cynonotos qui me rebus Palatini iustissima ratione fauētem iniuste perseque-
bantur, primum quidem occulte, potentiam benignissimi principis metuentes, quē tan-
dem bello Regis imperio deferuescente humiliatū exhaustumq; viribus arbitantes, aper-
to in me odio sauire cœperunt, potioribus ex monachis meis consentientibus. Quæ &
quanta tum in me excogitauerint mendacia, tempus iam partim in lucem dedit, reliquū
non dubium quantoties dabit. Sed causa principalis omnium in me maiorum hæc vnica
fuit, quia principem clementissimum, quem vt debui semper amari, amuli mei odio ha-
bebant occulto. Nec solo Cynonotorum quidam, sed fratres quoq; mei pene omnes vna
cum abbate ac monachis cœnobii belli montani vniuersis. Ego autem videns contra me
10 praualluisse improbos locum murau, acceptaq; abbatia, in qua nunc dego cum pace, Spā-
heim simul & ingratisimis monachis renunciaui. Et forsitan ita Deo placuit omnipoten-
ti, cuius (vt diuus ait Hieronymus in Ezechielem) prouidentia omnia gubernantur, & ad-
uersitas nobis ab eo dispensata, quæ putatur poena, medicina est. Quantis subiiciantur mi-
feriis claustralium pastores, quantisque pulsentur incommodis, quotidiana tumet ex-
periris instantia. Omnia patienter eatenus pro Dei amore sustinenda censebam. Sub-
intrante autem meorum prodicione in me, fuerat iam deinceps omnino sine fructu pati-
entia. Sanctum igitur Benedictum ducem monachorum sequutus, monachos, quos in-
duratos promouere ad saniora nō potui, pacis amator deserui. Vale sanus mente & cor-
pore felix orans pro me. Ex Herbipoli 28. die mensis Iulii. Anno Christianorum 1307.

XL.

IOANNES TRITHEM, ABBAS DIVI IACOBI IN SVBVRBIO HER-
bipolensi Rogerio Venray Sycambro salutem & sinceram in domino
charitatem.

PRIMA die mensis Augusti literas tuas ad me datas vt apparebat in subscriptione Ca-
lendis Maii per incertum nuncium accepi, in quibus te certa carmina in librum me-
um de laudibus sanctissimi Ioseph nutritici Saluatoris nostri misisse scribis, quæ ad manus
30 meas minime peruenerunt. Post biduum alius quidam comparuit, qui literas mihi exhi-
huit tuas septi madecima die mensis Iulii scriptas, quas sibi ab alio nescio quo dicebat esse
commisissas vna cum duobus opusculis tuis, tua manu scriptis, quorum alterum carmine
vario quasdam odas continet familiares: alterum vero prosaice compositum disputatio-
nem quandā complectitur minualem: non displicet materia, neq; argumentū aduentio-
num tuarum abhorreo, sed vellem te potioribus operā nauare studiis, quod postulare abs
te & tempus videtur & ætas tua. Quinquagesimum ætatis annum supergressus es, qualia te
deinceps iam studia deceant, maxime tibi considerandum. Alia nos iuuentus monuit,
alia iubet rimari senectus. Sol vitalis nostri roboris vergit ad occasum, & vires corporis
40 quas merides præbuit, hora paulatim vespertina consumit. Animæ iam deinceps af-
sumenda est cura, quæ manet immortalis, satis concessimus carni, pabulo necessario
duntaxat nutriatur a fellis, procul absit lasciuia omnis. Lucubrationes cedant pue-
riles, & qui virum præfers ætate, synthemata canos decentia non fabulas amplectere.
Sex & triginta supra centū lucubrasti opuscula, & magnū est iudicio meo & laudabile, otū
quod regularis permisit institutio, ad studium conuertisse literarū, ac libris componendis
animum potius intendisse, quam voluptatibus carnis. Numero tamen nullius sunt pen-
siculanda opuscula sed vtilitate, si ad veram sapientiam erudiant animum, mentem legētis
si à terrenis sublata ad cœlestia erigant, & in diuino amore veraciter compungant. Or-
bis iam vbique in numerabiles ebullit scriptores, & vt Flaccus ait:

*Scribimus indocti doctique poemata passim,
Omnibus libet insanire poetis.*

50 Sed minor pars scribentium ædificationem cogitat animarum. Ex cordis abundan-
tia scribimus omnes, easq; cogitationes scribendo litteris committimus, quibus occupati
sumus. Vnde scribere spiritualia & diuini amoris feruorem inducentia non possumus,
quia pleni cogitationum mundanarum carnaliumque pro pudor æstuamus. Nemo e-
nim sine fide & charitate Iesu Christi, qui sapientia est Dei patris, veram & salutarem pote-
rit assequi sapientiam, vt videlicet spiritualia scribat, qui carnalia & transitoria sapit. Pro-
pterea te hortor mi Sycamber, cū scias te religioni monastica iuratum, vt sicut in exteri-
ori conuersatione in medio confratrum tuorum sine offensione ambulas, ita contemptis

*Senile stili
quale debet
at esse.*

*Ad ædifica-
tionem scri-
bendum est.*

studiis puerilibus, quæ parum conferunt ad animæ salutem, & mentem & calamū ad spiri-
tualiā totis viribus conuertas. Talia rogo posthac æde opuscula, quorum lucubratiō Dei
in te amorem suauiter augeat, mentemq; legentis in contemptum mundanorum ducat.
Cedant iam nūc ludi pueriles, senem non decent carmina poetarum, profaice tibi prole-
necturis honore pergendum est: tortuosis ludat versiculis immatura iuuentus, planum
carmīna, præter pēthica, forsītā epitaphia mortuorum, nisi talis sit paraphraestes, qui car-
minum semper habuerit vsū, profa vero nunquam, vt cum Prudentio, Sedulio, Iuuen-
co; eorumque similibus conuersus ad pēnitentiā mundanæ arma sapientiæ ad laudes
scripturæ conferat diuinæ. Nulla sanctorum veterum doctorum Hieronymi, Ambrosii,
Augustini, Gregotii, Origenis, Ioannis Chrysostomi, Basilii, Cyrilli, aliorumque complu-
rium carmina legimus præter hymnos ad Dei laudem compositos, & epitaphia pauca
mortuorum, quamuis artem illos habuisse non dubitamus. Cupientes enim lucubratiō-
nibus suis animarum prodesse saluti, profa scribere quam carmine maluerunt, propterea
quod sit difficile in omnibus quæ scribenda vtiliter occurrunt legem seruare metrorum,
& hoc genus docendi magis videretur iuuenes decere quā senes, raroq; contingat quem-
piam in vtroq; reperiri perfectū. Rogas vt omnium lucubratiōnum mearū rationē, titu-
los & argumenta tibi perscribam, earum maxime quas post æditiōē libri de scriptoribus
ecclesiasticis composui. Dicis enim causam te habere honestissimā, qua eorum expectas ra-
tionem. Satisfaciam desiderio tuo quam primum mihi per otii licuerit, q̄ iā fieri non po-
tuit, & festinante nuncio, & me in aliis occupato. Veldicum amantissimum mei non du-
bito, quē non minus amo quam amer ab ipso. Herbenum nostrum communem amicū
& cōphilosophū integerimū, quoties oportunitas data fuerit meo nomine saluta, qui om-
nium bonorum virorum amicitia dignus est, vtpote non minus sanctimonia vitæ quā
eruditione literarū insignis. Vale mente & corpore sanus, mei memor ad Deum. Ex mo-
nasterio meo S. Iacobi Herbipolis 12. die mensis Augusti, Anno Christianorum 1507.

S. patri
quare profa
& non me-
ro vsi sint.

XLI.

IOAN. TRITEM. ABBAS DIVI IACOBI HERBIPOLENSIS, WILHEL-
mo Veldico Monacho plebano in Dyrnstein, theologo & mathematico
nobis amicitissimo salutem.

LITERAS tuas amice quas emisisti ad nos quinta die mensis Iulii, prima die mensis
Augusti cum Rogerianis accepi, quibus per ordinem si potero duxi respondendum.
Et in primis quidem gratias tibi ago ingentes pro tua in me beneuolentia, qua meæ con-
gaudes tranquillitati, locumque me inuenisse aptum laxaris cum libertate philosophan-
di. Gaudeo sane non mediocriter & ipse, quoniam Deo miserate laqueus terrenarum oc-
cupationum, quo nimium grauabar in Spanheim contritus est, & ego licet cum magna
difficultate liberatus sum. In quartum & vicesimum annum vt nosti grauissimum hoc o-
nus pastoralis curæ inuitus portauī, quoniam natus mihi videbar ad quietem solitudinis
ac studium scripturarum potius, quam ad mundi tumultus & iurgia rusticorum. Solitudo
mihi semper placuit, quam quoties deserere compulsus fueram, minus aptus ad spiritualia
toties fiebam. Non enim me fugit sanctum Ioannem dixisse Chrysostomum super Euan-
gelium Matthæi: Sicut difficile est arborem iuxta viam positam fructus vsque ad maturitatem ser-
uare: sic difficile est virum iuxta hunc mundum viuentem, id est in actibus mundi, iustitiam imma-
culari vsque ad finem tenere. Recede ergo, inquit, de via & planta te in loco secreto, vt nec mūdus te-
cum habeat aliquid commune, nec tu cum mundo. Diui quoque sententia Hieronymi memori-
am raro deserebat dicentis: Quid desideramus urbium frequentiam, qui de singularitate conse-
mur? Mibi enim oppidum carcer est, solitudo paradysus. Nam vt beatus Augustinus dicit in libro
de singularitate clericorū: Minus voluptatib; stimulat, qui nō est vbi est frequentia voluptatū.
& minus auaritiæ molestias patitur, qui diuitias nō videt. Inopia fratrum, & magna loci necessi-
tas me curis temporalium rerum sæpius occupauerunt inuitū, eoq; magis, quo mihi nul-
lus in his aderat fidelis & peritus adiutor. Feci tamen omnem quam potui circa vtriusque
status reparationem diligentiam, quod structura & alia per me facta docebunt, quousque
tandem fratrum meorum cum Cynonotis pernitiōsa in me conspiratio inuoluntarium
reddidit, & ad cedendum improbis omnino paratum. Mihi proinde viuere deinceps & fa-
ctis scripturis pro viribus statui, mundique inutiles curas resignare mundanis, quoniam
hactenus

hactenus monachis plusquam satis deseruiui ingratis. Huius autem coenobii cui nunc praesum indignus, etsi paupertate grauetur, nec solitudines sunt tantae, nec perniciosae cum rusticis tot contentiosae occupationes. Viuo gratia Dei mea sorte contentus, & quanto rebus transitoriis locus est pauperior, tanto me pacis & tranquillitatis abundantia existimo ditiozem. Enimvero iuxta consilium sancti Christophili Pauli, victum habens necessariu, quo mortale ad tempus vitae sustentetur corpusculum, & vestem Boream cohercens, amplius non requiro. Orbem terrae marisque & insularum, quem pulchre depictum in Worma-

Sphera.

- 10 pro aere modico sphaeram orbis pulchra in quantitate parua, nuper Argentinae impressam, simul & in magna dispositione globum terrae in plano expansum, cum insulis & regionibus nouiter ab Americo Vesputio Hispano inuentis in mari occidentali ac versus meridiem ad parallelum ferme decimum, cum quibusdam aliis ad eam speculationem pertinentibus. Quod autem mones ut huius rei causam Domino meo reuerendissimo proponam episcopo, satis quidem facis officio tuo, sed minus mihi principum pensiculate occupationes & negotia perpetua & maxima videris, qui occupatissimis animis ocioforum studia existimas persuadenda. Veteris amicitiae non dubita sum tenacissimus, & quam semel in te charitatem effudi, nulla vnquam terrarum spatia infirmabunt. Vnde quod iubes ut faciam, te quoque facere ne pigeat exhortor & peto. Ita precor viuamus amici, ut alterius in altero memoria valeat apud Deum. Haec enim verae amicitiae causa est, qua non quaerimus aliud quam in theosophia parilitatem cordium, & ex mutua cohortatione profectum animorum. Quod si alter amicorum aliquam saeuientis mundi calamitatem inciderit, ab altero totis est viribus consolandus. Si errauerit, mox ad viam veritatis ab amico reuocandus est. Si tepuerit in studio salutari, excitandus, quia erit vera & iure commendabilis amicitia, si hoc fecerit ad quod est instituta. Et ideo sancti patres iustissimam esse amicitiam legem arbitrati sunt, qua praecipitur ut non minus nec plus quisquam amicum suum quam seipsum diligat. Henricum de Bunau diu vita audiui defunctum, sed libros eius & globum cosmographiae quae olim comparauit ex officina tua, remansisse apud Saxoniae principes, quod tu existimas, non audiui. Habet enim superflitem fratrem, cui omnia moriturus coesignauit. Rebus tuis
- 30 secundis vehementer congratulor, tibi; ut verus amicus congaudeo, cupiens nihilominus memorem te esse versiculorum Hildeberti Turonensis Archiepiscopi dicentis:

*Cuncta sub ancipiti pendunt mortalia casu,
Et spondent propria mobilitate fugam.
Quicquid habes hodie, cras te fortasse relinquet:
Aut modo dum loqueris, desinit esse tuum.*

- Miranda te significas lucubrasse opuscula, ab eo tempore quo tecum fui in Dyrmsstein, quae mihi ostensurum te polliceris cum ad te venero. Sed cum nulla sit mihi causa veniendi ad te, immo neque voluntas quietem interrumpendi meam, benefeceris & quod maxime decet amicum, si operum tuorum omnium ad me titulos quaeriprimum dederis,
- 40 aut certe quod magis cuperem, ipsa opuscula, quae lecta per me, vel etiam rescripta tibi fideliter quantotius restituenda polliceor. Miraris forsitan quod me causam veniendi ad te dixi non habere, sed accipe rationem. Monasterium cui praesum licet indignus, necdum annuali capitulo Bursfeldensium patrum dignoscitur subiectum, quod nouiter est reformatum, quapropter officio visitationis me grauare minime possunt, quae ad modum per annos viginti continuos non sine graui dispendio meo antea fecerunt. Hinc mihi quiescendi copia Domino Iesu providente conceditur, & nulla vagandi sicut prius occasio praebetur. Et inde est, quod causam veniendi ad te me dixi non habere. Maxime tamen vellem ut mecum esses vel vno die, ostenderem & ego tibi quae mirareris opuscula. Sed videbimus nos aliquando si voluerit Dominus Iesus qui omnia potest. Interea quoties oportunitas se nobis obtulerit, literis nos mutuo in amore ipsius cohortemur. Ora pro me frater ad Deum, ut in sua me via custodiat, omnesque mihi transgressionis meas, quarum non est numerus, propter dolorem amarissimae passionis suae misericorditer indulgeat.
- 50

Vale. Ex Herbipoli 12. die mensis Augusti. Anno Christianorum 1507.

nima salutem, & mentem & calami ad spem
osthae de opuscula, quorum lucubratio de
gentis in contemptum mundanorum de
ecent carmina poetarum, profaice tibi pe
ludat versiculis immatura iuuentis spem
iterum dico, nulla senem debere contemp
moruorum, nisi talis sit paraphrasibus, quae
unquam, ut cum Prudentio, Sedulo, Mac
itentiam mundanae arma sapientiae ad lae
veterum doctorum Hieronymi, Ambrosii
sostomi, Basili, Cyrilli, aliorumque contem
rei laudem compositos, & epistolae quae
non dubitamus. Cupientes enim lucubrati
scribere quam carmine maluerunt, prop
vtiliter occurrunt legem seruare memora
nes decere qua senes, raroque contingit quae
omnium lucubrationum mearu ratioe
xime quas post additione libri de scripturis
re habere honestissimam, qua eorum expe
imum mihi per otium liceret, quod si fieri non po
pato. Veldicum amatissimum meo non de
so. Herbenum nostrum communem am
tunitas data fuerit meo nomine saluta
s est, utpote non minus sanctimoniam vitam quae
corpore sanus, mei memor ad Deum. Er me
ensis Augusti, Anno Christianorum 1507.

COBI HERBIPOLENSIS, VITAE
Dyrmsstein, theologo & mathematico
ssimo salutem.

nos quinta die mensis Iulii, prima die mensis
per ordinem si potero duxi respondere
es pro tua in me beneuolentia, qua meo
esse aptum laetaris cum libertate philosophandi
oniam Deo miserate laqueus terrena
nheim contritus est, & ego licet cum magis
cesimum annum ut nosse grauissimum locum
m natus mihi videbar ad quietem solitudinis
mundi tumultus & iurgia rusticorum. Sed
e compulsus fueram, minus apertus ad spiritum
Ioannem dixisse Chrysostomum super
ta viam positam fructus usque ad maturam
viuentem, id est in actibus mundi postquam
tit, de via & planta te in loco secreto, ut nec
o. Diui quoque sententia Hieronymi m
nus urbium frequentiam, qui de singulari
aditus. Nam ut beatus Augustinus dicit in
stimulatur, qui non est ubi est frequentia
no videt. Inopia fratrum, & magna loci
cupauerunt inuitu, eoque magis, quo mihi
eci tamen omnem quam potui circa vni
actura & alia per me facta doceant, quae
pernitiosa in me conspiratio inuolueram
o paratum. Mihi proinde viuere deinceps
inutiles curas resignare mundanis, quoniam
habere

IOAN. TRITEM. ABBAS MONASTERII D. IACOBI IN SVBR.
bano ciuitatis Herbipolensis, M. Mattheo Herbeno amicorum
integerrimo salutem
D. P.

LOCORVM distantia facit nimia quod dare ad te literas rarius possum, nec ideo tamen spiritu disiungor à te, quamuis corpore tibi longe sum absens, quem in vera charitate Christi semper amaui, & inter amicos primariū cōstitui. Semper itaq; mihi præsens es spiritu, cum te habeam in visceribus fraternæ charitatis. Biennium effluxit quo vltimas ex Colonia Agrippina ad te literas dedi, cum quibus miseram & exemplar literarum mearū ad Briselium communem amicum, quo certior fieres de his quæ tunc mecum agebantur. Interea nunciorum penuria nihil scripsi ad te, neq; literas tuas vidi vllas, quod eadem causa arbitrator accidisse. De Colonia soluto cōuentu principum, cum serenissimo principe Electore Ioachim Marchiam Brandenburgensem intraui, & cum eo mensibus nouem cōmoratus sum.

Verum postea reuersus Budorim animo & intentione redeundi ad Spanheim, cum fratres meos Melantium priorem, quem nosti maxime, cum Cynonotis amulicis meis conspirasse aduersum me manifesto cognouissem inditio, mutavi propositum, susceptaq; oblata mihi abbatia, in qua nunc dego sancti Iacobi iuxta Herbipolim, Spanhemensem cum improbis monachis resignaui. Quid enim in medio æmulorum facerē, qui semper vel occultas in me, vel apertas inimicitias agerent, ita vt nulla mihi vnquam posset esse securitas, sed continua suspicio insidiarum vtrinque mox oriretur, iuxta dictum Achillis ad Hecctorem apud Homerum Iliados x. ita loquentis:

ὡς ἔκ ἐστι λίωσι καὶ ἀνδράσιν ὄρνια πικρὰ,
οὐδ' ἴ λυκοῖ τε καὶ ἀρνίοις ὀμύθρονα θυμὸν ἔχουσιν
Ἄλλὰ κακὰ φρονέουσιν ὅσων πικρὸς ἀλλήλων
ὡς ἔκ ἐστι μὲ καὶ σὶ φίλῳ μῦθος, &c.
Παράφρασις.

*Vi non est leonibus & viris concordia firma,
Neque lupi & oues vnum animum habent,
Sed mala meditantur vtrinque ad inuicem;
Sic non erit me & te amari alterutrum.*

Interposuerunt patres ordinis nostri vices, nosque ad mutuam nitebantur reuocare concordiam, mihiq; viribus totis reditum ad monasterium persuadere tentabant, sed tutum mihi visum non est, inimicis confidere necessitate sua non voluntate reconciliatis, Pittaci memor sapientiæ pulchre monentis. Μὴ δὲ τὸν ἐχθρὸν φίλον ἦν εἶ.

Hoc est:

Neque inimicum amicum tibi existima,

Et Menander:

Ἄδρον παρ' ἐχθροῦ μὴ ποθ' ἠγήσῃ φίλον.
id est.

Sermonem ab inimico nunquam putabis amicum.

Cessi ergo inuidiæ & æmulationi satis oportune, nec me poenitet, quietem bonam & pacem DEO fauente consecutum, vbi Iberius iam deinceps mihi metipsi liceat esse intentum. Semper enim tumultuarias mundi occupationes odi, magis autem & loci solitudinem & mentis tranquillitatem amaui, vsque ad inuidiam quorundam, quod ipse non ignoras, qui non paucis diebus mecum Græcarum literarum amore in Spanhemensi monasterio dudum conuersatus es, moresque tam meos quam fratrum meorum satis peruidisti. Sed missa faciam hæc: amicorum tibi condiciones exponam potius, quoniam perlibenter scire te non dubito. Ioannes Damius qui Græcas literas tecum à me olim didicit in monasterio Spanhemensi, prepositus est monialium in No-

verisimilis mali, quod per abusum prauorum hominum contingere posset, cum nostris inuentis mali non minus vterentur ad malum quam boni ad bonum. Secunda est maxima speculationis, quæ sine labore maximo nequeat consummari. Et quæ tanti laboris retributio, nisi auri forsitan pondus modicum, quod transitorium est, & ob id à Christiano monacho potius contemnendum. Pro mercede temporali nunquam mihi fuit animus laborandi, qui me vocatum in vineam Regis conspicio sempiterni. Tertia vero causa est, indoctrina plebis aestimatio, qua omne quod non intelligunt malis artibus adscribunt. Nihil adhuc scripsi, de quo merito quispiam possit admirari, nihil feci stupendum, & tamen vulgi opinionem patior, dum magum me plerique arbitrantur, asseuerantes me suscitasse mortuos, euocasse ab inferis demones, prædixisse futura, furesque reduxisse carminibus & ligasse latrones. Quæ omnia conficta & e mentita nec feci vnquam nec cogitavi quidem. Libros fateor magorum plerosque legi, non vt imitarer, sed vt eorum superstitiones pessimas aliquando redarguendo confunderem, quod largiente Domino Iesu Christo breui me facturum confido. Quid putas de me opinabitur stulta hominum indoctorum futura temeritas, cum steganographiam in lucem produxero, quæ talia confinxit de me mædacia cum nihil adhuc viderit archani. Quamuis non magnifacio hæc garrulamenta imperitorum, conscientia testimonio contentus: dare tamen occasionem suspicionis male quantum fuerit possibile non intendo. Vale sanus & felix, veteris amicitia robore firmus & constans. Ex Herbipoli 16. die mensis Augusti. Anno Christianorum 1507.

XLIIII.

IOANNES TRITHEM, ABBAS S. IACOBI HERBIPOLENSIS,
Iacobo Kymolano Carmelitani ordinis Theologo & mathematico salutem.

LITERAS tuas Kymolane quas prima die Maii ex Gandauo scripsisti ad me, vltima die mensis Iulii per quendam mercatorem accepi, in quibus te more tuo rerum mearum ostendis percupidum, de quo tibi gratias ago immortales. Scias ergo velim, me Christo Iesu miserante, sanum & incolumem, & quod te multorum relatione audiuisse scribis, abbatiam resignauisse Spanhemensem, & eam in qua nunc dego pauper voluntate spontanea acceptasse. Causas huius commutationis audiuisti ex me, cum ante biennium vna essemus in Colonia Agrippina. Bibliothecam pretiosam duorum milium voluminum, quam olim vidisti, integram dimisi in Spanheim, quia de monasterii substantia comparata fuit. Nihil enim proprium mihi est, qui monachum iuxta regulam sanctissimi patris nostri Benedicti profiteor. Quosdam vere libellos de rebus naturæ mysticis & archanis, quorum lectio non omnibus conducit, mecum detuli Herbipolim, qui ad Spanheim nunquam pertraherent. Græca quoque volumina centum & Hebraica præter Bibliam illam paruulam impressam, simul cum cæteris in monasterio dimisi. Comparavi autem postea mihi in traque lingua volumina de pecuniis mihi donatis à Marchione Brandenburgensi, & si quibus indigerem amplius mihi cum tempore prouidebo. Prior mihi in Abbatia Spanhemensi successit, homo sane quem intus & in cute nouisti, qui non magnificat studium scripturarum, à quo si vellem libros Græcos vili precio facile redimerem. Sed non placet mihi Spanhemensi cœnobio suum auferre decorem, quem magno satis pretio comparavi. Sufficit mihi paupertas mea, qui paucis didici esse contentus, cum tempus iam mihi videatur adesse quo multitudo ad vnitatem debeat reduci. Multa & ferme incredibilia legi, satis est, opera sequantur aliquando tempus postulat. Quid opus est multa legendo percurrere, cum sufficere ad necessariam eruditionem pauca queant? Scatet hodie voluminibus mundus, totque in lucem quotidie veniunt libri, vt nemo sit, qui legere omnes possit. Ars enim quam impressoria vocant tempore infantia meæ apud Moguntiam metropolim Francorum inuenta, infinita pene & veterum & nouorum volumina quotidie producit in lucem. Ioannes Amorbachius ciuis Basiliensis, vir doctus & integerrimus, anno præterito omnes diui Augustini libros quotquot inuenire potuit in quindecim voluminibus satis emendate impressit. Simili diligentia formis excussit omnia opera sanctorum Hieronymi & Ambrosii, impressurus etiam de nouo diui Papæ Gregorii opuscula, quorum aliqua male, aliqua vero nunquam fuerunt impressa. Sed de his hæcenus. Scire cupio abs te quid factum sit cum literis quas tibi Colonia tradideram

Libanio

Tritemium
v. s. m.
gum.

Impressoria
quando in-
uenta.

FAMILIARES

n hominum contingere posset, cum nobis
m quam boni ad bonum. Secunda est
atio. Nam vt vidisti, opus est aduic & acat
o nequeat consummari. Et quoz uari labo
m, quod transitorium est, & ob id a Clauis
mercede temporali nunquam mihi fuit
Regis conspicio sempiterni. Tertia uero
od non intelligunt malis artibus adhibere
possit admirari, nihil feci stupendi. At
erique arbitrantur, asseuerantes me futuris
ixisse futura, fureque rediisse carminibus
entia nec feci vnquam nec cogitauit
vt imitaret, sed vt eorum superfluitate
, quod largiente Domino Iesu Christo
inabitur stulta hominum in odorem
roduxero, que talia consinui de me
non magnificatio hac garrulamenta impo
tamen occasionem suspitionis male qua
us & foelix, veteris amicitia robore firmat
i. Anno Christianorum 1507.

LIIII.
S. IACOBI HERBIPOLENSIS
ni ordinis Theologo & mathe
salutem.

de Mai ex Gandauo scripsisti ad me, vitine de
accepi, in quibus te more tuo rerum meam
n mortales. Scias ergo velim, me Christo les
multorum relatione audiuisse scribis abbi
qua nunc dego pauper voluntate spozoz
diuisti ex me, cum ante biennium vna effens
sam duorum milium voluminum, quam o
quia de monasterii substantia comparari fac
am iuxta regulam sanctissimi patris nos
rebus naturae mylticis & archanis, quoz ob
Herbipolim, qui ad Spanheim nunquam pe
& Hebraica prater Bibliam illam parauim
odimisi. Comparauit autem postea milibus
atis à Marchione Brandenburgensi, & spo
uidebo. Prior mihi in Abbatia Spanheim
ouisti, qui non magnificat studium impu
o facile redimerem. Sed nō placet mihi spo
quem magno satis pretio comparari. Suffic
ntentus, cum tempus iam mihi videatur ad
ci. Multa & ferme incredibilia legi, dicitur
Quid opus est multa legendo percurrere
la queant? Scatet hodie voluminibus
vt nemo sit, qui legero omnes possit. An
infantia mea apud Moguntiam metropoli
um & nouorum volumina quotidie pons
Basilienfis, vir doctus & integerimus, anno
otquot inuenire potuit in quindecim volu
diligentia formis excussit omnia opera in
sturus etiam de nouo diui Papae Grego
vero nunquam fuerint impressa. Sed de
lit cum literis quas tibi Colonia tradideram
Liana

IOHANNIS TRITHEMII

Libanio Gallo mittendas in Franciam: Scripsi enim mihi interea, & nullam facit earum
mentionem, quo fit vt eas in manus illius peruenisse addubitem. Ioannes Paleonydorus
concar melita tuus quando vltimo recessit à me ex Spanheim, in breui se reuerfurum pro
misit, & ecce transierunt iam anni quatuor, in quibus nihil audire de illo vel percipere vl
piam potui. Si tibi constat vbi sit an viuus vel mortuus, me quam primum certiore red
das precor. Ego hic sedens in loco solitudinis & quietis victoria de inimicis facta mihi va
& literis sacris, experiorque verum quod scriptura promittit diuina: *Bonum est viro cum*
portauerit iugum Domini ab adolescentia sua, quia sedebit solitarius & tacebit, & lenabit se supra se.
Tu supplex ora pro me ad Deum, qui pauperem de inopia releuat, vt me custodire in sua
10 volutate dignetur. Scio enim breue tempus esse peregrinationis meae in terra, & vt Seneca
inquit, punctum est quod viuimus, & adhuc puncto minus. Et hoc minimū specie qua
dam longioris spacii natura diuisit. Nam aliud ex hoc infantiam esse voluit, aliud pueritiā,
aliud adolescentiam, aliud inclinationē quandam ab illa in senectam, quam propriis gra
uam in commodis non finit esse quietam, vt iusta consideratione dixerit vir quidam sapi
ens in ecclesiastico: *Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios. Ad*
dam, a die exitus de ventre matris eorum, vsq; ad diem sepulture eorum in terram matrem omnium.
Omnia enim qua de terra sunt in terram conuertentur. Et propterea homo vanitati si
milis factus est, quoniam dies eius sicut vmbra praetereunt. Ecce breues anni transeunt, &
semitam per quam non reuertemur ambulamus, multique repleti miseris continuis ad
20 ueritatam agitur procellis. Quid enim sumus miseri mortales, nisi ventus & vmbra,
qui in turbatione viuimus, & in momento decedentes amplius non comparemus, Sicut
Sophocles in Aiace furemtem Vlystem introducit loquentem:

ἴπαι γδ θύμας ἴδ' ἐν οὐρανῷ ἀδρόν κελύ
Εἶδ' οὐρανὸν ἴδ' ἐν οὐρανῷ ἀδρόν κελύ id est:
Video enim nos nihil existentes aliud, quam
Simulachra quoz quoz viuimus, seu leuem vmbra.

Vnde Homerus poctarum princeps, hominis intuens miseriam ingemiscit dicens
in Iliad. 9. quod & ipse non ignoras:

Οὐ μὲν γδ τ' ἴπαι θείη δι' ὀφθαλμοῦ πορ ἀνδρῶν
Πάντ' ὅν ὄρα τ' ἐξ ἄρα ἰδύμεθα δ' ἴπαι
Non enim cerie aliquid est miseris homine
30 *Omnium qua spirant in terra serpuntique.*

Arborum foliis comparandi sumus, vt idem Homerus dicit in sexto, quoniam sicut
folia cadunt de arboribus hycome properante, ac veris alia tempore succrescunt: ita & ho
minum genus aliud quidem nascitur, aliud vero moritur. Folium quod semel deciderit,
amplius ad arborem non confurgit, & homo posteaquam semel moritur, ad hanc vitam
deinceps nullatenus reuertetur. *Proh superi quantum mortalia pectora caeca nactis habent? Viui*
mus mortales, & morituros non cogitamus. Lætatur, gaudeamus, & amplectimur caduca tan
quam semper victuri, & cum existimamus minime hinc rapimur quasi nunquam nati. O
40 Kymolane cogitemus nouissima nostra dum cogitasse iuuat, ne tarde ignauiam vitæ plo
remus. Grammatica Lascaris Graeca quam tibi Coloniae commodaueram tua sit, quoniā
mihī necessaria non est. Habeo enim similem alteram Venetiis nuper impressam. Nemi
nē hic Graecis noui literis intentum, prater vnicum Engelhardum Funck Decanum no
uī monasterii, virum doctum & tam carmine quam prosa exercitatum. Vale nostri memor
ad Deum. Ex Herbipoli decimafexta die mensis Augusti. Anno Christianorum 1507.

Tren. 3.

Cap. 40.

Fragilitas
hominum.

Glanci ver
bu sunt.
cū vesp qda
λαρ ἴπαι,
ἄνδρ' ἴπαι
ἀνδρ' ἴπαι
ἄνδρ' ἴπαι.

D. Engel
hardus
Funck.

XLV.

IOAN. TRIT. AB. MONASTERII DIVI IACOBI IN SVBRANO HER
bipolensi, Christiano Maffescu presbytero Gandani in cenobio diui Hieronymi
30 commoranti, amico chariss salutem.

Q VANTO cupiam scire desiderio quid agas, quomodo valeas, & quid scribas noui,
aut si chronicon perfeceris tuum, nec literis possum exprimere, nec verbis, cum
longe sumus ab inuicem disiuncti, notum tibi facere. Maxime tamen optarem tuas ali
quando videre de temporum supputatione lucubrationes, quas mihi dudum abseribere
pollicitus es. Quinque iam anni effluxerunt ex eo tempore, quo Chronicam scribere ad
Aaa 3 orsus

orsus es, quam si necdum compleuisti, opus profecto aut maximum est, aut tu compila-
tor omnium tardissimus. Vehementer autem timeo ne tibi contingat quod multis hodie
claustralibus sub obedientia constitutis praelatorum nouimus euenire, qui nobilissimis
ingeniis præditi, ad viles mundanarum actionum sarcinas compelluntur subeundas: &
quibus animus ad studia literarum aptissimus est, manibus contrectare librum prohibetur.
Miseram tibi vltimo vt postulasti nomina duodecim mensium, quibus apud Græcos ap-
pellantur simul & Hebræos propriis literis scriptos, nec satis intelligo ad quid tibi in chro-
nicarum æditione conducant. Epigrammata vero Græca, quæ in aurea cruce dicis inscri-
pta conseruari apud vos, admirationem mihi non modicam pepererunt, quomodo ex
Constantinopoli Gandauum venerint. Habet enim inscriptio crucem ipsam in iussu & impetu. 10
*Constanti-
nopolu quæ
do capta.* *sis Constantinopolis a sacra Imperatoris.* Cessauit admiratio statim, cum venisset in mentem,
Constantinopolim captam olim & spoliatam tempore Henrici Imperatoris quarti, per
Gotfridum comitem de Bulyon, qui ob magnifice gesta in terra Lotharingæ, ducatus
nomine meruit insigniri, & in regem Herosolymitanum sublimari, is enim per Vngarã
& Bulgariam exercitum ducturus in Palestinam, iniuriis prouocatus Alexii Imperatoris,
Bizantium cepit, & spolia militibus, quorum multi postea in Germaniam reuersi, reli-
quias, cruces & tabulas aureas, argenteasque sublatas à Græcis Latinorum ecclesiis contu-
lerunt. Memor esto Christiane in æditione chronicorum tuorum, quod omnes ferme
chronographi in supputatione annorum Domini grauiterrauerunt, omittentes qua-
tuor & viginti annos, qui sub consulibus non recte supputati transferunt, quod ex Maria- 20
no Scoto monacho, & Augustino Westgallo Louanicensi theologo subtiliter inuenies
calculatum. Scripseram tibi de hac ipsa re ante triennium latius ex Spanheim per Ioannem
Steinenmoelen presbyterum Mechliniensem. Scripsimus autem & nos interea chroni-
con non parua quantitates monasterii Spanhemensis cui tunc præeramus, incipientes à
prima ipsius fundatione, quæ facta est anno Christianorum millesimo quadragesimo vs-
que ad annum secundum supra quingentesimum atque millesimum, in quo per successio-
nes omnium abbatum seriem narrationis deduximus, vsque ad nonumdecimum prælato-
nis nostræ annum, multa inferentes rerum in Alemânia gestarum, quæ nobis memoria
videbantur dignæ. Festina quæso tandem operi manum imponere vltimam, vt illud vide-
re quandoque mereamur. Quamprimum fieri potest fac nos eorum quæ circa te geruntur 30
certiores. De nobis autem tibi significamus, quod abbatiam nostram Spanhemensem pa-
cis amore dimissimus, & eam in qua nunc viuimus S. Iacobi Herbipolis assumpsimus, oc-
casionem nobis præbentibus quibusdam æmulis, quibus nostra studia sancta minime pla-
cuerunt. Vale & Deum ora pro nobis. Ex Herbipoli decima sexta die Augusti, Anno Chri-
stianorum 1507.

XLVII.

IOAN. TRITEM, ABBAS MONASTERII D. IACOBI IN SVBR-
bio ciuitatis Herbipolensis, Ioanni Damio Curtesio salutem, ac synceram in 40
Domino charitatem.

RETULIT nobis lator præsentium frater Wilhelmus orphanus, nepos abbatis Macha-
rii Lympurgensis, magna temeritatis historiam, quæ si vera est satis nos facit admira-
ri. Dicit enim abbatem Bursfeldensem cum nescio quo alio nuper in Spanheim visitatio-
nis peregrinasse officium, & inter alia suæ auctoritatis mandata, præcepisse abbati Ncolao
successori nostro certis sub pœnis, quatenus omnia linguæ græcæ volumina scripta simul
& impressa de monasterio studeat alienare, distrahere & vendere, quæ nos cum magno la-
bore vt nosti grauibuscque expensis ex Græcia & Italia comportauimus. Quæ si vera sunt,
te enim latere non possunt, maxime rogamus quatenus ad monasterium Spanhemense
quantotius accedas, & ipsa volumina Græca simul & Hebraica pro nobis cõpares, aut si-
re nos mentem abbatis facias. Curabimus enim ex his quæ nobis principum sunt largitione
collata tantum cõportare pecuniarum, quo libros redimamus venales. Quæuis non temere fi-
de dictis adhibere possumus. Quenã causa bonum abbatem illum potuit permouere, vt libros iu-
beat venditari græcos, in quibus nihil continetur mali. An forte nostri laborat odio, vel ze-
lo ductus amaritudinis memoriã per hoc Tritemi de terra delendum existimat, quod olim di-
uo Papæ Gregoio primo leguntur fecisse Romani, qui post mortem eius omnes libros ab
eo cõpositos quos poterant inuenire ignibus tradiderunt, Sed credere non possumus hoc
abbatem

is profecto aut maximum est, aut tu conple
m timeo ne tibi contingat quod multis hodie
alatorum nouimus euenire, qui nobilissim
onum sarcinas compelluntur subducere: ut
est, manibus contrectare librum prohibita
uodecim mensiam, qui bus apud Graecos
scriptos, nec satis intelligo ad quid tribu
ta vero Graeca, quae in aurea cruce dicitur
nihil non modicam pepererunt, quosmodi
bet enim inscriptio *crucem ipsam* usque
auit admiratio istam, cum venisset mens
am tempore Henrici Imperatoris qui per
magnifice gesta in terra Lotharingae, hanc
solymitanum sublimari, is enim per Vegeri
nam, iniuriis prouocatus Alecii Imperatoris
rum multi postea in Germaniam recesserunt,
e sublatas a Graecis Latinorum ecclesiasticis
ne chronicorum tuorum, quod omni oratione
Domini grauitur errauerunt, omittentes quae
n recte supputati transferunt, quod et Henricus
allo Louaniensi theologo subtiliter inuenit
ate triennium latius ex Spanheim perlocutus
sem. Scripsimus autem & nos in terra chro
nheimensis cui tunc praeramur, in quibus
Christianorum millesimo quadringentesimo
imum atque millesimum, in quo per successu
deduximus, usque ad nonum decimum praeter
i in Alemania gestarum, quae nobis memora
peri manum imponere vltimam, ut illud
teri potest fac nos eorum quae circa regnum
quod abbatiam nostram Spanheimensem
uimus S. Iacobi Herbipolis assumptis, co
mulis, quibus nostra studia sancta in omni
rbipoli decima sexta die Augusti, Anno Chri

KL VII.
ASTERII D. IACOBI IN SVBVRBIO
mio Curter suo salutem, ac sinceram in
charitatem.
Wilhelmus orphanus, nepos abbatis Ma
istoriam, quae si vera est factis nos facit admo
nescio quo alio nuper in Spanheim vltimo
oritaris mandata, praecipisse abbati N. calu
omnia linguae graecae volumina scripta hanc
strahere & vendere, quae nos cum magno
& Italia comportauimus. Quae si vera sunt
us quatenus ad monasterium Spanheimense
a simul & Hebraica pro nobis copiare, aut
m ex his quae nobis principum sunt largite
ros redimamus venales. Quibus non remouere
nu abbatem illu potuit permouere, ut libere
tur mali. An forte nostri laborat odore
itemi de terra delendi existimat, quod
omani, qui post mortem eius omnes libros ab
s tradiderunt, Sed credere non possumus
abbate

abbatem cogitate Bursfeldensem deuotione Christo iuratum, qui nos mernisse de refor
natione ordinis meliora cognoscit, quanquam pro memoria apud posteritatem habenda
ura sit nobis aut nulla, aut parua. Magis autem credimus illum pia consideratione mo
uisti, ut quia neminem graecatum literarum peritum in Spanheim reperit, propterea libros
quasi inutiles arbitratus loco, vendi ac verti in vsus fratrum necessarios precium manda
uit. Quamuis ista venditio mihi non placeat, propterea quod omnes libros multis pecu
nijs comparatos per me ad perpetuum coenobij Spanheimensis ornatum atq; decorem, in
ipso suo loco maxime vellem permanere. Scis enim qd plus quam mille quingentos auri
ducatos pro libris exposuimus in quatuor & viginti annis nostrae praelationis, magnamq;
10 & copiam & multitudinem eorum comportauimus in vnum. Duo quippe millia nume
rauimus voluminum Bibliothecae monasterij Spanheimensis ante hoc triennium, quan
do Henricus de Bunau eques auratus Ducum Saxoniae doctissimus orator fuit nobiscum,
quorum nullum fuit in loco tempore introitus nostri ad abbatiam, quod tu frater mini
me poteris ignorare, quippe qui & monasterium mecum intrasti, & multo tempore mini
ster mihi & Camerarius fuisti. In omni facultate scientiarum multa volumina compor
tauimus non solum impressa, sed etiam pergamento scripta complura, preciosa & rara, ut
confidenter auisim dicere, in tota Germania similem non esse bibliothecam, in qua tot,
rara & peructusta reperiantur volumina in omni varietate scripturarum tam diuinarum
quam secularium: diuersarum quoque linguarum, Hebraicae, Graecae, Latinae, Chaldaicae,
20 Arabicae, Indianae, Ruthenicae, Tartaricae. Taceo reliquas consulto quae nostris vtuntur
characteribus, ut Italicae, Gallicae, Bohemicae, ac similes. Scio enim quod Graecorum volum
inum scriptorum simul & impressorum numerus centenarium excedit, pro quibus
ut curam habeas te vehementer oramus. Et siquidem venales sunt, pro nobis comparentur.
Dabimus enim iuxta aemulationis precium quod nemo alius daturus est, cum ho
die sciamus neminem in omni prouincia Rhenensium Graecarum literarum studiosum
& doctum. Sin vero libri non sunt venales, quam optime sumus contenti, quatenus in
suo loco permaneant. Age precamur ut diligentiam tuam nostro experiamur conueni
se desiderio. Vale nostri memor ad Deum. Ex Herbipoli vicesima die Augusti. Anno Chri
stianorum millesimo quingentesimo septimo.

Bibliotheca Spanheim.

30 XLVIII.
IOAN. TRITHE. AB. MONASTERII S. IACOBI IN SVBVRBIO
ciuitatis Herbipolensis, Ioanni Viridungo de Hasfurt mathematico doctissi
mo salutem.

EXHIBUIT mihi literas tuas Henricus Gronigerus Reuerendissimi praefuli nostri &
secretis, quibus plane cognoui causam meam petitoriam apud Illustrissimum princi
pem Philippum Comitem Palatinum per te fuisse promotam. Quare tibi gratias habeo
quam maximas, referamque pro viribus quoties mihi dabitur occasio. De libris vero princi
pulis faciam iuxta consilium tuum, quamuis timeam ne mora inducat periculum, quon
40 niam homines sunt vigilantia ut plurimum carentes, qui paruam rebus etiam arduis adhi
beant curam. Librum vero tuum quem mihi commodasti manibus commisi scriptoris,
qui mox ut fuerit rescriptus, ad te sine mora reuertetur. Libros autem Berengarii meos,
quos apud te Budoris dimiseram rescribendos, cum perfeceris ad me ut redeant iubeto.
Homo ille de quo mihi scripsisti Georgius Sabellicus, qui se principem necromantico
rum ausus est nominare, gyronagus, bartologus, & circuncellio est, dignus qui verberibus
castigetur, ne temere deinceps tam nefanda & ecclesiae sanctae contraria publice audeat
profiteri. Quid enim sunt aliud tituli quos sibi assumit, nisi stultissima ac vesanae mentis
inditia, qui se fatuum non philosophum ostendit? Sic enim titulum sibi conuenien
tem formauit: *Magister Georgius Sabellicus, Faustus iunior, fons necromanticorum, astrologus,*
50 *magus secundus, chiromanticus, agromanticus, pyromanticus, in hydra arte secundus.* Vide stul
tam hominis temeritatem, quanta feratur insania, ut se fontem necromantiae profiteri
presumat, qui vere omnium bonarum literarum ignarus fatuum se potius appellare
debuisset quam magistrum. Sed me non latet eius nequitia. Cum anno priore de Mar
chia Brandenburgensi redirem, hunc ipsum hominem apud Geilenhufen oppidum
inueni, de quo mihi plura dicebantur in hospitio friuola, non sine magna eius teme
ritate ab eo promissa. Qui mox ut me adesse audiuit, fugit de hospitio, & a nullo poterat
60 persuaderi, quod se meis praesentaret aspectibus. Titulum stultitiae suae qualem dedit ad te

Georgius Sabellicus.

Fausti vanitas insipientia.

quem memorauimus, per quendam ciuem ad me quoque destinauit. Referebant mihi quidam in oppido sacerdotes, quod in multorum presentia dixerit, tantam se omnis sapientie consecutum scientiam atque memoriam, ut si volumina Platonis & Aristotelis domus cum tota eorum philosophia in toto perisset ab hominum memoria, ipse suo ingenio velut Ezras aliter Hebraicam restituere cuncta cum praestantiore valeret elegantia. Postea me Neometi existente Herbipolim venit, eademque vanitate actus in plurimorum fertur dixisse presentia, quod Christi Saluatoris miracula non sint miranda, se quoque omnia facere posse quae Christus fecit quosque quae docun- que velit. In vltima quoque huius anni quadragesima venit Stauroncelum, & similitudinem stultitiae gloriosus de se pollicebatur ingentia, dicens se in Alchimia omnium quae fieri possunt quam esse perfectissimum, & scire atque posse quicquid homines optauerint. Vacabat interea meo in- nus docendi scholasticum in oppido memorato, ad quod Francisci ab Sickingen Balaui principis tui, hominis mysticarum rerum percipendi promotione fuit assumptus, qui mornefandissimo formationis genere cum pueris videlicet voluptari coepit, quo statim deducto in lucem fuga poenam declinauit paratam. Haec sunt quae mihi certissimo constant testimonio de homine illo, quem tanto venturum esse de desiderio praetolaris. Cum veniret ad te, non philosophum, sed hominem fatuum & nimia temeritate agitatam insecies. Vale mei memor cum oportunitate principali. Ex Herbipoli vicefima die mensis Augusti. Anno Christianorum 1507.

XLIX.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, ILLUSTRISSIMO QUAE
principi & domino, Domino Hermanno Coloniensis Ecclesiae Archiepiscopo, Angaria
Westphaliae, Duci, administratori Ecclesiae Paderbornensis, sacri imperii per
Italiam Archicamerario, Principi Electori, Ioan. Trite, abbas S.
Iacobi Herbipolensis felicitatem
optat.

REVERENDISSEME Princeps, promiseram vltimis literis quas dedi ad R.P.T. in fine mensis Iunii, venturum me circiter ad festum sancti Michaelis archangelii, quod & felicissem quam libentissime, nisi pestis epidimiae interea nimium grassari coepisset in omnibus pene locis cisrhenaenis, per qua fueram descendurus, atque in hunc usque diem non cofaueat. Quapropter necessarium mihi fuit domi consistere, scienti quod praesentia cuiuscunque hominis per loca in quibus pestilentia viget, cunctis tolet esse principibus mense- anda. Metuens ergo ne hoc ipsum R.T. contingeret paternitati, cum pege in omnibus locis hodie circa partes Rheni hoc leuiat malum, necessaria consideratione aduersum meum in aliud differre tempus decreui, nisi tua Serenitas hoc meum institutum immutandum. Interea quae restant adicienda paratis pro eadem tua Serenitate, ut quam abunde perficiantur pro viribus curabo. Omnipotens Deus tuam paternitatem reuerentissimam diu conseruet incolumem, cui me quam humilissime facio commendatum. Ex Herbipoli, vicefima quarta die mensis Augusti. Anno Christianorum 1507.

L.

IOAN. TRITHE AB MONASTERII DIVI IACOBI APOSTOLI
in suburbano Herbipolensi, Iodoco Beneficio Iuriscofultis perfructuissimo
salutem.

NUNCIATVM tibi credo Iodoco per communes amicos, Rogerium, Herbennum, & Kymolanum, & alios rerum mearum variatum iuxta Genesis statum, ut completeretur praedictio astrorum, si quid virium habere credenda sit, quam ante viginti annos Regis Philippi vaticinavit astronomus. Sz pius fateor & ipse interea communi naves immensissima calculatione figuras, sed diui Augustini consilio persuasus, risum computari vaticinia stellarum. Euenit mihi tandem quod videbantur polliceri, & data mihi occasio est, qua deinceps experientia faciat necessario cautiorem. Invidia aemulorum praesentia vaticinia locam, quam ne mathematici vacillaret praedictio nulli dubium demonum aliquid malignum suscitavit. Libenter enim, si Deus permittat, daemones vaticinis coeperunt humanis, per quae in erroris deo mentes capiant nimiam credulas vaticinibus. Praesulit aduersum me temeritas aemulorum daemonis haud dubium infigatione agunt, quae et si praesignauerint astra futurum, hominum tamen libertate proeuenit arbitria. Nemo enim

enim vt in me fauere amulos prouocauit inuitos, nec me vt abbatiam dimittere Spanhemensem compulit quisquam: sed voluntate quidem cessi spontanea, causam vero vt vellem ingratitude prestitit monachorum, de qua tibi olim ex Colonia q̄ latissime scripsisse me memini. At nunc viuo hic multo quam in Spanheim quietior, mihi vacans & lectioni scripturarum, pauper quidem rebus, sed animo vt mihi videor diues, vt pote qui vanas mundi occupationes amauerim nunquam. Quod me hortaris vt veniam ad te, promittens mihi omnia vitæ huius necessaria quoad vixero, amoris erga me tui maximum est inditium, cui gratias & habeo & ago pro viribus immortales, referamq; si vnquam mihi facultas data fuerit. Descendere aut ad te ibiq; manere deinceps, quod maxime videris optare, scis quoniam meæ non congruit professioni, qui monasticæ sum religioni addictus, & in verba sanctissimi patris mei Benedicti iuratus. Nullatenus enim proposito meo conuenit monasticam solitudinem relinquere, & cum hominibus secularibus quantumlibet bonis & iustis in saeculo continue habitare. Nam etsi mihi forsitan cohabitare tibi nullum sit periculum, fieret tamen multis in religione mea scandalosum, quoniam sicuti non omnibus omnia placent, ita nec omnibus omnia expediunt. Statui ergo in monasterio aliquo consistere ordinis & obseruantia regularis, ne alicui de me præberetur male sentiendi occasio. Habuissem aliquin ex magnis mundi principibus non vltimos qui me copiosissime prouiderent in necessariis vitæ presentis, si me curiis & ministeriis eorum inscribere voluissem. Vnde vsque in hunc diem qui me proposito annali stipendio satis copiose ad curias inuitant suos complures agnouit. Sed non est vita piscibus in arido, nec monacho tuta conuersatio sine claustro. Propterea ne mendacem constituam memetipsum, elegi pauper & abiectus habitare in cœnobio, magis q̄ diues & gloriosus apparere cū principibus in saeculo. Quid enim mortuo homini magis congruit quam latere in sepulchro? Et monachum qui semel abrenunciauit saeculo, quid amplius decere putas, quam vt spreto omnibus negotiis mundi, corpore quietus & mente tranquillus, sibi vacans & scripturis diuinis in monasterio permaneat? Maxima enim & principalis causa vt Spanhemensem abbatiam plenam inutilibus mundi curis resignarem, istamq; sancti Iacobi, qua non est in ordine pauperior, assumerem, fuit amor solitudinis, pacis & tranquillitatis, non vt ocio defluerem inerti, sed quo studio liberius possem insistere scripturarum. Neq; enim inuidiam æmulum vsque adeo insuperabilem expertus fuit animus, vt eam non facile domare fauore & auxilio serenissimi principis Philippi Comitis Palatini potuerim si voluissem, præsertim cum patres ordinis de obseruantia omnes nihil magis cupierint, quam vt abbatiam non desererem Spanhemensem. Vnde miserunt ad me Budorim duos abbates ex Synodo, quam apud Moguntiam celebrabant, qui reditum ad monasterium mihi perluaderent. Sed ego non minus amore pacis & tranquillitatis quam iniuriarum consideratione permotus, fixum apud me quod statueram seruaui, patienter sufferens datam mihi occasionem, qua vanis & inutilibus mundi occupationibus vel sero tandem eximerer. Ita que largiente Domino nostro Iesu Christo, qui est saluator fidelium animarum, quam semper optaui pacem assecutus sum: pace nunc fruor desiderata; pacem loque sequar quam aui in carne spiritus in me vitæ permanserit. Neque paupertatem loci presentis quem assumpsit grauius duxi ferendam, sciens breuitate huius vitæ consummata tandem nihil hinc mecum transiturū ex omnibus qua possidentur in mundo. Victum ergo habens & vestitum Christianus iubetur esse contentus, quoniam qui diuites fieri cupiunt, varias tentationes dæmonum incurrunt. Monachus autem qui diuitias amat, nec monachus est nec Christianus, sed apostata potius & infidelis, quoniam & Euangelium transgreditur, & voti contemptor monastici suo domino mentitur. Sed vale, & rerum quoque tuarum me facito certiorum. Ex Herbipoli vicesima sexta die mensis Augusti. Anno Christianorum 1507.

LI.

IOAN. TRITHE. AB. D. IACOBI HERBIPOLENSIS, ROGERIO Sycambro salutem & charitatem.

EPISTOLAM tuam prima die mensis Augusti ad me datam Rogeri charissime, suscepi sexta die eiusdem mensis, in qua iterum atque iterum postulas, vt tibi titulos & rationem omnium lucubrationum mearum transmittam, quod itidem & te prius rogasse, & me promissione polliciter non ignoro. Faciam nunc itaque quod hortaris, pinacemque additionum mearum per ordinem temporis quo sunt factæ tibi designabo.

m ad me quoque destinauit. Relectis in
torum presentia dixerit, tamam se non
si volumina Platonis & Aristotelis
memoria, ipse suo ingenio velut Ezra
antia. Postea me Neometi existente
triorum fertur dixisse presentia, quod
omnia facere posse qua Christus fecit
ni quadragesima venit Staurosciam,
ia, dicens se in Alchimia omnium
quid homines optauerint. Vacabit
orato, ad quod Francisci ab Sicking
percupidi promotione fuit assumptus
eris videlicet voluptari cepit, quoniam
am. Hæc sunt quæ mihi certissimo
nturum esse de desiderio præsolatus. Cum
atum & nimia temeritate agitur
pali. Ex Herbipoli vicesima die mensis

LIX.
TO PATRI, ILLUSTRISSIMO R
Colonienſis Eccleſie Archiepiſcopo, Auguſta
Eccleſie Paderbornenſis, ſacri imperij
cepi Electori, Ioan. Trithe, abbas S.
olens felicitatem
piat.

feram vltimis literis quas dedi ad R.P. Trithe
festum sancti Michaelis archangelus, quod
ia: interea nimium grassari cepisset in
descensus, atque in hunc vsq; diem non
lomi consistere, scienti quod presentia
ia viget, cunctis tolet esse principis
tingeret paternitati, cum peccata omnia
lum, necessaria consideratione aduertent
a Serenitas hoc meum institutum sub
da paratis pro eadem tua serenitate, vt
m nipotens Deus tuam paternitatem
e quam humilime facio commendandam
isti. Anno Christianorum 1507.

L.
TERII DIVI IACOBI APOSTOLI
Beisilio Iuriconsulto perſpicacissimo
utem.

omnines amicos, Rogerium, Herberon
uariatum iuxta Genesim statum, vt comp
ere credenda sit, quam ante viginti annos
fator & ipse interea comminantes in
onsilio perſuasus, ritum computauit
ebantur polliceri, & data mihi occasio
orem. Inuidia æmulum præstitit
prædictio nulli dubium dæmonium
is permissat, dæmones vaticinis
apiant nimium credulas vanitatibus. Pre
emonis haud dubium inſtigatone agitur,
m tamen libertate prouent arbitrii.

T. Pithen...

Opera
Historia

Catalogus
librorum
Joannis Tri-
shemi.

EPISTOLÆ ET FAMILIARES

In primis cum essem annorum trium & viginti, comportavi ex scriptis doctorum
 plurimum moulam virtutum in duobus libris, quam nec dum in lucem adere potui. Hoc opus sic
 incipit: *Magna virtus animæ est virtutem amare.*

Ad instantiam quoque Joannis Damii Curtesij, nunc prepositi sanctimonialium
 in Nouburgio prope Budorim, tunc monachi & capellani mei, scripsi de tentationibus
 monachorum libros duos, qui & ipsi nec dum sunt emissi. Hoc opus sic incipit: *Humilitas*
genus.

An instantiam denique Nicolai Statronesij, tunc prioris mei claustralium in Span-
 heim, scripsi super regulam sancti patris nostri Benedicti libros duos, quod sic incipit: *Rever-*
te filii audite me, timorem Domini doce.

Ad petitionem quoque memorati Joannis Damii scripsi duos libros exhortatio-
 num ad monachos, qui & ipsi delite sunt. Hoc opus sic incipit: *Milii convenit Christiane.*

Ad instantiam cuiusdam amici librum scripsi vnum de miseria vite presentis, in
 quo legentis animum ad mundi contemptum inducere conatus sum. Hoc opus dudum
 fuit impressum & incipit: *Cum nihil sit vita, &c.*

Contra vitium proprietatis monachorum atque claustralium scripsi librum vnum,
 ad instantiam cuiusdam monachi in Blidonstat, qui est impressus Moguntia ante plures
 annos. Hoc opus sic incipit: *Omnis ad vitam, &c.*

Chronicon quoque monasterij tunc mei Spanhemensis, à tempore foundationis
 suæ usque ad annos Christianorum millesimum quingentesimum secundum cum vna
 gno labore conscripsi, in quo successiones, tempora, & gesta omnium abbarum eius à pri-
 mo usque ad me, quantum in uenire potui diligentissime ordinavi, magnum voluion
 conficiens historiarum, in quo singulis annis multa per digressionem interserui rerum me-
 morarum in Alemania dignarum. Hoc opus sic incipit: *Anno Domini.*

De modo & forma visitationis claustralium scripsi librum qui Nurenberge dudum
 impressus est, & sic incipit: *Frater, hos versus habes, &c.*

De modo etiam & forma celebrandi synodum ordinis prolietalem scripsi librum
 vnum iussu & imperio patrum, qui prescripto eodem impressus est, incipit: *Quoniam in celebrand.*

Statuta quoque capitulorum provincialium à tempore concilij Constantinensis us-
 que ad capitulum in Hirsavia celebratum, mandato Patrum abbreviando in vnum librum
 comportavi, qui duobus prescriptis Nurenberge eodem impressus est, & incipit sic: *Quidam*
volent singula ora, stat.

Statuta etiam annalis capituli patrum de observantia eorum iussu in vnum librum
 ornatiore stylo abbreviando redigi, qui Colonia habetur in cenobio sancti Martini, &
 in Spanheim habetur, & incipit sic: *Reverendissimè Christo.*

Ad instantiam Joannis abbatis Bursfeldensis modum & formam descripsi annale
 capitulum celebrandi, quod opus priusquam perficerem ille obiit, & libellus in Spanheim
 cum aliis remansit. Incipit autem sic: *Reverendo patri Domino Joanni.*

Ad preces Blasij abbatis Hirsaviensis chronicon eiusdem cenobii scribere ad ortus malio-
 rem partem complevi, sed illo mortuo aditionem intermisi, incertus qua mercede suc-
 cessor eius laborem recompensare futurus sit.

Ad eiusdem abbatis Blasij preces scripsi librum vnum de ruina ordinis nostri, quæ
 dudum est lugubrem prænotavi. Hoc opus Moguntia impressum est, & mandato patrum
 ad mentam in provinciali capitulo semper legi consuevit. Incipit autem: *Chri ordini nostri*
primum de eorum.

An instantiam Gerlaci de Breytbach abbatis Tuitiensis prope Coloniâ, scripsi de
 laude septuaginta librum vnum, qui est Moguntia impressus, & incipit: *Venerabili patri &*
Domino &c.

Ad preces quorundam patrum de ordine carmelitarum scripsi libros duos, in quo-
 rum primo principium, incrementum, & laudes eiusdem ordinis digessi. In secundo il-
 lustres viros qui in eo claruerunt consignavi. Hoc opus Moguntia impressum est & inci-
 pit: *Prole & Magistra bene, &c.*

De laudibus quoque sanctæ Annæ matris intactæ atque castissimæ virginis Mariæ
 Deigenitris scripsi librum vnum ad preces Rumoldi Prioris Francofordensis memori-
 ti ordinis, qui est impressus & incipit: *Voti compellit necessitas.*

Ad preces cuiusdam novelli sacerdotis Nicolai Meritensis apud Grunes quondam
 concholaris mei scripsi de institutione vite sacerdotalis librum vnum, qui est impressus
 & incipit sic: *Petrus à me Nicolae frater charissime.*

Adlo-

Ad Ioannem Camerarium Dalbergium Vangionum eruditissimum antifitem librum scripsi de ecclesiasticis scriptoribus prænotatum, qui Basileæ fuit impressus, sic incipit post epistolam: *Multorum instantia sæpe rogatus.*

Ad preces Iacobi Wimpelingi Sletstattenfis, poetæ, oratoris, atque theologi clarissimi opusculum scripsi de illustribus Germaniæ scriptoribus, quod prænotavi: *Catalogum luminarium Germaniæ.* Hoc opus Moguntiaë impressum sic incipit: *Quoniam sunt nonnulli Iacobe.*

De viris quoque illustribus ordinis nostri scripsi libros quatuor, qui necdum in lucem prodierunt, quorum primus loquitur de principio & incremento ipsius ordinis in genere.

10 Secundus vero catalogus est sanctorum ex ordine ipso canonizatorum. Tertius Romanos continet pontifices ex ipso assumptos. Et quartus viros ordinis exprimit insignes, qui non minus Ecclesiam catholicam quam ordinem ipsum scriptis & lucubrationibus suis magnifice ornarunt. Hoc opus sic incipit: *Cogitanti mihi ac crebrius.*

Ad fratrem Albertum Latronem, ordinis Minorum scripti de computo Ecclesiastico librum vnum, qui non est adhuc deductus in publicum. Incipit autem: *Ioannes Tritheimus abbas, &c.*

Ad imperiū patrum ordinis mei de obseruantia nostra quæ Bursfeldensis à loco suæ originis dicta est, scripsi arduū opus de triplici regione claustraliū, occasione accepta ex quibus synthematis in prologo fit mentio. Sunt autem tres libri quorum primus regionē describit claustraliū incipientium, secundus proficientium, tertius perfectorum. Hoc opus Moguntiaë impressum est, & post epistolam meam ad præfidentes sic incipit: *Cum vna monasticae statum.*

Ad preces quoque cuiusdam amici, præfato trium regionum claustraliū operi adiunxi post finem, spirituale exercitium monachorum librum vnum, qui similiter cum illo est impressus, & incipit sic: *Quoniam opusculum de triplici reg.*

Rursus de ipso monachorum exercitio vnum epitoma ad eiusdem amici petitionē extraxi, quod cum præscriptis similiter est impressum, & sic incipit: *Et si formula spiritualis.*

Magnum post hæc & nimis arduum opus Steganographiæ mirabilis adinventionis in octo libros partendum scribere sum adorsus, cuius primum quidem librum & secundum ad finem vsque perduxī, tertium vero mancum & reliquos omnes dimisi vsque in hunc diem animo sepultus, multiplici consideratione persuasus, cum & labor sit magnus, & forsitan retributio parua. Maneat ergo imperfectum, sicut iacet, donec aliud persuadeat utilitas. Hoc opus sic incipit: *Antiquissimos sapientes, quos græco sermone philosophos.*

Ad preces Vdalrici Eslingensis Theologi, Colonienfisque maioris Ecclesiæ Canonici, de certis dubiis & quæstionibus in Euangelio x̄p̄ Ioannem scripsi ad textum græcum libellum qui non est impressus & incipit: *Crebris amicorum.*

Ad eandem alium scripsi libellum de quibusdam in Psalterio dubiis ad exemplaria græcorum, quorum breuem feci absolutionem. Incipit autem: *Cum nuper ad Coloniam.*

De sanctissima quoque matre Anna rosarium quinquaginta distinctum articulis ordinavi, pro mea in eam deuotione, simul & horarias preces, quas cursum appellare consueuimus, officium missæ cum sequentia. Exultent in hac die, & alia, quæ incipit: *Iesu colorum regis sanctam laudemus.*

Ad preces Macharii abbatis Lypurgensis scripsi de miseria prælatorum claustraliū libros duos, qui necdum in lucem sunt æditi, sed in Spanheim manserunt. Hoc opus sic incipit: *Vt de miseria prælatorum claustraliū, &c.*

Orationes in cap tulis ordinis & extra habitas, plures scripsi numero quam viginti, quorum aliqua Moguntiaë fuerunt impressæ, alia vero per amicos dispersæ sunt.

Rosaria quoque multa de diuersis sanctis, Petro, Paulo, Maria Magdalena, & alijs, collectas, prolas siue sequentias, orationesq; supplicatorias sine certo numero complures, ad instantiam deuotorum hominum scripsi, quorum omnium exemplaria non retinui. Cōplura etiam parua scripsi opuscula, quorum hac vice titulos omnium ad memoriā nequeo reuocare. Ex his nonnulla in lucem ædita iam dudum prodierunt, alia vero in Spanheim necdum satis elucubrata dimisi, in posterum forsan perficienda.

De origine & progressu ducum Bavarie historiam quoque scripsi, iubente serenissimo principe Domino Philippo Comite Rheni Palatino, cuius exordium operis à memoria lapsū est.

Epistolas vero ad amicos scripsi multas, quarum paucas in vnum librum coadunavi, illas videlicet quas in principio abbatiaë meæ Spanhemensis emiseram. Reliquæ autem

absque ordine iacent adhuc in schedulis dispersæ, quas si potero in vnum volumē aliquo tempore comportare curabo.

Hæc sunt synthemata mea Rogeri amantissime Sycamber, quæ in abbatiâ Spanhemensi me scripsisse ad præsens memini, inter occupationes rei familiaris continuas, & treberrimas vt nosti in ordine meo visitationes, ab anno Christianorum millesimo quadringentesimo octogesimoque tertio, die mensis Iulii vicesimanona, quando in abbate sui electus Spanhemensem, vsque ad annum millesimum quingentesimum quintū, primam videlicet diem mensis Aprilis, quando de Spanheim vltimo exiui non amplius reuersus. A tempore vero exitus mei de Spanheim vsque ad introitum meum in hanc diuini Iacobi abbatiâ, fluxerunt menses decem & octo, dies quindecim, in quibus parum scribere potui, præter quasdam epistolas familiares, quas in vnum librum hic postea redigi. Nouem vero mensibus, quibus interea cum serenissimo principe Ioachim Electore in Marchia Brandenburgensium manseram, quod te non latet, minime fui ociosus, sed quædam ad eius imperium lucubraui opuscula, quorum aliqua compleui, reliqua imperfecta dimisi. Nam complurium historias abbreviaui sanctorum ad eiusdem Principis instantiam, quorum deuotione per amplius feruebat, multasque & varias orationes de eisdem supplicatorias in vno volumine comportauit quod sic incipit: *Magnum & arduum opus tui amore Princeps, &c.*

Eodem quoque tempore in Marchia confitutus iubente memorato principe scripsi de varijs atque diuersis materijs & rebus antiquitatū ex disputatione quotidianâ emergentibus libros 14. in vno volumine, quod opus prænotauit Panaethiam, cuius prologus primus sic incipit: *Multa sunt præceptor magne, &c.*

Aliud etiam opus Hieraticum scripsi ad eundem principem pro diuersis morbis propellendis necessarium, in quatuor & triginta particulas diuisum, cuius primus prologus sic incipit: *Ea qua tuæ maiestati scripturus aggredior, &c.*

Præscripta tria volumina compleui ad finem, reliquorum vero quæ necdum perfecti titulos hic dicere nemo compellit.

Hæc sunt Rogeri charissime, quæ abbas Spanhemensis in tribus & viginti annis lucubraui opuscula, quæ vero sequuntur postea scripsi abbas monasterii sancti Iacobi Apostoli in suburbano Herbipolensi, cui nunc præsum indignus, ratio literarum intentioni vacans liberius, quanto propter inopiam rei temporalis minus sum in externis occupatus. Sciens enim locum esse pauperem & quietum eo assumpsi libentius, quo me posse vacare studio scripturarum liberius sperabam. Scis enim quod plures magnas abbatiâs & pingues mihi à principibus oblatas, amore quietis & scripturarum contempsi. Hanc autem, cum mihi fuisset oblata, meo confidens amplius conuenire proposito sciens pauperulam assumpsi, in qua necdum integrum compleui annum, vnde & pauca lucubraui.

In primis scripsi librum vnum in laudes sanctissimi Iosephi nutritii Domini & saluatoris nostri IESU CHRISTI, cui adiunxi rosarium quinquaginta articulorum ex preconijs meritorum eius. Officium quoque cum orationibus, & prosa quam sequentiam appellant. Hoc opus sic incipit: *Magno sæpe desiderio statui satisfacere & deuotioni proprie.*

Post hæc scripsi ad Iacobum Trithemium fratrem Epistolarum mearum familiarium libros duos, quorum primus continet quasdam epistolas numero 66, quas scripsi ad diuersos per totum illud tempus, quo de monasterio Spanhemensi exiui, vsque ad introitum meum in hunc locum. Secundus vero continet epistolas similiter 60, quas hoc anno abbatiæ huius primo scripsi ad diuersos. Hoc opus sic incipit: *Opportune satis adiuuasti suauissime, &c.*

Scripsi præterea hoc ipso anno magnum & laboriosum opus in sex libros partiales diuisum, quod prænotauit græca dictione Polygraphiam, quod latine sonat multam scripturam. Docet enim miranda subtilitate naturali, multos immo infinitos scribendi modos, & nunciandi secretissime tutissimeque ac sine aliqua suspitione vniuersaliter in omni lingua totius mundi quodcumque fuerit nunciandum vel scribendum. Hoc opus sic incipit: *Legimus complures veterum sapientes, &c.* Sed notandum Rogeri, quod hoc opus habere neminem æque decet ac principes magnos atque potentes, per quod secretissima negotia sua nunciare possunt absentibus sine timore, ita quod archanum eorum totus mundus non possit inuenire absque huius libri scientia, quæ facile discitur habito volumine, & sine labore in memoria retinetur. Propterea statui hoc opus cuidam offerre principi, cuius sapientia & virtus omne bonum meretur.

Contra perniciosum quoque Simonix ac proprietatis claustralium morbum & vitium

lisperfæ, quas si potero in vnum volumẽ aliquo

nantissime Sycamber, quæ in abbacia Spanhem
er occupationes rei familiaris continet. Actus
ic mensis Iulii vicefimanona, quando in
annum millesimum quingentesimum exiui
uando de Spanheim vltimo exiui non amplius
panheim vsque ad introitum meum in hanc
cem & octo, dies quindecim, in quibus per
amiliares, quas in vnum librum hinc per
cum serenissimo principe Ioachim Baltha
quod te non laet, minime fui ociosus
a, quorum aliqua complui, reliqua imp
euiui sanctorum ad eiuſdem Principis
uebat, multaque & varias orationes de
aui quod sic incipit: *Magnam & arduam*

ia constitutus iubente memorato principe
ous antiquitatum ex disputatione quocunq;
quod opus prænotauit Panalethiam, cuius pro
magne, &c.

psi ad eundem principem pro dieris men
riginta particulas diuisum, cuius primam
aggreſſior, &c.
ad finem, reliquorum vero quæ necesse

bbas Spanhemensis in tribus & vigin
ostea scripsi abbas monasterii sancti Iacob
re præsum indignus, tanto literarum in
rei temporalis minus sum in externis occupat
tum eo assumpsi libentius, quo me postea
enim quod plures magnas abbas & p
& scripturarum contempſi. Hanc causam
conuenire proposito sciens pauperum
ai annum, vnde & pauca lucubrari.

les sanctissimi Ioseph nutritii Domini de
rosarium quinquaginta articulorum cu
um orationibus, & proſa quam sequenti
siderio statui satisfacere & deuotione
nium fratrem Epistoliarum mearum fam
uafdam epistolas numero 66, quas scripsi
nasterio Spanhemensi exiui, vsque ad
tinet epistolas similiter, 60, quas hoc anno
opus sic incipit: *Oportuit satis admodum*

gnum & laboriosum opus in sex libris
Polygraphiam, quod latine sonat multam
naturali, multos immo infinitos scribendos
e ac sine aliqua suspitione vniuersaliter
unciandum vel scribendum. Hoc opus scri
Sed notandum Rogeri, quod hoc opus habet
s atque potentes, per quod secretissimi regni
re, ita quod archanum eorum totum misce
tia, quæ facile discitur habito volumine, &
reca statui hoc opus cuiusdam offerre principis

ur.
nia ac proprietatis claustralium meorum

tium maxime monialium ad propositam mihi questionem respondendo scripsi librum
vnum, qui sic incipit: *Est canobium quoddam monialium, &c.*

Hæc etiam sunt Rogeri quæ præſenti anno in hæc sancti Iacobi abbacia constitutus
lucubraui, quorum scire titulos & feriem toties desiderasti. In manibus adhuc quædam
versantur imperfecta, quorum titulos & prænotationes te scire faciam, cum ad calcem æ
dita fuerint.

Decreui autem in posterum, si voluerit altissimus, qui potest omnia solus, opus lu
cubrare meorum omnium quidem maximum, quod libris duodecim foret distinguen
dum, quorum materia erit. *De demonibus artibusq; prophanis & maleficiis eorundem, quibus hu
manum genus misere decipiunt:* estque mihi animus omnes superstitiosas Daemonum artes &
10 hominum pro viribus explodere, confutare, & quam sint vanissimæ, perniciosæ ac dete
standæ multipliciter ex propriis stultorum qui eas tradiderunt libris demonstrare. Videtur
enim mihi necessarium opus his maxime temporibus, in quibus homines nimium sunt
curiosi, docti videlicet nonnulli similiter & indocti, ea perquirentes quæ melius nescirent.
Laboris tamen ardui magnitudine non mediocriter deterritus ad tempus differre inten
tionem hanc meam vtile putavi, quo interim successiue materia in vnum pro tanto ne
cessaria opere comportetur. Hæc sunt quæ tibi ad literas tuas iudicio meo rescribenda fue
rant. Si qua vero posthac in lucem ædidero, non inter vltimos scies. Vale nostri memor
ad Deum. Ex Herbipoli vltima die Augusti. Anno Christianorum millesimo quingentesi
20 mo septimo.

LII

REVERENDO IN CHRISTO PATRI DOMINO IOANNI TRITHEMIO
abbati sancti Iacobi in suburbio Herbipolensi, præceptori suo egregio atque doctissimo, Bar
tholomæus Lesianus presbyter indignus, & Marchionis Alberti Ca
pellanus salutem exoptat æternam.

ET si paruo tempore vobiscum reuerende pater in Vrſulo sum conuersatus, non par
uum tamen ex ipsa conuersatione profectum reportavi, quoniam vestro medicami
ne de grauissimo capitis mei dolore, quem per annos decem & octo continue ac sine in
30 termittione aliqua sustinui, & à nullo medicorum poteram releuari, Domino Deo misere
curatus sum & plene conualui, de quo paternitati tuæ infinitas gratiarum actiones
dico, meq; totum in mancipium offero, do, & impendo. Omnipotens Deus reuerentiam
vestram & in corpore & in anima saluam & incolumem perpetuo conseruare dignetur,
sicut me miserum miserandumque hominem vestra pietas misericorditer respexit, & de
tam graui ac diuturno capitis dolore curauit, de quo medici nostri omnes semper quot
quot consului desperauerunt. O spes mea post Deum vnica, salus & promotor egregie, ca
lamo exarare non valeo tenui, quanta vobis sum charitate obnoxius & inclinatus, in tan
tum vt si vestra complaceret paternitati, omnibus vitæ meæ diebus me vobis obligare in
40 famulum vna cum his quæ possideo vellem ac optarem. Vestra namque gratiosæ pater
nitatis recordatio semper apud me est, & de memoria cordis mei nullo vnquam momen
to potest deleri, quoniam non est hora in qua præsentiam vestri non cogitem. Valde au
tem sum tristis, & multi ciuium Berlinesium mecum dolent vehementer de perpetua
paternitatis vestræ absentia, qui omnes nihil magis cupimus, quam si foret possibile quod
aliquando ad nos rediretis. Nouimus enim plures quod princeps noster clarissimus mul
tum desiderat reditum vestrum, & quotidie vestrum dicitur prætolari aduentum. O, si ad
nos cito reuertatur vestra paternitas, quanto cum gaudio suscipiemini à nobis? Sciat pa
ternitas vestra, quod promotione Domini Georgii prioris amicissimi vestri, capellanus
factus sum illustri magnificique principis domini Alberti Marchionis, cum quo mihi vi
deor in loco esse paradisi, quia licet iuuenis sit, valde tamen religioſe viuiri, & honestissime
50 in omnibus conuersatur. Laus cum sit potenti Deo, qui non deserit sperantes in eum, cuius
benignitas vestram paternitatem mihi merito colendam, felicem in æuum
conseruare dignetur. Amen. Ex Berlin decima tertia die mensis Maii. An
no Domini millesimo quingentesimo septimo.

IOANNES TRITHEMIVS ABBAS MONASTERII SANCTI

Iacobi Herbipolensis, Bartholomæo Lescanio presbytero salutem.

LITERIS tuis amantissime vir, quibus mihi de tua sanitate magnifice gratias agis, quid aliud respondere, aut possum, aut debeo, quam illud quod Ioannes Mesue medicus in principio cuiusdam aggregationis suæ præfatur, dicens: *Sanat solus languores Deus, & de frugalitatis solo produxit in largitate sua medicinam benedictus, gloriosus, & excelsus.* Vnde non mihi sed Deo gratiarum actiones habendæ sunt, quia sua bonitate non solum infirmos sanat, sed cum sit omnipotens etiam mortuos viuificat. Ego autem non medicum, sed monachum profiteor Christianum, cuius si quid tibi profuere consilia, ille merito benedicendus & collaudandus est, à quo totum accepimus bonum quod intelligimus. Memoriam vero mei, quam te iugiter habere testaris, cum pro peccatis meis intercedendo conuerteris ad Deum, esse mihi gratissimam scias, hoc est, vt quoties in altari sacrificium redemptionis nostræ oblatum Deo Patri omnipotenti memoriam amicorum tuorum celebres, etiam orando pro me mentaliter dicas. *Oro te Domine sancte pater omnipotens æternæ Deus, per dolorem vulnerum Iesu Christi Domini nostri, memento etiam seruatoris tui licet prauis Ioannis Tritheimy abbatis, & quicquid peccauit in te, per sanguinem eiusdem filij tui misericorditer Ecclesia tua per me postulante relaxa.* Si hanc memoriam mei sedulo habueris Lescani charissime, beneficio meo quam maximo donasti. Congaudeo tibi non mediocriter, quod boni principis fauorem & gratiam inuenisti, in cuius te seruitio ita viuere decet, vt animæ profectum atque salutem nunquam postponas illecebris carnis, nec ita diligas commodum & pacem mundi, vt obliuiscaris cœlestis consolationis regni. Reditum vero meum in Marchiam sicuti promittere postulantibus cum principe amicis vobis non audeo, ita non temere nego. Potest enim omnia Deus, cuius nutum & voluntatem sequi, omnis creaturæ salus. Futurorum autem nulla mortalibus est determinata cognitio. Vale nostri memor, Herbipoli penultima Augusti. Anno Christianorum millesimo quingentesimo septimo.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI DOMINO IOANNI TRITHEMIO

abbati S. Iacobi Herbipolens. præceptoris suo quam charissimo, frater Theodoricus monachus Fuldensis reuerentiam & honorem cum humilima sui recommendatione.

REVERENDE pater & præceptor amantissime, audiens paternitatem vestram aliam suscepisse abbatiam, & resignauisse Spanhemensem, ultra modum sum animo consternatus & fluctuans in memetipso quodammodo diuisus, & contristatus euasi, & lætus. Contristatus quidem propterea, quod inuidia æmulatorum vestrorum in tantum valere permissa est, vt vobis occasione præberet monasterium vestrum deserendi, quod vestris ingenio scriptis & libris per totum ferme orbem notum, clarum, famosumque reddidistis & insigne. Quid enim fuit monasterium Spanhemense priusquam vestra paternitas reuerenda eidem præficeretur? In obscuro latebat & in tenebris, ita vt ultra decem millia in circuitu nominis eius nulla æstimatio vel notitia haberetur. Reddidistis illud vestris lucubrationibus longe lateque gloriosum & notum, ita sicut vidi per memetipsum, qui ultra triennium sub vestro magisterio militavi discipulus, quod ex Gymnasio Parisiensi in Gallia, Louaniensi in Brabantia, Tubingensi in Sueuia, ex Italia quoque & Alemania, aliisque remotioribus terrarum locis, quæ multi viri doctissimi, Principes quoque & pontifices excitati fama nominis vestri, certatim confluebant ad Spanheim non sine monasterii ipsius comodo & vtilitate, qui omnes non hoc quidem nomine venerunt vt monasterium viderent, immo quod indubitanter tenendum est, propter te ac eruditionem tuam aduenerunt. Ornauisti etiã nouis structuris monasterium atque pulcherrimis, libris quoque & multis & preciosissimis, de quibus vehementer doleo, quod penes indoctos ingratisque monachos illos Spanhemenses debeant remanere. Lætor autem & congratulor paternitati vestræ non mediocriter, quod locum inuenistis quietum & studiis vestris convenientem, quãuis ego consulissem potius, vt apud illustrissimum principem in Marchia mansissetis, qui vobis, vt mihi tunc videbatur, non spernendas condiciones offerebat. Benedictus Deus, qui pacem vestræ paternitati tribuit, & aduersarios vestros iam in eorum confusione dereliquit. Æstimauerunt se animam paternitatis vestræ partibus suis inflectere posse, sed minime potuerunt: & contigit vobis quod sancto patri nostro Benedicto, & Rabano quondam Fuldensi

Fuldenſi contigit abbati, qui cum eſſent animarum idonei optimique paſtores, odium monachorum ſuorum propter iuſtitiam inciderunt, & quos venerari ſummo honore debuerant, inuidis machinationibus perſecuti ſunt. At illi mox relictis ouibus ne dicam hœdis ingratiffimis atque peruerſis, ad alia ſe loca tranſtulerunt. Sera tandem poenitentia ducti ſe paſtores perdidiffe optimos lamentabantur, quos prauis antea moribus excæcati nō cognouerunt. Simile continget in breui non dubito monachis in Spanheim relictis, columna totius ordinis ſpeta & contempta, iam ſub ſicu ſterili & fatua, hoc eſt, ſub ſtolido priore, quē ſibi in abbatem præferunt, degētibus, qui ſe vna dierum mœſto corde altiſq; fatebuntur ſuſpiriis grauiter deliquiſſe & peccaſſe in patrē manſuetiſſimū doctiſſimumq; paſtorem, qui nulli contra æquitatem fuit moleſtus, nulli grauis, nulli oneroſus. Tunc ſine dubio dicturi ſunt, & forte iam etiam dicunt, huius in quo nunc verſantur monaſterij ſtatus incomparabilem cōparationem facientes, ad eū, in quo ſub veſtro regimine claruerunt. Nos inſenſati atq; omnium hominū miſerrimi, quare tam vtilem, in ſignē & humaniſſimū paſtorem ad indignationem iniurijs & contumelijs noſtris prouocauimus? quare detractoribus & æmulis tanti viri credidimus? ecce quomodo nunc ſedemus abiecti, deſpecti atq; contempti ſub fatuo & inexperto paſtore, ille autem coram Regibus & principibus magnus inter doctos vtriuſque viæ viros reputatur habeturque ac varijs honoratur muneribus. Credat mihi reuerenda paternitas veſtra, quoniam cito indubitanter debebunt ſe peccaſſe in perſonam veſtram, cum euenerit eis iuſto Dei iudicio vindicta quam meruerunt, reportabuntque ingratiſſimæ ſuæ condignam mercedem. Quantum ad meas pertinet conditiones, noſcat paternitas veſtra, quod poſteaquam anno præterito reſceſſi à vobis de Spira cum licentiatório abbatis mei Wiſſenburgenſis veni ad Fuldam, ibique in maiori cœnobio iam profeſſus & ſtabilitus manere deinceps promiſi. Commiſerunt mihi ſtatim patres loci negocium ſtationarium S. Bonifacij in terris Thuringorum & Buchoniorum procurandum, ratione cuius in breui venturum me conſido ad Hamelburgium, inde ſi quoquo modo fieri poteſt veſtram paternitatem accedam, de cæteris latius cum eadem collaturus. Te enim tanquam protectorem & conſolatorem meum vnicum humaniſſimumque ſemper & habui & expertus ſum in omnibus tribulationibus, tã meis quam monaſterij quondam mei Wiſſenburgenſis, in quibus per annos extitimus quatuordecim, cum ſeiret in nos impiſſimus ille tyrannus Ioannes de Drade frater Episcopi Mersburgenſis Palatini comitis Marſchalcus, militia nomine indignus, vnà cum Achilcherontis ſatellitibus, qui ſuis auſibus temerarijs adhaſerunt. Abbas noſter tyrannorum crudelitatem declinans pro rebus monaſterij apud ſedem Apoſtolicam Romæ certabat, æmuli contra nos miſerabiles monachos in patria tot & tantas crudelitates exercebant, vt nuſquam eſſemus ſecuri. Interea patres ordinis pene omnes, & maxime obſeruantia Bursfeldēſis metu tyrannorum manus ſubtraxerunt, & cum præ inopia monaſterij nos diſpergi eſſet neceſſe, vix quempiam ex nobis hoſpicio recipere audebant, & præſertim vicinioreſ, qui magis incendi cortes timere ſuas, quam fraternam violare charitatem. Veſtra autem paternitas Deum magis timuit quam homines mortales, & quamuis hoſtes noſtri vobis eſſent multum vicini, nihilominus velut alter Thobias, non ſolum hoſpicio nos, ſed etiam ad conuentum veſtrum complures noſtrum multo tempore ſuſcipiens humaniſſime tractauit. Inter quos & iſſe tandem clementer admittens in quartum tenuit annum, gratis mihi omnia neceſſaria tribuens, & quod maximum eſt omnium, ſtudijs me imbueret curauit bonarum literarum, de quo gratias paternitati tuæ ago immortales, nec agere ceſſabo quam diu in carne fuero. Semper enim non ſolum mihi, ſed omnibus quoq; monachis deſolatis, & miſeris, aduocatus extitiſti atque patronus, & multos ad viam veritatis reduxiſti, nec aliquis vnquam ſine conſolatione abiit, qui tuum conſilium implorant. Propter quod ſicuti nullatenus dubito, miſericors Deus, qui te tribulari ad tempus modicum permiſit, locum tibi poſtea magis quietum & aptum pro ſtudio ſcripturarum prouida diſpenſatione ordinauit. Parcat mihi paternitas veſtra de prolixis & ineptis ſcriptis meis, & longæue valeat vtriuſque hominis incolumitate, cui me humilime commendando. Data ex Fulda viceſimo octaua die menſis Auguſti. Anno Domini milleſimo quingentefimo ſeptimo.

Bbb 2

hi de tua ſanitate magnifice gratias agis, quod quam illud quod Ioannes Meſſer medicus tuus dicitur, dicens: *Sanat ſolus languores Deum, & in benedictus, glorioſus, & exceſſus.* Vnde non ſunt, quia ſua bonitate non ſolum inferios viuificat. Ego autem non ſolum medicus, ſed etiam quid tibi proſuere conſilia, ille merito hinc cepimus bonum quod intelligimus. Hinc ſciſ, cum pro peccatis meis intercedendo ſuis, hoc eſt, vt quoties in altari ſacrificiorum omnipotenti memoriam amicorum tuorum ſuas. Oro te Domine ſancite pater omnipotens, ante noſtri, memento etiam ſeruatoris tui Iſtae ſuae, per ſanguinem eiſdem filij tui meſſerianoſe memoriam mei ſedulo habueris Lescanio chelliſſiſſimo gaudeo tibi non mediocriter, quod vobis ius te ſeruitio ita viuere deceat, vt anime pro illecebris carnis, necita diligas commoda ſolationis regni. Reditum vero me in hoc principe amicis vobis non audeo, ita non nutum & voluntatem ſequi, omnis creatura ſt determinata cognitio. Vale noſtri memoriam anorum milleſimo quingentefimo ſeptimo.

IV.
Patri Domino Ioanni Titulo
quam chariſſimo, frater Theodorius monaſterij
et honorem cum humilima ſua
oratione.

tiſſime, audiens paternitatem veſtram diu
hememſem, vltra modum ſum animoſo
modo diuiſus, & contriſtatus euſi, & ita
ia æmulorum veſtrorum in tantū valere poſſe
naſterium veſtrum deſerendi, quod reſpoſi
m notum, clarum, famoſumque reſoluit
in hemeſe priuſquam veſtra paternitas noſtra
it & in tenebris, ita vt vltra decem millia
bitia haberetur. Reddidisti illud vobis hinc
um, ita ſicut vidi per memetipſum, qui vtra
cipulus, quod ex Gymnaſio Paſſeriuſi in Col
Sueuia, ex Italia quoque & Alemantia, diſſe
doctiſſimi, Principes quoque & pontifices
bant ad Spanheim non ſine monaſterij
idē nomine venerunt vt monaſterium in
ſt, propter te ac eruditionem tuam ad
rium atq; pulcherrimis, libris quoque & m
oleo, quod penes indoctos ingratiffimolque
manere. Lætor autē & congratulor paternitatem
iſtis quietum & ſtudijs veſtris conuenienter
triſſimū principē in Marchia manſiſſe, qui
das conditiones offerebat. Benedictus Deus
erſarios veſtros iam in corum conſulere de
is veſtræ partibus ſuis inſpectere poſſe, ſub
patri noſtro Benedicto, & Rabano quondam
Fuldenſi

IOANNES TRITHEMIUS ABBAS DIVI IACOBI IN SVEV-
bano civitatis Herbipolensis, fratri Theodorico de Eltz monacho
Fuldensi S.

CONGRATULOR sanitati tuæ Theodorice frater chariss. & paci tuæ vehementer
congaudeo, quod ut faciam tua merita ratione iustissima exegerunt, foremque ingra-
titudinis vitio perpetuo arguendus, si ministeria per te mihi exhibita multipliciter cito
traderem obliuioni. Quoniam quidem ut cætera pertranscam, hoc vnum à memoria mea
nunquam vlla delebit obliuio, quod me apud Budoras cum serenissimo principe Palati-
no antebiennum in causa exulsi Lympurgenfis monasterij per plures dies existente, cum
principis Cyonotorum quidam satellites interea monachis meis dissimulantibus, ne
dicam consentientibus, in contumeliam mei conspirassent, eo quod partium memorati principis
Philippi me dolerent fautorem, temerariam tu mihi præsumptionem illorum & primis
& solus nunciasti, per minas eorum & gladios iter charitate tibi tuum faciente. Monachi
vero mihi regulari fidelitate professi cum æmulis infideliter conspirantes, quid in me cõ-
miserint, scienti non opus est ut enarremus. Nec solum mihi denunciasti conspirationem
æmulorum, quæ mihi alioquin ignorata nimis perniciofa fuisset, sed etiam libellos no-
stros & instrumenta scientiarum & rerum archanarum apud Stauronesum & monasterium,
tua industria & fidelitate ad nos de manibus æmulorum transduxisti, meque Neometi &
Nouiburgio infirmantem non dereliquisti. Ad Coloniam Agrippinam, indeque ad Mar-
chiam Brandenburgensem eunti mihi comes & minister indefessus semper extitisti,
quando in his omnibus fratrum meorum venire nec vnus quidem curauit. Quocirca di-
gnum est & iustum videretur pro tuis in me ministerijs, quod fidelitatem tuam condignis
beneficijs, quantum cum Deo potero, recognoscam. Ex literis igitur tuis, quas nuper dedi-
sti ad me duo notavi, quæ tibi ad periculum animæ respiciunt tuæ, nisi quantoties per su-
gam eorundem salutis tuæ prouideris. Quorum alterum est, quod contra aequitatem de re-
gulari ordinis obseruantia declinasti ad monachos deformatos. Alterum vero quod ra-
tione ministerij tibi commissi quæstum sequens publicum, non sine iniuria propositi vi-
tæ monasticæ hinc inde mendicus & vagus discurras. Oro te frater ut audias cõsiliũ meũ,
quem fidum tibi semper cõtestaris extitisse patronum. Rem animæ tuæ perniciosam nimis
& sine hæsitatione aliqua periculosa fecisti, recedens à legitimis patrum nostrorum, de-
relinquensque obseruantiam vitæ regularis, quam in cœnobio Willenburghensi publice
professus es, iurasti, & promissisti coram Deo & sanctis eius solenniter, & nunc inter mo-
nachos deformatos vitam agis professioni tuæ minime congruentem. Quomodo salis in
iudicio Dei? aut quid respondebis, si in tali statu decesseris, qui professioni tuæ omnino est
contrarius? Ecce iam facis ea quæ sanctus pater Benedictus tibi & omnibus interdixit, car-
nibus vesceris, ludis & potationibus vacas, peculium possides, contra institutionem mo-
nasticam vagus in mûdo cum dissolutione animi discurras, & quæ sequuntur illa calamus
exprimere per singula erubescit. Non sic in Aliburgio * Heluetiorum institutus, nec
apud me in Spanheim hunc viuendi modum didicisti, sed neque aut à me talis conuersatio-
nis exempla vlllo tempore vidisti, aut vel minimo norasti. Contrarium potius in me tibi
manifestum, qui tam in Spanheim quàm extra vitæ & conuersationis vltra quadriennium sem-
per testis affuisti. Scis enim nec te latere potest, quod plerique Reges & principes me sollicitari
multoties fecerunt amplo satis promisso stipendio, quatenus ad eorum curias declinarem,
sed nec hodie penitus cessant à cœpta petitionis instantia. Ego tamen hætenus semper
restiti, & nec muneribus nec promissis eorum acquiescere volui, ut ab obseruantia regula-
ri, quam semel professus sum, vllatenus recederem, quamuis maior data fuerit mihi quam
tibi occasio ad alienos declinandi. Memento frater obsecro primæ institutionis tuæ, me-
mento voti, memento promissionis, & redi ad cor, quoniam non est licitum quod facis,
sed omnino prohibitum, damnabile, & apostaticum à sancta reformatione vitæ regularis
discedere, & ad deformatum cœnobium transmigrare. Proficere semper vniciquæ in me-
lius licuit, votumque in bonis augere semper laudabile fuit, sed à bono in malum deficere
nunquam licuit: nec violare & imminuere votum Deo solenniter factum alicui permissum
fuit. Nulla te coegit necessitas propositum regularis obseruantia transferendi ad non re-
gulariter viuentes, propterea minime poteris excusari. Monachus es sub regulari obser-
uantia professus, qui ob id extra obseruantiam nullatenus poteris saluari. Aut ergo si vis
esse saluus ad obseruantiam regredere, aut si perseveraueris in deformatione vitæ quæ assum-
pisti, scias te damnandum ab eo quem voti transgressor contempsisti. Reuertere itaque
te hor-

* V. effe-
burg.

ABBAS DIVI IACOBI IN SVB-
urbano Theodorico de Elz monacho
Ldensi S.

te hortor quando poenituisse iuuat, & considera quod licentiariorum tuum non extendit
se ad deformatos. Ego me operam daturum polliceor, vt vel mecum, vel ad placitum alibi
locum in obseruantia habeas honestum. Vale mente sanus & corpore, monita charitatiue
fulcipiens amici. Scribam tibi alio tempore super his latius. Iterum vale nostri memor ad
Deum. Ex Herbipoli prima die mensis Septembris. Anno Christianorum 1507.

IOANNIS TRITHEMII.

569

te hortor quando poenituisse iuuat, & considera quod licentiariorum tuum non extendit
se ad deformatos. Ego me operam daturum polliceor, vt vel mecum, vel ad placitum alibi
locum in obseruantia habeas honestum. Vale mente sanus & corpore, monita charitatiue
fulcipiens amici. Scribam tibi alio tempore super his latius. Iterum vale nostri memor ad
Deum. Ex Herbipoli prima die mensis Septembris. Anno Christianorum 1507.

LVI.

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, DOMINO MAT-
thaeo Lang, Ecclesiarum Curcensis Episcopo & Augustensis praeposito, Ioannes Tri-
themius abbas monasterii sancti Iacobi in suburbano Herbipo-
lensi S.

REVERENDISSIME praesul, is qui paternitati tuae reuerendissimae has meas exhibuit
literulas, Ioannes dictus Rummel ex Nuremberga se missum asserens, a maiestate re-
gia pridem ad me venit, multisque modis mihi persuadere conatus est, quatenus eandem
aditurus maiestatem iter cum eo versus Augustanam ciuitatem assumcrem. Dicebat e-
nim se duos & triginta recepisse ducatos pro viatico de manibus tuae celsitudinis nomine
regio, iustumque vt me quantotius euraret sacris praesentare conspectibus. Verum quia li-
teras non exhibuit vllas, neque regias, neque tuas, quibus veritate subsistere doceret assera-
subdubitare ceppi, ne forte sollicitator ipse fuerit apud Regiam maiestatem de me promit-
tens magna quaedam profutura maiestati, quae profectus fuerim nunquam. Homo sum in reli-
gione monastica sub potestate constitutus, cui non licet sine manifesta ratione leniter ex-
tra coenobium vagari. Quocirca tuam paternitatem reuerendissimam humilime duxi
rogandam, quatenus mihi vera si nunciauit, & abs te regio nomine commissa, absentiam
meam rationabilem habere digneris excusatum: sin vero aliter, mihi non reputes ad praes-
umptionem, quod scripsi ab homine deceptus. Enimvero si literas mihi exhibuisset ne-
cessarias, quis ego qui non maxime optarem complacere Caesareae maiestati, quamuis ni-
hil in me sciam tantae celsitudini dignum. Nostra enim studia nihil magni promittunt:
humilia sunt, qualia non magnos oblectare principes, sed mediocribus soleant conuenire
hominibus. Nihilominus si quid in me est virium, quod regiam queat oblectare magni-
centiam, vias aperiet lator, quibus me coram licebit alloqui principem. Vale pontificum
decus. Herbipoli prima Septembris. Anno 1507.

LVII.

IOANNES TRITHEMIUS ABBAS MONASTERII S. IACOBI IN SVB-
urbano Herbipolensi Eberhardo Senfss, Decano Ecclesiae eiusdem S. Iacobi Bambergens-
is, Capellano Regio S.

QUOD literas ad te mitto meas tibi ignotus vir humanissime, earundem lator tibi no-
tus effecit. Retulit enim mihi quod me fauore prosequaris ingenti, saepeque nomi-
nis mei rationem habeas cum laude coram Maiestate, maximeque optes & notitiam ha-
bere nostri & amicitiam familiarem, atque propterea Caesaream sollicitaueris maiestate,
vt me suis faciat astare conspectibus, ad conferendum de his vel maxime, quae ad historia-
rum pertinent aditionem. Habeo tibi gratias immortales pro beneuolentia in me tua,
quas etiam, si licuerit vnquam, referre pro viribus curabo. Venire autem personaliter ad
maiestatem Caesaream hac vice propterea distuli, metuens notari pro leuitate mea, si ad v-
nius incogniti hominis instantiam me vocatum a maiestate regia credidisset, cum nulla
affuerint testimonia literarum, quibus fides mandati poterit astrui maiestatis. Leuis iudi-
carer ab omnibus & ambitione plenus, si nulla probatione confirmatis tam facile mouer-
er suasionibus. Itaque si Maiestas regia me coram vult esse praesentem, literis me faciat cer-
torem. Non enim mihi est animus ad ignoti hominis instantiam quoquam vagari, cuius
in hac parte solum acquieui votis, vt literas ad te darem meas, quibus tibi occasio praebere-
tur ad me scribendum, animumque tuum non verbis alienis, sed propriis manibus referendi.
Vale nostri memor. Ex Herbipoli prima die mensis Septembris. Anno Domini millefimo
quingentesimo septimo.

IOANNES TRITHEMIUS ABBAS MONASTERII SANCTI IACOBI
in suburbano ciuitatis Herbipolensis, Conrado Bentingero Iuris utriusque
doctori salutem.

BILIBALDVS Pirckenheymer communis noster amicus scripsit ad me ante paucos
menses, eam mihi conditionem ad instantiam tui & amicorum à Regia maiestate dis-
positam, quasi velim sub certo sufficientique stipendio quo ad vixero libere mihi deinceps
liceat in ciuitate Augustana philosophari: domum quoque aptam cum ceteris vitæ neces-
sarijs copiose fore constitutam, nihilque restare amplius, nisi quod meum in his duntaxat
præbeam consensum, Gratias Casarea ago maiestati, tibi quoque & ceteris in communi-
tate amicis habeo non vulgares, pro tanta beneuolentia in me vestra. Conditionem vero
quam mihi proponitis nullatenus acceptare possum, quia locum deserere meum, quem
mihi dominus reuerendissimus præsul & princeps Herbipolensis sub fide & confidentia
singulari commisit, non solum turpissimum foret, verum & ingratiitudinis vitio plenum.
Malo enim omnibus vitæ meæ diebus in paupertate consueta hic latere in exili cœnobio,
quam meo discessu tantum principem offendere aut parum turbare patronum. Enimue-
ro confidentiam eius quam semel ad meam visus est habuisse personam, ego quantum in
me est nunquam infirmabo. Neque meo conuenit proposito qui monachus sum, & in re-
gulam diui patris Benedicti voluntate spontanea dudum iuravi, relicto cœnobio in ciui-
tatibus conuersari, & post gustatam vteunq; cœlestis secreti dulcedinem, mundi rursus oc-
cupari tumultibus. Non enim deceat homines, imo nec licet, qui se diuinis semel manci-
pauerunt obsequijs ad actus redire seculares, neq; habitare in urbibus qui monasterijs sunt
addicti. Piscis in coquina & monachus in principis curia, ab extremo nihil videntur dista-
re periculo, quoniã morti vterq; est proximus, alter videlicet vitæ & carnis, alter spiritus &
mentis. Nam sicut impossibile piscem videtur diu in culina differendum à morte, cū pro-
pterea sit illatus vt comedatur ab hominibus, ita non est possibile, quod monachus in cu-
ria principis, vel in tumultu mundanæ actionis propositum suum monasticum inuiolatum
custodiat, maxime si eum ambitionis aut auaritiæ cupido extra monasterium trahat. Se-
cus est iudicandum, si ad hoc ipsum compellat quempiam ratio pietatis. Ego autem que-
ris & pacis amator, qui tumultuosam propterea dimisi abbatiam Spanhemensem, per in-
uidiam æmulorum præstita mihi occasione, istamque reuera pauperulam assumpsi, vt à
curis mundi aliquantulum liber & absolutus, mihi & studio vacem scripturarū, in consilio
mentis dudum iam studium tenere & contiuuare decreui solitudinis, & quantum sine in-
iuria fieri potest curæ pastoralis, nullam de mundi negocijs habere sollicitudinē. Quod si
maiestas Regia pro chronicorum aditione meo delectatur officio, voluntarius & paratus
sum hic in meo facere cœnobio quicquid lucubrandum iniunxerit, modo labor ipse
meus aliquantulum pro loci recompensetur necessitate, ne gratis persona iudicetur mea
alienis intenta vel onerosa. Amicissimo tamen affectui tuo erga me gratias iterum atque
iterum ago, & ne moleste feras hanc meam sententiam oro. Vale sanus & fœlix longoque
tempore saluus. Ex Herbipoli sexta die mensis Septembris, Anno Christianorum 1507. 40

LIX.

IOANNES TRITHEMIUS ABBAS DIVI IACOBI HERBIPOLIS,
magistro Libanio Gallo præceptoris suo doctissimo salutem, & perpetuam
in Domino charitatem.

NESCO Libani quid mali nobis intulerit fortuna, quidve inuiderit boni, vt cum na-
tura simul & gratia nos mente & spiritu fecerit vnanimis, illa tanto locorum inter-
uallo voluerit ab inuicem corporibus esse distantes. Vnde fit quod vterque vehementer
dolemus, neque verbis quidem, neque literis mutuis, nisi post menses & annos plerumq; 50
plures, nos posse consolari, & interdum ne hoc ipsum quidem, propter rarum qui literas
perferant nostras referantq; occursum. Accepi nuper in fine mensis Septembris literas quas
ad me cuidam mercatori Francfordiã petitulo in Hispania vicesima quarta die mensis Iu-
nij vt apparuit tradidisti, ornatas simul & multis philosophiæ nostræ mysterijs plenas, in
quarum lectione sapius & iterum repetita, vsq; adeo miratus & lætatus sum, vt pene mihi
viderer extra me factus, nec esse in Fræcia mecū, sed in Hispania, vel in Maiorica tecū. Erūt
mihi literæ hæ tuæ quoad vixero memoriale sempiternū, & in vnicū post Dominū nostrū
Iesum Christum repositę confugium, per quas in aduersis constantiã, in ambiguis experiat
verita-

unus noster amicus scripsit ad me ante paucos
tantiam tui & amicorum à Regia maiestate. Quod
ue stipendio quo ad vixero libere mihi detinetur
domum quoque aptam cum ceteris vitæ necessariis
estare amplius, nisi quod meum in his diebus
o maiestati, tibi quoque & ceteris in communi
benevolentia in me vestra. Conditio vero
are possunt, quia locum deserere meum, quia
princeps Herbipolensis sub fide & consuetudine
am foret, verum & ingratitude in vicio pietatis
paupertate consuetudine hic latere in civitate
fendere aut parum turbare patronum. Eiusmodi
visus est habuisse personam, ego quoniam
conuenit proposito qui monachus sum. In
ntanea dudum iuravi, relicto cenobio in cuius
q; celestis secreti dulcedinem, mundi fastidium
ines, imo nec licet, qui se diuinis sacris manibus
es, neq; habitare in vrbibus qui monasterio
principis curia, ab extremo nihil videtur distare
mus, alter videlicet vitæ & carnis, altera fidei &
etur diu in culina differendum à morte, cōpō
bus, ita non est possibile, quod monachum in
tionis propositum suum monachico inuadentem
auaritiæ cupido extra monasterium trahat. In
bellat quempiam ratio pietatis. Ego quoque
pretea dimisi abbatiam Spanhemensem, per
one, istamque reuera pauperulam assumptam
is, mihi & studio vacem scripturarij, in con
ritiuare decreui solitudinis, & quamquam in
le mundi negotijs habere sollicitudine. Quia
me meo delectatur officio, voluntarius & parat
quid lucubrandum iniunxerit, modo laboris
etur necessitate, ne grauis persona iudicetur ma
amen affectui tuo erga me gratias necum atq;
sententiam oro. Vale sanus & foelicis longep
nsis Septembris. Anno Christianorum 1507.

alerit fortuna, quidve inuiderit boni, ut cum
ritu fecerit vnanimis, illa tanto locorum me
e distantes. Vnde sit quod veteres velant
eris mutuis, nisi post mentes & annos plan
ne hoc ipsum quidem, propter rarum qui lina
cepsi nuper in fine mensis Septembris laeta
tuturo in Hispania vicissim aquara die mensis
& multis philosophiz nostræ mysterijs plicat
a, vsq; adeo miratus & latatus sum, vt post
mecu, sed in Hispania, vel in Maionica eccl. fide
iale sempiternū, & in vnicū post Dominū nobi
e quas in aduersis constantia, in ambigua expect

veritatem. Magnis mirandisque in philosophia sciant archanis, quæ meo iudicio nullius
capiet mortalis intellectus, qui tuo prius non fuerit magisterio imbutus. Cellam te breui
proponis intrare magistri, quæ imitant morib. sanctis tempore paruo in terris, te perpetuo
nunq̄ pudebit in cœlis. Sed interea præceptor discipulū cui imbuendū cōmendas, si pro
Christi amore tu cremū, ille inhabitat mundū? O Libani animæ dimidium meæ, me præ
cantem si possibile fuerit exaudi, vt priusquam tuum hac in re nimis at dūa exequaris pro
positum, fidelem imo fidelissimū tibi accedas Melanium, cui sapientissimus archicomes
iugiter adest Theophilus, qui forsitan sua prudentia Pelagium tibi nouum ex matheto sus
citabit. Maioricam sicine Libani abibis confusio exponens Triandricū, mœrori quo
10 que Megalopium, quorū alter promisit, alter iam diu anhelus præstolatur aduentū. Quid
velim intelligis, fac vt amorem in nos tuū fortissimum etiam nūc experiamur valentiorē.
Libros diui Pelagii cœlestis doctrinæ, quos Melanio internunciantem postulauimus a te, iā
nos confirmemur adeptos, pro quibus & tibi gratias agimus, & iuxta placitū fideliter remit
temus. Mearum cupide rerum Libani, vj uo hictanto liberior mihi, quanto mundi pau
perior rebus, ternarium pro viribus ad vnitatem reducens, mentēque resistens sibi, quo
purior intellectus ad metas euadat principii iure propositas. Est mihi contentio inter
dium cum Melantianis, qui binarij partem subuertere conantur, aliquantōq; tempore non
iure sed violentia quadam septimam sub a quinoctiali portionem agelli possederunt. No
ster ille pigmentarius suo more in orbe rotatur, parum stabilis loco, qui quoties ad nos re
20 uertitur, nos semper auribus ingerit ventos. Mare Deo optimo maximo largiente tran
quillum agnosco, quam diu placuerit illi qui omnia dedit, quo nobis feliciter nauigan
dum, hoc solum triste habentibus, q̄ tempestate transacta incommodorū meminisse pu
det. Archicomitem Melanii præceptorem vigilantissimum, si quo tempore viciniorē tibi
intellegeris, non prateras velim, vt pote amantiissimum tui, & qui communis in Christo
sit multorum amicus, crebroq; benefecerit nobis. Dedi has ad te perferendas literas meas
cuidam mihi ignoto, qui se in Galliam testatur iturum, cum mandatis, quatenus Carolo
Bouillo Theologorum principi eas apud Parisios philosophanti consignaret, per quem
ad tuas tuto peruenirent manus. Tu mihi rescribere cum decreueris per ipsum Bouillum,
si aliter nequieris, mihi & notum & amicum, literas tuas ad me ordina perferendas. Vale
30 nostri memor ad Deum. Ex Herbipoli 6. Octob. Anno Christianorum 1507.

LX.

SERENISSIMO INVICTISSIMO, QVE PRINCIPI ET DOMINO, D. IOA
chim Brandenburgensium Marchioni, Stetimensium Pomeranorumque Duci, sacri im
perij Archicamerario, principi electori, Ioan. Trithem. abbas.
S. Iacobi Herbipolensis S.

SERENISSIME princeps, tuæ in primis excellētiæ notum facio, me serenitatis humili
mum oratorē, Deo miserante optimo maximo, sanum & incolumē, meoq; more va
40 lentē ac nihil magis optantē, quā vt omnia circa statū T. S. vxoris quoq;, filij, ac fratris pro
spero gerantur successū. Librū pro quo in mēse Maio tua serenitas ad me literas dedit, iux
ta votum scriptori meo dedi rescribendum, quem mēse perfectū Septembris, quanta mi
hi fuit possibile venustate ac pulchritudine feci operimentis ligari, de forisq; more tuo in
superficie deaurari per totum. Volui autē quanto tuis ipsum librum tuæ destinare maiesta
ti, nec differrem vel pauculos dies, nisi tabellariū quē erā missurus febres detinerent quar
tanæ, qui mox vt conualuerit, librum tuæ celsitudini portabit. Cetera vero quæ tua sere
nitas mihi lucubrandam commisit, partim iam adidi, partim ad hunc perficienda in mani
bus versantur vsq; diem. Curabo enim pro viribus, vt tuis in me beneficiis memor & gra
tus inueniar, quibus etia referre gratias nequeo, habere tamen & agere minime cessabo.
50 Quod vere desideratum volumen cum latore præsentium literarum serenitati tuæ non
miserim, factum ratione arbitris oportet. Est enim iuuenis & pauper scholaris, aliquan
diu famulus meus existens, qui mea cohortatione studium repetiturus q̄ intermiserat,
Francordianū illud serenitatis tuæ Gymnasiū adibit, cui has quidem tradidi literas: librū
vero committere periculorū metu non audebam. Spero tamen q̄ breui conualescente
tabellario meo, gratiam letior tuam aditurus sit. Seyphum argenteum intus & foris de
auratum, quem mihi clemētiā tuā per eundē tabellarium destinauit, cum maxima animi
gratitudine me fateor suscepisse, pro quo gratias ago quantas possum & habeo immor
tales. Erit enim mihi serenitatis tuæ memoriale magnum, & signum benevolentia
tua

tuae in me manifestum. Compleui Domino adiuuante Polygraphia meæ opus in sex partes, siue libros distinctum, quod tuæ maiestati constat esse dicatum. Operam dabo ut sacris conspectibus tuis quantotius exhibeatur. Omnipotens Deus celsitudinem tuam, princeps inclite, diu conseruet incolumem perpetuoque felicem, cui me humili supplicatione commendo. Ex Herbipoli decima sexta die mensis Octobris. Anno Christianorum 1507.

LXI.

IOAN. TRITEM. ABBAS MONASTERII S. IACOBI IN SVBVBANO ciuitatis Herbipolensis, Iacobo Tritemio fratri charissimo salutem.

QVOD in principio huius secundi voluminis epistolarum nostrarum Herbipolensium tibi sumus polliciti amantissime frater, pro viribus nos credimus executos. Congessimus enim in vnum librum epistolarum nostrarum non omnium, sed quarundam, iuxta promissionem exemplaria, quas ex eo die qua monasterium istud intrauimus anno proxime transacto emisimus, vsque in hunc diem quo istam ad te perscripsimus. Accipe nunc igitur absentium cogitationes amicorum, quibus interdiu reuolucendis nostri memoria tibi nascatur, quauis nitore careat venustatis literę quas dedimus omnes, poterunt nihilominus tuæ charitati conducere, propterea quod fraterno sunt amore suauis. Fecit interdum festinatio calamum titubantem, propterea sicubi aut verba notaueris transposita, aut in aliqua sui parte defectuosa, seu mendas offenderis quascunque, nõ sinas ipsium volumen prodire in publicum, nisi per te fuerit diligenter prius emendatum. Fieri enim non potuit nimium festinantibus nobis, quin aut verbum aliquando intermiserimus aut literam, quæ facile corriges. Vale nostri memor. Ex Herbipoli 16. die mensis octobris. Anno Christianorum 1507.

*Finis secundi voluminis Epistolarum familiarium
Ioannis Tritemii.*

Quibus & has duas sequentes ex libris *De occulta Philosophia*, addere non abs re visum.

R. P. D. IOANNI TRITEMIO, ABBATI DIUI IACOBI IN suburbio Herbipolis, Henricus Cornelius Agrippa a Nettesheim, S. D.

CVM nuper tecum Reuerende pater, in cœnobio tuo apud Herbipolim aliquandiu conuersatus, multa de Chymicis, multa de magicis, multa de cabalisticis, caeterisque quæ adhuc in occulto delitescunt, arcanis scientiis atque artibus vna contulissemus: magna inter cæteras quaestio erat, cur Magia ipsa, cum olim primum sublimitatis fastigium vno omnium veterum Philosophorum iudicio teneret, & à priscis illis sapientibus, & sacerdotibus, summa semper in veneratione habita fuerit: deinde sanctis Patribus à principio nascentis Ecclesiæ catholicæ odiosa semper & suspecta, tandem explosa à Theologis, damnata à sacris canonibus, porro omnium legum placitis fuerit proscripta. Eius causam speculatus meo iudicio non alia est, nisi quod fatali quadam temporum hominumque deprauatione subintroierunt multi Pseudophilosophi, ac mentito nomine Magi, qui per varias errorum sectas & falsarum religionum factiones, multas admodum execrandas superstitiones atque ferales ritus, multa etiam ex orthodoxa religione scelerata sacrilegia, in natura persecutionem, hominumque perniciem ac Dei iniuriam congerentes, multas admodum quales hodie circumferri videmus, reprobata lectionis libros ediderunt, quibus Magiæ honestissimum nomen atque titulum, furto & rapina praefixerunt. Hi itaque cum sacrosancto hoc Magiæ titulo suis execrandis nugis fidem sese conciliaturos sperarent, id egerunt quod laudatissimum olim Magiæ nomen, hodie bonis & probis omnibus odiosissimum redditum sit, ac capitale crimen habeatur, si quis doctrina operibusue Magum sese audeat profiteri, nisi forte demens aliqua vetula rus habitans credi velit admodum perita, & diuinipotens, vt (sicut ait Apuleius) possit cœlum deponere, terram suspen-

Magia damnatio.

FAMILIARES

adiuvante Polygraphia meæ opus in sepe
ti constat esse dicarum. Operam dabo ut
r. Omnipotens Deus celsitudinem tuam
perpetuoque felicem, cui me humiliter supplico
sexta die mensis Octobris. Anno Christiano

XI.

MONASTERII S. IACOBI IN SVVIA
IACOBO TRITHEMIO FRATRI CHARIS
SALUTEM.

minis epistolarum nostrarum Herbipolitanarum
tater, pro viribus nos credimus excusare. Con-
m nostrarum non omnium, sed quarundam
die qua monasterium istud intravimus anno
diem quo istam ad te perscripsimus. Accipe
rum, quibus interdum revolvendis nostri me-
nustatis literæ quas dedimus omnes, poterunt
propterea quod fraterno sunt amore factas. Fax
propterea sicubi aut verba notaveris transcri-
endas offenderis quascumque, non minus ipsam
erit diligenter prius emendam. Fieri etiam
in aut verbum aliquando intermiscerimus
mor. Ex Herbipoli 16. die mensis octobris de

Epistolarum familiarium
IACOBI TRITHEMII.

De occulta Philosophia, addere non
visum.

ABBATIDIIVI IACOBI III.
Henricus Cornelius Agrippa
Sheim, S.D.

in cenobio tuo apud Herbipolim aliquando
ta de magicis, multa de cabalisticis, carceribus
cientiis atque artibus vna contrahimus ma-
osa, cum olim primum sublimiter scripsimus
dicio teneret, & à priscis illis sapientibus, de
habita fuerit: deinde sanctis Patribus à prin-
per & suspecta, tandem explosa à Theologi-
m legum placitis fuerit proscripta. Eius cenobio
quod fatali quadam temporum hominum
philosophi, ac mentio nomine Magi Agrippa
m factiones, multas admodum execranda
ex orthodoxa religione scelerata sacrilegia
niciem ac Dei iniuriam congerentes, multa
mus, reprobæ lectionis libros ediderunt. Hi
titulum, furto & rapina præfixerunt. Hi tra-
ecrandis nugis fidem sese conciliaturos pro-
n Magiæ nomen, hodie bonis & probis omni-
crimen habeatur, si quis doctrina operante
mens aliqua verularum habitans credi velit
it Apulcius) possit caelum deponere, terra

IOANNIS TRITHEMII.

suspēdere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, Deos infirmare, sydera extin-
guere, tartarum ipsum illuminare; siue, ut canit Virgilius:

*Quæ se carminibus promittat solvere mentes
Quas velit, aut aliis duras immittere curas,
Syltere aquam fluviiis, & vertere sidera retro,
Nocturnosque ciet manes, mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.*

Tum quæ referunt Lucanus de maga illa Theffala, & Homerus de Circes omnipoten-
tia, quorum plurima fateor tam fallacis opinionis, tam superstitiosæ diligentia, perni-
tiosiq; labores existunt, ut cum sub artem non nefandam cadere nequeant, tamen magis
venerabili titulo sese vestiri posse, præsumunt. Cum hæc igitur sic se haberent, mirabar ad-
modum, neq; minus etiam indignabar, neminē hæc extitisse, qui tam sublimem sacra-
ta mq; disciplinā, ab impietatis crimine vindicasset, aut illam nobis pure sincereq; tradi-
disset. Si quidem quos ex recentioribus ego vidi Rogerium Bachonē, Robertum Anglicū
Petrum Apponū, Albertum Teutonicum, Arnoldum de Villa noua, Anselmum Parmē-
sem, Picatriem Hispanum, Cicchum Afculum Florentinum, & plerosq; alios, sed obscu-
ri nominis scriptores, cū se magiā tradere pollicentur, nō nisi aut deliramenta quædā nul-
la ratione subnixā, aut superstitiones probis omnibus indignas præstiterunt. Hinc concit-
us est in me spiritus meus, atq; propter ipsam cum admirationem tum indignationē, vo-
lui & ego philosophari, non illaudabile opus me facturū existimans, qui ab ineunte ætate
semper circa mirabiliū effectū & plenas mysteriorum operationes curiosus intrepidusq;
extitit explorator, si magiam ipsam vetustā sapientumq; omnīū disciplinam ab impietatis
erroribus redemptam purgatamq; & suis rationib; adornatā restituerem, & ab iniuria calu-
mniantū vindicarem. Quod ut iam diu ipse mecum deliberaui, nunquā tamen in hanc are-
nā descendere hæcenus ausus fui. Verū post collatū inter nos Herbipoli de his reb; sermo-
nem, tua præcellens peritia & doctrina, tuaq; ardens adhortatio audaciam mihi animūq;
addidit. Itaq; electis è Philosophorū exploratæ fidei sententiis, purgata introductione ma-
lignorum (qui simulata scientia mentientes, magorum traditiones ab ipsis tenebrarum
reprobatis libris, velut ab ipsis adeptis mirandorum operationes requirendas docebant)
discussis tenebris, tres libros de magia compendio breuitatis complexos recētibus his die-
bus composui. & *De Occulta Philosophia* minus in senso titulo inscripsi, quos nunc tuo exa-
mini, qui harum rerum plenissimam peritiam tenes, castigandos, censendos, iudicandos-
que submitto; ut si quid in illis à me scriptum sit, quod aut in naturæ cōtumeliam, aut cos-
litum offensam, religionisve iniuriam vergere queat, cōdemnes errorem: Sin autem dis-
soluta & purgata sint impietatis scandala, veritatis traditionem tueare; sicq; cum his libris
nostris, atque cum ipsa magia agere velis, ne occultetur aliquid quod prodesse queat, nec
probetur quod possit non nisi nocere, quo sic tandem libri isti tuo examine probati, digni
sint, qui aliquando felicibus auspiciis in publicum egrediantur, nec timeant iudicium sub-
ire posteritatis. Vale, & his audacibus par cito cœptis.

IOANNES TRITHEMII. AB. D. IACOBI HERBIPOLIS, QVONDAM
Spanhemensis. suo Henrico Cornelio Agrippæ ab Nette-
heim salutem & charitatem.

OPUS tuum, ornatissime Agrippa, *De occultiore philosophia* prænotatum, quod nobis exa-
minandum per latorem presentium obtulisti, quāta cum voluptate susceperimus,
nec lingua mortalis vnquam potest exprime, nec scribentis calamus referare. Admira-
tione maxima ducimur super eruditione tua non vulgari, qui & iuuenis tam secreta pene-
tras, & arcana multis etiam viris doctissimis abscondita, non solum pulchre ac vere, sed etiam
proprie & ornate proferre in lucem potuisti. Vnde imprimis referemus gratias,
Tūm opus quod nemo doctissimorum etiam virorum satis laudare sufficere, proba-
mus: deinde ut studio pergas in altiora, quo cœpisti, nec sinas tam excellentes in-
genii tui vires otio tepefcere, te qua possumus instantia monemus, petimus, & ro-
gamus, quatenus & tuo te labore ad meliora semper exercites, & lumen veræ sapien-
tiæ, quo maxime & diuinitus iustras, etiam ignorantibus demonstres. Nec tere-
trahat à proposito quorumcunque consideratio nebulonum, de quibus vere dictum est:

Bos lassus fortiter figit pedem. Cum nemo, sapientum iudicio, veraciter doctus esse queat, qui in vnus duntaxat facultatis rudimenta iurauit. Te autem diuinitas ingenio donauit & amplo, & sublimi. Non ergo boues imiteris, sed volucres: nec circa particularia arbitreris tibi esse morandum, sed vniuersalibus confidenter intendito animum. Tanto enim quæque doctior esse putatur, quanto ignorat pauciora. Ingenium vero tuum ad omnia plenter aptum non paucis nec infimis, sed multis & sublimioribus est rationabiliter occupandum. Vnum hoc tamen te monemus custodire præceptum, vt vulgaria vulgaribus, altiora vero & arcana altioribus atque secretis tantum communices amicis. Da scænum boui, faccarum psyttaco tantum: intellige mentem, ne boum calcibus (vt plerisque contigit) subiiciaris. Vale felix amice; & si quid penes nos est, quod tibi conducere queat, iube, & factum sine mora intelliges: & vires vt nostra dietim sumat amicitia sæpius ad nos scribe, & tuarum aliquid lucubrationum mittito, instanter oramus. Iterum vale. Ex nostro cœnobio Peapolitano, octaua die Aprilis, Anno M. D. X.

F I N I S.

INDEX

Opera
Historia